

Bản Tin

mùa Lễ 2025

Hội Y Nha Dược Florida
Vietnamese American Medical Professionals of Florida

VIETNAMESE AMERICAN MEDICAL PROFESSIONALS

PRESENTS:

SATURDAY
AUGUST 16,
2025

THE FLAMING SOCIAL

Food, Drinks, Karaoke & Network

Free for Members | Free for Student Members
(must register by August 1, 2025)

\$40 for Non-Members

Pho Hung Lan 2

5600 W Colonial Drive
Orlando FL 32808

6:00pm-Closing

VAMP_FL

Vietnamese American
Medical Professionals of Florida

www.vampgroup.org/upcoming

(407) 801-9918
Vampgroupfl@gmail.com

Nội Dung

4. Nghỉ hè
7. Lá Thư Chủ Tịch
7. Tin Tức Sinh Hoạt
12. Tìm hiểu về giấc ngủ
16. “Đời ngắn, nghệ thuật dài”...
22. Một kỷ niệm khó quên
24. Thành quả Tổng thống của D. Trump
27. Chiến dịch búa tạ nửa đêm
29. Hồ Nhĩ Hải hồi sinh
36. Thả hổ về rừng
38. Tướng Bảy Viễn 1953
41. Thích khách liệt truyện (Tư Mã Thiên)
47. Đức giáo hoàng Leo XIV
53. Câu chuyện Trương Chi
58. Nhớ thời đi học
60. Để tưởng niệm một người bạn vừa ra đi
62. Đêm già từ Sài Gòn
67. Những ngày mưa rồi cũng sẽ qua
71. Chặng cuối con đường mòn
- BS Trần Mạnh Tung
BS Helen Thùy Dương Võ
BS Nguyễn Mỹ Hạnh, BS Michelle Muc Nguyễn, DS Minh Ngọc
BS Đinh Đại Kha
BS Hồ Văn Hiền
BS Nguyễn Văn Đồng
BS Nguyễn Tiến Cảnh
BS Ngô Trọng Vĩnh
BS Ngô Thế Vinh
Xuân Sơn
BS Lê Bá Vện
Phạm Xuân Hy
Savy
BS Nguyễn Lê Hiếu
Trung Trần
Huỳnh Anh, Nguyễn Văn Mùi, Trần Mạnh Tung
Huy Văn
Phương Tuấn
Minh Tường
- THƠ:** Huỳnh Anh Trần-Schroeder, Trần Việt Cường, Vinh Hồ, Kim Oanh, Trần Văn Thanh, Trần Chính Trực,

Tranh Bìa: Mùa Hè tuổi ấu thơ của DS Tố Uyên

Bản Tin do Hội YNDF

xuất bản ba số mỗi năm vào các mùa **Xuân**, **Hạ** và **Thu**. Riêng mùa **Đông**, Ban Báo Chí sẽ xuất bản **Giai Phẩm Xuân** vào **Mùng 1 Tết Nguyên Đán**.

Bài vở xin đánh vào MS Word và gửi email, nếu viết Việt Ngữ dùng chương trình VNI, VPS hay Unicode đều được. Điện Chỉ Tòa Soạn: tmtran1132@gmail.com

Tung M. Tran, MD

Executive Board

President

Helen Thuy-Duong Vo, MD

VP Internal Affairs

Myhanh T. Nguyen, MD

VP External Affairs

Nhat Nguyen, OD

Treasurer

Son Ho, MD

Secretary

Michelle Muc Nguyen, MD

Standing Committees

Mentorship Program

Nhat Nguyen, OD

Constitution & Bylaws

Cam Hoang, MD

Graphic Design

MinhGiang Nguyen, LMHC

Marketing

Jenny Nguyen, PharmD

Membership & Website

Myhanh Nguyen, MD

News & Publications

Tung Manh Tran, MD

Social Events

Hang Thai, OD

Social Media

Cathleen Gerenger, DC

Board of Directors

Chairman

Nga T. Vu, DMD

Vice Chairman

Jenny Nguyen, PharmD

Secretary

Long Hoang, DMD

Member

M. Ngoc Nguyen, PharmD

Tam Nguyen, PharmD

Ly Nguyen, MD

Heidi Tran, PharmD

Sung sướng quá, giờ cuối cùng đã hết

Đoàn trai non hớn hở rủ nhau về

Chín mươi ngày nhảy nhót ở miền quê

Ôi tất cả mùa xuân trong mùa hạ!

Một nét mặt trăm tiếng cười rộn rã

Lời trên môi chen chúc nói nghìn câu

Chờ đêm nay, sáng sớm bước lên tàu

Ăn chẳng được, lòng nôn nao khó ngủ.

Trong khoảnh khắc sách, bài là giấy cũ

Nhớ làm chi. Thầy mẹ đợi, em trông

Trên đường làng huyết phượng nở thành bông

Và vườn rộng nhiều trái cây ngon ngọt.

Kiểm soát kỹ có khi còn thiếu sót

Rương chật rồi khó nhót cả niềm vui

Tay bắt tay, hồn không chút bụi bụi

Các bạn ơi, trời mai đầy ánh sáng

(Xuân Tâm)

Bài Thơ “Nghỉ Hè” của Xuân Tâm sáng tác vào năm 1941 (trong tập thơ “Lời chim non”). Tôi, lần đầu tiên đọc bài thơ này vào năm học lớp nhất lúc 9 tuổi. Thời đó là thời thanh bình. Tôi đã được hưởng không khí mô tả trong bài thơ nghỉ

hè. Cho đến năm 1963, tôi đang học cuối năm lớp Đệ Nhất, thi xảy ra vụ Đảo Chính, giết chết Tổng Thống Ngô Đình Diệm. Từ đó trở đi, đất nước rơi vào thời kỳ chiến tranh tàn khốc, và cuộc đời học trò của tôi phập phồng, hồi hộp sợ bị thi rớt thì phải đi lính, nên không còn tha thiết gì đến “nghỉ hè” nữa, cho đến ngày mất nước. Cuộc đời tuổi trẻ của tôi không còn yên vui để được hưởng:

*Chín mươi ngày nhảy nhót ở miền quê
Ôi tất cả mùa xuân trong mùa hạ!
và...*

Các bạn ơi, trời mai đầy ánh sáng.

Thoát được khỏi quê hương, qua đến Mỹ, những thập niên đầu, lo học hành thi cử, rồi kiếm việc làm để nuôi vợ con... Cho đến tuổi sắp về hưu, con cái đã tốt nghiệp đại học, có công ăn việc làm ổn định, mới có chút thì giờ và tài chính tạm đủ, để toan tính chuyện nghỉ hè...

Hè năm nay, tôi chọn đi nghỉ hè ở Calgary, Canada, đi dọc theo dãy núi Rocky Mountain. Lý do là G7 Summit vừa họp hội nghị ở Calgary. Tại sao lại là Calgary mà không phải Montreal hay Toronto là những thành phố lớn nhất của xứ Canada?. Tôi đã từng qua Montreal và Toronto nhiều lần. Hội YND Việt

Lưu Vong ở hải ngoại thường xuyên tổ chức hội họp ở hai thành phố này, nơi có đồng môn đông đảo ở đó, nên mỗi lần hội họp rất đông bạn bè tham dự, vui quá chừng! Calgary là thành phố quan trọng cỡ nào mà G7 Summit lại chọn nơi đây để họp Hội Nghị? Tôi có bà con ở Toronto, Montreal nhưng họ chưa bao giờ đến Calgary cả, nên không có ý kiến khi tôi chọn đi nghỉ hè ở Calgary và đi dọc theo dãy núi Rocky mountain.

Từ phi trường Orlando bay thẳng một lèo đến Calgary mất hơn 5 tiếng. Đến Phi trường Calgary, rồi từ phi trường đến Khách sạn Marriotte ở downtown mất khoảng nửa tiếng. Trên đường đi, thấy hai bên đường là những đồng cỏ bao la, với những căn nhà của trại chủ chơ vơ giữa cánh đồng, không thấy những tòa nhà cao tầng như ở Orlando, tôi thầm nghĩ Calgary chắc không đồ sộ như những thành phố bên Mỹ, hoặc như Montreal, Toronto đâu. Nhưng ô kìa! Xa xa đã thấy những tòa nhà chọc trời và một cái tháp cao vút xừng xững hiện ra! Đến Calgary vào đúng ngày July 3, 2025, một ngày trước July 4, lễ Độc Lập của Mỹ. Tôi thầm nghĩ ngày Lễ Độc lập của Canada là July 1, như vậy Lễ đã qua rồi, chắc là không có gì đặc biệt! Không ngờ thành phố Calgary lại đón mừng ngày July 4 của Mỹ rầm rộ! Không khí ở downtown Calgary trông như là một thành phố nào đó của Texas!. Họ tổ chức **Stampede parade** ở Calgary ngày July 4, 2025 với các ông thì mặc quần áo, đội mũ cong vành, mang giày boots rất kiểu cao bồi viễn Tây, còn các bà thì mặc váy dài thậm thướt, đội mũ rộng vành kiểu phụ nữ tiên phong old wild west... Lại còn có show

cưỡi bò rodeo nữa. Các quán nhậu toàn là các chàng, các nàng trang phục cao bồi ngồi uống bia Budweizer, Coors, chứ không uống Heineken, Corona! Tôi nghe đâu đây vắng vắng có tiếng chào:

- "Howdy!"..
- "yee-haw!".

Các buổi hòa nhạc toàn nhạc country (Đồng quê) của Mỹ và siêu sao nhạc country Shania Twain, gốc người Canada, dẫn đầu show Stampede Parade năm nay 2025.

Mặt tiền khách sạn trông ra Calgary Tower, xa hơn một chút là Convention center còn xí bay phát phới. Tôi hỏi receptionist của khách sạn:

"Có phải G7 Summit vừa họp ở đây phải không?".

Anh ta tròn xoe mắt nhìn tôi:

"G7 summit được tổ chức ở Kananaskis Village lận!".

Tôi tò mò, hỏi thêm:

"Có ở gần đây không?"

Anh gật gù lắc đầu:

— "Nếu lái xe hơi cũng phải mất khoảng 1 tiếng đến 1 tiếng rưỡi tùy theo có kẹt xe nhiều hay không. Kananaskis nằm giữa biên giới Banff và British Columbia National Park.

Gia đình tôi đến Calgary sẽ nhập bọn với 1 đám du khách 30 người gồm đủ mọi thành phần chủng tộc: Việt, Phi Luật Tân, Tàu, Đại hàn, Ấn độ; Mỹ trắng, Mỹ đen, Hispanics... Nhưng tất cả đều ở Mỹ. Đám khách này rất vui tính, cời mở nên chuyện trò râm ran suốt chuyến đi...

Sáng ngày July 4, chúng tôi đi ngang qua các cánh đồng cỏ (prairies) của Alberta, thăm ngôi làng Kootenai Brown Pioneer Village, là ngôi làng mẫu của những người tiên phong đến lập nghiệp ở Alberta. Những người tiên phong này có cách sống giống như những người texas vào thời kỳ tiên phong ở miền Tây nước Mỹ. Buổi trưa, trước khi ăn, họ mời du khách ra chào lễ thượng kỳ... Hiệp chủng quốc Mỹ! Chứng tỏ đám nông dân ở đây không quên nguồn gốc của mình ...

Chúng tôi đi thăm Glacier National Park, qua tận tiểu bang Montana của Mỹ vì đây là Dãy Rocky tận cùng của Canada và Mỹ giao nhau. Mùa Hè mà thời tiết nơi đây lạnh như mùa đông vì dãy núi bao quanh còn đóng băng dày đặc! Xong chúng tôi trở về Waterton Lake Park và ngủ đêm ở đó để hôm sau đi Banff national

Park. Trên đường đi Banff, chúng tôi ghé ăn trưa ở một thị trấn nhỏ có tên là Black Diamond với dân số rất ít ỏi (chỉ có trên 2 ngàn dân), thế mà bỗng nhiên lại xuất hiện một nhà hàng Việt Nam tên là Blue Moon có bán Phở!! Đám du khách gốc Á Châu thích thú quá, bèn xà vào ăn trưa. Chủ quán đúng là người Việt Nam nói rất tiếng Việt không ngọng nghịu và vợ đứng bếp nấu ăn cho thực khách. Tôi gọi món chả giò cuốn bánh tráng chiên và tô phở tái nạm bò viên. Chả giò và phở ăn không tệ lắm!. Chủ Việt tiếp khách rất ân cần, tử tế, chu đáo. Tiệm Phở này để lại một ấn tượng đẹp đối với du khách.

Tôi cũng có dịp thăm Kananaskis Village và nhìn tận mắt Pomeroy Kananaskis Mountain Lodge, là nơi G7 summit họp hành. G7 Summit gồm 7 cường quốc kinh tế là: Canada, France, Germany, Italy, Japan, the United Kingdom, và USA. Hội nghị kéo dài từ June 15 tới June 17/2025. Nhưng TT Trump chỉ dự ngày đầu June 15, qua ngày sau ông rời Kananaskis từ sáng sớm viện có có một cuộc họp quan trọng về Trung Đông... Và... Tối thứ bảy ngày 21 tháng 6, 2025, TT Trump đã ra lệnh cho bộ quốc phòng Mỹ hủy diệt 3 căn cứ làm bom nguyên tử của Iran tại Fordow, Natanz và Isfahan bằng 7 máy bay B2 Spirit bomber tàng hình bay không ngừng nghỉ 18 tiếng từ tiểu bang Missouri tới Iran thả bom rồi bay về. B2 Spirit mang 14 bunkers buster bombs đã vào sâu trong Iran và thả 14 trái bom đặc biệt GBU 57 (mỗi trái nặng 30000 pounds) để phá hủy cơ sở làm bom nguyên tử chôn sâu vài trăm mét dưới lòng núi. Thật là một đêm kinh hoàng cho Iran.

Tôi cũng có dịp xem tận mắt dòng sông Bow là con sông mà cặp đôi Marilyn Monroe - Robert Mitchum đóng trong phim "The river of no return" phát hành năm 1954. (Thực ra Con sông Salmon ở Ohio, bên Mỹ "nick name" là River of no return", mới là con sông chính trong phim

cuốn phim mà tôi đã xem thời còn đang học năm đầu trung học ở Sài Gòn.

Chúng tôi cũng viếng trang trại Bar U Ranch national historic site để biết về nghề chăn bò và nuôi ngựa của các chàng cowboy thời tiền phong Alberta, giống y chang các trang trại nuôi bò và ngựa Miền Viễn Tây bên Mỹ (qua các phim old wild west của Hollywood).

Thành phố Banff đẹp quá! Các dãy phố với các cửa tiệm trang trí bày biện rất tươi tắn bắt mắt, sang trọng. Hàng họ toàn thứ xa xỉ, đắt tiền. Nhà hàng thì khỏi nói, đủ loại ẩm thực, nước nào cũng có. Đọc trên Google thấy có vài tiệm phở ở đây, nhưng tôi chọn món Cà ri Ấn Độ, rồi hôm sau ăn món Bison (Bò rừng) nấu rượu Bourbon (khá đắt \$70 một đĩa nhưng ngon!). Chung quanh Banff có rất nhiều hồ đẹp xem hoài không chán! Chúng tôi dùng Gondola

(một loại cable car) lên tận đỉnh núi Sulphur mountain để ngắm toàn thành phố, các hồ, suối và các dãy núi phủ tuyết chung quanh.

Từ Banff, trên đường đến Columbia Icefield Center, chúng tôi ghé xem Hồ Peyto, một hồ nước tuyệt đẹp được nuôi dưỡng bởi băng hà ở Banff national Park, nổi tiếng với màu ngọc lam (turquoise color) rực rỡ. Cũng nói thêm, là chúng tôi định đến viếng Hồ Moraine Lake, là Hồ xanh nhất của Banff national Park, nhưng trời bắt đầu mưa lớn, nên đành thôi vậy, tiếc quá! (Moraine Lake được xếp hạng là một trong 11 hồ xanh đẹp nhất thế giới 11 Lakes With The Bluest Water In The World)

Rời lên Athabasca Glacier. Ở đây có thể đạp trên tuyết đóng băng quanh năm mà đi lại dễ dàng.

Sau đó, chúng tôi đến khách sạn Forest Park Hotel. Jasper National Park là Quốc gia lâm viên lớn nhất của dãy núi Rockies Mountain Canada.. Không may là năm ngoái cũng vào tháng July này,

(xem tiếp trang 11)

Kính chào quý hội viên

Mùa hè lại trở về với cơn nắng nóng oi ả và những hàng phượng đỏ rực gọi cho ta nhớ mùa hè đỏ lửa năm nào. Nhờ những cơn giông chiều mà không khí nóng nực của bang Florida có phần dịu đi. Mùa hè cũng là lúc con cái được nghỉ, gia đình được đi chơi xa và thêm nhiều thời gian bên nhau. Hội Y Nha Dược Florid chúc quý hội viên có những chuyến đi an lành.

Ngày hội y tế cộng đồng của hội tháng 5 vừa qua đã thành công rực rỡ với hơn 150 bệnh nhân đến khám. Xin cảm ơn tất cả quý hội viên đã bỏ thời gian tình nguyện giúp đỡ hội có một buổi thiện nguyện thành công tốt đẹp. Thông qua ngày hội y tế cộng đồng, hội đã nhận thêm được nhiều thành viên mới đặc biệt là các hội viên sinh viên y khoa của các trường đại học trong tiểu bang Florida.

Ngày 16 tháng 8 tới đây hội sẽ có một buổi sinh hoạt nhỏ, Summer social tại nhà hàng “Phở Hương Lan 2” dành cho các thành viên, đây là cơ hội cho các thành viên gặp gỡ, tìm hiểu và quen biết thêm bạn mới cũng như ăn uống, vui chơi và hát karaoke hoàn toàn miễn phí nếu đăng ký trước ngày 01 tháng 8.

Kính thưa quý hội viên, *cộng đồng người Việt quốc gia trung tâm Florida* hiện đang quyên góp để mua một trụ sở sinh hoạt mới cho cộng đồng ở đường Dean. Mục đích của cộng đồng là quyên góp được 600 ngàn trước ngày 16 tháng 10 để closing. Trung tâm mới này sẽ là nơi sinh hoạt mới cho các hoạt động văn hóa truyền thống của cộng đồng cũng như hội Y Nha Dược có thể dùng trụ sở này để tổ chức

ngày khám sức khỏe cộng đồng hoặc là những buổi sinh hoạt, Gala trong tương lai. Đây là một cơ hội để cộng đồng người Việt trung tâm Florida có một mái ấm. Vì vậy ban chấp hành hội Y Nha Dược dự kiến sẽ quyên góp 20 ngàn đô la cho cộng đồng người Việt quốc gia trung tâm Florida. Hội mong sẽ được sự ủng hộ của hội viên, donation link nằm trên trang website hội, hoặc có thể zelle direct cho hội vampgroupfl@gmail.com, mọi donation sẽ được hưởng khấu trừ thuế (tax deductible). Vào fall dinner ngày 4 tháng 10 sắp tới, hội sẽ làm buổi đấu giá quyên góp cho Cộng Đồng, xin quý hội viên bỏ chút thời gian tham dự đông đảo.

Cuối thư, xin chúc quý hội viên một mùa hè vui tươi và lành mạnh.

Helen Thuý Dương Võ, MD
Chủ Tịch Hội Y Nha Dược Florida

I just returned from Barcelona, Spain. We do not have any CE to report.

Thank you,
Myhanh T. Nguyen, MD

2025 Second Quarter Events Recap

One of Vietnamese American Medical Professional Association's mission is to pave the way for future generations to succeed. We have developed a program nurturing the next generation of Vietnamese American healthcare leaders. During the secondary quarter VAMP executive board and chairs have been focusing on implementing a Mentoring Program. Our goal is to connect aspiring health care professionals to established clinicians in their desired field. We welcome students starting from high school and beyond to join VAMP Mentoring Program so we can connect them to one of our association members. We believe that mentor relationships will help qualified students better prepare themselves and inspire them to pursue a career in medicine or another health-related profession. Mentees will also have FREE honorary membership of VAMP and access to all our events and programs. If you or someone you know is interested in participating in this program as a mentor or mentee, please register at <https://vampgroup.org/mentoring-program>

VAMP also hosted a vibrant Community Health Fair on May 18, 2025, at the Vietnamese Alliance Church in Orlando, FL. From 1–5 PM, over 30 different community organizations and businesses participated in the health fair. Hundreds of attendees participated in free screenings, interactive demonstrations, and conversations with healthcare professionals.

Services Provided:

- Blood pressure, glucose, and body composition checks

- Eye exams and fundus photography
  - Dental screenings & orthopedic assessments
  - Anxiety evaluations and spine/balance tests
  - Vaccinations & CPR training
- Heart check with mobile EKG

We're thankful to our dedicated volunteers and generous sponsors who helped make this event an incredible success.

Our organization is committed to plan events/programs that make a meaningful impact in the community. Please check out our website at <https://vampgroup.org/upcoming> for upcoming events. If you have any suggestions for activity or event that VAMPFL should undertake, please feel free to email your idea to the executive board at vampgroupfl@gmail.com.

Michelle M. Nguyen, MD
Secretary

CỘNG ĐỒNG NGƯỜI VIỆT QUỐC GIA TRUNG TÂM FLORIDA

33134 Lakeshore Dr., Tavares, FL 32778

Phone # 352-408-5705, Email: Toanh48@yahoo.com

ỦY BAN VẬN ĐỘNG TÀI CHÁNH CHO TRỤ SỞ MỚI

TẠI 2400 S. GOLDENROD ROAD, ORLANDO, FL 32822

TÂM THƯ GÂY QUỸ

VẬN ĐỘNG 600,000 MỸ KIM ĐỂ CHÍNH THỨC THỤ ĐẮC

TRUNG TÂM SINH HOẠT CỘNG ĐỒNG MỚI

Kính gửi quý Vị Lãnh Đạo Tôn Giáo, Quý Cộng Đồng,

Quý Hội đoàn, Doanh nhân, Ân nhân gần xa

và quý Đồng Hương:

Trong suốt **28 năm**, Cộng Đồng Người Việt Quốc Gia Trung Tâm Florida (Orlando) đã sở hữu một khu đất rộng 5 ¼ acres với ước vọng xây dựng một Trung Tâm Sinh Hoạt Cộng Đồng cho người Việt tại Trung Tâm và tiểu bang Florida. Thành phố Orlando là trung tâm du lịch nổi tiếng của Hoa Kỳ, có đài tưởng niệm Việt Mỹ...Tuy nhiên, vì điều kiện tài chánh eo hẹp, kế hoạch vẫn chưa thành hiện thực.

Nay, một cơ hội hiếm có đã đến!

Một công ty đầu tư đã đề nghị hoán đổi khu đất hiện hữu để Cộng Đồng có thể sở hữu ngay một Trung Tâm sinh hoạt hoàn chỉnh rộng 3 acres, tọa lạc tại địa chỉ 2400 S. Goldenrod Road, Orlando, FL 32822 (Cộng Đồng đã ký hợp đồng), với đặc điểm:

Tòa nhà 6,400 sqft – sạch sẽ, đẹp, sẵn sàng sử dụng và có thể mở rộng, rất tốt cho việc tổ chức hội họp, đám cưới, họp khóa, gây quỹ... tiết kiệm cho cộng đồng và các đoàn thể.

Bãi đậu xe 120 chỗ + Sân cỏ rộng, bằng phẳng, tiện tổ chức lễ hội và sinh hoạt ngoài trời như chợ đêm, thể thao, giới trẻ...

Vị trí thuận lợi, gần phi trường quốc tế Orlando, khu thương mại, và cư dân người Việt

Tuy nhiên, để chính thức thụ đắc tài sản này, Cộng Đồng phải bù thêm 600,000 Mỹ kim, và phải hoàn tất thanh toán vào ngày 16 tháng 10, 2025, là ngày closing.

**TRUNG TÂM MỚI – BIỂU TƯỢNG MỘT VIỆT NAM TỰ DO
THU NHỎ TẠI HOA KỲ VÀ HẢI NGOẠI**

Tại Trung Tâm mới, Cộng Đồng sẽ:

- **Lập Vườn Hoa Văn Hóa tiêu biểu của 3 Miền với mô hình: Chùa Một Cột (miền Bắc) - Chùa Thiên Mụ (miền Trung) - Nhà Thờ Đức Bà & Chợ Bến Thành (miền Nam)...**
- **Dựng tượng đài Trần Hưng Đạo (đã có sẵn) cao 10 ft – biểu tượng anh hùng dân tộc**
- **Thiết lập một không gian lưu niệm và văn hóa để đồng hương và du khách có thể đến thăm viếng, chụp hình, sinh hoạt và gắn bó với di sản Việt Nam.**

SAU KHI THỤ ĐẮC TRUNG TÂM

Để điều hành hiệu quả và phát triển trung tâm lâu dài dành lại cho các thế hệ kế tiếp, Cộng Đồng sẽ thành lập một Hội Đồng Quản Trị, gồm những nhân sĩ uy tín, có tâm huyết, có kinh nghiệm, đảm nhiệm:

- **Lập kế hoạch dài hạn để phát triển cơ sở**
- **Giám sát, đôn đốc công việc bảo trì, cải tiến, và tổ chức sinh hoạt cộng đồng, gây quỹ...**
- **Công tác thực hiện sẽ do Ban Xây Dựng của Cộng Đồng phụ trách.**

**CHÚNG TÔI THA THIẾT KÊU GỌI QUÝ VỊ HÃY CHUNG TAY
VỚI CHÚNG TÔI**

Ngày phải trao tiền và nhận trụ sở (closing): 16 tháng 10, 2025 (nếu không sẽ mất).

Mọi đóng góp đều được:- Cấp biên nhận trừ thuế (tax-deductible) - Trao tặng bằng tri ân, tấm plaque vinh danh - Khắc tên lên “BẢNG VÀNG VINH DANH” tại Trung Tâm v.v...

Ngân phiếu (Check): xin đề: Vietnamese American Community of Central Florida (VAC CFL) và gửi về địa chỉ ở trên.

Zell: cdnvqgttfl@gmail.com

Hãy cùng nhau hoàn tất giấc mơ 28 năm.

Hãy trao cho thế hệ con cháu một Trung Tâm Sinh Hoạt xứng đáng – nơi gìn giữ văn hóa, bảo tồn căn cước, và thắp sáng tinh thần Người Việt Quốc Gia tại Hoa Kỳ và Hải ngoại.

ỦY BAN VẬN ĐỘNG TÀI CHÁNH CHO TRỤ SỞ MỚI CỦA CỘNG ĐỒNG

1. BS Đỗ Văn Hội, cựu Chủ tịch CĐVN TTFL
2. BS Bùi Quang Dũng, cựu Chủ tịch CĐVN TT FL
3. Ô. Châu Ngọc An, cựu Chủ tịch CĐVN TT FL
4. Ô. Lưu Văn Tươi, cựu Chủ tịch CĐVN TTFL
5. DS. Nguyễn Minh Ngọc, cựu Chủ tịch CĐVN TT FL
6. Bà Nguyễn Tố Anh, Chủ tịch BCH CĐNVQG TT FL
7. Ô. Nguyễn Trung Châu, Cố vấn CĐNVQG TT FL
8. Ô. Phạm Hồng Hải, CT Hội CQN QLVNCH TT FF
9. Ô. Nguyễn Văn Mẹo, CT BGD CĐNVQG TTFL
10. Ô. Trịnh Công Khanh, CT BGS CĐNVQG TTFL
11. Dr. Helen Võ, Co-Dir. of Public Relation TTFL
12. Dr. Cath. Gerenger, Co-Dir. of PR Tampa, FL
13. Ô. Vũ Hòa, Ủy Viên Tài Chánh CĐVN TT FL
14. Ô. Trương Minh Rạng, CT HCTNCT TTFL

Trân trọng kính chào và chân thành cảm ơn.

Orlando, ngày 4 tháng 7 năm 2025

TM BCH CĐNVQGTTL

CT. Nguyễn Tố Anh

Đính kèm: Phiếu ủng hộ tài chánh

TRUNG TÂM SINH HOẠT CỘNG ĐỒNG MỚI

Cộng Đồng Người Việt Quốc Gia TTFL
33134 Lakeshore Dr., Tavares, FL 32778
Phone # 352-408-5709, Email: Toanh48@yahoo.com

ỦY BAN VẬN ĐỘNG TÀI CHÁNH
Trung Tâm Sinh Hoạt Cộng Đồng
2400 S Goldenrod Rd. Orlando FL.32822

Mua trụ sở cộng đồng cần \$600 ngàn
tháng 10/2025 closing

NHỮNG TẤM LÒNG VÀNG
★ CHO VAY GẤP KHÔNG LẤY LẠI
\$50 ngàn, \$100 ngàn
★ Diamond \$1000
MTQ, Cơ sở thương mại, Cộng đồng các nơi
100 đơn vị có \$100 ngàn
★ Gold medal \$500
Mỗi gia đình một mẻ đũa vàng
200 gia đình có \$100 ngàn
★ Gold card \$100
1000 thẻ vàng có \$100 ngàn

Cộng Đồng Người Việt Quốc Gia TTFL
VIETNAMESE AMERICAN COMMUNITY OF CENTRAL FLORIDA
33134 Lakeshore Dr., Tavares, FL 32778
Phone # 352-408-5709, Email: Toanh48@yahoo.com

PHIẾU ỦNG HỘ TÀI CHÁNH / FINANCIAL SUPPORT FORM

HOÁN ĐỔI LẤY TRUNG TÂM SINH HOẠT TẠI GOLDENROD, ORLANDO, FLORIDA
PROPERTY SWAP FOR COMMUNITY CENTER AT GOLDENROD, ORLANDO, FLORIDA
Cộng Đồng cần \$600,000 để hoán đổi đất hiện có lấy một Trung Tâm Sinh Hoạt sẵn có tại
5. 2400 Goldenrod Ave, Orlando, bao gồm:
The Community needs to raise \$600,000 to swap its land for a ready-to-use Community Center at 2400 Goldenrod
Ave, Orlando, including:
- Cơ sở rộng 6,400 sqft / A 6,400 sqft facility
- Diện tích 3 acres / 3 acres of land
- 120 chỗ đậu xe / 120 parking spaces
- Ngày ký chuyển nhượng: 16 tháng 10, 2025 / Closing Date: October 16, 2025

Tên họ ân nhân / Donor Name: _____
Địa chỉ / Address: _____
Điện thoại / Phone: _____ Email: _____

ỦNG HỘ / DONATION:
☐ \$100 ☐ \$200 ☐ \$300 ☐ \$1,000 ☐ Khác / Other: \$ _____
VÀ/HOẶC / AND/OR:
CHO MƯỢN KHÔNG LỢI / INTEREST FREE LOAN (min \$2,000): \$ _____
Thời hạn / Term: _____ năm / years (tối thiểu / minimum 2 years)
(Sẽ có hợp đồng chính thức / A formal loan agreement will be provided)

Chi phiếu xin để / Please make checks payable to: _____
Gửi về / Mail to: Address above
Hoặc gởi về / Or via Zelle: cdnvgtfl@gmail.com

XIN CHÂN THÀNH CẢM ƠN QUÝ AN NHÂN
SINCERE THANKS TO OUR GENEROUS SPONSORS.

Ngày / Date: July 4th, 2025

ỦY BAN VẬN ĐỘNG TÀI CHÁNH

1-BS. Đỗ Văn Hội, cựu Chủ tịch CĐVN TTFL
2-BS. Bùi Quang Dũng, cựu Chủ tịch CĐVN TTFL
3-Ô. Châu Ngọc An, cựu Chủ tịch CĐVN TTFL
4-Ô. Lưu Văn Tươi, cựu Chủ tịch CĐVN TTFL
5-DS. Nguyễn D. Minh Ngọc, Chủ tịch CĐVN TT FL
6-Bà Nguyễn Tố Anh, Chủ tịch BCH CĐNVQG TTFL
7-Ô. Nguyễn Trung Châu, Cố vấn CĐNVQG TTFL
8-Ô. Phạm Hồng Hải, Chủ tịch Hội CQN QLVNCH TT FL
9-Ô. Nguyễn Văn Mẹo, CT Ban Đại Diện CĐNVQG TTFL
10-Ô. Trịnh Công Khanh, CT Ban Giám Sát CĐNVQG TTFL
11-Dr. Helen Võ, Co-Director of Public Relation TTFL
12-Dr. Cathleen Gerenger, Co-Director of Public Relation Tampa, FL
13-Ông Vũ Hòa, Ủy Viên Tài Chánh CĐVN TTFL
14-Ông Trương Minh Rạng, CT HCTNCT TTFL

CT. Nguyễn Tố Anh, BCH CĐNVQGTTL
President, Executive Board TTFL

(DS Minh Ngọc phổ biến)

lâm viên bị một trận cháy rừng rộng lớn lan ra mau chóng vì rừng ở đây là rừng thông ngút ngàn bao quanh các dãy núi. Nay, ngồi trên xe coach vẫn còn có thể nhìn thấy nguyên một khu rừng thông dọc đường lên cả trên sườn núi cao bao quanh bị cháy rụi, chỉ còn trơ lại những gốc thông đen xít. Trận cháy rừng này xảy ra vào ngày July 22, 2024 do sét đánh vào nhiều khu rừng khác nhau cùng một lúc rồi các đám cháy nhỏ này lan ra nối tiếp nhau làm thành trận cháy rừng lớn tàn phá cả 80,860 acres và được kể là trận cháy rừng lớn nhất trong lịch sử Canada với số tiền bồi thường là \$880 triệu mà công ty bảo hiểm phải trả đền cho các nạn nhân...

Cái khách sạn Forest Park Hotel mà chúng tôi ở đêm nay may mắn thoát nạn cháy rừng này, chỉ bị hư hại xoàng ở mấy cấu trúc chung quanh! Từ khách sạn, chúng tôi có thể thăm viếng hồ Medicine Lake chỉ xuất hiện vào mùa Hè do băng tan chảy xuống thung lũng tạo thành hồ. Chúng tôi đi du thuyền trên Hồ Maligne Lake, đến Đảo Spirit Island. Nước hồ trong xanh rất ngoạn mục. Chúng tôi cũng đi bè trên sông Athabasca River gập ghềnh qua các thác nước cũng hồi hộp đáo để!

Sáng hôm sau chúng tôi đi qua Icefield Parway ghé thăm Lake Louise trên đường về lại Calgary Airport Hotel ngủ một đêm đề sáng mai về lại nhà.

Qua cuộc thăm viếng Alberta, tôi thấy đời sống của người dân y chang kiểu dân cao bồi Texas với nguồn lợi tức của họ chính là dầu hỏa và khí đốt, Texas là nơi mà Alberta gửi gắm dầu thô để lọc biến thành xăng chạy máy xe hơi. Lợi tức của toàn Canada dựa vào lợi tức của Alberta. Lợi tức hàng năm của người dân Alberta trung bình khoảng trên \$70,000, trong khi lợi tức hàng năm của số dân Canada còn lại khoảng trên \$40,000. Người dân Alberta giàu hơn số dân Canada của các provinces khác mà người dân Alberta không có tiếng nói trong chính quyền trung ương. Đảng Conservative ở Alberta và 2 provinces khác là Saskatchewan và Manitoba chiếm đa số. Còn 7 provinces kia đều do đảng Liberal nắm đa số, nên chính quyền trung ương bao giờ cũng do đảng Liberal nắm giữ. Alberta muốn tách khỏi Canada từ thế kỷ 20, và cho đến tận ngày hôm nay nhưng không thành công. Hiện tại, vẫn đang trong tình trạng tranh chấp và Bà Thủ tướng Alberta Premier Danielle Smith đã từng phát biểu:

“Chúng ta có nguồn tài nguyên thiên nhiên dồi dào và dễ tiếp cận nhất trong số các quốc gia trên trái đất, vậy mà chúng ta lại khóa chặt chúng, bán những gì chúng ta sản xuất cho một khách hàng duy nhất ở phía nam, trong khi lại cho phép các chế độ độc tài gây ô nhiễm chiếm mất bữa trưa của chúng ta (We have the most abundant and accessible natural resources of any country on earth, and yet we land lock them, sell what we do produce to a single customer to the south of us, while enabling polluting dictatorships to eat our lunch)”.

Quả thật là bất công! Cuộc tranh đấu vẫn đang tiếp diễn...

Trở về lại Orlando, mở Internet ra xem thấy cái tựa đề: "Top 10 Most Visited Cities in the U.S", click vào link:

<https://youtube.com/shorts/wpaj46GtRNI?si=smURSITGeawif8L4> .

Thì giật nẩy mình vì thấy Orlando đứng hạng số 1 trong bảng danh sách. Vậy thì còn đi đâu nữa?

Ở Orlando mà nghĩ hè có phải trên cả tuyệt vời?

BS Trần Mạnh Tung
TM Ban Báo Chí

Chúng tôi bàng-hoàng và đau-đớn chia xẻ tin dữ:

BS TRẦN-ĐÌNH-THỦY
Đã vĩnh-viễn ra đi
chiều thứ hai 16-6-2025 tại Dallas, Texas.
Sinh thời, BS Trần-Đình-Thủy
sinh-hoạt xuất-sắc trong ngành y-tế
ở Việt-Nam và Hoa-kỳ.
Bác-sỹ được các đồng-nghiep tín-nhiệm bầu giữ các
chức-vụ:
Chủ-tịch Hội Y-sỹ Việt-Nam tại Texas,
Chủ-tịch Hội Y-sỹ Việt-Nam tại Hoa-kỳ,
Chủ-tịch Hội Y-sỹ Việt-Nam trên Thế-giới.
BS Trần-Đình-Thủy để lại
trong lòng những người từng tiếp-xúc với Ông nỗi
kính-mến luyện-thương vô-biên.
Chúng tôi cầu-nguyện an-lành tới với Bác-sỹ, và
thành kính phân-ưu cùng
Bà Bác-sỹ và tang-quyển.

Các bạn-hữu và cộng-sự trong Hội YSVN-Hoa-Kỳ và
Hội Y-sỹ VN trên Thế-giới
BS Nguyễn-Đức-Liên
BS Hoàng-Cầm
BS Nguyễn-Lê-Hiếu

tìm hiểu về giấc ngủ

BS Đinh Đại Kha

Trong đời sống của mọi người chúng ta thì lối một phần ba thời giờ là dành cho giấc ngủ. Sự tuần hoàn ngày thức, đêm ngủ như vậy, người ta thường cho là sự sắp đặt hữu lý của tạo hóa, sau khi làm việc rồi tới lúc nghỉ ngơi. Và ai ai cũng nghĩ là khi ngủ thì cả thân thể và trí óc đều ngưng hoạt động để thư giãn và hồi phục.

Nhưng đối với các khoa học gia thì chuyện thức, ngủ không đơn giản như vậy. Sau khi hoàn tất nhiều cuộc nghiên cứu, họ kết luận rằng cơ thể con người vẫn hoạt động trong giấc ngủ để phát triển một số chức năng và phòng ngừa ít bệnh mãn tính. Dưới đây, xin mời bạn đọc cùng theo dõi lý thuyết về sự hoạt động của thân thể và trí óc của chúng ta trong giấc ngủ mỗi đêm.

Ảnh hưởng của giấc ngủ đối với sức khỏe và sinh hoạt xã hội

Nhu cầu về giấc ngủ:

Phương pháp xác định nhu cầu về giấc ngủ của con người tùy theo lứa tuổi: đối với trẻ em thì các khoa học gia quan sát sinh hoạt của chúng trong môi trường gia đình và môi trường đoàn thể (nhà giữ trẻ, cô nhi viện...), đối với người lớn thì áp dụng phỏng vấn chi tiết về thời biểu thức, ngủ và tình trạng sức khỏe tổng quát. Kết quả đạt được là các số liệu sau đây:

Lứa tuổi từ 4 – 12 tháng có nhu cầu ngủ:

12 – 16 giờ mỗi ngày.

Lứa tuổi từ 1 – 2 năm có nhu cầu ngủ:

11 – 14 giờ mỗi ngày.

Lứa tuổi từ 3 – 5 năm có nhu cầu ngủ:

10 – 13 giờ mỗi ngày.

Lứa tuổi từ 6 – 12 tuổi có nhu cầu ngủ:

9 – 12 giờ mỗi ngày.

Lứa tuổi từ 13 – 18 tuổi có nhu cầu ngủ:

8 – 10 giờ mỗi ngày.

Người thành niên có nhu cầu ngủ tối thiểu là:

7 giờ mỗi ngày.

Các chức năng trí tuệ nào phát triển trong giấc ngủ?

Giấc ngủ là lúc trí óc chúng ta ngưng tiếp xúc với môi trường chung quanh và hoạt động theo một cách khác để phát triển một số chức năng:

Chức năng học hỏi. Con người mà ngủ đủ đêm hôm trước thì tới ban ngày hôm sau học hỏi dễ dàng hơn. Ngay cả khi học hỏi một chuyện hoàn toàn mới lạ thì sự lĩnh hội vẫn mau lẹ và dễ dàng.

Chức năng xác định kỷ niệm. Não bộ lựa chọn những chi tiết của các sự việc quan trọng xảy ra trong đời sống con người, dù vui hay buồn, để ghi lại lâu dài trong tiềm thức.

Chức năng bảo tồn sự minh mẫn. Đêm hôm trước ngủ đủ khiến con người luôn cảnh giác và minh mẫn trong ban ngày hôm sau. Như vậy sẽ tránh được tai nạn nếu có điều bất thường xảy ra khi sử dụng máy móc hoặc khi lái xe. Con người minh mẫn cũng sẽ ứng xử đúng đắn trong sinh hoạt thường ngày ngoài xã hội.

Sự thiếu ngủ ảnh hưởng tới bệnh lý và sinh hoạt xã hội:

Theo thống kê thì sự thiếu ngủ là một yếu tố nguy cơ gây bệnh mập phì, bệnh tiểu đường loại 2, bệnh tim mạch, chứng suy nhược miễn nhiễm khiến dễ bị nhiễm trùng.

Trong xã hội thường có nhiều loại sinh hoạt ban đêm dẫn tới thiếu ngủ:

Các hình thức giải trí cám dỗ con người trên màn ảnh truyền hình, tại rạp chiếu bóng, tại vũ trường...

Một số hoạt động thương mại hay dịch vụ cần người làm ca đêm.

Làm thêm giờ sau công việc buổi chiều, lán sang giờ ngủ đêm hôm đó.

Thống kê tại Bắc Mỹ cho biết có hơn một phần ba người lớn luôn luôn bị thiếu ngủ. Kết quả là:

Họ làm việc kém năng suất và dễ bị tai nạn lao động.

Họ dễ bị tai nạn giao thông trên đường lái xe về nhà, sau khi làm ca đêm.

Họ vụng về trong sinh hoạt ngoài xã hội, dễ bị sơ suất khi ứng xử.

Tại Hoa Kỳ thì có lối 70 triệu người lớn bị thiếu ngủ, ảnh hưởng tới khả năng sản xuất của họ. Có người vì thiếu ngủ mà sinh bệnh nên tăng thêm gánh nặng về chi phí cho các dịch vụ y tế. Sự tổn thất kinh tế hằng năm do thiếu ngủ ước tính là 16 tỷ Mỹ kim về chi phí y tế và 50 tỷ Mỹ kim về thiếu hụt sản xuất.

Thiếu niên Bắc Mỹ dễ bị thiếu ngủ khi sử dụng các phương tiện giải trí điện tử. Kết quả là khi thiếu ngủ:

Họ bị suy yếu về sức khỏe tổng quát.

Họ ứng xử bất thường gây ra tính ngang chướng, thậm chí có người đi tới bạo hành.

Họ bị trở ngại phát triển cá tính nên thiếu suy xét, phản ứng quá đáng khi có việc gì không vừa ý xảy ra và khó hòa đồng với mọi người.

Phân tích giấc ngủ theo khoa học

Các giai đoạn của giấc ngủ:

Giấc ngủ bao gồm thời gian đầu là lúc ngủ mơ màng (chưa ngủ say) rồi tới thời gian sau dần dần ngủ say hơn. Giai đoạn ngủ mơ màng là khi não bộ phát triển các chức năng về học hỏi, xác định kỷ niệm và bảo tồn sự minh mẫn ngày hôm sau. Đồng thời trong giai đoạn này, nhịp tim, nhịp thở và huyết áp đều thay đổi, khi mạnh khi yếu. Các biến đổi về sinh lý này kết hợp với nhau, giúp cơ thể tránh bớt một số bệnh mãn tính.

Nói về sự hoạt động của các bộ phận trong người thì khi ta ngủ mơ màng, tuy thân thể bất động nhưng nhãn cầu thì liên tục chuyển động qua, lại, lên, xuống khá nhanh trong khi mắt vẫn nhắm. Tới giai đoạn ngủ say thì nhãn cầu chuyển động chậm hơn, cũng là lúc thân thể và trí óc nghỉ ngơi. Như vậy thì thời gian não bộ phát triển chức năng và cơ thể hoạt động để tránh bớt bệnh mãn tính là lúc ta ngủ mơ màng và là giai đoạn nhãn cầu chuyển động nhanh.

Chuyện thức, ngủ của con người cũng liên quan tới một hóa chất tên là **Adenosin**. Trong khi người ta thức, cơ thể liên tục sản xuất Adenosin. Ngược lại, chất này bị tiêu hao dần trong giấc ngủ. Nồng độ Adenosin tăng lên tới một mức nào đó sẽ khiến ta buồn ngủ. Nồng độ của kích thích tố **Melatonin** cũng có hiệu lực gây buồn ngủ giống như vậy.

Đồng hồ sinh học:

Trong mọi người chúng ta, thiên nhiên đã tạo ra một đồng hồ sinh học quyết định mức độ hoạt động của thân thể và trí óc trong 24 tiếng đồng hồ, khi mạnh, khi yếu. Con người minh mẫn và tràn đầy năng lực từ 9 giờ sáng tới 5 giờ chiều. Sau đó, năng lực của cả thân thể lẫn trí óc đều bớt dần, xuống tới mức tối thiểu lúc 4 giờ sáng rồi lại tăng dần lên cho tới cao độ vào lúc 9 giờ sáng. Sự tuần hoàn mạnh, yếu của năng lực cơ thể như trên đây cũng mệnh danh là nhịp sinh học.

Nếu thời biểu hoạt động sắp đặt trái với đồng hồ sinh học, thí dụ như công việc quan trọng mà phải thực hiện lúc 4 giờ sáng, người thừa hành sẽ thiếu nghị lực và kém minh mẫn, dễ dàng dẫn tới các hành động sai lầm. Một thí dụ điển hình là tai nạn nổ nhà máy điện nguyên tử tại Chernobyl năm 1986. Tuy rằng tai nạn này liên quan tới nhiều điều sai lầm và sự kém hiểu biết của nhân viên nhà máy, nhưng tình trạng nguy cấp tuyệt đối lại xảy ra vào khoảng 4 giờ sáng. Và khi đó, các quan chức thẩm quyền đã quyết định áp dụng một phương cách đối phó hoàn toàn sai lệch!

Các sinh hoạt làm xáo trộn đồng hồ sinh học:

Trong đời sống thường ngày, có 3 thứ sinh hoạt mà thời biểu hoạt động đi trái với đồng hồ sinh học:

Làm ca đêm

Lái xe đường trường

Du lịch hàng không qua nhiều múi giờ

Chúng ta đã biết là theo thống kê thì người làm ca đêm kém năng xuất trong công việc, dễ bị tai nạn lao động và dễ bị đụng xe khi lái xe trở về nhà. Lý do là vì hoạt động trái ngược với đồng hồ sinh học.

Khi cần lái xe đi quãng đường xa mà phải tiếp tục lái ban đêm thì cũng gặp khó khăn do đi trái với đồng hồ sinh học. Nếu lái xe an toàn đêm đó thì cũng còn nguy cơ là tài xế sẽ kém minh mẫn khi tiếp tục lái xe ban ngày hôm sau. Vì các lý do này mà tai nạn giao thông xảy ra trên khá nhiều trên các xa lộ Bắc Mỹ vào lúc cuối tuần là thời gian có nhiều người lái xe đi chơi xa.

Du lịch hàng không qua nhiều múi giờ thường gây ra tình trạng say máy bay khiến cho du khách ban đêm thì khó ngủ, ban ngày thì vừa buồn ngủ vừa mỏi mệt và dễ cáu kỉnh. Một thiểu số người say máy bay còn bị chóng mặt chút ít hoặc muốn ói (buồn nôn) nữa.

Các biện pháp để giảm bớt nguy cơ do sự xáo trộn đồng hồ sinh học gây ra:

- Lời khuyên cho người làm ca đêm:

*Khi hết ca làm việc, hãy ngủ nhiều hơn 7 tiếng đồng hồ mỗi ngày

*Hãy luôn luôn để đèn sáng nơi làm việc

*Trường hợp phải luân phiên đổi ca ngày và ca đêm, hãy yêu cầu 3 hoặc 4 tuần lễ đổi một lần thay vì đổi ca mỗi tuần hay 2 tuần một lần

*Sau ca đêm, về nhà ngủ, phòng ngủ phải che màn dày cho đủ tối và đóng kín cửa để giữ im lặng

*Nếu muốn uống cà phê trong ca đêm, chỉ nên uống lúc khởi đầu ca làm việc

- Lời khuyên cho người lái xe đường trường:

*Trước khi khởi hành, hãy nghỉ ngơi đầy đủ trong ngày hôm trước

*Tránh lái xe trong khoảng thời gian từ nửa đêm tới 7 giờ sáng

*Nên có người đi cùng xe để chuyển trò qua lại

mà tránh ngủ gật

*Hãy chia con đường xa ra nhiều chặng nghỉ

*Đừng uống rượu

*Nếu cần uống cà phê, hãy hạn chế, chỉ uống một ly trong một ngày lái xe

- Tình trạng say máy bay là một vấn đề phức tạp bao gồm nhiều chi tiết đặc biệt như sau đây:

*Cơ thể người say máy bay cần nhiều ngày để thích ứng với môi trường của địa điểm du lịch. Nếu thời gian du lịch chỉ là một tuần trở lại, bạn hãy giữ thời biểu thức, ngủ như khi ở nhà. Như vậy, tuy không tham dự được nhiều cuộc vui khi đi chơi nhưng là biện pháp an toàn cho sức khỏe tổng quát.

*Cơn say máy bay nhẹ hơn và mau hết hơn khi bạn bay qua phía Tây so với khi đi du lịch về phía Đông. Khi Tây du, giờ giấc nơi du lịch sẽ sớm hơn giờ giấc lúc ở nhà cho nên ngày sẽ dài hơn. Đồng hồ sinh học của con người lại dễ thích ứng với ngày dài hơn là đối với ngày ngắn. Vì vậy mà Đông du khiến con người say máy bay nghiêm trọng hơn khi Tây du.

- Đối phó với cơn say máy bay:

*Hãy điều chỉnh đồng hồ sinh học 3 hoặc 4 ngày trước khi khởi hành:

Nếu bay qua phía Đông: đi ngủ sớm hơn thường lệ 10 tới 15 phút mỗi đêm và dậy sớm hơn, bật đèn sáng trong phòng ngủ khi trở dậy. Tới địa điểm du lịch, nên ra nắng lúc 9 hoặc 10 giờ sáng và có thể ngủ ngày 10 tới 15 phút nếu cảm thấy mệt mỏi.

Nếu bay qua phía Tây: đi ngủ trễ hơn thường lệ 20 tới 30 phút mỗi đêm và dậy trễ hơn.

*Khi tới địa điểm du lịch:

Đừng uống rượu.

Cà phê chỉ uống trong buổi sáng mà thôi.

*Nếu khó ngủ, có thể uống **Melatonin** liều lượng 50mg, 30 phút trước khi lên giường ngủ. **Chỉ nên dùng Melatonin 5 ngày là tối đa.**

Bệnh lý liên quan tới giấc ngủ

Có 4 loại bệnh thông thường thuộc về giấc ngủ, trình bày tóm tắt dưới đây:

Bệnh mất ngủ

Bệnh ngưng thở ngắn hạn khi ngủ

Hội chứng chân bất ổn định

Bệnh ngủ gục bất thần

Bệnh mất ngủ:

Các triệu chứng và dấu hiệu bao gồm:

Khi lên giường ngủ, khó ngủ thiếp đi hoặc bừng tỉnh nhiều lần ban đêm rồi khó ngủ lại.

Các triệu chứng trên đây xảy ra ít nhất 3 đêm một tuần, trong vòng 1 tháng.

Ban ngày, bệnh nhân luôn cảm thấy buồn ngủ, mệt mỏi, thiếu nghị lực, khó tập trung tư tưởng. Cũng có người bị trầm cảm nhẹ hoặc xử sự nóng tính.

Trị liệu:

Bệnh nhân tự giúp mình: 20 phút sau khi lên

giường ngủ mà không ngủ thiếp đi được, hãy trở dậy rồi đọc sách hoặc thư giãn cách khác cho tới khi buồn ngủ rồi sẽ trở lại giường ngủ.

Thường ngày, tập luyện các phương cách thư giãn tâm thần: ngồi thiền định, tập thể dục chậm rãi (thí dụ như thái cực quyền), tập cách hít thở sâu đều hòa trong nhiều phút.

Nếu tự trị liệu như trên đây mà không đạt kết quả là lúc cần đi khám bệnh để bác sĩ chỉ dẫn về thuốc men. Đừng tự ý dùng thuốc bán tự do.

Bệnh ngưng thở ngắn hạn khi ngủ:

Đây là trường hợp bệnh nhân bị nghẽn hô hấp nhất thời tại vùng họng trong giấc ngủ. Sự nghẽn hô hấp chỉ xảy ra trong một thời gian ngắn nhưng trở đi trở lại nhiều chục lần trong một đêm. Mỗi lần nghẽn hô hấp, bệnh nhân ngưng thở trên 10 giây đồng hồ; thời gian ngưng thở có thể kéo dài tới 1 phút. Khi ngưng thở, cơ thể thiếu dưỡng khí nên bệnh nhân bắt đầu tỉnh dậy tới nửa chừng rồi khi thở lại được thì họ lại ngủ thiếp đi. Vì vậy, họ không biết là mình bị ngộp thở trong khi ngủ.

Triệu chứng và dấu hiệu:

Ban đêm, bệnh nhân ngủ không yên, ngáy rất lớn tiếng, tỉnh giấc tới nửa chừng nhiều lần do ngộp thở.

Ban ngày, họ cảm thấy nhức đầu, luôn luôn buồn ngủ, kém tỉnh táo.

Chẩn đoán:

Chẩn đoán lâm sàng dựa vào bệnh sử, thường do thân nhân người bệnh hay người đồng sàng trình bày vì chính bệnh nhân không biết là mình bị ngộp thở khi ngủ.

Chẩn đoán xét nghiệm dùng thiết bị để khảo sát và ghi chép chi tiết về chức năng hô hấp của bệnh nhân trong giấc ngủ ban đêm.

Trị liệu:

Các phương cách bệnh nhân tự giúp mình để giảm bớt triệu chứng:

*Nếu mập, bớt khẩu phần và vận động đều hòa để xuống cân

*Nằm nghiêng một bên khi ngủ

*Không uống rượu, không hút thuốc lá

*Không dùng thuốc ngủ hoặc các loại thuốc gây buồn ngủ

Dùng thiết bị gây áp lực liên tục trong đường hô hấp tại vùng họng.

Dùng thiết bị mang trong miệng để ổn định hàm dưới tại vị trí thích hợp.

Giải phẫu khối u hoặc mô phì đại vùng họng.

Hội chứng chân bất ổn định:

Triệu chứng:

Bệnh nhân thấy khó chịu cả 2 chân, nhất là ở bắp chân.

Họ có cảm tưởng như chân bị châm chích, hoặc vừa ngứa vừa nóng, hoặc như có sâu bọ bò dưới làn da.

Bệnh nhân phải co, duỗi mạnh 2 chân nhiều lần

hoặc xoa bóp bắp chân mới bớt khó chịu.

Triệu chứng xảy ra ít phút sau khi lên giường ngủ hoặc vào lúc đang ngủ say, khiến bệnh nhân tỉnh dậy.

Như vậy, bệnh nhân sẽ thiếu ngủ vì khi đi ngủ phải mất thời giờ hồi lâu mới thiếp đi được hoặc vì giấc ngủ bị cắt ngang.

Tại Hoa Kỳ, có hơn 10% người lớn bị bệnh này, tính theo tỷ số thì người già bị bệnh nhiều hơn người trẻ, đàn bà bị bệnh nhiều hơn đàn ông.

Trị liệu:

Hội chứng chân bắt ổn định không trị dứt được.

Thuốc uống để giảm bớt triệu chứng giúp bệnh nhân dễ ngủ, bao gồm:

*Thuốc giảm đau

*Thuốc chống kinh giật

*Thuốc dẫn cơ

*Một vài thứ thuốc bổ sung

Các loại thuốc này đều do bác sĩ chỉ định.

Bệnh ngủ gục bất thần:

Triệu chứng và dấu hiệu:

Bệnh nhân buồn ngủ suốt ngày.

Họ đột nhiên ngủ thiếp đi mặc dầu lúc đó đang hoạt động hay nghỉ ngơi. Nếu đang ngồi thì ngủ gục. Nếu đang đứng thì ngã vật xuống.

Như vậy, bệnh nhân sẽ gặp khó khăn khi sinh hoạt ngoài xã hội. Họ cũng dễ bị tai nạn khi đang lái xe hoặc đang hoạt động gần bên máy móc, bếp lửa, sông, hồ.

Ban đêm, mới ngủ thiếp đi họ đã mộng mị thấy những cảnh tượng như có thật khiến họ phản ứng mà cử động chân, tay hoặc nói mê.

Chẩn đoán:

Theo thống kê, tại Hoa Kỳ có lối 350 ngàn người lớn bị bệnh này. Việc chẩn đoán rất khó khăn nếu bệnh nhân không ngủ gục ban ngày.

Chẩn đoán lâm sàng dựa vào bệnh sử gia đình (dòng họ có người bị bệnh ngủ gục bất thần) và triệu chứng buồn ngủ cả ngày.

Chẩn đoán xét nghiệm: đo nồng độ chất **Hypocretin** trong óc. Bệnh nhân có mức độ Hypocretin thấp.

Trị liệu:

Y học chưa tìm ra biện pháp tăng mức độ Hypocretin trong óc bệnh nhân.

Hiện nay, các phương cách trị liệu bệnh ngủ gục bất thần bao gồm:

*Thuốc kích thích thần kinh trung ương

*Thuốc chống trầm cảm

*Cho bệnh nhân ngủ ngày, mỗi ngày 2 hoặc 3 lần, mỗi lần từ 10 tới 15 phút.

Lời khuyên người khó ngủ

Thường ngày, hãy áp dụng một thời biểu thức, ngủ nhất định.

Đừng tập luyện thể dục, thể thao gần giờ ngủ.

Đừng uống cà phê, đừng hút thuốc lá.

Đừng uống rượu trước khi ngủ.

Bữa ăn tối, đừng ăn nhiều.

Đừng dùng những loại thuốc gây khó ngủ (hỏi bác sĩ).

Đừng ngủ ngày sau 3 giờ trưa.

Buổi tối, hãy cố gắng thư giãn.

Tắm nước nóng trước khi đi ngủ có thể giúp dễ ngủ.

Sắp đặt phòng ngủ: tránh tiếng động lớn, đèn quá sáng, nệm không êm, nhiệt độ không khí quá cao.

Đừng xem truyền hình, gọi điện thoại, dùng máy vi tính ngay trước khi đi ngủ.

Nên ra nắng buổi sáng, lúc 9 hoặc 10 giờ.

Ban đêm, nếu lên giường trên 20 phút mà không ngủ thiếp được, hãy trở dậy và thư giãn cho tới khi buồn ngủ rồi sẽ trở lại giường ngủ.

Nếu các biện pháp trên đây hoàn toàn không có hiệu quả, bạn cần gặp bác sĩ để nhờ y học săn sóc cho giấc ngủ được bình thường.

Bảng đối chiếu danh từ y học Việt-Anh

Chức năng	Function
Mãn tính	Chronic
Miễn nhiễm	Immunity
Sinh lý	Physiology
Nhãn cầu	Eyeball
Đồng hồ sinh học	Biological clock
Say máy bay	Jet lag
Bệnh mất ngủ	Insomnia
Bệnh ngưng thở ngắn hạn khi ngủ	Sleep apnea
Hội chứng chân bắt ổn định	Restless leg syndrome
Bệnh ngủ gục bất thần	Narcolepsie
Xét nghiệm chẩn đoán	Diagnostic test
Khối u	Tumor
Mô phì đại	Hypertrophic tissue
Lâm sàng	Clinical

BS Đinh Đại Kha

“Đời Ngắn, Nghệ Thuật Dài” Trong Thời “Cách mạng Văn hóa” ở Mỹ

BS Hồ Văn Hiến

Mới đây một bộ phận cơ thể khá kín đáo của nam giới lại gây tranh luận sôi nổi trong giới y khoa và trường chính trị Mỹ, đó là câu chuyện tuyến tiền liệt của Tổng thống Biden:

Cựu tổng thống Mỹ Joe Biden được chẩn đoán mắc một dạng ung thư tuyến tiền liệt đã di căn, hung hăng (aggressive) vào tháng 5 năm 2025, đã lan đến xương của ông. Bệnh ung thư được phát hiện sau khi ông trải nghiệm các triệu chứng tiết niệu ngày càng tăng và một nốt sần (nodule) được tìm thấy trên tuyến tiền liệt. Loại ung thư này rất khó chữa ở giai đoạn tiến triển như vậy, mặc dù nhóm săn sóc ông cho biết nó có vẻ nhạy cảm với hormone, có thể “quản lý” được.

Thuần túy về y khoa, tranh cãi tập trung vào câu hỏi tại sao TT Biden đã không được xét nghiệm “kháng nguyên đặc hiệu tuyến tiền liệt” (PSA/prostate specific antigen), một xét nghiệm phổ biến đối với bệnh ung thư tuyến tiền liệt; mức PSA quá cao trong máu bệnh nhân sẽ là một dấu hiệu làm cho bác sĩ nghi ngờ và tìm kiếm ung thư ở tuyến tiền liệt (1). Biden được thử PSA lần chót vào năm 2014. Điều này là bất thường đối với một “nhân vật của công chúng” trên 80 tuổi và mang trọng trách của một vị tổng thống Hoa Kỳ, đặc biệt là vì phát hiện sớm là một yếu tố quan trọng trong việc chữa trị ung thư tuyến tiền liệt.

Các hướng dẫn cho y giới Mỹ thường chống lại việc sàng lọc PSA định kỳ cho nam giới trên 70 tuổi do nguy cơ chẩn đoán quá mức (overdiagnosis nghĩa là một số trường hợp bị nghi oan là ung thư) trong lúc đa số ung thư tiền liệt tiến triển chậm, đến nỗi phần đông bệnh nhân định bệnh ở *giai đoạn đầu của ung thư tuyến tiền liệt* sẽ chết vì nguyên nhân khác trước khi bị nó giết (tuy nhiên một khi đã ung thư di căn [distant cancer] 90% chết trong vòng 5

năm)(2). Nhưng những người phê bình thì cho rằng một tiêu chuẩn khác nên được áp dụng cho một tổng thống đương nhiệm (ví dụ TT Obama, TT Trump được thử PSA theo định kỳ) (3). Ngoài ra, các câu hỏi đã được đặt ra về việc liệu Biden hoặc nhóm của ông có thể đã biết về chẩn đoán ung thư này trước đây nhưng đã giấu hoặc trì hoãn tiết lộ thông tin khi ông vẫn còn là tổng thống hay không? Một số chuyên gia y tế đã gợi ý rằng Biden có khả năng từng bị ung thư trong nhiều năm, thậm chí có thể vào đầu nhiệm kỳ tổng thống của mình (năm 2021), mặc dù không có bằng chứng nào cho thấy ông đã biết về điều đó trước tháng 5 năm 2025. Việc thiếu xét nghiệm PSA và giai đoạn tiến triển của bệnh ung thư khi chẩn đoán đã thúc đẩy suy đoán về việc liệu Tòa Bạch Ốc có đủ minh bạch về sức khỏe của TT Biden hay không. Các cuộc điều tra sẽ diễn ra và bác sĩ của ông Biden sẽ được yêu cầu ra điều trần trước quốc hội Mỹ nơi mà đảng Cộng Hòa đang chiếm đa số (4).

Câu chuyện này lại làm tôi nhớ đến câu của Hippocrates nói về khó khăn của nghề bác sĩ: “Ars longa, vita brevis”, và chuyện Biển Thước gặp Tề Hoàng Công mấy ngàn năm trước. Năm 2020, lúc đại dịch còn hoành hành tôi đã viết một bài dài về đề tài này, nay xin cập nhật lại sau đây khi chúng ta có một cái nhìn “kính chiếu hậu” rõ ràng hơn, nhưng ngược lại trong một thời thế mới rất khó khăn cho y giới “dòng chính” cũng như cho giới khảo cứu và thực hành trong lãnh vực săn sóc sức khỏe (healthcare), lúc lập trường của chính phủ Mỹ từ việc dùng fluoride trong nước thành phố (5), tới chỉ định và lợi ích của cách ly, khẩu trang và các thuốc vắc-xin như vắc xin chống Covid bị xét lại và có khi bị đảo lộn so với các hướng dẫn trước đây.

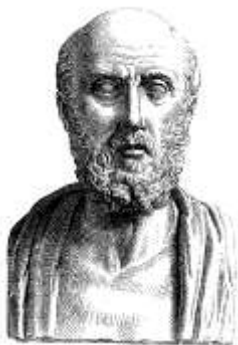

Fig 1: Hippocrates (trong tiếng Pháp "Hippocrate")

"Ars longa, vita brevis".

Câu này là câu mở đầu của sách "Cách Ngôn" của Hippocrates, bậc thầy của nền Y học Tây Phương. Câu này ít được giới y khoa Mỹ nhắc tới, có lẽ do nền y khoa Mỹ nặng về "khoa học", dữ kiện và thống kê, tin cậy vào thực chứng trong cái gọi là "y khoa căn cứ trên bằng chứng" (evidence-based medicine).

Đầu thế kỷ thứ 20, y giới Mỹ còn sang "tầm sư học đạo" ở châu Âu nhưng sau thế chiến thứ hai, y khoa Mỹ phát triển mạnh theo hướng riêng của mình. Y khoa châu Âu nhất là y khoa Pháp mà chúng ta quen thuộc thời trước 1975 vẫn còn những bài giảng hoa mỹ đầy các sự kiện lịch sử, có một truyền thống dài và, cũng như một người già đầy kinh nghiệm, cũng ít muốn dứt khoát với truyền thống đó. Lúc tôi còn làm nội trú ở Georgetown, Washington DC, nhắc đến câu "ars longa" này với một giáo sư Mỹ đứng tuổi, nghĩa là đã có kinh nghiệm trong nghề khá dài và đã nếm mùi thất bại, ông ta có vẻ thích, nhờ tôi ghi lại để ông nhờ người ta viết thành một bảng châm ngôn để trên bàn làm việc.

Tôi được nghe câu này hồi còn học ở trường y khoa hay có thể trước đó nữa do một người anh học y trước tôi 13-14 năm. Không phải bằng chữ la tinh mà bằng tiếng Pháp qua lời dịch của một bác sĩ người Pháp, Emile Littré (1801-1881). Littré là nhà từ điển học, nhà triết học và chính trị gia, nổi tiếng với bộ sách Dictionnaire de la langue française ("Từ điển tiếng Pháp") đã trở thành kinh điển, thường được gọi ngắn gọn là "Littré", và tác giả cuốn "Oeuvres complètes d'Hippocrate" (Hippocrate Toàn Tập), sách khảo cứu và dịch các tác phẩm của Hippocrates.

Littré dịch rất hay như sau:

"La vie est courte, la science est longue, l'occasion fugitive, l'expérience trompeuse, le jugement difficile".

Nhưng để cho rõ nghĩa câu này mà rất nhiều người học y khoa tiếng Pháp đều biết, cần phải thêm câu sau của Hippocrates:

"Il faut non seulement faire soi-même ce qui convient, mais encore faire que le malade, les assistants et les choses extérieures y concourent".

(Tiếng Anh: "Life is short, and art long, opportunity fleeting, experimentations perilous, and

judgment difficult. The physician must not only be prepared to do what is right himself, but also to make the patient, the attendants, and externals cooperate").

Tôi xin tạm dịch từ tiếp Pháp như sau: "Cuộc đời thì ngắn, y thuật thì dài, thời cơ thoáng nhanh, kinh nghiệm lừa dối, phê phán khó khăn. Không phải chỉ cần tự mình làm những điều thích hợp, nhưng còn phải làm thế nào để bệnh nhân, những người phụ tá, và những sự vật bên ngoài đều góp phần vào công việc chữa bệnh".

Vita brevis

Trở lại câu chuyện trong ngành y. Đúng là, "đời thì ngắn", tuy Hippocrates sống đến 90-100 tuổi (460 -370 trước Công nguyên). Người đứng đầu nỗ lực chống đại dịch COVID qua hai nhiệm kỳ tổng thống Mỹ (Trump và Biden), bác sĩ Fauci cũng đã già trên 80 tuổi từng lăn lóc qua các cơn dịch HIV, lao, sốt rét, Zika, Ebola nay cũng điều đứng với cơn dịch coronavirus này. Những khuyến cáo đưa ra tùy theo tình hình, dữ liệu (data) có được qua từng giai đoạn cứ thay đổi hoài, có khi trái ngược nhau (như lúc nào nên cấm các chuyến bay vào Mỹ, có nên mang mặt nạ/ khẩu trang hay không). Cho nên chính cây cổ thụ của y khoa Mỹ cũng bị tấn công, chất vắn từ mọi phía và nhất là sau khi nhiệm kỳ hai của tổng thống Trump bắt đầu. Có người trách ông ăn nói không khéo mặc dù chính xác về khoa học; ông Navarro, cố vấn kinh tế của Tổng Thống Trump, thì trách Fauci là "nói cái gì cũng sai" (6). Ông còn bị phê bình là thiên vị về chính trị và còn bị hăm dọa, phải có người bảo vệ cho mấy cô con gái. Mấy năm sau khi đại dịch Covid chấm dứt, người ta bắt đầu lên án các biện pháp về y tế công cộng của Fauci và TT Biden trước khi hết nhiệm kỳ đã cảm thấy Fauci bị đe dọa tới mức cần ban cho ông một lệnh ân xá về những sai lầm nếu có (7).

Ars longa. Art is long.

Nói về từ "art", mà Littré dịch tiếng Pháp là "science", tôi xin dịch là y thuật trong câu trên, cần đi về gốc Hy Lạp của câu nói trên. Nguyên văn tiếng Hy Lạp thời Hippocrates, "technê", nên hiểu theo nghĩa gần với kỹ thuật, công nghệ hiện nay; trong tiếng Pháp là "technique, un savoir-faire", tiếng Anh là technique, know-how, expertise. Từ Hy Lạp này được dịch qua Latinh "ars" trong các thế kỷ trước, lúc "ars" còn mang nghĩa nghề nghiệp, khả năng làm một việc gì đó, chứ không thiên về mỹ nghệ (beaux arts, fine arts), văn nghệ như hiện nay. Từ đó Latinh "ars longa" (art long) được dịch phổ biến qua tiếng Việt "nghệ thuật thì dài". Nếu nói "Đời thì ngắn, nghệ thuật thì dài..." nghe có vẻ thi vị hơn, văn nghệ hơn, và nghe như đầy triết lý hơn. Các văn sĩ, thi sĩ, nghệ sĩ, họa sĩ nghe thấy "được" hơn và có thể dùng "thoải mái" cho lãnh vực của họ, chứ không riêng gì y khoa.

Về chiều dài của y thuật thì chắc khỏi cần nói nhiều. Đại dịch COVID-19 đã thúc đẩy nỗ lực nghiên cứu tập trung và sâu rộng nhất trong lịch sử khoa học, tạo ra khối lượng ấn phẩm khoa học vô song trên hầu hết mọi lĩnh vực nghiên cứu. Trong vài năm

đầu của đại dịch, hàng trăm nghìn bài báo khoa học, bài viết đã được xuất bản, tạo ra một khối lượng kiến thức tăng trưởng với tốc độ chưa từng thấy trước đây.

Bộ sưu tập của các cơ sở dữ liệu như PubMed Central đã tăng lên với hơn 350.000 bài báo khoa học liên quan đến COVID-19 vào giữa năm 2023. Trong giai đoạn đầu của đại dịch, trung bình 137 bài báo được xuất bản mỗi ngày vào đầu năm 2020. Đến tháng 10 cùng năm, số lượng bài báo đã vượt quá 87.000. Sự phổ biến thông tin nhanh chóng này được thúc đẩy bởi cảm giác cấp bách toàn cầu và những nỗ lực hợp tác giữa các nhà nghiên cứu trên toàn thế giới (8).

Khác với y khoa, trong ngành tin học, có những thiên tài *hacker* "quậy" trên mạng internet lúc còn mới mười mấy tuổi. Ở Mỹ, trước đây có bác sĩ Doogie Howser, MD là một teenager hành nghề bác sĩ đồng thời phải đối phó với các vấn đề của tuổi choai choai. Nhưng Doogie Howser chỉ là một nhân vật trong ti-vi Mỹ mấy chục năm trước. Người đi học ngành y phải học và huấn luyện lâu hơn đa số các ngành khác mới được hành nghề, ở Mỹ cũng mất 8 năm sau trung học mới được bằng M.D., và sau đó cũng phải đi huấn luyện tại các bệnh viện từ 3 cho đến 7-8 năm mới trở thành bác sĩ chuyên khoa được công nhận (board certified specialist). Các bác sĩ chuyên khoa sâu (subspecialty) thường hoạt động trong giới hạn nhỏ hẹp của chuyên ngành hay có khi chỉ một thứ bệnh, vì khó mà giữ kiến thức cập nhật trong nhiều lãnh vực khác nhau.

Về "thời cơ thoáng nhanh", chúng ta thấy những biện pháp để ngăn chặn bệnh lan truyền như cấm các chuyến bay, cô lập "lockdown", luôn luôn bị chê là quá trễ; các thử nghiệm để truy tìm người mắc bệnh cũng bị cho là quá trễ, ngay lúc ở Mỹ đang chích ngừa Covid-19 đến hơn một triệu người mỗi ngày, cũng bị chỉ trích là quá chậm... Luôn luôn chạy đua với thời gian, mặc dù sức cản từ mọi phía, kinh tế, chính trị, kỹ thuật, tài chánh, và luôn cả thời tiết... không phải cứ bác sĩ muốn là được.

Trong hoạt động thường ngày của người bác sĩ, cơ hội tất nhiên cũng thoáng qua nhanh: đơn giản như lúc viêm ruột dư, nếu không định bệnh sớm ruột dư bị viêm sẽ trở thành áp xe, vỡ ra, gây nhiễm trùng máu; hay nguy kịch hơn nữa là đột quỵ hay tai biến mạch máu não (stroke), cơn đau tim do mạch máu nuôi tim bị tắc nghẽn, bệnh ung thư cấp tính, "cửa sổ cơ hội" chỉ mở ra một thời gian ngắn, không trị liệu kịp thời sẽ không đảo ngược tình hình nữa. Ví dụ: sau khi tim bệnh nhân ngừng đập, chúng ta có chừng 6 phút để can thiệp kịp thời; trường hợp đột quỵ (stroke) có một phương pháp điều trị được gọi là tPA ("chất hoạt hóa plasminogen mô", làm tan cục máu đông gây tắc nghẽn động mạch), thuốc được truyền qua đường tĩnh mạch trong vòng 3 giờ sau khi tai biến xảy ra, trễ lắm là bốn giờ rưỡi cho một số bệnh nhân đủ điều kiện sau khi bắt đầu có các triệu chứng đột quỵ (IV thrombolysis).

Nhân tiện nói về "cửa sổ cơ hội" chỉ mở ra một thời gian ngắn cho người thầy thuốc, sức nhớ đến giai thoại nổi tiếng sau đây về Biển Thước (Bian Que) (401-310 TCN), vị "thần y" thời Chiến Quốc của Trung Hoa. Tục truyền Biển Thước có khả năng nhìn xuyên thấu vào cơ thể tựa như chúng ta định bệnh bằng quang tuyến hiện nay.

Fig 2: Biển Thước

Tên thật của ông là Tàn Việt Nhân (秦越人), lại có thuyết tên Tàn Hoãn (秦緩), hiệu Lư Y. Thời Biển Thước, thế kỷ thứ 4 TCN, chưa có nước Nam Việt của Triệu Đà (Zhao Tuo) được thiết lập năm 204 TCN, hơn 100 năm sau khi Biển Thước mất (310 TCN). Tên Tàn Việt Nhân không biết có phải vì ông gốc gác từ người Bách Việt sống ở miền nam "nước" Trung Hoa thời Chiến Quốc hay không? Biển Thước tiên sinh là danh hiệu tôn kính được dân chúng nước Triệu tặng cho ông. "Biển Thước" nguyên thủy là tên 1 vị thần y sống vào thời Hoàng Đế của Trung Hoa (trị vì khoảng 2697 TCN – 2598 TCN)."

Biển Thước sang nước Tề gặp Tề Hoàn công, thấy khí sắc vua Tề không tốt, bèn tâu: "Trong da và chân lông ngài đã có gốc bệnh, nếu không kịp thời chữa trị, bệnh sẽ nặng thêm". Tề Hoàn công đáp: "Ta cảm thấy trong người rất khỏe, chẳng có bệnh tật gì cả". Biển Thước lui ra, sau đó năm ngày lại vào yết kiến, nhìn sắc diện rồi khẳng định một lần nữa với vua Tề: "Bệnh của ngài đã vào đến nội tạng rồi, phải chữa ngay đi". Hoàn công tỏ vẻ khó chịu, không trả lời. Sau khi Biển Thước đi khỏi, ông mới bảo với mọi người: "Thầy thuốc chỉ khéo vẽ vờ, hù dọa người ta". Năm ngày sau nữa, Biển Thước lại vào yết kiến, chỉ mới nhìn mặt vua Tề, đã quay bước, bỏ đi thẳng. Hoàn công sai người chạy theo hỏi, Biển Thước nói: "Bệnh ở da, thịt thì còn xoa thuốc được, bệnh ở huyết mạch thì còn tiêm thuốc được, nay bệnh đã vào đến xương tủy rồi thì trời cũng không cứu được nữa, bởi vậy tôi mới bỏ đi".

Mấy ngày sau quả nhiên Hoàn công phát bệnh. Ông vội cho người đi tìm Biển Thước, nhưng vị Thần y đã đi sang nước Tàn rồi. Bệnh Hoàn công ngày càng trở nặng, chẳng bao lâu vị bá chủ chư hầu này tạ thế (9).

(Nhìn vào tình hình hiện nay, chúng ta thấy Biển Thước không những giỏi về y khoa mà còn tỏ ra rất khôn ngoan, biết đi "tỵ nạn chính trị" trước khi bị tai bay vạ gió lúc chữa bệnh cho người quyền lực. Bệnh

của Tề Hoàn Công, xuất phát từ da và tiến triển rất nhanh vào xương tủy có vẻ phù hợp với chẩn đoán ung thư da loại melanoma hay u hắc tố. U hắc tố, đặc biệt là u hắc tố dạng nốt (nodular melanoma), có thể tiến triển nhanh chóng, một số u hắc tố có khả năng lan rộng trong vòng vài tháng. Tốc độ phát triển nhanh này làm nổi bật tầm quan trọng của việc phát hiện và điều trị sớm. Mặc dù không thể dự đoán chắc chắn u hắc tố sẽ tiến triển nhanh như thế nào, một số u hắc tố có thể đe dọa tính mạng chỉ trong vòng 6 tuần) (10).

Kinh nghiệm lừa dối.

Luc Montagnier, 87 tuổi, là một khoa học gia Pháp chuyên về siêu vi học, tên tuổi lừng lẫy, từng đoạt giải Nobel Y khoa (2008) vì khám phá ra siêu vi bệnh HIV. Đầu năm 2020, ông đưa ra thuyết cho rằng siêu vi SARS-CoV-2 của bệnh Covid-19 là do phòng thí nghiệm Vũ Hán chế tạo (engineered) và để lọt ra ngoài, và trong phân tử genome của nó có chứa những khúc đoạn của siêu vi HIV. Mặc dù quá khứ vĩ đại của ông, những khẳng định của ông đã bị y giới chính thống lúc đó cho là sai và bác bỏ. (Ông mất năm 2022, bị cộng đồng khoa học "ruồng bỏ") (11) và năm 2025, chúng ta vẫn chưa biết thuyết của ông về virus Covid (spill-over theory) là đúng hay sai; các tin tình báo của Mỹ không thống nhất quan điểm và các công bố của chính phủ Trung Quốc mập mờ, không rõ ràng) (12).

Chúng ta thường thấy các bác sĩ quảng cáo "mấy chục năm kinh nghiệm". Cũng như trong nhiều lãnh vực khác của cuộc sống, kinh nghiệm giúp chúng ta quen thuộc với một bệnh nào đó, thành thạo một thủ thuật, thực hành nào đó và ý thức về những lỗi lầm có thể gặp. Nhưng kinh nghiệm không phải đồng nghĩa với thời gian hành nghề. Nếu chỉ lập đi lập lại một thao tác trị liệu năm này qua tháng khác mà không được phản biện, phê bình, không học hỏi thêm thì chỉ là thói quen, quán tính trong cách làm việc.

Một nghiên cứu của Đại học Harvard so sánh kết quả chữa trị của các bác sĩ chuyên chữa bệnh nhân trong bệnh viện (18,800 hospitalists) được chia theo từng nhóm tuổi.

Trong số 730,000 hồ sơ được xem xét, tỷ số bệnh nhân tử vong tăng dần với số tuổi của bác sĩ, nhưng khoảng cách lớn nhất (1,3 %) thể hiện giữa những bác sĩ 40 tuổi trở xuống và những bác sĩ từ 60 tuổi trở lên. Điều này có nghĩa là cứ 77 bệnh nhân do bác sĩ 60 tuổi trở lên nhập viện thì có thêm một ca tử vong so với bác sĩ dưới 40 tuổi.

Nói chung, trong môi trường của y khoa thực chứng hiện nay, (evidence based medicine; căn cứ trên những chứng cứ khoa học được chứng minh là đáng tin cậy), và thực hành nặng về khoa học kỹ thuật (scientific medicine), các bác sĩ tuổi đời nhiều kinh nghiệm có thể không được học qua những điều mới lúc được huấn luyện, sau này có thể học thêm, nhưng giai đoạn thường trú (residency) là lúc ảnh

hưởng nhiều nhất trên lối hành nghề của người bác sĩ tại Mỹ (ví dụ bác sĩ quang tuyến huấn luyện cách đây 30 năm lúc kỹ thuật MRI chưa có), họ có thể không được cập nhật về các phương pháp mới, tốt hơn gọn hơn (ví dụ những cách phẫu thuật nội soi / endoscopy gọn hơn, ít xâm lấn hơn), hay họ có thể ít chịu theo những hướng dẫn phác đồ/guidelines mới được phát triển sau này (13). Tuy nhiên đối với các bác sĩ già, nếu số lượng bệnh nhân đông và họ thích học hỏi thì kết quả bệnh nhân của họ không khác các bác sĩ trẻ (14).

Cho đến nay Hội Y tế Hoa Kỳ AMA đã nghiên cứu sâu rộng vấn đề này cả chục năm nay và hỗ trợ việc phát triển các đánh giá năng lực một cách tự nguyện, dựa trên bằng chứng sẵn có (evidence based) cho các bác sĩ lớn tuổi nhưng không bắt buộc đánh giá lại định kỳ hoặc nghỉ hưu chỉ dựa trên độ tuổi vì muốn tránh tội kỳ thị tuổi tác (ageism).

Fig 3: Lờn thẻ Hippocrates trên giấy papyrus (các nhánh cây papyrus [Cyperus Papyrus] chẻ ra, được ép vào nhau và tráng bằng một lớp keo). Thẻ kỷ thứ 3. (Source : Wikipedia)

Phán xét khó khăn.

Do đó, vận dụng kiến thức, kinh nghiệm, khả năng quan sát của mình, bác sĩ phải nhận định tình hình kịp thời và hành động thích ứng. Phán xét này là cả một nghệ thuật. Có người hỏi "Y khoa là khoa học hay nghệ thuật? có lẽ cả hai. Tuy nghệ thuật y khoa hiện nay có vẻ như bị "khoa học y khoa" lấn át trong nền khoa học kỹ thuật hiện nay, trong nghề y, nghệ thuật và khoa học cũng còn phụ trợ nhau, và người thầy thuốc vẫn là một nghệ sĩ được trang bị bởi những kiến thức khoa học.

Những tiến bộ mới đây về AI hay "trí tuệ nhân tạo" sẽ giúp cho các bác sĩ tiếp cận các data nhanh hơn, suy luận bao quát và nhanh hơn để đi đến chẩn đoán hay trị liệu và ngay cả phát minh những trị liệu pháp mới mẻ. AI đòi hỏi các trường y phải tích hợp kiến thức về AI vào chương trình giảng dạy cốt lõi, dạy các bác sĩ lâm sàng trong tương lai đánh giá nghiêm túc các "kết quả đầu ra từ việc máy tự học" (machine learning output) trong khi vẫn duy trì sự giám sát của con người. Việc tích hợp AI hứa hẹn sẽ mở rộng khả năng tiếp cận dịch vụ chăm sóc thông qua các "nền tảng y tế từ xa" (telemedicine platform) và các giải pháp giám sát từ xa (remote monitoring), đặc biệt mang lại lợi ích cho người dân các vùng sâu và xa. Khi các công nghệ này trưởng thành, người thầy thuốc phải cân bằng sự đổi mới với việc xác nhận nghiêm ngặt giá trị của các đổi mới

này để đảm bảo an toàn cho bệnh nhân vẫn là điều tối quan trọng. Phần khoa học trong y thuật sẽ được AI tăng cường, nhưng phần nghệ thuật chữa bệnh sẽ vẫn chiếm một phần quan trọng trong y nghiệp.

Fig 4: Tân BS Y Khoa Sài Gòn đọc lời thề Hippocrates sau khi trình luận án tiến sĩ y khoa.

Ở Mỹ, châm ngôn đầu tiên cho ngành y vẫn là "Không làm hại bệnh nhân" (Primo non nocere), có lẽ cũng xuất phát từ Lời Thề của Hippocrates, trong đó có đoạn "tôi sẽ không làm điều gì sai và gây hại một cách cố ý" (I will abstain from all intentional wrongdoing and harm).

Tuy nhiên, trong suốt cuộc đời người thầy thuốc, sẽ có những lúc mình sẽ cân nhắc cái lợi trị liệu mang đến và cái hại không tránh khỏi đi kèm theo, hoặc vì vô tình, kiến thức không đủ, vì lơ đãng hay vì bất cẩn đã gây hại cho bệnh nhân. Những lúc đó, câu nói của Hippocrates sẽ là một lời cảnh báo trước hay là một lời tự an ủi sau khi chuyện đáng tiếc đã xảy ra.

Và câu này cũng là một đề tài suy ngẫm dành cho người thầy thuốc sau những năm tháng dài lăn lộn với y nghiệp. Thật đúng như vậy, "cuộc đời thì ngắn, y thuật thì dài, thời cơ thoáng nhanh, kinh nghiệm lừa dối, phê phán khó khăn".

BS Hồ Văn Hiến

Ngày 13 tháng 8, 2020

Ngày 16 tháng 6 năm 2025

Chú thích:

(1) Trong nhiều năm, mức PSA (Prostate-Specific Antigen, kháng nguyên đặc thù của tuyến tiền liệt) trên 4,0 ng/mL là ngưỡng chuẩn (standard threshold) để khuyến nghị điều tra thêm, chẳng hạn như sinh thiết tuyến tiền liệt (prostate biopsy). Tuy nhiên, điều quan trọng là phải hiểu rằng đây không phải là dấu hiệu xác định của bệnh ung thư. Nhiều đàn ông có mức PSA trên 4,0 ng/mL không bị ung thư tuyến tiền liệt và ngược lại, một số bị ung thư tuyến tiền liệt có mức PSA dưới ngưỡng này.

PSA tăng cao có thể do một số tình trạng lành tính (không phải ung thư) gây ra, bao gồm:

-Tăng sản lành tính tuyến tiền liệt (BPH): Tuyến tiền liệt to ra do tuổi tác.

-Viêm tuyến tiền liệt: Viêm hoặc nhiễm trùng tuyến tiền liệt.

-Xuất tinh gần trước khi thử máu hoặc Khám trực tràng bằng ngón tay (DRE): Những tình trạng này có thể làm tăng tạm thời mức PSA.

Tập thể dục mạnh: Một số hoạt động nhất định, như đạp xe, cũng có thể gây ra sự gia tăng tạm thời.

Do những nguyên nhân tiềm ẩn khác này, một lần đọc PSA tăng cao không phải là chẩn đoán ung thư mà cần lặp lại để so sánh.

Tầm quan trọng của Phạm vi PSA theo Độ tuổi

Để cải thiện độ chính xác của xét nghiệm PSA và giảm các sinh thiết không cần thiết, bs thường sử dụng các phạm vi tham chiếu PSA theo độ tuổi. Khi nam giới già đi, tuyến tiền liệt của họ sẽ to ra một cách tự nhiên, dẫn đến mức PSA tăng dần. Do đó, mức PSA "bình thường" đối với nam giới ở độ tuổi 60 sẽ cao hơn so với nam giới ở độ tuổi 40.

Mặc dù các phạm vi cụ thể có thể thay đổi đôi chút giữa các cơ sở y tế khác nhau, nhưng hướng dẫn chung về mức PSA điều chỉnh theo độ tuổi như sau:

Phạm vi độ tuổi	Thường được coi là Mức PSA bình thường
40-49	Lên đến 2,5 ng/mL
50-59	Lên đến 3,5 ng/mL
60-69	Lên đến 4,5 ng/mL
70+	Lên đến 6,5 ng/mL

Mức PSA vượt quá các phạm vi cụ thể theo độ tuổi này thường được coi là đáng ngờ hơn và cần thảo luận thêm với bác sĩ.

(2) Men with early-stage prostate cancer (PCa) are far more likely to die from other causes, especially noncancer causes such as cardiac disease, according to a new study. The majority of men with advanced PCa die from their cancer.

Results showed that 90% of deaths among men with distant PCa occurred within 5 years of diagnosis

<https://www.renalandurologynews.com/news/local-regional-distant-prostate-cancer-causes-of-death/>

(3) Các khuyến nghị về PSA và sàng lọc ung thư tuyến tiền liệt ở độ tuổi 70 trở lên

- Lực lượng Đặc nhiệm Dịch vụ Phòng ngừa Hoa Kỳ (USPSTF): Khuyến cáo chống lại việc sàng lọc ung thư tuyến tiền liệt dựa trên PSA định kỳ cho nam giới từ 70 tuổi trở lên, bất kể tình trạng nguy cơ. Điều này là do lợi ích hạn chế và tăng nguy cơ gây hại như chẩn đoán quá mức và điều trị quá mức.

-Hội Bác sĩ Gia đình Hoa Kỳ (AAFP): Cũng khuyến cáo không nên sàng lọc dựa trên PSA ở nam giới từ 70 tuổi trở lên, với tỷ lệ tác hại cao hơn (dương tính giả, chẩn đoán quá mức, biến chứng do sinh thiết/điều trị) và giảm lợi ích, vì hầu hết đàn ông lớn tuổi có nhiều khả năng tử vong do các nguyên nhân khác.

-Các hướng dẫn khác: Hiệp hội Ung thư Hoa Kỳ (American

Cancer Society) và một số chuyên gia tiết niệu đề xuất rằng sàng lọc có thể được xem xét ở những người đàn ông lớn tuổi khỏe mạnh được chọn lọc với tuổi thọ được mong đợi hơn 10 năm, đặc biệt là những người có nguy cơ cao hơn (ví dụ: tiền sử gia đình mạnh mẽ, đàn ông Mỹ gốc Phi), nhưng đây không phải là sàng lọc thường quy (routine screening) và nên là một quyết định được chia sẻ, cá nhân hóa.

-Quan điểm của Hội Nội Khoa Hoa Kỳ (AUA) là đối với nhóm nam giới nói chung từ 70 tuổi trở lên, các bằng chứng không ủng hộ việc sàng lọc PSA thường quy (routine screening) vì khả năng gây hại lớn hơn bằng chứng hạn chế về lợi ích. Tuy nhiên, các hướng dẫn cho phép xem xét từng trường hợp cá nhân thông qua quá trình bác sĩ cùng bệnh nhân có thể cùng ra quyết định chung (shared decision) đối với những người đàn ông lớn tuổi đặc biệt khỏe mạnh, có thể mong đợi sống hơn 10-15 năm..

Tóm tắt: Kiểm tra PSA định kỳ không được khuyến nghị cho nam giới từ 70 tuổi trở lên. Các trường hợp ngoại lệ có thể được thực hiện đối với những người đàn ông lớn tuổi khỏe mạnh, được chọn lọc sau khi thảo luận kỹ lưỡng với bác sĩ của họ về những rủi ro, lợi ích và giá trị cá nhân

(4)<https://www.politico.com/live-updates/2025/06/05/congress/comer-subpoenas-bidens-doctor-00390961>

(5) Florida đã cấm florua (fluoride) trong nước công cộng do lo ngại về việc chính phủ (tiểu bang) có thể vượt quá giới hạn quyền lực của mình, quyền người công dân tự chủ về cơ thể của mình (bodily autonomy/tự quyết định uống fluoride trong nước mình uống hay không) và các rủi ro sức khỏe tiềm ẩn, đặc biệt là đối với trẻ em và phụ nữ mang thai. Thống đốc Ron DeSantis và những người ủng hộ lập luận rằng fluor-hóa bắt buộc (mandatory fluoridation) là "ép buộc dùng thuốc" (forced medication) và làm suy yếu sự đồng ý có hiểu biết (informed consent), đồng thời trích dẫn các nghiên cứu cho thấy những rủi ro phát triển thần kinh (neurodevelopmental risks) có thể xảy ra, mặc dù những điều này không được các chuyên gia y tế chấp nhận rộng rãi. Lệnh cấm, được ký thành luật vào tháng 5 năm 2025, có hiệu lực vào ngày 1 tháng 7. Quyết định này tiêu biểu cho lối suy nghĩ mới trong chính quyền Mỹ hiện nay, những lựa chọn về y tế công cộng như mang khẩu trang, chích ngừa thuốc gì, được giao cho người dân quyết định nhiều hơn và giảm các biện pháp cưỡng bách áp dụng cho mọi người.

Việt Nam có thêm florua vào nước công cộng, nhưng chỉ dành cho một phần nhỏ dân số. Khoảng 4% người dân ở Việt Nam nhận được nước có fluoride, chủ yếu ở các khu vực đô thị như Thành phố Hồ Chí Minh, nơi việc fluoride hóa nước cộng đồng bắt đầu vào năm 1990 và sau đó được điều chỉnh xuống mức thấp hơn. Hầu hết nước VN không có nước công cộng có thêm fluoride, hoặc vì nguồn cung cấp nước công cộng bị hạn chế hoặc nồng độ florua tự nhiên đã đủ hoặc thậm chí quá mức ở một số vùng.

(6)<https://www.usatoday.com/story/opinion/todaysdebate/2020/07/14/anthony-fauci-wrong-with-me-peter-navarro-editorials-debates/5439374002/>

(7) Fauci là một trong những gương mặt nổi bật nhất trong

phản ứng của chính phủ đối với đại dịch. Ông nhận được lời khen ngợi từ những người ủng hộ vì sự lãnh đạo và chỉ đạo vững chắc trong việc ứng phó với mối đe dọa sức khỏe cộng đồng chưa từng có, nhưng một số đảng viên Cộng hòa đã chỉ trích ông vì lệnh đeo khẩu trang và những người chỉ trích ông gay gắt hơn cho rằng ông nên bị truy tố.

Fauci cũng đã nói với một ủy ban của Hạ viện vào tháng 6 rằng ông và gia đình đã nhận được những lời đe dọa giết.

TT Biden đã ca ngợi những đóng góp của Fauci trong thông báo ân xá của mình.

"Trong hơn nửa thế kỷ, Tiến sĩ Fauci đã phục vụ đất nước chúng ta", Biden cho biết trong tuyên bố của mình. "Ông đã cứu vô số sinh mạng bằng cách quản lý phản ứng của chính phủ đối với các cuộc khủng hoảng sức khỏe cấp bách, bao gồm cả HIV/AIDS, cũng như virus Ebola và Zika. Trong nhiệm kỳ làm Cố vấn Y khoa Trưởng của tôi, ông đã giúp đất nước giải quyết một đại dịch xảy ra một lần trong một thế kỷ. Hoa Kỳ an toàn và khỏe mạnh hơn nhờ có ông ấy".

<https://www.chiefhealthcareexecutive.com/view/why-president-biden-pardoned-anthony-fauci>

(8) <https://www.nlm.nih.gov/news/Access-Coronavirus-related-Articles-PubMed-Central.html>

(9) https://vi.wikipedia.org/wiki/B%E1%BB%83n_Th%C6%B0%E1%BB%9Bc

(10) <https://my.clevelandclinic.org/health/diseases/14391-melanoma>

(11) Báo The Lancet viết sau khi ông qua đời:

"Sau này trong sự nghiệp của mình, Montagnier trở thành kẻ bị ruồng bỏ trong cộng đồng khoa học do những ý kiến thiên vị của ông về các chủ đề như vắc-xin và chứng tự kỷ. Montagnier đã tuyên bố rằng các biến thể SARS-CoV-2 mới là kết quả của vắc-xin và ủng hộ việc điều trị chứng tự kỷ bằng thuốc kháng sinh. Những tuyên bố này khiến Montagnier phải nhận sự chỉ trích dữ dội từ các nhà khoa học và nhà báo khoa học đồng nghiệp, cáo buộc ông quảng bá cho khoa học giả nguy hiểm. Tuy nhiên, Vitiello tuyên bố rằng nhiều bình luận và suy nghĩ của Montagnier đã bị "những người không tiêm vắc-xin" hiểu sai và trình bày sai lệch và bị lợi dụng để đạt được lợi ích chính trị."

[https://www.thelancet.com/journals/laninf/article/PIIS1473-3099\(22\)00170-0/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/laninf/article/PIIS1473-3099(22)00170-0/fulltext)

(12) <https://www.propublica.org/article/senate-report-covid-19-origin-wuhan-lab>

(13) Older doctors less likely to follow current standards for care

<https://news.harvard.edu/gazette/story/2005/02/older-doctors-less-likely-to-follow-current-standards-for-care/>

(14) Do Doctors Get Worse as They Get Older?

<https://hbr.org/2017/05/do-doctors-get-worse-as-they-get-older>

Nhìn đi nhìn lại mới thấy mình thật chẳng giống ai. Ra trường năm 1968 mà không hề có một dự án tiến sĩ nào cả. Tôi cũng mặc kệ, hồi sau phân giải, cứ balô lên vai ra tiễn tuyến thay thế cho Trần Hùng Hải ở TD/1 TQLC vừa xong trận Phước Tân, Tây Ninh, về nghỉ quân ở ven đô.

Suốt gần 4 năm làm việc với thầy Trần văn Bảng ở phòng nghiên cứu bệnh cùi, viện Pasteur, thầy có ý bảo tôi theo dõi các trường hợp “bệnh cùi và gia đình”, cốt ý xem tình trạng lây bệnh ra sao... Tôi xem đó là đề tài luận án của Thầy cho. Chỉ vậy thôi, Thầy không thêm không bớt gì cả cho tới khi tôi ra tiễn tuyến. Tôi cũng bê bối chẳng trình cho thầy xem những gì tôi đã làm được suốt thời gian đó để Thầy chỉ dẫn thêm... Vì vậy nên khi thầy Chiêu ở Chợ Rẫy gọi tôi vào văn phòng ngỏ ý muốn tôi thi nội trú và trao luôn cho tôi một đề tài luận án, tôi buột lòng phải từ chối. Bỏ bên Chợ Rẫy, bên Pasteur cũng tuột lượt, tôi đành ra đi không có tương lai thành một tiến sĩ vì không có luận án. Một khi đã vác balô ra hành quân rồi, luận án gì cũng theo khói súng mà tan vào hư không. Đành chịu vậy chứ biết tính sao?

Rồi ngày tháng theo nhau qua, tôi không còn thắc mắc gì về chuyện trình luận án nữa, cứ vui đời lính chiến và cuối cùng tôi quên hẳn mọi việc.

Cho đến một hôm, năm 1971, khi được đi thụ huấn chirurgie de reconstruction tại bệnh viện hải quân ở San Diego, tôi thường xuyên có mặt trong thư viện khi xong việc trong phòng mổ với xếp Escajeda. Một hôm tôi vô tình lấy một cuốn “revue” mở ra và rơi ngay vào một bài viết về nguồn gốc của một số danh từ nhãn khoa. Tôi vụt nhớ đến thầy Nguyễn Đình Cát. Trong lần tôi phụ Thầy mổ mắt cườm của bà già tôi, Thầy bỗng hỏi tôi có khi nào tìm thấy đâu đó những tài liệu về xuất xứ tên một số bệnh nhãn khoa. Vui miệng thì hỏi vậy chứ Thầy cũng dư hiểu tôi làm gì biết. Nhưng đến giờ phút này, trong thư viện bệnh viện hải quân San Diego, tôi lại biết, biết đây rất có nhiều triển vọng là đề tài luận án của tôi và tôi tin là sẽ được thầy Cát nhận đỡ

đầu. Thế là tôi vui đầu vào bao nhiêu quyển sách, revues, magazines... Tuân theo chỉ dẫn của các tác giả mỗi bài viết hướng dẫn người đọc tìm hiểu thêm qua các tài liệu tham khảo được liệt kê. Trưa mỗi ngày tôi miệt mài trong thư viện; tối chong đèn gác trọ, mà tôi chia xẻ với Trần Bình Chi cũng sang đây sau tôi hai tuần thụ huấn về chirurgie vasculaire, sắp xếp lại những ghi chép cho thứ tự, sạch sẽ. Miệt mài suốt mấy tháng liền cuối cùng tôi cũng làm xong công việc hai tuần trước khi hồi hương.

Biết rằng những ngày phép rất ít ỏi, tôi vào bệnh viện Bình Dân tìm ngay thầy Cát trình bày tự sự. Thầy có vẻ hài lòng nhận xấp tài liệu của tôi, và chẳng bao lâu sau tôi được biết là Thầy nhận đỡ đầu cho luận án. Có lẽ tin được cưới vợ chưa hẳn đã vui bằng. Rồi tôi được phép về trình luận án với độ hơn chục thí sinh khác, tất cả đều trẻ hơn tôi nhiều. Việc đầu tiên tôi được – hay bị – lưu ý là luận án của tôi không có tới 100 trang. Không sao, đã có thầy Cát đỡ đầu bao che, bình vực. Việc thứ hai có vẻ hi hữu hơn: vì già nhứt đám nên tôi được mặc áo thụng đội mào Đại học thay mặt tất cả các đồng nghiệp trẻ đọc lời thề Hippocrate. Chính tay thầy Cát trao cho tôi tờ giấy có in những điều tâm niệm đó trên một mặt giấy. Tôi nhận và lướt mắt xem qua rồi cuộn tròn cầm tay. Thình thoảng tôi mở ra nhìn vào đôi phút rồi tiếp tục chuyện trò với gia đình, bạn bè trong khi chờ mọi việc được sắp xếp xong xuôi. Độ gần nửa tiếng sau, các tân tiến sĩ được gọi vào xếp hàng đối diện với ban giám khảo. Các giáo sư cũng mặc lễ phục đại học, nghiêm chỉnh, uy nghi ngồi nghe và tiếp nhận lời thề của các tân tiến sĩ. Khi tôi đưa tay phải lên, anh em đều làm theo. Tôi không cầm tờ giấy có in lời thề mà tôi đã xếp lại bỏ vào túi, và chăm rãi, từ tốn tôi đọc thuộc lòng thật rõ ràng những điều tâm niệm dặn dò của Hippocrate. Tôi còn nhớ nét mặt đầy kinh ngạc của thầy Cát đang trở đôi mắt “ốc bu” lên nhìn tôi không chớp mắt. Lễ tuyên thệ vừa xong là Thầy chụp tôi ngay, hỏi tôi chắc đã học thuộc lời thề đó từ trước? Biết Thầy có máu văn chương, tôi cười thưa nhỏ với Thầy rằng trên 400 câu Chinh Phụ Ngâm tôi

còn thuộc, chẳng lẽ có mấy điều tâm niệm trên một trang giấy tôi lại không nhớ nổi trong 15, 20 phút? Thầy cũng thú nhận là tôi đã làm Thầy rất lo, nhưng Thầy vui về bảo tôi làm như thế rất hay vì người ngoài nhìn vào thì rõ ràng lời thề đã từ tâm ý phát ra, chớ không đọc từ một trang giấy in sẵn. Thầy đã đoán đúng phước tim đen của tôi: tôi bỏ hết tâm trí cố học thuộc lòng trang giấy trong một bối cảnh ồn ào, lộn xộn, nhưng tôi đã thành công. Thầy rất hài lòng vì đây là lần đầu tiên có người không cầm giấy để đọc lời thề Hippocrate.

Dịp này cũng là lần cuối cùng tôi đặt chân vào trường đại học y khoa mới. Từ đó tôi chẳng buồn trở lại lấy mảnh bằng tiến sĩ xem "mặt mũi" nó ra sao. Ai lãnh nó về lồng kiếng treo giữa nhà, chớ tôi thì đã "lồng kiếng" nó ngay từ... khuya. Cái tật cà chớn xem nhẹ "công danh, sự đời" muôn năm tôi khó lòng bỏ được. Có lẽ đây cũng là điều làm tôi chẳng giống con giáp nào cả. Còn một việc nữa làm tôi thật sự không giống ai, ngoài ông hàn lâm Jean d'Ormesson khi ông kêu lên:

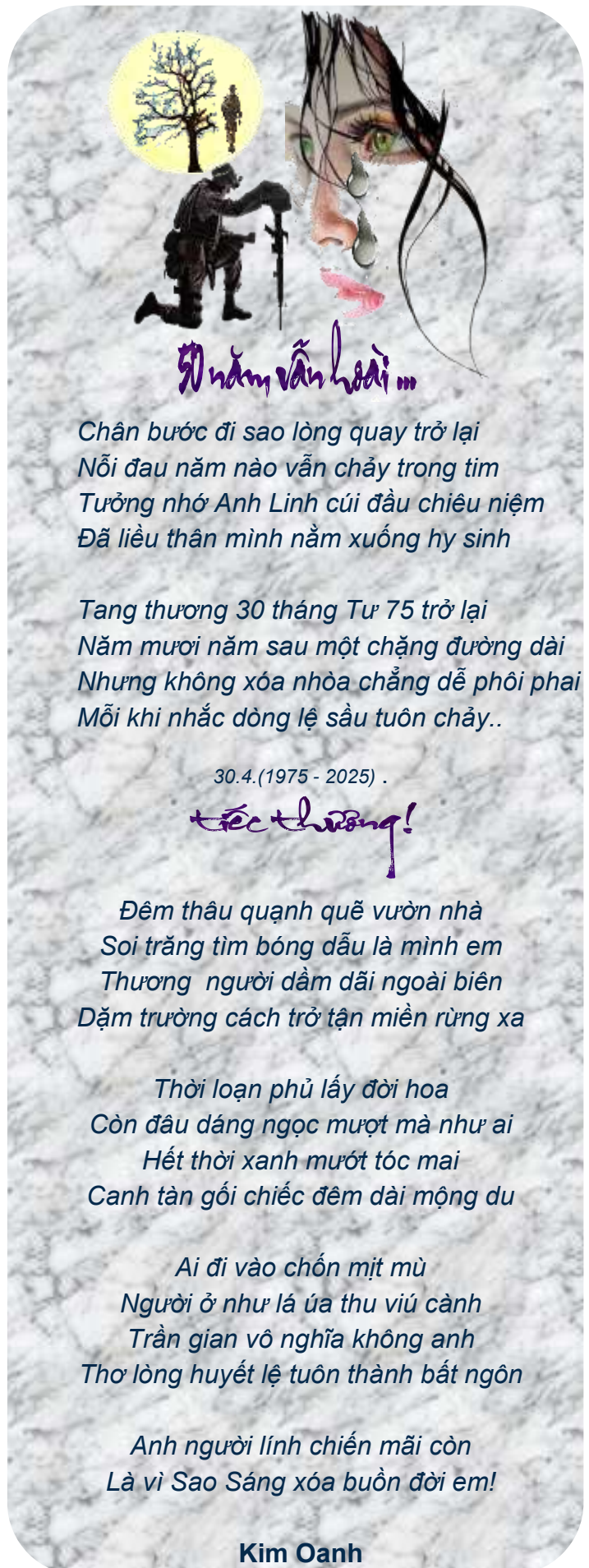
Immortalité. Quelle horreur!

Thật vậy, trên đời này cái mà tôi sợ nhứt là trường sanh bất tử. Có bạn nào đồng quan điểm xin cho biết, mình sẽ là đôi tri kỷ tuyệt vời. Đa số dù sắp hui nhì thì cũng cố níu lấy sự sống chẳng muốn buông ra. Lại nhớ đến "xếp" Chateaubriand, đã 70, nằm trên giường bệnh "ngất ngư, ngất ngư gần chết", nhưng khi thoáng thấy một cô đào trẻ đẹp trong lứa tuổi đôi tám, đã buột miệng than:

Quelle malheur de voir une chose si belle quand on va mourir.

Đây cũng là một khía cạnh của lòng tham không đáy; cả đời Chateaubriand đã ôm trong vòng tay không biết bao nhiêu là cô, là bà. Ấy vậy mà khi sắp chết vẫn còn ham.

Nguyễn Văn Đồng
Clermont Ferrand, France
một ngày cuối đông 2018.

THÀNH QUẢ TỔNG THỐNG của DONALD J. TRUMP

Nguyễn Tiến Cảnh

Bài viết chỉ chú trọng đến một bộ luật Tuyệt Đẹp & Vĩ Đại - One Big Beautiful

Bill Act gọi là 3B và những phát biểu của một số nhân vật có tiếng thuộc đảng Cộng Hòa và không phải là Cộng Hòa về TT Donald J. Trump.

Donald J. Trump bước vào thời hoàng kim với dự luật dài đáng kể đã được hoàn chỉnh. Tuyệt vời nhưng cũng bị chỉ trích. One Big Beautiful Bill Act. Luật đã nói lên một thành tựu về chính sách đối nội và đối ngoại kéo dài 2 tuần mà ngay cả phe dân chủ cũng cho là rất đáng quan tâm và nể trọng.

Trump sẽ ký một dự luật để hoàn thành những lời hứa khi tranh cử, gồm không đánh thuế trên tiền thưởng tip, tiền làm việc ngoài giờ và tiền an sinh xã hội vào ngày đốt pháo bông mừng lễ Độc Lập tại sân cỏ Nhà Trắng.

Những thành công

B-2 ném bom sẽ bay trên trời để ăn mừng thành công do lệnh Trump tấn công chương trình nguyên tử của Iran ngày 21 tháng 6, sau đó là hai ngày ngừng chiến giữa Israel và Iran.

TT Trump trên đà thắng lợi rực rỡ-
(Ảnh Reuter)

Tổng tư lệnh khối NATO đã thành công ngoại giao tại hội nghị thường niên thúc đẩy họ tăng 5 % GDP cho chi phí quân sự từ nay cho đến năm 2035 sau nhiều năm than phiền là Âu Châu dùng tiền thuế của dân HK một cách tự do.

Trở về nước với tin vui từ Tối Cao Pháp viện, Trump được phép trục xuất di dân **bất hợp pháp qua quốc gia thứ ba** và **giới hạn quyền của các quan tòa địa phương** trong khi công ty mẹ của CBS đồng ý trả một khoản tiền lớn hơn 16 triệu vì tội sửa đổi cuộc phỏng vấn giữa Trump và Kamala Harris.

Vào cuối tuần, Canada đã loại bỏ digital services tax của US internet do áp lực của Trump, những ngày sau là University of Pennsylvania loại bỏ **thắng lợi của bơi lội nữ** đối giống Lia Thomas và loan báo **ngừng thỏa thuận thương mại với Vietnam** khi stock

market **lên cao** và vượt biên bất hợp pháp **xuống thấp nữa**.

Big Beautiful Act cũng gồm **25 tỷ cho "Golden Dome của Trump"** về chương trình hỏa tiễn quốc phòng, chi tiêu cho việc cưỡng bách trục xuất di dân bất hợp pháp, cho phép giảm thuế lãi mua xe sản xuất tại quốc nội và một thắng lợi lớn cho phe Cộng Hòa ở New York và Jersey là tăng mức lương phải đóng thuế liên bang và tiểu bang trước kia là 10,000 và bây giờ là 40,000.

Phe CH Hạ viện mừng chiến thắng vì đạo luật One Big Beautiful Bill Act đã được thông qua-Getty Images.

Những lời khen tặng

Michael LaRosa cựu phát ngôn viên Nhà Trắng của Biden nói với The Post: "Tôi không bầu cho Trump và không luôn luôn đứng cùng hàng với ông ta nhưng thành công đứng đầu của Trump ở cả quốc nội lẫn quốc tế trong một thời gian ngắn kỷ lục như vậy quả là do một khả năng chính trị mạnh mẽ có hạng và đáng kể."

"Hai tuần trước ngày Trump nhận chức tổng thống là cuộc trở lại của tài lãnh đạo vượt bực của LBJ hay Reagan, cả hai đều trung thành với đảng của mình đã tạo nên một sức mạnh thành công lịch sử vượt bực."

Một nhân viên khác của Nhà trắng thời Biden có 4 năm phục vụ đã nói "Trump đã đạt tiến bộ lớn và ngạc nhiên" về khả năng kiên trì giữ vững lập trường bầu phiếu đa số dù cho phe trung lập nổi bật về cắt giảm Medicaid và SNAP và bảo thủ đòi hỏi giảm chi tiêu nhiều hơn nữa.

University Pennsylvania tước bỏ danh hiệu quán quân bơi lội nữ Lia Thomas (trái) dưới áp lực của chính phủ.
(Hình USA TODAY Sports)

Cựu phụ tá của Biden nói về những người GOP giữ **vững** lập trường nhưng cuối cùng tất cả đã ký ủng hộ chỉ trừ 2 người: "Họ đồng ý vì sợ ông ấy."

Thực ra thì quả là đặc biệt, vì Biden cũng chẳng bao giờ muốn bắt cứ ai sợ mình.”

“Vận động thành công, chiến dịch thành công vượt bậc là do lãnh đạo đã đưa ra một sứ mệnh đầy đủ và rõ ràng - đây là trường hợp TT Donald J. Trump.” -Chris LaCivita, vận động viên tranh cử năm 2024 của Trump cùng với Bộ trưởng phủ tổng thống/Chủ tịch nhân viên Tòa Bạch Ốc Susie Wiles đã nói vậy.

“Bầu cử là quan trọng vì bạn hiện có một trong những sắp xếp vĩ đại nhất về lịch sử chính trị đang xảy ra và có chính sách rõ ràng để hỗ trợ. Nếu bạn làm việc, đóng thuế và ước mong một ngày mai tươi sáng thì bạn bầu cho Cộng Hòa.” -LaCivita diễn tả về những cải cách của tầng lớp thợ thuyền nói trong dự luật, nó cũng làm giảm thuế năm 2017 của Trump ở trong tất cả dự luật.

*Những thắng lợi gần đây của Trump theo thời gian
(Steve Kaye/NY Post Design).*

“Nếu bạn khó tính, giàu sang và chấp nhất với những người không đồng ý với bạn -như thể bạn không biết định nghĩa người đàn bà là gì- thì bạn là tay Dân Chủ. Có biến đổi này trong quyền lực chính trị vì sự lãnh đạo và quyết định của một người đó là Donald J. Trump.”

Kellyanne Conway, cố vấn cao cấp của Trump trong nhiệm kỳ I đã quả quyết “đây là hai tuần lễ có hiệu quả nhất của nhiệm kỳ II của Trump khi ông thiết lập được tất cả trong cùng một lúc về *hòa bình, thương mại và thuế quan*. Và đây là ông mới chỉ bắt đầu. Mỹ quốc đang trong thời kỳ Hoàng Kim.”

*B-2 Stealth bombers sẽ bay trên trời xanh sân cỏ Nhà Trắng ăn mừng chiến thắng đạo luật BBB ngày 4-7.
(Ảnh AP)*

“Những lời châm biếm và chửi bới bậy bạ trong những chỉ trích nhỏ nhặt của ông ta thì không còn và cũng chẳng có ý nghĩa gì. Nếu bạn không thể đánh bại được ông ta thì hãy theo ông ta. Hãy ngồi lại và hưởng thụ một quốc gia để vương, có bảo đảm và thịnh vượng. Cả thế giới đang thèm muốn chúng ta và đó Trump mới chỉ là bắt đầu thôi.”

Vivek Ramaswamy cựu ứng cử viên TT đảng CH và hiện là đối thủ đang dành chức thống đốc Ohio đã nói: “TT Trump đang trên đà tiến, vào năm 2026 tùy theo tiểu bang nắm được những tuyến đầu sinh tử như giải quyết những khủng hoảng giáo dục của đất nước chúng ta.”

Con đường khai hoàn của Trump đứng trước thời hạn nhất định ở tuần lễ sau để đóng lại những thỏa thuận song phương hầu ngăn chặn những thuế quan “ngược lại” của những quốc gia khác -là những quốc gia có thể làm tăng giá cả sinh hoạt ở Hoa Kỳ lên một cách khủng khiếp và gây lạm phát cao mà năm nay hiện đã nguội lạnh trở lại.

*Trump và nội các chính phủ họp ngày 21 tháng 6 để thi hành kế hoạch huỷ diệt chương trình nguyên tử của Iran.
(White House/AP via Getty Images)*

Trump đã để cho các quốc gia đến ngày 9 tháng 7 để đạt thỏa thuận hầu đảo ngược lại thuế quan cao, nhưng chỉ thông báo việc này với Trung Quốc, Anh và Viet Nam cùng với “bản đồ lộ trình” với Ấn Độ.

Một cách công khai, TT Trump đã gạt bỏ những gì liên hệ đến phân loại kiểu Trung Cộng gửi hàng hóa đến những nước khác rồi dán nhãn hiệu nước đó và xuất cảng sang Hoa Kỳ (dealmaking) và nói ông sẽ cho một lệnh mới về giá cả vào tuần tới thay vì hạn chót.

Trump cũng đã thất bại không dụ được Federal Reserve Chairman Jerome Powell làm giảm lãi suất đang làm giá nhà, cân bằng thẻ tín dụng và nợ vay vẫn còn cao dù lạm phát gần tới mục tiêu của liên bang là 2%.

*Ba cơ sở nguyên tử hạch nhân ở Iran bị tấn công.
(Hình Via Reuters)*

Trump đã nói ông sẽ cho Powell ở tại chức cho đến hết nhiệm kỳ vào tháng 5 tới và ông sẽ lập tức thay thế một người khác để cho lãi suất xuống ít nhất là 2%.

Nhưng bây giờ một lô những thành công của Trump đang trên đà tiến – với thống kê cho thấy ông được ưu điểm về kinh tế mạnh, đỉnh điểm của phiếu cử tri, đứng đầu về bầu cử giữa kỳ vào năm sau là bầu cử quyết định cho nửa nhiệm kỳ tới của ông không bị phá hoại bởi các dân biểu dân chủ.

“Rõ ràng hiện nay Trump đang trở thành một biểu tượng thống trị vượt bậc về chính trị của thế kỷ 21 / Donald Trump is the dominant political figure so far of the 21st century.” -Đó là phát biểu của giáo sư American University Leonard Steinhorn chuyên dạy về truyền thông đại chúng và lịch sử.

Hình bìa của tờ New York Post từ tháng 30-4-2025 cho thấy thành công như gió cuốn của Trump trong 100 ngày đầu nhiệm kỳ II.- rfaraino

Nhưng Steinhorn còn thêm rằng chính phủ Trump còn tương phản với những tổng thống Hoa Kỳ khác có quyền lực mà -ít nhất nhìn thoáng qua- đã có một yểm trợ rộng lớn căn bản trên toàn quốc

“Nổi bật nhất hiện nay Donald J. Trump là tay vượt trội hơn cả trong đảng Cộng Hòa... Nhưng cũng đừng quên rằng một nửa nước tin rằng ông ta đang đem chúng ta đi vào con đường rất tồi tệ, và nhiều người cho là đi vào độc tài hay chuyên quyền độc đoán.”

LaRosa cự phụ tá Nhà Trắng của Biden nói ông hy vọng các bạn Dân Chủ sẽ học được nhiều điều về khả năng chính trị không ngờ được của Donald J. Trump.

“Dù vậy tôi có thể -một cách cẩn trọng- không đồng ý với ông về cách dùng quyền lực như một vị điều hành và nhà lãnh đạo đảng dù là ở ngoài lề quốc hội hay khác biệt ý hệ thì đối với chúng ta là những người làm chính trị cũng có một cái gì phải thán phục.” -LaRosa nói như vậy.

“Thay vì chế nhạo phong thái của ông ta một cách phản xạ vô ý thức hay những sự kiện đa dạng ông ta dùng chứng tỏ ông ta có đầy đủ tài năng thì những người dân chủ nên học hỏi nơi ông ta và sao chép lại ở lần sau khi có cơ hội.” LaRosa nói tiếp.

Uy tín quốc tế.

Sau khi bước vào Nhà Trắng mọi nguyên thủ quốc gia trên thế giới đều hăm hở đến thăm viếng Trump và chúc mừng, làm thân và xin giúp đỡ đặc biệt hơn các tổng thống tiền nhiệm.

Cuộc du hành đến Pháp quốc, Âu Châu rất thành công. Trump luôn luôn được kính trọng chứng tỏ là một thủ lãnh thế giới.

Đặc biệt tại những quốc gia Ả Rập ở Trung Đông như Saudi Arabia, Qatar, Cộng Hòa Ả Rập Thống Nhất – United Arab Emirates/UAE, chuyến công du của Trump rất thành công. Trong thời gian này TT Syria là Ahmed al-Sheraa đã qua gặp Trump tại Qatar và xin hợp tác. Nên nhớ Ahmed al-Sheraa là cựu thủ lãnh cách mạng khởi nghĩa Al Qaeda chống lại Hoa Kỳ ở Iraq đã bị HK treo giải thưởng 10 triệu dola nếu ai lấy được mạng hắn nay lại là tổng thống Syria. Trump ra điều kiện phải dẹp bỏ Al Qaeda và hắn đã đồng ý. Một thành công vĩ đại, không tiếng súng. Toàn khối Ả Rập ở Trung Đông

thần phục Trump trừ Iran. Những quốc gia này đã hứa đầu tư cả hàng trăm tỷ dola vào Hoa Kỳ.

Ngày 15-5-25 Trump được chào đón đặc biệt với điệu múa rũ tóc (unusual hair flipping dance) tại Abu Dhabi, CH Hòa Ả Rập thống nhất-UAE.

Lãnh đạo Liên minh các quốc gia Phi Châu gồm có Liberia, Senegal, Gabon, Mauritania và Guineo-Bissau đã đích thân đến Hoa Kỳ gặp Trump để chúc mừng và bàn luận & xin giúp đỡ đã được chiêu đãi lịch sự và long trọng tại Bạch Ốc.

TT Trump tiếp các nhà lãnh đạo 5 quốc gia West Africa tại Nhà Trắng.

Toàn thế giới từ Nam chí Bắc, Đông qua Tây đâu đâu cũng ngưỡng mộ Trump. Ít có tổng thống Hoa Kỳ nào trước đây được nể trọng và thương mến như vậy. Có người nói tôi cuồng Trump. Lời nói đó không đúng. Tôi nói sự thật.

Con người Donald J. Trump

Ngoài ra, để kết luận cũng nên nói thêm ít lời về con người Donald J. Trump. Ông đã có một thay đổi rõ ràng. Từ lời nói đến cung cách ứng xử. Điềm đạm nhân hòa nhưng không kém cương quyết, đúng nguyên tắc luân lý đạo đức so với trước như ở nhiệm kỳ I của ông. Tưởng rằng cuộc đời sự nghiệp ông sẽ tiêu tan và ngồi tù vì những sóng gió vu oan kiện tụng nhưng ông không nản chí. Ông cương quyết thoát khỏi để vươn lên. Có ai bị kẻ thù ám hại thoát chết trong gang tấc mà vẫn vùng lên giơ tay hô chiến đấu! chiến đấu!-fight! fight!... Ông còn hiện diện và vươn lên một cách oai hùng. Ông đã học hỏi, hiểu thấu, kinh nghiệm rồi sửa đổi để trở nên tốt hơn. Ông đã thành công. Mọi người đều nhìn thấy và nhận biết.

Nguyễn Tiến Cảnh
Fleming Island, Florida
July 10, 2025

Chiến dịch Búa tạ nửa đêm ngày June 21-2025

Ngô trọng Vĩnh

Chiến dịch Búa tạ nửa đêm ngày June 21-2025 xoá bỏ khả năng làm bom nguyên tử của Iran

Tối thứ bảy ngày 21 tháng 6 , 2025 sau hơn 2 tháng thương thuyết để thuyết phục Iran bỏ tham vọng làm bom nguyên tử không xong, Tổng thống Mỹ Trump đã ra lệnh cho bộ quốc phòng Mỹ huỷ diệt 3 căn cứ làm bom nguyên tử của Iran tại Fordow, Natanz và Isfahan. Chiến dịch Búa tạ Nửa đêm dùng 7 oanh tạc cơ con dơi tàng hình bay liên tục 18 tiếng từ Mỹ (7 SPIRIT Stealth B2 bombers) mang 14 bunkers buster bombs đã vào sâu trong Iran và thả 14 trái bom đặc biệt GBU 57 (30000 pounds each) để phá hủy cơ sở nguyên tử chôn sâu vài trăm mét dưới núi tại 2 nơi Fordow và Natanz, đồng thời các tàu ngầm Mỹ đã bắn 30 hỏa tiễn Tomahawk vào căn cứ Isfahan. Cả 3 mục tiêu đều bị phá hủy hoàn toàn theo lời bộ trưởng quốc phòng Mỹ (Pete Hegseth).

Đây là 1 chiến dịch không quân quá xuất sắc gồm cả thấy 125 máy bay tham dự (B2 bombers, fighter Jets F22, F35... yểm trợ, surveillance aircraft, refueling planes tiếp tế nhiên liệu trên không cho 7 máy bay B2 bay không nghỉ 18 tiếng từ căn cứ Mỹ tại bang Missouri tới Iran thả bom rồi bay về. Theo General Dan Caine Mỹ đã thành công tuyệt vời với chiến thuật nghi binh cho 1 đám B2 bay về hướng Tây qua đảo Guam. Còn chủ lực 7 chiếc B2 bay về Đông tới Iran để thả bom. Không 1 phát đạn phòng không hay hỏa tiễn bắn lên và các máy bay Mỹ đều trở về an toàn.

Theo lời ông bộ trưởng quốc phòng TT Trump đã hết sức khôn ngoan và can đảm khi ra lệnh cho Không quân Mỹ huỷ diệt các căn cứ nguyên tử của Iran chôn sâu trong núi và không tấn công quân đội hay dân thường Iran .

Nay Iran và cả thế giới đã chấn động khi thấy Tổng Thống Mỹ đã hành động quyết liệt và phô trương sức mạnh quân sự không ai sánh bằng của

Mỹ. Mỹ nay không phải là con cọp giấy nữa dưới sự lãnh đạo của Tổng thống Trump.

Bao đời Tổng thống Mỹ trước đã không thuyết phục được Iran bỏ tham vọng làm bom nguyên tử để uy hiếp các nước láng giềng cùng huỷ diệt Nước Do Thái. Obama và Biden đã hối lộ Iran cả chục tỷ dollars mà không thành công và còn giúp Iran mạnh thêm. Trong 4 năm cầm quyền của Biden.

Iran đã cho tay sai như đám Houthis ở Yemen và Đám Hồi giáo Shiite ở Iraq..tấn công vào các căn cứ quân sự Mỹ tại Trung Đông hơn 300 lần mà Biden không dám đánh lại Iran.

Lúc TT Trump ở nhiệm kỳ trước (2016-2020) Ông cũng từng nhiều lần tuyên bố, nước Iran không được có vũ khí nguyên tử.

Nay Iran vẫn cố tình làm bom nguyên tử bất chấp lời đe dọa của Trump thì TT Trump đã ra tay.

Cả thế giới đã nhận ra TT Trump là 1 Tổng thống dám quyết định mọi chuyện, yểm trợ đồng minh tối đa và xứng đáng lãnh đạo khối tự do. Không thấy các chư hầu của Iran hay các đồng minh của Iran phản đối gì cả.

Trái lại phe dân chủ trong nước phản đối ầm ĩ, Thậm chí 2 Truyền thông thiên tả CNN và New York times còn đưa tin láo là bom Mỹ thả không gây thiệt hại mấy!!! Do đó tại cuộc họp của khối NATO tại Amsterdam hôm nay TT Trump đã bảo 2 cơ quan này là căn bã của Mỹ đưa toàn tin bịa đặt. Bà ký giả Đài CNN từng đưa tin láo về Nga giúp Trump thắng cử hay nói vạ cái laptop của Hunter Biden là giả tạo do Nga bịa ra, nay lại xuyên tạc trắng trợn để làm mất uy tín các phi công Mỹ lái 7 chiếc B2 thả bom phá cơ sở nguyên tử tại Iran!!

Bộ quốc phòng và Ngũ giác đài đã họp báo sau đó đưa bằng chứng là các cơ sở nguyên tử của Iran đã bị phá hủy và thiệt hại nặng nề.

Tướng Tham mưu trưởng liên quan Mỹ, General Dan Caine còn tiết lộ là Mỹ đã biết Iran xây căn cứ nguyên tử sâu trong núi từ 2015, nên đã cho nghiên cứu chế tạo bom đặc biệt GBU 57 nặng

30000 Pounds để phá hủy. Các phi công lái máy bay B2 cũng đã tập dợt bay và thả bom vài lần. Sau 60 ngày thương thuyết với Iran không xong, TT Trump đã bật đèn xanh cho Do Thái tấn công các cơ sở Quân sự Iran và giết 1 số Tướng lãnh cao cấp cùng vài khoa học gia nguyên tử của Iran (6-13-25). Iran vẫn không chịu ngưng làm bom nguyên tử.

Tổng thống Trump quyết định hủy diệt chương trình này bằng B2 và bom GBU 57.

Bộ trưởng quốc phòng Pete Hegseth cũng quở trách các truyền thông thiên tả xuyên tạc mọi sự thật và hạ uy tín các phi công Mỹ!!

Sau đó Iran đã phản công bằng cách bắn hỏa tiễn vào căn cứ Không quân lớn nhất của Mỹ ở Trung Đông là căn cứ AL UDEID ở QATAR nhưng đều bị ngăn chặn và không gây thương vong cho ai hết. Iran đầu đuôi xin ngưng bắn và Tổng thống Mỹ Trump đã giúp Iran và Israel tạm đình chiến cho tới nay.

Trở lại lịch sử, trước năm 1979, Iran là 1 vương quốc dưới The Shah of Iran, Mohammad Reza Pahlavi và thân Mỹ cùng Tây phương. Sau đó vua Pahlavi bị tố cáo là độc tài và tham nhũng nên có nội loạn và Giáo chủ Rubollah Khomeini kích động vụ nổi dậy lật đổ Pahlavi lập ra chế độ Hồi giáo cực đoan dưới quyền lãnh đạo của Khomeini (Feb 2, 1979).

Vua Pahlavi phải lưu vong qua Mỹ chữa bệnh dưới thời Tổng Thống Carter rồi sau chết tại Ai Cập. Khomeini chống Mỹ nên kích động sinh viên và dân quân Iran bắt giữ 66 người Mỹ tại Tòa Đại sứ Mỹ ở Tehran và đòi giải giao vua Pahlavi về Iran. 14 con tin sau đó thoát được và 52 con tin còn lại chỉ được thả ra sau 444 ngày giam giữ khi Tổng thống Reagan lên nắm chính quyền.

Khomeini thuộc nhóm Hồi giáo Shiite chống lại các nước láng giềng như Saudi Arabia và Iraq thuộc nhóm Sunni.

Iran và Iraq từng đánh nhau 8 năm vì tranh giành dầu hỏa (1980-1988). Khi Mỹ đánh qua Afghanistan (Oct 2001) sau vụ Sept 11 attacks của Nhóm Al-Qaeda và nhảy vào Iraq (March 2003 do tình báo sai là Iraq có vũ khí nguyên tử và ủng hộ Al-Qaeda) đánh bại và giết TT Iraq là Saddam Hussein thì tạo ra khoảng trống về quyền lực và Iran đã lợi dụng thời cơ nhảy vào giúp nhóm dân quân Hồi giáo Shiite tại Iraq chống lại Mỹ qua vũ khí và bom mìn tân tiến.

Cả ngàn lính Mỹ chết vì vũ khí nặng của Iran!! Iran còn giúp đám Hồi giáo Hezbollah đánh bom Mỹ tại Beirut năm 1983 làm chết 241 lính Thủy quân lục chiến Mỹ tại căn cứ lúc đang ngủ và 58 lính nhảy dù Pháp!! Khi các lực lượng này giúp giữ hòa bình tại Lebanon!!

Iran có khả năng chế tạo vũ khí nặng cho mình như Xe tăng, hỏa tiễn, chiến hạm và drones... và luôn muốn khống chế các nước láng giềng.

Mỹ coi Iran là 1 nước tài trợ các nhóm khủng bố

như Hamas tại Gaza, Hezbollah tại Lebanon, Đám Houthis tại Yemen, các nhóm dân quân ở Iraq... Vì Iran dưới sự lãnh đạo của đám giáo chủ Hồi giáo cực đoan luôn đòi hủy diệt nước Do Thái và giết cả nước Mỹ, nên Mỹ và các nước láng giềng không ai muốn Iran có bom nguyên tử !!!

Tổng thống Trump hiện nay muốn là 1 Tổng thống giúp nước Mỹ cường thịnh và tạo hoà bình trên thế giới. Do đó ông đã dồn mọi nỗ lực để giúp thương thuyết chấm dứt chiến tranh giữa Nga và Ukraine cùng giữa Do Thái và đám Hamas, tay sai của Iran. Cả 2 cuộc chiến hiện tại đều xảy ra dưới chính quyền Biden!!!

Tổng thống Trump chủ trương Hoà bình qua sức mạnh.

Nay Mỹ đã chứng tỏ sức mạnh quân sự của mình khiến các kẻ thù phải kiêng nể và các đồng minh tin vào sự lãnh đạo của Mỹ trở lại.

Các nước Âu Châu nay đồng ý gia tăng chi phí quốc phòng của mình lên 5 %. TT Trump cũng giúp Ấn Độ và Pakistan ngưng chiến tranh biên giới và cũng vừa giúp 2 xứ Congo và Rwanda ký hiệp ước hòa bình sau hơn 30 năm chiến tranh. Giá xăng đã hạ. Kinh tế Mỹ ổn định và đi lên, Thị trường chứng khoán tăng điểm. Thượng và Hạ Viện Mỹ vừa thông qua 1 đạo luật lớn (big beautiful bill) về ngân sách và TT Trump đã ký xong ngày July 4 vừa qua (kỷ niệm 250 năm lập quốc của nước Mỹ). Ông Trump cũng tuyên bố biên giới đã an toàn không còn di dân lậu chạy vào nữa và Mỹ đang tiếp tục trục xuất các di dân lậu. Tháng 6 vừa qua cán cân thương mại lần đầu tiên thặng dư 37 tỷ dollars chứ không thâm hụt nữa!

TT Mỹ vẫn cố gắng giúp Nga và Ukraine chấm dứt chiến tranh.

Hy vọng Hòa bình sẽ trở lại trên thế giới với sự khôn ngoan của Tổng thống Trump

Vinh Ngo MD, FACP

hòa chiến tranh

Một viên đạn nổ... một thấy người ngã gục

Một trái bom rơi... cả thành phố tan hoang

Chiến tranh gieo rắc điều tàn

Mong sao nhân loại bình an hiệp hòa

trần văn thanh

hồ Nhĩ Hải hồi sinh

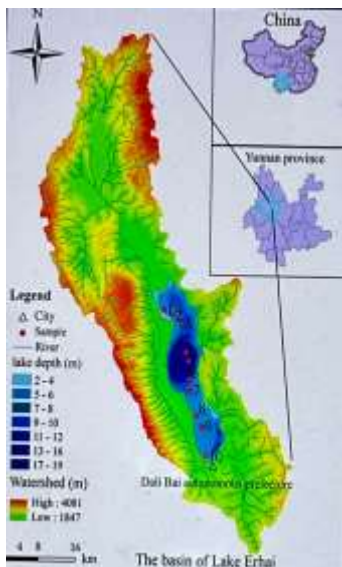
Ngô Thế Vinh

HỒ NHĨ HẢI HỒI SINH

Một Thí điểm của Khoa học Môi trường
Một Thành công của Nền Văn minh Sinh thái

NGÔ THẾ VINH

Hình 1: (trái) Bản đồ lưu vực hồ Nhĩ Hải; (phải) Hình ảnh hải thái hoa, một loài cây sống dưới nước rất đặc thù của vùng cao nguyên Vân Nam, hoa trắng tinh khôi với cánh trắng nhụy nở trên mặt nước, nhìn từ xa như những cánh sao rơi. Hải thái hoa rất kén nước, chỉ có thể sống được trong các hồ nước sạch, không bị ô nhiễm.

Tom Mollenkopf, Chủ tịch Hiệp hội Nước Quốc tế IWA (International Water Association) nhận định rằng: “Dự án đổi mới kiểm soát ô nhiễm hồ Nhĩ Hải và Phát triển Lưu vực đã cung cấp những hiểu biết quan trọng cho lĩnh vực môi trường nước toàn cầu”. Dự án được đánh giá là xuất sắc và đã được trao tặng Huy chương Bạc tại Đại hội Triển lãm Nước Thế giới. [Copenhagen 08.2022]

Phan Nhạc, sinh năm 1960, là một thứ trưởng trẻ nhất trong chính phủ Trung Quốc, người đi đầu trong lĩnh vực bảo vệ môi trường. Trước một nhóm sinh viên trẻ, ông đã thẳng thắn phê phán: “Mô hình phát triển kinh tế hiện tại của chúng ta là không bền

vững. Ô nhiễm môi trường đã hạn chế nghiêm trọng tăng trưởng kinh tế, và bất công xã hội dẫn đến bất công môi trường, đến lượt nó lại làm trầm trọng thêm bất công xã hội, tạo ra một vòng luẩn quẩn gây ra bất hòa xã hội”. [2007, Pan Yue 潘岳]

MỘT THOÁNG 23 NĂM: CÙNG BẦY CHIM CỐC TRÊN HỒ NHĨ HẢI / ERHAI LAKE / 洱海

Một ngày của trung tuần tháng Chín năm 2002, sau khi thoát ra được vòng rào con Đập Mạn Loan, con đập lịch sử, con đập thủy điện đầu tiên trên sông Lancang-Mekong. Từ huyện Manwan bằng đường bộ, chúng tôi lên tới cổ thành Đại Lý (Dali) trời cũng đã sẩm chiều. Đại Lý vẫn được so sánh như một tiểu Kathmandu của Nepal, nơi có nhiều thắng cảnh và di tích lịch sử của hơn 1 triệu sắc dân Bạch (Bai) với gốc rễ văn hóa lâu đời từ hơn 3 ngàn năm. Từ thế kỷ thứ 7, đã có một nước Nam Chiếu (Nanzhao) rất hùng mạnh từng đánh bại quân nhà Đường vào thế kỷ thứ 8. Sang thế kỷ thứ 10 trở thành vương quốc Đại Lý cho tới thế kỷ 14, thời Nguyên Mông (Mongol Yuan) thì không chỉ Đại Lý mà toàn vùng Vân Nam đã trực thuộc vào nước Trung Hoa.

Hình 2: Cổ thành Đại Lý với sắc dân Bạch có lịch sử hơn 3 ngàn năm, vẫn có đó một Chùa Ba Ngôi của nước Nam Chiếu đã có từ thế kỷ thứ IX.)

Vẫn còn đó những kiến trúc cổ xưa như Chùa Ba Ngôi được xây cất từ thế kỷ thứ 9, các ngôi nhà đá cổ với cả những con đường đá quanh co. Nhưng thực sự đã không còn nguyên vẹn một cổ thành Đại Lý, bức tường thành kiên cố bằng đá không còn nữa,

các cổng thành gốc đã bị phá đi thì nay được mô phỏng xây dựng lại nhưng với bên trong là những gian hàng bán nữ trang và đồ lưu niệm cho du khách. Đi bộ từ Cửa Bắc tới Cửa Nam của Cổ Thành, qua những đường phố nhỏ với đường lát gạch, hai bên đường là những quán ăn, tiệm Café Internet và luôn luôn tấp nập với các đoàn du khách được hướng dẫn bởi những cô gái gốc Hán má phấn môi son nhưng lại với y phục rực rỡ của sắc dân Bạch.

Phía tây Đại Lý là trùng điệp núi non, phía đông là hồ Nhĩ Hải (Erhai Lake). Nhĩ Hải là hồ nước ngọt lớn thứ hai của Vân Nam (sau hồ Điền Trì) đổ vào sông Mekong qua một phụ lưu là con sông Xi'er. Hồ Nhĩ Hải được coi như một "tiền cảnh" của sắc tộc Bạch, là một hồ rất sâu đã từng có tới hơn 40 loại cá khác nhau nổi tiếng nhất là loại "cá quây (bow fish) giống như cá chép có đặc tính ngậm đuôi vào miệng rồi bung ra nhảy cao trên mặt nước. Vân Nam rất xa biển nên người dân Vân Nam thích đặt tên biển cho những hồ lớn của họ. Đại Lý mưa tầm tã từ nửa đêm kéo dài tới sáng hôm sau. Nhưng rồi mặt trời cũng lộ dạng. Khí hậu đủ tốt cho một nửa ngày đánh cá bằng chim cốc (cormorants) trên hồ Nhĩ Hải.

Chiếc xe phải len lách giữa những thửa ruộng trên một con đường đất đá để tới được làng đánh cá nhỏ bên bờ tây của hồ Nhĩ Hải, gặp bác ngư dân sắc tộc Bạch da sạm nắng tuổi cũng gần 60, bác sống với đàn chim cốc cũng phải tới hai chục con đã được thuần hóa. Có khách tới, bầy chim được tự do ra khỏi những chiếc lồng, tung tăng đuổi chân đuổi cánh hân hoan. Thay vì đeo vào cổ chim những chiếc vòng, rất nhanh và thành thạo người đàn ông dùng mớ lạt, buộc cổ từng con chỉ vừa đủ chặt để ngăn chúng nuốt xuống những con cá lớn bắt được, rồi ra lệnh cho đàn chim tung mình xuống nước và bơi theo ghe ra hồ.

Hình 3: Trước buổi săn cá trên hồ Nhĩ Hải, một ngư ông sắc dân Bạch đang dùng dây lạt thắt vòng trên cổ mỗi con chim Cốc, ngăn không cho chim nuốt những con cá lớn để sau đó thu hoạch; (trái) đàn chim Cốc đã được thuần hóa, trở nên rất dạn dĩ và thân thiện với du khách, (phải) Ngô Thế Vinh chèo thuyền trên hồ Nhĩ Hải; [tường trình từ Vân Nam, Đại Lý 09.2002]

Gần bờ, nước hồ Nhĩ Hải ô nhiễm đặc sánh lại một màu xanh của tảo và rong rêu, cũng không ngạc nhiên khi thấy các rãnh nước thải từ thành phố chảy qua các ruộng lúa rồi đổ thẳng

xuống hồ. Phải thật xa bờ, nước hồ mới một phần trở lại trong xanh.

Như những người bạn thân thiết, bầy chim cốc và ngư ông hoạt động nhịp nhàng. Cảnh tượng thật kỳ lạ chỉ bằng khẩu lệnh với những âm thanh sắc ngắn là cả một bầy chim từng đợt từng đợt vỗ cánh rồi cùng ngụp lặn sâu dưới mặt nước. Phải một lúc sau mới thấy từng con trôi lên, con chim nào với chiếc cổ phồng to phía trên nút lạt thắt là dấu hiệu bắt được cá lớn, ngư ông chỉ cần tới gỡ mồi từng con chim cốc và thu hoạch. Mẻ cá đầu tiên của một chú chim cốc là hai con cá chép chỉ nhỏ hơn nửa bàn tay.

Bầy chim tỏ ra rất thân thiện, nhảy lên ghe, đậu trên mái chèo hay trên tay khách. Cảnh trí thiên nhiên hữu tình, chủ khách và bầy chim thực sự giao hòa. Tổ tình thân, người đàn ông gốc Bạch mời tôi điều thuốc hút. Cũng đã 30 năm rồi, lần đầu tiên tôi đã lại vui vẻ đón nhận và cả thưởng thức điều thuốc thơm Vân Nam trên mặt hồ Nhĩ Hải.

Cách đây ngót 8 thế kỷ (1278), Marco Polo trên Con Đường Tơ Lụa Phương Nam (Southern Silk Route) đặt chân tới đây và ghi nhận cá ở hồ Nhĩ Hải là "nhất thế giới" sau đó Marco Polo đã vượt qua sông Mekong phía tây Vân Nam để ra khỏi Trung Hoa.

Sáu thế kỷ sau Marco Polo (1868), đoàn thám hiểm Pháp với Doudart de Lagrée & Francis Garnier khởi hành từ Sài Gòn bằng cuộc hành trình gian truân ngược dòng sông Mekong kéo dài hai năm. Cuối cùng Francis Garnier cũng tới được hồ Nhĩ Hải phía đông khu cổ thành Đại Lý, nhưng Francis Garnier đã bị vị Sultan, vua Hồi từ chối tiếp kiến và buộc đoàn phải rời Đại Lý ngay sau đó.

Hơn 130 năm sau Francis Garnier, chúng tôi đang trở lại với sinh cảnh đẹp đẽ nhưng đã quá mong manh và có lẽ là những năm tháng cuối cùng của hồ Nhĩ Hải với nước hồ ngày càng ô nhiễm, đổ thoát ra bằng một phụ lưu lớn là con sông Xi'er để rồi cuối cùng cũng đổ dồn vào dòng chính con sông Lancang-Mekong.

Sau hai điều thuốc, chủ và khách đều hân hoan. Lão ngư ông cao hừng bảo sẽ hát cho chúng tôi nghe một bài tình ca có tự lâu đời của sắc dân Bạch. Tuy không hiểu được lời ca nhưng những nốt nhạc rất du dương trầm bổng. Theo Wu, là tài xế cũng là nhà giáo khi đưa chúng tôi tới đây, thì bài hát kể lại mối tình thơ mộng và say đắm của đôi trai gái sắc tộc Bạch, cùng chèo thuyền trên hồ Nhĩ Hải cảnh sắc hữu tình, dưới bầu trời xanh, bên dãy núi cao, trên biển nước mênh mông, mỗi nốt nhạc lời ca là tiếng lòng thổn thức của họ. Ở tuổi gần 60, da sạm nắng và gầy khắc khổ nhưng người đàn ông đã hát với tất cả vẻ đam mê như đang sống lại với mối tình đầu của tuổi thanh xuân ngày nào. Bầy chim cốc vẫn bơi sát theo thuyền, mấy con nhảy đổ trên ghe thì

ngheen cổ như để lắng nghe chủ hát.

Tôi hỏi về mức thu hoạch cá với đàn chim cốc. Ông nói đã sống với nghề săn cá bằng chim cốc từ 40 năm và cách đây hơn 10 năm thôi, vẫn có được những mẻ cá lớn nhưng về sau này thì không, lượng cá không hiểu tại sao càng ngày càng ít hẳn đi, chỉ còn lại đàn chim cốc vẫn nuôi sống được gia đình ông chủ yếu bằng tiền của du khách.

...

HỒ ĐIỀN TRÌ / DIANCHI 滇池, VÀ CON SÔNG HỒNG.

Điền Trì là một biển hồ lớn nhất phía nam thủ phủ Côn Minh, đã từng được Marco Polo tới thăm vào thế kỷ thứ 13 mô tả như “một hồ lớn cả trăm dặm và lưới được rất nhiều cá”. Hồ có chiều dài hơn 40 km, diện tích 300 km² (gần bằng nửa diện tích đảo quốc Singapore), phía tây là núi đồi, phía đông hồ, địa hình bằng phẳng, nguyên là khu chài lưới rất thịnh vượng nhưng rồi do ô nhiễm chất thải từ các khu kỹ nghệ bờ đông nam nên đã không còn cá và thực sự đã không còn một nền ngư nghiệp.

Wu đã cho biết chính quyền không sao xử lý được hồ nước thải, không giải quyết được cả một khối lượng nước đã quá ô nhiễm trong hồ lớn Điền Trì – nên đã thuật cho chúng tôi nghe về một kế hoạch táo bạo của chính quyền Vân Nam: dự trù chi phí 2 tỉ yuan để khai thông một đường dẫn cho thoát nước hồ ra sông Hồng, chảy qua Việt Nam rồi đổ ra Biển Đông, sau đó sẽ thay thế bằng nước con sông Dương Tử dẫn vào hồ. Tuy chưa thể kiểm chứng được là có bao nhiêu phần trăm sự thật trong kế hoạch đầy sáng tạo nhưng độc ác của các “công trình sư Đại Hán”, nhưng có thể chắc chắn một điều người giáo viên trung học này không đủ giàu tưởng tượng để bịa đặt ra câu chuyện ấy. Đồ tất cả ô nhiễm của hồ Điền Trì vào con sông Hồng như một đường cống rãnh thì hậu quả sẽ ra sao trên bao nhiêu triệu cư dân Việt Nam nơi đồng bằng châu thổ đang sống bằng nguồn nước con sông Hồng và đây là điều sẽ được ai quan tâm tới? Việt Nam được biết gì về một kế hoạch “giải quyết môi sinh” theo lối ném bùn sang ao của chánh quyền Vân Nam?

[hết trích dẫn Mekong Dòng Sông Nghẽn Mạch – Tường Trình từ Vân Nam 9.2002, Nxb Văn Nghệ].

Trong chuyến đi Vân Nam 2002, người viết đã được tận mắt thấy một hồ Điền Trì lớn nhất Vân Nam gần như đã chết và một hồ Nhĩ Hải lớn thứ hai thì đang chết dần. Để rồi 23 năm sau được chứng kiến những “cái chết đi và sống lại” của các hồ nước ngọt Trung Quốc như một phép lạ không do Thượng Đế mà do chính con người đã tạo ra...

CHÂU ĐẠI LÝ VÀ HỒ NHĨ HẢI NGÀY NAY

Hồ Nhĩ Hải trên cao nguyên Vân Nam, độ cao 1972 m trên mực nước biển, cách thủ phủ Côn Minh 265 km về phía tây bắc, là một trong số 16 hồ nay thuộc khu bảo tồn thiên nhiên cấp quốc gia của Trung Quốc. Hồ có chiều dài bắc nam 40 km, chiều

rộng đông tây 8 km, diện tích 250 km² với chu vi 116 km, có chiều sâu trung bình khoảng 11m. Dung tích hồ biến động theo mùa khoảng 2,5 tỉ m³ tới 2,8 tỉ m³.

Đây là một hồ nước ngọt lớn thứ hai của Vân Nam nổi tiếng về cảnh quan và hệ sinh thái phong phú. Vào những năm trước 1970, hồ Nhĩ Hải vẫn được coi như một “tiền cảnh hạ giới” với nước hồ trong như ngọc và trên mặt hồ có điểm xuyết một loài hoa quý: hải thái hoa / 海菜花 / haicaihua, tên khoa học là *Ottelia acuminata*. Hoa có ba cánh trắng, nhị vàng. Hải thái hoa không chỉ nổi tiếng vì đẹp, chỉ có ở Vân Nam, vùng tây nam Trung Hoa. Những thân non và nụ hoa còn được sắc dân Bạch thu hoạch, chế biến thành các món ăn ngon truyền thống rất được ưa chuộng. Y học Trung Hoa còn ghi nhận hải thái hoa là một loại dược thảo trị được một số bệnh.

Vì loài hoa này rất dễ bị tổn thương, và không sống được trong môi trường ô nhiễm, nên sau này được các nhà khoa học môi sinh coi hải thái hoa như một “chỉ số sinh học” về phẩm chất nước (*biological indicator of water quality*). Bấy lâu, hồ Nhĩ Hải có vai trò quan trọng trong việc cung cấp nước, tưới tiêu nông nghiệp, và điều hòa khí hậu cho các khu vực xung quanh. Dân địa phương vẫn chủ yếu sống bằng nghề nông, chăn nuôi, đánh bắt cá theo phương thức cổ truyền, vận chuyển và du lịch trên hồ.

Năm 1981, hồ Nhĩ Hải và núi Thương Sơn / 苍山 / Cangshan đã được chính quyền tỉnh Vân Nam quy hoạch là Khu bảo tồn thiên nhiên và sau đó năm 1994 được nâng cấp thành khu bảo tồn thiên nhiên quốc gia, với mục tiêu bảo quản hồ nước ngọt cùng những cảnh quan với hệ động thực vật thủy sinh phong phú – được coi như một vùng chuyển tiếp nam-bắc của Trung Quốc với cả những di tích địa chất còn sót lại từ thời kỳ băng hà.

CÁI GIÁ PHẢI TRẢ CỦA PHÁT TRIỂN

Vào cuối thập niên 1970s và 1980s, khi một Trung Quốc bắt đầu mở cửa và đổi mới – tạo được những bước phát triển kinh tế nhảy vọt – khởi đầu từ các tỉnh miền đông và đông nam. Riêng vùng tây nam – như cao nguyên Vân Nam trong đó có Châu Tự Trị Đại Lý thì vẫn chìm trong cảnh nghèo khó. Nhưng rồi, tuy muộn màng, cuối cùng Vân Nam cũng được thụ hưởng ánh sáng tăng trưởng kinh tế của cả nước. Với chiến dịch “xóa đói giảm nghèo”, được phát động từ năm 2013 đến năm 2020, tỉnh Vân Nam – trong đó có Châu Đại Lý với ngót nửa triệu cư dân được coi như đã thoát khỏi mức nghèo khó, họ đạt được mức sống cao hơn (i) với thu nhập trên mức tối thiểu; (ii) được đảm bảo thức ăn và quần áo; và (iii) được đảm bảo các dịch vụ y tế cơ bản, nhà ở có điện nước, và giáo dục miễn phí.

Các bước phát triển của Trung Quốc với mở mang các kỹ nghệ mới, phải kể tới kỹ nghệ hóa chất với phân bón hóa học, thuốc trừ sâu, ban đầu

đã tạo được những cải tiến trong sản xuất nông nghiệp. Kinh tế phát triển đưa tới sự bùng phát của du lịch nội địa và quốc tế.

Hệ quả đưa tới là tình trạng đô thị hóa, với chuyển dịch dân cư, làm gia tăng dân số trong vùng – cùng với cái giá phải trả về môi trường – khiến chất lượng nước trong hồ Nhĩ Hải ngày càng xấu đi và chủng loại hải thái hoa / haicaihua dần dần biến mất. Người ta đã phải chứng kiến sau đó một hồ Nhĩ Hải trải qua *những đợt bùng phát tảo xanh (blue-green algae)*, không những thế nước hồ còn phát ra mùi hôi thối và chất lượng nước được coi là không phù hợp để tiếp cận với con người.

NGUỒN Ô NHIỄM HỒ NHĨ HẢI ĐẾN TỪ ĐÂU?

Từ các điểm nguồn (point source): các con sông. Từ năm 2013, các nhà khoa học tỉnh Vân Nam phát hiện ra rằng những con sông bấy lâu chảy vào hồ Nhĩ Hải có chất lượng nước được đánh giá là rất ô nhiễm; các chất gây ô nhiễm chính là nitrogen và photpho có nguồn gốc từ phân bón nông nghiệp. Tất cả nước sông ô nhiễm này chảy vào hồ, gây ra **hiện tượng phú dưỡng / eutrofication***.

[*phú dưỡng / eutrofication là tình trạng nước chứa quá nhiều chất dinh dưỡng từ phân bón, nước thải đưa tới tình trạng bội phát các loại rong rêu / algae, phiêu sinh vật/ plankton, làm cạn kiệt nguồn oxy trong nước, tạo ra các vùng chết trong hồ].

Ba con sông chính gây ô nhiễm hồ Nhĩ Hải là (1) *Vĩnh An Giang / Yong'anjiang*, (2) *La Thập Giang / Luoshijiang*, và (3) *Bạch Hạc Khê / Baihexi*. Chỉ riêng con sông *Vĩnh An Giang* đã đổ vào hồ Nhĩ Hải 20% tổng số chất thải.

GIẢI PHÁP: Nhóm dự án đặc biệt nghiên cứu các phân đoạn con sông chảy vào hồ Nhĩ Hải, từ thượng nguồn xuống tới cửa sông, để xây dựng một *kế hoạch quản lý hệ sinh thái sông toàn diện*. Chỉ riêng nguồn nước từ con sông *La Thập Giang*, đã đổ 40 triệu tấn nước thải vào hồ Nhĩ Hải hàng năm. Nhóm nghiên cứu đã thảo một kế hoạch với chi phí thấp để làm sạch nguồn nước của sông *La Thập Giang*. Ở khu vực thượng nguồn, kế hoạch tập trung vào các biện pháp *'bảo tồn sinh thái'*; ở các vùng trung lưu chủ yếu là đất nông nghiệp và làng mạc, kế hoạch tập trung vào *'phục hồi sinh thái và tái cấu trúc kinh tế'*, hướng dẫn nông dân xung quanh trồng các loại cây trồng thương mại ít ô nhiễm, năng suất cao và xây dựng các mương lọc dọc theo bờ sông để làm sạch sơ bộ nước ruộng và nước thải của làng; ở các khu vực hạ lưu đông dân, kế hoạch tập trung vào *'kiểm soát ô nhiễm và quản lý kỹ thuật sinh thái'*, xây dựng 1.500 mẫu Anh một vùng đất ngập (wetlands) nhân tạo trước khi sông chảy vào hồ. Các vùng đất ngập này được phủ dày với vật liệu lọc photpho, với các bức tường thực vật thủy sinh để làm lắng các chất ô nhiễm và làm sạch nước trước khi chảy vào hồ.

Đến tháng 6 năm 2011, sau 5 năm thực hiện, chất lượng nước tại cửa sông *La Thập Giang* chảy

vào hồ đã được cải thiện đáng kể, chất lượng nước phù hợp để con người sử dụng, và cây hải thái hoa / *Ottelia acuminata* được trồng nhân tạo đã sống lại sau nhiều năm vắng bóng. Nhờ bước thành công này, trong giai đoạn Kế hoạch 5 năm tiếp theo (2011–2015), mô hình hiệu quả từ sông *La Thập Giang* đã được mở rộng sang các con sông khác chảy vào hồ Nhĩ Hải.

Từ các diện nguồn (area source): vùng canh tác, chăn nuôi, khu gia cư. Với cải cách kinh tế, cùng với sự phát triển nhanh chóng của ngành công nghiệp hóa chất đã dẫn đến gia tăng sử dụng phân bón và thuốc trừ sâu trong nông nghiệp ở Châu Đại Lý. Tuy có hiệu quả ngắn hạn gia tăng năng suất, nhưng đồng thời với hậu quả lâu dài là gây ô nhiễm nghiêm trọng chất lượng nước trong lưu vực. Nghiên cứu của Tiến sĩ *Chen Xiaohua* và các đồng sự từ Viện Khoa học Môi trường Thượng Hải phát hiện ra rằng từ năm 1988 đến năm 2013, khi *sự phát triển kinh tế xã hội ở lưu vực Nhĩ Hải được cải thiện, thì chất lượng nước trong khu vực cũng đã xấu đi theo cùng tỷ lệ*.

1/ Vùng trồng tỏi một củ: từ những năm 1990, nông dân ở vùng Đại Lý đã bắt đầu trồng loại tỏi một củ hay còn được gọi là tỏi đơn với hương vị thơm ngon rất được ưa chuộng. Đến năm 2010, diện tích trồng tỏi đơn ở Đại Lý đã lên tới 13.300 ha, với thu nhập cao hơn nhiều so với việc trồng ngũ cốc. Tuy nhiên, việc trồng tỏi đòi hỏi một lượng lớn nước và phân bón, chỉ một nửa trong số phân bón đó được tỏi hấp thụ và một nửa còn lại vẫn nằm trong đất. Vào mùa mưa, dòng chảy phân bón và thuốc trừ sâu đổ vào hồ Nhĩ Hải đã dẫn đến tình trạng dư thừa nghiêm trọng nitrogen và photpho trong hồ, dẫn đến tình trạng phú dưỡng và phát triển tảo xanh.

GIẢI PHÁP: Các chuyên gia từ Viện Hàn lâm Khoa học Nông nghiệp Trung Quốc đã khuyến nghị cấm trồng tỏi trong phạm vi 200 mét tính từ bờ hồ Nhĩ Hải, hạn chế trồng loại cây này ở những khu vực cách bờ hồ từ 200 đến 2000 mét và khuyến khích cư dân trồng các loại cây khác sử dụng ít nước và phân bón hơn trên khắp lưu vực. Để kêu gọi nông dân ngừng trồng tỏi, không phải là điều dễ dàng nhưng rồi với quyết tâm và kiên nhẫn thuyết phục của chính quyền, người dân sống gần hồ Nhĩ Hải cũng đã ngừng trồng tỏi và được giúp đỡ chuyển sang trồng các loại cây trái như lựu, đào và quýt và tham gia vào hoạt động du lịch.

2/ Vùng chăn nuôi gia súc: vốn là hoạt động có truyền thống lâu đời ở Châu Đại Lý do khí hậu và thổ nhưỡng thuận lợi của khu vực. Gia súc được chăn thả gần hồ, khiến phân bò trôi vào hồ và làm trầm trọng thêm tình trạng phú dưỡng. Chỉ riêng năm 2007, ước tính có 140.000 con bò sữa được nuôi ở lưu vực Nhĩ Hải, với tải trọng môi trường (environmental load) của mỗi con bò tương đương với 23 người. Nói cách khác, ngành chăn nuôi bò sữa vào thời điểm đó đã đóng góp một tải trọng môi trường tương đương với hơn ba triệu người sống

trong lưu vực, trên thực tế đã nhân đôi dấu chân môi trường của dân số toàn bộ châu Đại Lý.

GIẢI PHÁP: Để giải quyết tình trạng ô nhiễm do chăn nuôi bò sữa, sau nhiều năm điều tra và nghiên cứu thực địa, các chuyên gia từ Đại học Khoa học và Công nghệ Côn Minh đã đề xuất hai giải pháp chính: thứ nhất, hạn chế khoảng cách đàn bò sữa và ngăn không cho chúng gặm cỏ quá gần hồ; và thứ hai, thành lập các nhà máy phân bón tập trung để chế biến phân bò. Hợp tác với Viện Khoa học Nông nghiệp Trung Quốc, các chuyên gia đã thiết kế một nhà máy thu gom phân bò để sản xuất phân bón hữu cơ, giúp doanh nhân địa phương xây dựng bốn nhà máy như vậy và thiết lập 25 trạm thu gom phân bò tại các ngôi làng xung quanh lưu vực Nhĩ Hải. Các nhà máy này đã thu gom hơn 1.300 tấn phân bò mỗi ngày và hơn 400.000 tấn phân bón, phân lợn và phân gia cầm mỗi năm. Châu Đại Lý được trợ cấp hàng năm hơn 10 triệu nhân dân tệ cho các nhà máy phân bón để mua phân bón từ nông dân. Loại phân hữu cơ này có hiệu quả là thân thiện với môi trường; chúng không chỉ được sử dụng để kiểm soát nồng độ photpho và nitrogen trong hơn hai triệu mẫu đất nông nghiệp ở Châu Đại Lý mà còn được bán trên toàn quốc và cả Đông Nam Á.

3/ Di cư kỹ thuật số và Du lịch: Châu Đại Lý đã có một thời kỳ thu hút giới trẻ từ các thành phố lớn tìm kiếm nơi thoát khỏi lối sống đô thị đầy khói bụi và tắc nghẽn giao thông. Nhiều người đã bán nhà ở thành phố và chuyển đến Đại Lý cùng gia đình để xây dựng nhà trọ sống cùng với cư dân địa phương dọc theo Hồ Nhĩ Hải. Trong lối sống “*như cảnh thiên đường*”, một số người trẻ trong ngành kỹ thuật cao – do họ có thể làm việc từ xa và được gọi là “*người di cư kỹ thuật số / digital migrants*”. Từ năm 2014 đến năm 2016, số lượng “người di cư mới” đến Nhĩ Hải từ các vùng khác của Trung Quốc đã tăng từ 30.000 lên gần 100.000, chiếm gần 10% cư dân quanh hồ. Cũng vào năm 2014, Châu Đại Lý đã đón 808.300 khách du lịch nước ngoài và 25,67 triệu khách du lịch trong nước. Sự phát triển nhanh chóng của ngành du lịch tuy có làm tăng thu nhập của người dân địa phương nhưng các biện pháp bảo vệ môi trường lại tụt hậu. Các nhà trọ, chuỗi nhà hàng đã tạo ra một lượng nước thải sinh hoạt rất lớn. Lượng chất thải dân dụng và liên quan đến du lịch đổ vào hồ đã lên tới hơn 600 tấn mỗi ngày.

GIẢI PHÁP: Chính quyền Châu Đại Lý đã yêu cầu 2.498 nhà hàng, nhà trọ và nhà dân xả nước thải sinh hoạt vào hồ Nhĩ Hải **dừng hoạt động**. Ban đầu, họ đã phản đối kịch liệt. Nhóm dự án đặc biệt của Nhĩ Hải, đã phải đích thân tiếp xúc với từng chủ nhà trọ và cùng đi với các phóng viên báo chí và truyền hình. Các giới chức đã phải đến các nhà hàng và nhà dân nhiều lần để **giải thích cho họ về các mối đe dọa ô nhiễm mà hồ Nhĩ Hải đang phải đối mặt**. Quá trình thuyết phục người dân địa phương và các chủ doanh nghiệp rất khó khăn, nhưng rồi cuối cùng, cũng đã đạt được sự đồng

thuận với quan điểm rằng **chỉ tập trung vào lợi ích kinh tế ngắn hạn cũng giống như ‘giết chết con ngỗng đẻ trứng vàng’, phá hủy tương lai của toàn bộ cộng đồng**. Cuối cùng, tất cả các chủ nhà trọ và nhà dân ở quanh hồ Nhĩ Hải đã chấp nhận quyết định của chính phủ, tạm dừng hoạt động trong 18 tháng để tiến hành các biện pháp di dời và cải tạo. Năm 2018, đã có 1.806 gia đình (thuộc 23 ngôi làng) trong phạm vi 15 mét tính từ hồ bị phá dỡ với sự đồng ý của chủ sở hữu, các địa điểm đã được khôi phục thành không gian công cộng và 7.270 người đã chuyển đến các khu dân cư mới xây dựng và được chính phủ đền bù. Để ghi nhận những hy sinh của 1.806 hộ gia đình vì sự bảo vệ môi trường của Nhĩ Hải, *khu dân cư mới được đặt tên là ‘Thị trấn 1806’*. Và cuối cùng, các nhà hàng, nhà trọ và các ngôi làng nằm ngoài ranh giới 15 mét cũng đã hoàn thành việc xây dựng hệ thống thoát nước thải.

Ngoài ra các ngành công nghiệp không cần phát triển ở gần hồ Nhĩ Hải cũng đã được chuyển ra ngoài. Những thay đổi ở thành phố Đại Lý phù hợp với xu hướng rộng hơn trong cả nước nhằm giảm bớt áp lực cho các khu vực đô thị trung tâm.

- Tiếp theo là khoản đầu tư trị giá hàng tỷ nhân dân tệ để xây ba nhà máy xử lý nước thải, 4.660 km đường ống nước thải và 99.000 hệ thống tự hoại được nâng cấp đã được lắp đặt trên toàn lưu vực.

- Sinh viên từ các Đại học Nông nghiệp Trung Quốc đã thành lập “*sân khoa học và công nghệ*” tại các ngôi làng để *giới thiệu các phương pháp canh tác thân thiện với môi trường và giám sát ô nhiễm không phải nguồn điểm — giảm lượng nước chảy tràn khoảng 10%*.

- Người dân địa phương và “nhóm bảo vệ hồ” cùng tham gia vào các hoạt động dọn dẹp, duy trì thảm thực vật ven bờ và trồng lại loài hải thái hoa (*Ottelia acuminata*) rất nhạy cảm— như *một chỉ số sinh học quan trọng về chất lượng nước, với kết quả tích cực và lâu dài*

Phục hồi toàn hệ sinh thái của hồ Nhĩ Hải ở Đại Lý, Vân Nam là những câu chuyện truyền cảm hứng trên toàn quốc:

— Chính quyền giải tỏa và cải tạo cơ sở hạ tầng thành công

- Đến năm 2019–2020, *chất lượng nước đã liên tục đạt tiêu chuẩn Loại II–III*—tươi mát và phù hợp môi trường cho sinh vật sống dưới nước

- Quần thể chim muông quay trở lại mạnh mẽ và các loài thực vật nhạy cảm như hải thái hoa (*Ottelia acuminata*) nở hoa trở lại, báo hiệu sự phục hồi sinh thái.

- Du lịch phục hồi: Nhĩ Hải lấy lại biệt danh là “hồ mẹ” của khu vực, làn nước trong vắt của nó một lần nữa thu hút các cặp đôi, người yêu thiên nhiên và các loài chim di cư.

Kết quả tốt đẹp, hồ Nhĩ Hải đã chuyển đổi từ tình trạng dày đặc ô nhiễm với rong tảo xanh độc để trở lại một môi trường sôi động — tràn đầy sức sống, và

đẹp nên thơ và cân bằng sinh thái.

Hình 4: Cảnh quan ngày nay của hồ Nhĩ Hải, Vân Nam (2025), cho thấy cả một hệ sinh thái đang hồi sinh: độ trong của nước hồ đã được cải thiện đáng kể, phản ánh trạng thái khỏe mạnh của hồ. Đây chính là kết quả kỳ diệu và mẫu mực của nhiều năm nỗ lực làm sống lại một hồ nước đang chết dần.

NHỮNG ỨNG DỤNG SAU HỒ NHĨ HẢI

Những thách thức về môi trường mà Châu Đại Lý phải đối mặt và những nỗ lực phục hồi của chính quyền từ trung ương tới địa phương đã cung cấp một số bài học vượt ra ngoài khu vực. Ví dụ, trong quá trình phục hồi hồ Nhĩ Hải, Tập đoàn Môi trường Nước Trung Quốc đã phát triển 'hệ thống nhà máy công nghệ sinh thái khôi phục nước xây ngầm dưới mặt đất' (the distributed subsurface water reclamation ecosystem technology system), là phương pháp quản lý dành cho các hồ lớn có diện tích trên 200 km² chưa từng được sử dụng ở bất kỳ nơi nào khác trên thế giới. Theo Tiến sĩ Feng Hou, chủ tịch của Tập đoàn Môi trường Nước Trung Quốc, thì đây là một phương pháp tiếp cận mới mang tính đột phá, làm thay đổi mô hình quản lý nước đã tồn tại hàng bao thế kỷ trên toàn thế giới.

MỘT HUY CHƯƠNG BẠC TỪ IWA CHO HỒ NHĨ HẢI

Vào tháng 9 năm 2022, "Dự án Đổi mới Kiểm soát Ô nhiễm Lưu vực hồ Nhĩ Hải và Phát triển Khu vực" đã giành huy chương bạc ở hạng mục "Thực hiện và Triển khai Dự án Xuất sắc" tại Đại hội Triễn lãm Nước Thế giới của Hiệp hội Nước Quốc tế (IWA/ International Water Association) tại Copenhagen, Đan Mạch. Hội đồng chuyên gia của IWA đã đánh giá dự án do Tập đoàn Môi trường Nước Trung Quốc, Đại học Giao thông Thượng Hải và chính quyền huyện Đại Lý cùng đệ trình: về các khía cạnh đổi mới, những thành tựu, thiết kế dự án và tiềm năng tác động rộng rãi hơn. Chủ tịch IWA Tom Mollenkopf tuyên bố rằng: **"Việc quản lý toàn diện Hồ Nhĩ Hải, kết hợp cải thiện môi trường sinh thái nước với mô hình phát triển kinh tế xã hội của lưu vực, cung cấp những hiểu biết quan trọng**

cho sự phát triển của lĩnh vực môi trường nước toàn cầu".

NHỮNG KỶ QUAN MÔI SINH CỦA TRUNG QUỐC

Sau thành công với hồ Nhĩ Hải, với chiến lược đa khía cạnh bao gồm: (1) kiểm soát nguồn nước thải, (2) xây dựng hệ thống xử lý nước thải, (3) phục hồi vùng đệm sinh thái và (4) tái định cư dân cư. Cho đến nay, ít nhất đã có 8 hồ nước ngọt lớn của Trung Quốc được phục hồi – với chất lượng nước từ xấu - cấp IV và rất xấu - cấp V, nay đạt được cấp I tới III - từ rất tốt tới tốt.

1. Hồ Nhĩ Hải / Erhai / 洱海, Vân Nam: Là hồ đầu tiên của Trung Quốc được phục hồi toàn hệ sinh thái với chiến lược đa khía cạnh, và là mẫu mực cho tất cả các hồ nước ngọt khác sau này của Trung Quốc.

2. Hồ Điền Trì / Dianchi – 滇池, Vân Nam: Từng là một hồ được coi là ô nhiễm nhất Trung Quốc, phẩm chất nước dưới cấp V, cá chết hàng loạt do nước thải đô thị và chất thải từ các khu kỹ nghệ quanh hồ. Với xây dựng 29 nhà máy xử lý nước thải, dẫn nước và xây dựng vùng đất ngập nhân tạo, lấy nước từ sông Dương Tử hoàn nguyên toàn bộ dung tích hồ, cùng với các sáng kiến tăng cường đa dạng sinh học. Chất lượng nước của hồ đã được cải thiện, với phục hồi thảm thực vật, với sự trở lại của các loài cá và chim, và ngành du lịch sinh thái đang hồi sinh.

3. Bà Dương Hồ & Động Đình Hồ / Poyang & Dongting Lake – 鄱阳湖 & 洞庭湖, Giang Tây: Hồ Poyang và hồ Dongting là hai hồ nước ngọt lớn nhất Trung Quốc, cả hai đều có liên kết với sông Dương Tử. Hồ Poyang, hồ lớn hơn, nằm ở tỉnh Giang Tây và hồ Dongting, nằm ở tỉnh Hồ Nam, cùng điều hòa lũ và nổi kết với sông Dương Tử qua nhiều kênh. Cả hai hồ đều đóng vai trò quan trọng trong hệ sinh thái của sông Dương Tử và trong việc điều hòa lũ lụt trong khu vực. Thực thi các chiến dịch cải thiện chất lượng nước, tăng giám sát, kiểm soát nguồn thải.

4. Thái Hồ / Taihu Lake – 太湖, Giang Tô: Một trong ba hồ lớn nhất ở Trung Quốc, đã bị ô nhiễm trầm trọng, tảo xanh năm 2007, nước dưới cấp V là mức thấp nhất. Với giải pháp: đóng cửa hàng ngàn nhà máy gây ô nhiễm, xây hệ thống đường ống dẫn nước, gom tảo, kiểm soát nguồn nước thải, khôi phục vùng đệm nước ngập để giảm ô nhiễm. Đến năm 2024, phẩm chất nước đạt cấp III đủ tốt cho các sinh vật sống và phát triển.

5. Phủ Tiên Hồ / Fuxian Lake – 抚仙湖, Vân Nam: Hồ bị ô nhiễm nặng từ phân bón thuốc trừ sâu từ nông nghiệp và lượng rác phế thải từ khu dân cư và sự bùng phát du lịch. Với giải pháp: qua nạo vét bùn, lập khu sinh vật lọc và chuyển hướng dòng nước, hồ đã trả về chất lượng "cấp I" năm 2004.

6. Lô Cô Hồ / Lugu Lake – 泸沽湖, Tứ Xuyên: Bị ô nhiễm do du lịch bùng phát, các công trình xây dựng xâm lấn hồ, lượng nước thải không được xử lý.

Giải pháp: từ 1992, xây hệ thống ống thu hồi nước thải, hạn chế sử dụng phân bón hóa chất, thuốc trừ sâu, cấm thuyền máy; các biện pháp đa khía cạnh này từng được đánh giá là mô hình "tiêu chuẩn".

7. Ô Luân Cổ Hồ / Ulungur Lake – 乌伦古湖, Tân Cương: Ở Tân Cương, từng bị ảnh hưởng từ nước sinh hoạt và kỹ nghệ thủy sản. Giải pháp: Từ 2005 đến 2018, xây dựng công viên đất ngập nước, xử lý nước thải, trồng lại khôi phục hệ sinh thái – hiện là công viên đất ngập quốc gia.

8. Bạch Dương Hà Thủy Khố / Urumqi's Baiyangdian (Baiho) Lake – 白杨河水库, Tân Cương: Được phục hồi thành đầm sinh thái gần Urumqi giữa 2016–2019.

Cho tới nay Trung Quốc đã giải quyết được ô nhiễm thành công, với quy mô lớn và độ sâu ô nhiễm cao, với áp dụng mô hình Khoa học Môi trường của hồ Nhĩ Hải. Chính sách đồng bộ – từ ngăn xả thải, xử lý nước thải đến bảo tồn vùng ven hồ – được ứng dụng nhân rộng ở nhiều khu vực khác trên cả nước.

BÍ QUYẾT VÀ GIẢI PHÁP:

Việc Trung Quốc phục hồi thành công các hồ nước ngọt từng bị ô nhiễm nghiêm trọng là một phần trong “quốc sách” cải thiện môi trường và phát triển bền vững trong những năm gần đây. Một số bí quyết và giải pháp chính giúp Trung Quốc thành công trong việc “làm sống lại” các hồ nước ngọt bao gồm:

1. **Kiểm soát nghiêm ngặt nguồn ô nhiễm.** Đóng cửa hoặc di dời các nhà máy gây ô nhiễm: Chính phủ yêu cầu các khu công nghiệp ven hồ phải di dời, chuyển đổi công nghệ hoặc đóng cửa nếu không đạt tiêu chuẩn môi trường. Quản lý nước thải đô thị: Xây dựng hệ thống xử lý nước thải tập trung, yêu cầu tất cả nước thải phải được xử lý trước khi xả ra hồ.

2. **Khôi phục hệ sinh thái tự nhiên.** Tái tạo vùng đệm sinh thái ven hồ: Trồng cây thủy sinh (sen, súng, lau sậy), tạo vùng đệm lọc nước tự nhiên. thả các loài cá lọc nước: Như cá trắm cỏ, cá mè trắng... để kiểm soát tảo và chất hữu cơ. Hạn chế việc nuôi trồng thủy sản theo hình thức công nghiệp, chuyển sang nuôi sinh thái thân thiện hơn.

3. **Ứng dụng công nghệ mới:** Công nghệ sinh học. Dùng vi sinh vật phân hủy chất hữu cơ trong nước. Hệ thống giám sát thông minh: Lắp cảm biến và hệ thống AI giám sát chất lượng nước theo thời gian thực. Kỹ thuật “nạo vét sinh thái” (ecological dredging) là nạo vét bùn đáy ô nhiễm mà không gây ảnh hưởng đến môi trường xung quanh.

4. **Huy động nguồn lực và quyết tâm chính trị:** Đầu tư mạnh mẽ của chính phủ trung ương và địa phương, với hàng tỷ USD cho các dự án phục hồi hồ. Áp dụng chính sách nghiêm minh: Cán bộ địa phương chịu trách nhiệm nếu chất lượng nước không đạt. Thực hiện theo kế hoạch dài hạn (thường là từ 5 – 10 năm hoặc lâu hơn), kết hợp giữa môi trường – phát triển đô thị – du lịch.

KẾT LUẬN VỚI BÀI HỌC RÚT RA TỪ HỒ NHĨ HẢI:

Phục hồi các hồ nước ngọt -- không chỉ là ứng dụng triệt để những kiến thức về Khoa Học Môi Trường, và cũng để thấy rằng không thể làm trong một thời gian ngắn – theo kiểu tư duy nhiệm kỳ – mà cần sự kiên trì có thể từ hơn 2, 3 kế hoạch ngũ niên, với đầu tư đồng bộ và sự hợp tác giữa nhà nước – doanh nghiệp – người dân. Với một chiến lược rõ ràng, một nhà nước có tinh thần trách nhiệm với lòng yêu nước yêu dân và có quyết tâm chính trị cao, hoàn toàn có thể cứu sống và phục hồi các hồ nước ngọt khỏi tình trạng “chết dần”.

NGÔ THẾ VINH

Erhai & Dianchi Lakes Visited September 2002

GWRS Visited 2017 & Revisited June 13, 2025

Long Beach July 4, 2025

Tham Khảo:

1/ Tường Trình Từ Vân Nam_ Mekong Dòng Sông Nghẽn Mạch. Ngô Thế Vinh 09.2002

Nxb Văn Nghệ 2007

<https://online.fliphtml5.com/msgri/wcst/#p=1>

2/ Reviving Erhai Lake: A Socialist Approach to Balancing Human and Ecological Development. Xiong Jie & Tings Chak 2024

<https://thetricontinental.org/wenhua-zongheng-2024-2-reviving-erhai-lake/>

3/ Yunnan's largest freshwater lake (Dianchi Lake) comes back to life. Zheng Jinran, Peng Chao & Dang He. China Daily 24.08.2024

<https://global.chinadaily.com.cn/a/202408/31/WS66d2f89ea3108f29c1fc96a6.html>

thả hổ về rừng

Xuân Sơn

Trong thập niên 1950 ít ai nghĩ đến việc trong cuộc chạy đua chế tạo hỏa tiễn không gian với Nga thì nước Mỹ đang có trong tay một thiên tài xuất chúng nhưng đã không biết "chiêu hiền đãi sĩ" nên đã để lọt vào tay Trung Quốc khiến hậu quả ngày nay phải trả giá đắt! Đó là trường hợp của TS Tiền học Sâm (Tsien xue Shen).

TS Sâm sinh ra vào năm 1911 tại Hàng Châu thuộc tỉnh Triết Giang, cái nôi văn hóa của Trung Quốc. Khi ông lớn lên vào năm 23 tuổi thì được học

Tsien xue Shen
(1911–2009)

bổng Boxer revolution giúp các sinh viên sang Mỹ du học. Ông chọn ngành kỹ sư cơ khí tại Đại học hàng đầu là Massachusetts Institute of Technology (MIT) tại Boston. Các Giáo sư của chương trình này tin rằng nếu nước Mỹ giúp Trung Quốc đào tạo một đội ngũ chuyên viên tài giỏi thì sẽ giúp nước này

thoát ra cảnh nghèo đói lạc hậu rồi sẽ đem lại lợi ích cho thế giới. Quả nhiên vào năm 1960, nước Mỹ đã đào tạo được hơn 200 chuyên viên tài giỏi nhất của Trung Quốc trong đó có nhiều vị đoạt giải Nobel. TS Sâm sau khi tốt nghiệp tại MIT thì đã chuyển sang California Tech và cùng một số bạn bè lập ra trung tâm nghiên cứu chế tạo hỏa tiễn thám hiểm không gian tên là Jet Propulsion Laboratory sau này có tên là NASA! Mong ước của TS Sâm là giúp nước Mỹ chế tạo được hỏa tiễn liên lục địa có khả năng đưa người lên mặt trăng.

Sau khi chiến thắng Đức trong thập niên 40-45 thì quân đội Mỹ chiêu mộ được một số chuyên viên Đức trong đó có Werner Von Braun và TS Sâm được cử sang Âu châu nghiên cứu về các bí mật của Von Braun chế tạo hỏa tiễn V1, V2 và bom nguyên tử của kế hoạch Manhattan.

Trong khi sự nghiệp của TS Sâm đang thăng

tiến tốt đẹp thì tại Mỹ nổ ra phong trào chống Cộng Sản cực đoan của TNS McCarthy hòng truy nã gắt gao những thành phần thiên tả (thiệt hay giả) khiến nhiều người Mỹ và ngoại quốc bị FBI thẩm vấn và trục xuất hoặc bỏ tù.

Mặc dù không có bằng chứng TS Sâm có liên hệ với Cộng Sản nhưng ông bị nghi ngờ tham gia một vài buổi hội thảo của một nhóm thiên tả tại Pasadena.

Ông bị tước quyền công dân và bị biệt giam một thời gian và các công trình n cứu về không gian bị ngưng trệ. Vào lúc đó chiến tranh Triều Tiên chỉ chấm dứt trên thực tế nhưng chưa hoàn toàn đình chiến. Phía Cộng Sản vẫn cầm giữ một số tù binh khiến khi phía Mỹ yêu cầu trao trả thì phía CS đòi trao đổi bằng một con bài duy nhất trong tay là gia đình TS Tiền học Sâm. Trong khi hai bên thương thuyết thì Chu ân Lai nói "một mình TS Sâm cũng thừa đủ bằng tất cả các tù binh Mỹ".

Các tài liệu của Bộ Ngoại Giao Mỹ cho biết vào lúc đó đối với chính phủ Eisenhower thì vai trò của TS Sâm không quan trọng và ông không phải là một mối đe dọa với nước Mỹ đang lo đối phó với Nga.

Khi TS Sâm được trao trả cho Trung Quốc thì ông được đón tiếp như một vị anh hùng dân tộc và ông bắt tay ngay vào việc huấn luyện một đội ngũ chuyên viên khoa học. Một căn cứ bí mật được xây cất tại Tửu Tuyền ở Cam Túc và ông tiếp tục các cuộc thí nghiệm về hỏa tiễn không gian và bom nguyên tử. Ông đích thân lập nên nhiều trung tâm khảo cứu khoa học không gian và cùng một lúc chế tạo nhiều loại hỏa tiễn như Con Tằm (Silkworm), Đông Phương bên cạnh bpm nguyên tử và khinh khí.

Nổi giáo cho giặc...

Ngày nay các chuyên viên khoa học tin rằng nếu nước Mỹ để bỏ ngỏ các trung tâm khảo cứu cho người nước ngoài xâm nhập thì một ngày kia những người này sẽ quay trở lại chống nước Mỹ. Trong cuộc chạy đua hiên nay thì các phát minh cao kỹ, trong đó có ngành khoa học không gian là quan

trong nhất.

Các sách sử có ghi lại nhiều trường hợp thả hổ về rừng khiến làm thay đổi lịch sử thế giới với những hậu quả ngày nay vẫn chưa xong.

Một con hổ dữ bị giam giữ lâu ngày nếu chẳng may thoát ra được về rừng thì nó sẽ quay lại cắn xé khó có thể cầm giữ..

Đời nhà Hán có chiến tranh giữa Lưu Bang và Hạng Võ thì có một nhân tài xuất chúng là Hàn Tín nhưng bị Hạng Võ coi hường khinh rẻ khiến Tín bèn bỏ sang đầu phục Lưu Bang. Tín cầm giặc Hạng Võ coi thường mình bèn đem hết tài thao lược giúp Lưu Bang và cuối cùng đánh bại Hạng Võ trong trận Cai Hạ phải tự vẫn. Tại Việt Nam thì có câu truyện của Đào Duy Từ thì mặc dù có tài nhưng bị xử oan vì gốc gác gia đình thuộc giới ca hát.

Ông bèn bỏ vào Đàng trong phò chúa Nguyễn phúc Nguyên giúp lập lũy Trường Dục chống lại quân Trịnh nhiều lần vào đánh đều bị đẩy lui khiến chúa Nguyễn rảnh tay củng cố nội bộ và sau cùng tạo nên nước Việt ngày nay.

Lịch sử lại tái diễn chăng?

Sự việc Donald Trump ra lệnh bố ráp và trục xuất các sinh viên ngoại quốc phần lớn là người Tàu khiến sẽ tạo nên một nhóm chuyên viên tài giỏi thay vì đóng góp cho nước Mỹ thì lại quay ra trở thành kẻ thù như trường hợp của TS Tiền học Sâm mà các sử gia và khoa học gia Mỹ coi là một trong những sai lầm làm thay đổi lịch sử thế giới. (*)

Xuân Sơn

(*) LTS (Editor notes):

Tin cập nhật ngày Thứ Tư 11 tháng June, 2025:

President Donald Trump on Wednesday announced the U.S.'s trade deal with China is complete.

"Our deal with China is done, subject to final approval with President Xi and me," he wrote on Truth Social in all caps. "Full magnets, and any necessary rare earths, will be supplied, up front, by China. Likewise, we will provide to China what was agreed to, including Chinese students using our colleges and universities (which has always been good with me!). We are getting a total of 55% tariffs, China is getting 10%. Relationship is excellent! Thank you for your attention to this matter."

(Tổng thống Donald Trump hôm thứ Tư tuyên bố thỏa thuận thương mại của Hoa Kỳ với Trung Quốc đã hoàn tất. "Thỏa thuận của chúng tôi với Trung Quốc đã hoàn tất, tùy thuộc vào sự chấp thuận cuối cùng của Chủ tịch Tập và tôi", ông viết trên Truth Social bằng chữ in hoa. "Trung Quốc sẽ cung cấp trước toàn bộ nam châm và bất kỳ loại đất hiếm cần thiết nào. Tương tự như vậy, chúng tôi sẽ cung cấp cho Trung Quốc những gì đã thỏa thuận, bao gồm cả sinh viên Trung Quốc sử dụng các trường cao đẳng và đại học của chúng tôi (điều này luôn tốt với

tôi!). Chúng tôi sẽ nhận được tổng cộng 55% thuế quan, Trung Quốc sẽ nhận được 10%. Mỗi quan hệ rất tuyệt vời! Cảm ơn sự quan tâm của các bạn đối với vấn đề này".)

Sự thế sẽ như thế nào?

Nước cờ của Mỹ thời kỹ thuật cao siêu AI hẳn là khác thời Thế chiến thứ hai?

Thời gian sẽ trả lời!

Thế giới 2025 Report Independence day

Tình hình thế giới bây giờ
Nhìn quanh thấy giống bàn cờ năm xưa
Tham vọng bá chủ không vừa
Chiến tranh khởi chiến chẳng chừa trời chung
Ngày xưa Hán-Sở tranh hùng
Hay Tam Quốc đó không cùng ư nhau
Pakistan-Ấn đôi đầu
Kashmir mảnh đất tranh nhau suốt đời
Thái Lan-Cambốt chẳng ngơi
Câu chuyện biên giới bất đồng đất đai
Điện thoại trao đổi midnight
Làm nằng thủ tướng mất đài trụ ngôi
Nhưng sau hậu trường hời ôi
Bàn tay Trung cộng nắn nhồi chẳng sai
Do Thái- Iran chuyện dài
Rồi chuyện US lên đài tham gia
Do Thái-Iran-U SA
Tình hình nay thật quả là giật gân
Hòa bình đã đến thật gần?
Hay là âm ỉ chờ lần vỡ tan
Ukraine-Nga số dở dang
Bắn qua pháo lại làng nhàng chết dân
Về chuyện bác Tập âm thầm
Đang bận giữ ghế lo thân cho mình
Đồng thuận Tây Sơn trần tình
Quyền lực tranh chấp nổi đình đám ra
Chuyện về Việt Nam ngày qua
Phó Chủ tịch nước mời Cha (Lê-ô) đến nhà
Cải thiện bang giao tiến xa
Đại diện Tòa Thánh nên đã triển khai
Donald Trump miệt mài
Big beautiful bill đến nay hình thành
Đó là kết quả mới toanh
Do công lao của nhiệt thành đó thôi
Ngày Độc Lập đến nơi rồi
Relax, hãy để cho đời trôi qua.

Trần Chính Trực

07/01/25

Xóm Bình Khang Tướng Bảy Viễn 1953 Có Gì lạ?

Lê Bá Vận

xóm Bình Khang khu bến xe Ngã Bảy trước năm 1954

Thủ lĩnh quân đội Bình Xuyên
Tướng Bảy Viễn
(Lê Văn Viễn 1904-1972).

I) SƠ LƯỢC DIỄN BIẾN THỜI CUỘC.

Từ giữa thập niên 1940 đến giữa thập niên 1950 (1945-1955) miền Nam Việt Nam phức tạp. Ngoài Pháp, Cộng sản, Quốc Gia Việt Nam (từ 1949), lại còn quân giáo phái Hòa Hảo (Châu Đốc), giáo phái Cao Đài (Tây Ninh), Bình Xuyên (Quận 8, Sài Gòn) cùng 1 số nhóm nhỏ khác.

Năm 1948 Pháp chiêu dụ Bình Xuyên ly khai kháng chiến về thành, gán lon Đại tá cho Bảy Viễn, thủ lĩnh Bình Xuyên, giao nhiệm vụ hoạt động quanh Sài Gòn dưới danh xưng Công an Xung phong. Năm 1951, Lực lượng Bình Xuyên giải tỏa thành công [con lô 15 Sài Gòn-Vũng Tàu](#).

Ngày 22/4/1952, Quốc trưởng Bảo Đại phong Bảy Viễn lên cấp [Thiếu tướng Quân đội Quốc gia](#) và bổ nhiệm vào chức vụ Tổng trấn [Sài Gòn-Chợ Lớn](#)^[15] kiêm nhiệm vụ trông coi ngành Cảnh sát-Công an. Nắm trong tay quyền lực to lớn, vừa là tướng quân đội, vừa nắm toàn quyền ngành an ninh, hiếm ai được như vậy! Bảy Viễn thao túng các hoạt động kinh doanh tệ nạn xã hội, làm chủ sòng bạc Đại Thế Giới (Casino Grand Monde), thành lập khu mại dâm Bình Khang.

Sòng bạc Đại Thế Giới (Casino Grand Monde) trước năm

Thủ tướng Ngô Đình Diệm và tướng Bình Xuyên – Bảy Viễn. 1954.
(Ảnh tư liệu)

Trước ngày ký [Hiệp định Genève](#) (20/7/1954) chia cắt đất nước, ngày 16/6/1954 Bảo Đại bổ nhiệm Ngô Đình Diệm làm thủ tướng Quốc gia VN kế nhiệm Hoàng thân Bửu Lộc từ chức.

Bình Xuyên phải sáp nhập vào [Quân đội Quốc gia Việt Nam](#) nhưng ngầm không phục tùng.

Thủ tướng Diệm quyết định dẹp bỏ sòng bạc Đại Thế Giới và bài trừ tệ nạn xã hội, mại dâm. Bình Xuyên bị đe dọa cắt đứt nguồn thu nhập tài chánh, phản kháng, nổi loạn song Quân đội Quốc gia đánh dẹp, lực lượng Bình Xuyên tháng 5/1955 phải rút về [Rừng Sác](#), tan rã dần. Tướng Bảy Viễn đào tẩu sang Pháp, sống sung túc cho đến cuối đời.

II) XÓM BÌNH KHANG RA ĐỜI.

Bình Khang là nơi ở các kỹ nữ. Ở Sài Gòn xưa dân gian hiểu là nơi mại dâm hợp pháp để chính quyền kiểm soát, thu thuế và hạn chế tác dụng xấu về thuần phong mỹ tục cho cộng đồng.

Năm 1953 Tướng Bảy Viễn ra lệnh tất cả địa điểm kinh doanh dịch vụ mại dâm ở thành phố đều phải vào mướn nhà trong xóm Bình Khang. Người bán dâm vào đó hành nghề dưới sự kiểm soát của

nhân viên y tế nhà nước. Các tụ điểm mại dâm khác ngoài xóm Bình Khang đều phải có giấy phép và nộp thuế. (Trang Nguyên - TRỄ Magazine. Xóm Bình Khang. Jul 7, 2022).

<https://baotreonline.com/van-hoc/viet-nam-ngay-cu/xom-binh-khang.baotre>

Các trang mạng: Redsvn.net, VnExpress... và Youtube cũng cung cấp những thông tin tương tự.

<https://redsvn.net/chuyen-ve-xom-binh-khang-khu-mai-dam-lon-nhat-sai-gon-mot-thoi2/>

<https://ngoisao.vnexpress.net/sai-gon-tung-co-pho-den-do-tu-hang-chuc-nam-truoc-3328980.html>

<https://www.youtube.com/watch?v=PoAouyEYvuE>

Trang Nguyên (TRỄ Magazine) viết tiếp: “Xóm Bình Khang ở đâu? Khi tôi hỏi chuyện này với vài người quen lớn tuổi, ai cũng khẳng định rằng, xóm này ở bên xe Ngã Bảy (bên xe Petrus Ký)... Phía ngoài mặt tiền đường là các tiệm buôn, trên đường Petrus Ký (nay Lê Hồng Phong, Quận 10) xe đồ lục tỉnh ra vô tập nập.... Phía bên trong là mê trận các con hẻm nhỏ ngoằn ngoèo tối tăm, nhà cửa thấp tè, luộm thuộm. Nơi đây là chỗ ngụ cư của dân lao động nghèo kiếm sống ở bên xe, chợ búa ngoài trời xen lẫn các nhà chứa gái...”

Tuy nhiên **“Những thông tin được nêu trên là sai. Sự thực là khác, cần làm sáng tỏ”**. Trong xóm là các con hẻm nhỏ ngoằn ngoèo bốc mùi ẩm mốc ảm tượg, những ngôi nhà chứa xập xệ, dơ bẩn thì không thể vào mượn nhà để kinh doanh tốt. Tác giả có hỏi chuyện với vài người quen lớn tuổi song hỏi đó họ cũng còn nhỏ.

Mặt khác đó là bức tranh đầu thập niên 1990 của xóm Bình Khang cũ (đã bị TT Ngô Đình Diệm dẹp bỏ), được dân chơi nay gọi là xóm Cây Điệp, Ngã Bảy, phát triển gấp bội – (WordPress.com - Nov 25, 2022).

<https://anle20.wordpress.com/2022/11/25/chuyen-ve-xom-binh-khang-khu-mai-dam-lon-nhat-sai-gon-mot-thoi/>

Ở đây bán dâm có những “căn hộ nửa ván, nửa bê tông, nền xi măng ẩm ướt, được ngăn cách bởi các tấm nilông dùng đục. Có năm hay sáu ngăn gì đó. Trên gác cũng chia làm nhiều ngăn tương tự...”. Đến đây, ít tốn, trả 5.000 đồng! Khác xa xóm Bình Khang Bảy Viễn trước đó.

Thực sự Xóm Bình Khang Bảy Viễn Sài Gòn 1953-1955 Là Gì? Năm 1953 Bảy Viễn tập trung các cô gái bán dâm vào một tụ điểm, gọi là “Xóm Bình Khang”, được xây cất khang trang tại khu Ngã Bảy, Quận 10 mà còn khá nhiều đất trống, thưa dân, nếp sống chất phác, an lành. Xóm tiền khởi Bình Khang này, chính hiệu, tồn tại gần 3 năm.

Do thiếu tài liệu và nhân chứng, các tác giả viết phóng sự sau này **hoàn toàn bỏ sót, đánh mất điểm chính, then chốt của vấn đề. Điều đã được mọi tác giả tường thuật do hiểu nhầm là về Bình**

Khang hầu Bảy Viễn, sau 1955 mà tình trạng được xem là tồi tệ, nhếch nhác kéo dài đến năm 1995 thì chính quyền dứt khoát dẹp bỏ.

Nhà cha mẹ ở miền Trung, tôi vào Huế rồi Sài Gòn học, đỗ Tú tài Pháp (Bac II) và đầu thập niên 1950 ra Hà Nội học ĐHY đến năm 1954 Hiệp định Genève vào lại Sài Gòn học Y tiếp.

Một buổi sáng cuối năm 1954 tôi cùng bạn tò mò? đến thăm, để xem tận mắt cơ sở phòng ốc kinh doanh của Bảy Viễn, ở khu Bình Khang, được nghe nói đến nhiều, khéo tổ chức

Đến nơi tôi không ngạc nhiên thấy một công trình khá lớn gồm những dãy nhà gạch lợp ngói, vững chắc, trông tựa một trường tiểu học hoặc một bệnh viện, song có tường gạch xây bao quanh, kín mít, tọa lạc cách biệt trên một khu đất trống, quang đãng rộng ược hơn nửa sân bóng đá? xung quanh không thấy nhà dân ở gần.

Nói đúng thì những năm đầu thập niên 1950 ở Sài Gòn ngoài các vùng đông đúc sầm sập như chợ Bến Thành, chợ Cũ, chợ Tân Định... thì dọc đường Trần Hưng Đạo dẫn xuống Chợ Lớn, dọc đường Lê Văn Duyệt (nay CMT8)... nhà cửa còn thưa thớt, xen đất bỏ hoang. Khu Bàn Cờ Quận 3 còn nhiều đầm lầy, bèo rau thưa thớt. Một lần tôi đi xe đạp ngang qua, suýt té xuống vũng nước rau bèo vì vướng một sợi dây thép treo băng ngang đường, khó thấy. Nhớ mãi!

Trở lại với khu Bình Khang. Mặt tiền có trở cồng lớn ra vào, có lính Bình Xuyên mũ bê rê xanh ngời và đứng canh nghiêm chỉnh, không gây sợ hãi mà gây tin tưởng. Bên cạnh là một quầy bán vé (ticket), mỗi ticket giá 100 đồng. Cơ sở bán dâm, có bán vé vào cửa, thật độc đáo.

Trong suốt thập niên 1950 giá cả sinh hoạt ổn định. Là một số tiền lớn, 100 đồng đối với dân lao động nghèo. Giá một bữa cơm là 4, 5 đồng ở hàng, quán ăn bình thường. Ở nhà tự nấu ăn thì rẻ hơn nhiều. Tiền ăn ở trọ cho học sinh, sinh viên là 400 đến 500 mỗi tháng tùy nhà cửa rộng hẹp. Đi học xa nhà, ăn ở trọ nhiều nơi, Sài Gòn, Hà Nội, tôi tất biết. Ở Hà Nội có rẻ hơn.

Có ticket cầm tay, khách vào cổng đi thẳng, chẳng ai gọi khám xét, hoặc trình giấy tờ. Qua một sân nhỏ bước vào ngôi nhà ngay chính giữa. Có nhiều cô gái trong căn phòng lớn. Năm sáu cô thấy khách chạy ùa đến tíu tít, khách vừa ngồi xuống ghế thì các cô kẻ nịu tay, người quàng vai mời mọc, khó thoái thác. Các cô trông đều trẻ, đều trang điểm đẹp để sà sà ngang nhau, mỗi người một vẻ. Nhưng dù có người đẹp hơn hẳn, tài mạo song toàn cỡ cô Kiều, đàn ca múa hát đều giỏi thì ở đây cũng vô dụng. ‘*Cá đối bằng đầu*’ giá cả đồng hạng, là ticket 100 đồng.

Gặp lúc đông khách thì dám hết chọn? vớ được một cô, khỏi chờ đợi là tốt rồi!

Trao ticket cho một cô vừa ý, khách đi cùng nàng đến một dãy nhà kế cận, vào một căn phòng còn trống. Mở cửa thấy phòng khá rộng ược độ 9, 10 mét

vuông, trang nhã, thơm tất tuy bày biện khá đơn sơ. Một giường đôi, nệm gối vải trắng tinh ngay ngắn kê sát tường có gắn gương soi chạy dọc. Ngoài ra trong phòng còn có một tủ gỗ thấp có nhiều hộc chứa bao gối, khăn trải giường và một bồn lavabo rửa tay có đặt giỏ rác ở dưới.

Thời lượng ngủ của ticket là nửa giờ. Chẳng mấy chốc thấy khách y phục chỉnh tề, mở cửa phòng vội vã ra về, ít kẻ nán ở lại tâm sự thêm. Ra cổng khách đi thẳng không ai để ý hỏi.

Khu Bình Khang này thấy mở cửa suốt đêm ngày (?). Tấp nập nhất là từ chiều tối và ngày lễ. Ngoài bán dâm ở đây không mở dịch vụ nào khác (ca nhạc, ăn uống...), trong nhà thấy chỉ các mỹ nhân, tự quản lý với nhau? Ai mệt nhọc thì vào phòng nằm nghỉ. Nghỉ nhiều thì đánh mất cơ hội kiếm ticket.

Khách vào chơi an tâm được pháp luật che chở, nhà cửa, phòng ốc đàng hoàng và kẻ bán hoa được bảo đảm không ai quấy rầy. Trùm du đảng, băng đảng giang hồ nào dám đụng chạm vuốt râu hùm lính cảnh sát an ninh Bình Xuyên, dữ như cọp?

Khu Bình Khang được chính phủ TT Diệm ra lệnh chính thức đóng cửa ngày 1/12/1955, tính ra đã hoạt động chưa trọn ba năm. Sau Bảy Viễn mại dâm trở lại lén lút và giá 100 đồng một lượt đi khách được giữ là giá 'chuẩn'. Tuy nhiên khách nay không còn nhiều giai nhân để lựa chọn như hồi ở xóm Bình Khang trước đó. Người dật mồi hoặc chủ chứa chỉ đưa ra một cô em. Khách còn nỗi sợ nhân viên kiểm tặc nên hồi hải. Chẳng bì đến lầu xanh mụ Tú Bà hồi xưa an toàn, có nhiều kỹ nữ để chọn theo giá cả. Lại có thể: "Cuộc vui suốt sáng, trận cười thâu đêm". Tiền ít thì gái kém sắc, lớn tuổi.

Khu Bình Khang cũ bây giờ ra sao, còn dấu tích gì? Tiếc thay tôi không có dịp viếng lại nơi xưa.

Thương tình các em gái xinh tươi năm nào, thân gái lưu lạc về đâu, Bình Khang đóng cửa!

Đầu thập niên 1990 mại dâm vẫn còn là một vấn nạn nghiêm trọng ở TP Hồ Chí Minh. Nhiều cô gái đứng đường hoặc la cà trong các công viên đón khách. "Thành phố từng muốn gom tất cả các cơ sở kinh doanh dịch vụ "nhạy cảm" vào một chỗ để dễ quản lý, các nữ tiếp viên sẽ được trả lương, đóng bảo hiểm, khám sức khỏe định kỳ và được pháp luật bảo vệ" (Xóm Bình Khang. VnExpress. Dec 28, 2015).

Ở Bắc Kỳ thời Pháp thuộc cũng đã có những dự trù tương tự. (Vũ Trọng Phụng. Lục Xi 1937).

Với quyền lực Bảy Viễn làm được, trải nghiệm độc đáo song ý đồ là thu lợi nhuận, là trục lợi.

Thực tế Bảy Viễn đã làm chủ cơ đồ Bình Khang do ông xây dựng được 2 năm vài tháng, Điều này là chắc chắn. Hai năm rõ mười. Tháng 5/1955 quân Bình Xuyên thua trận, bỏ chạy về Rừng Sác, cầm cự

cho đến cuối năm thì đầu hàng và tiêu diệt. TT Diệm ra lệnh đóng cửa xóm Bình Khang ngày 1/12/1955. Có một khoảng trống thời gian về quản lý cần tìm hiểu. Một bộ phận dân sự của Bình Xuyên đứng canh tại cổng khu Bình Khang còn tồn tại?

Tình cảnh các cô gái con em, con cháu chúng ta lắm lúc bị đất gây cảm khái, lòng bất nhẫn. Nhà cầm quyền không thể nhắm mắt làm ngơ mà phải tận lực có biện pháp giúp đỡ.

Lê Bá Vận

50 năm trở mình

Quê nhà vẫn khổ thế ư?!
Tiếng kêu thống thiết từ từ ngấm qua
Xứ người san sẻ phong ba
Âu Cơ một mẹ hải hà chung lưng
Hy vọng chớ tắt giữa chừng
Thế giới thấu hiểu cả rừng người than
Là con dân Việt trên ngàn
Quyết tâm chung sức diệt đàn gian ma
Quá khứ đen tối sẽ qua
Ngọn đuốc Hậu Duệ thực là sáng đây
Đồng hành hiệp lực tình này
Hiên ngang ngạo nghễ bước giày dẫm sương
Gian nguy chẳng ngại đêm trường
Tương lai tuổi trẻ bốn phương hành trình
50 năm toàn thể trở mình
Chẳng sờn xuống thác lên ghềnh như xưa.

Kim Oanh
 Tháng 4-2025

SỬ KÝ

史記

Thích Khách Liệt Truyện

Tào Mạt

Quyển thứ 86-Truyện thứ 26

Tác Giả: Tư Mã Thiên

Bản dịch: Phạm Xuân Hy

(Theo bản văn bạch đối chiếu)

Chính văn :

Tào Mạt

曹沫

曹沫者，魯人也，以勇力事魯莊公。莊公好力。曹沫為魯將，與齊戰，三敗北。魯莊公懼，乃獻遂邑之地以和。猶復以為將。齊桓公許與魯會于柯而盟。桓公與莊公既盟於壇上，曹沫執匕首劫齊桓公，桓公左右莫敢動，而問曰：「子將何欲？」曹沫曰：「齊強魯弱，而大國侵魯亦甚矣。今魯城壞即壓齊境，君其圖之。」桓公乃許盡歸魯之侵地。既已言，曹沫投其匕首，下壇，北面就群臣之位，顏色不變，辭令如故。桓公怒，欲倍其約。管仲曰：「不可。夫貪小利以自快，棄信於諸侯，失天下之援，不如與之。」於是桓公乃遂割魯侵地，曹沫三戰所亡地盡復予魯。

其後百六十有七年而吳有專諸之事

Phiên âm

Tào Mạt giả Lỗ nhân dã, dĩ dũng lực, sự Lỗ Trang Công. Trang Công hảo lực. Tào Mạt vi Lỗ Tướng, dĩ Tề chiến, tam bại bắc. Lỗ Trang Công cụ, nãi hiên Toại Ấp chi địa dĩ hoà. Do phúc dĩ vi tướng.

Tề Hoàn Công hứa dĩ Lỗ hội vu Kha nhi minh. Hoàn Công dĩ Trang Công ký minh ư đàn thượng, Tào Mạt chấp chuỷ thủ kiếp Tề Hoàn Công, Hoàn Công tả hữu mạc cảm động, nhi vấn viết:

- Tử tương hà dục?

Tào Mạt viết:

- Tề cường Lỗ nhược, nhi đại quốc xâm Lỗ diệt thậm hĩ. Kim Lỗ thành hoài tức tức áp Tề cảnh, quân kỳ đồ chi.

Hoàn Công nãi hứa tận qui Lỗ chi xâm địa. Ký dĩ

ngôn, Tào Mạt đầu kỳ chuỷ thủ, hạ đàn, bắc diện, tựu quần thần chi vị, nhan sắc bất biến, từ lệnh như cổ.

Tề Hoàn Công nộ, dục bội kỳ ước.

Quản Trọng viết:

- Bất khả. Phù tham tiểu lợi dĩ tự khoái, khí tín ư chư hầu, thất thiên hạ chi viện, bất như dĩ chi.

Ư thị Hoàn Công nãi toại cát Lỗ xâm địa, Tào Mạt tam chiến sở vong địa tận phúc dĩ Lỗ.

Kỳ hậu bách lục thập hữu thất niên nhi Ngô hữu Chuyên Chư chi sự.

Dịch văn :

Tào Mạt, người nước Lỗ, nhờ sức khoẻ, làm bày tôi thờ Lỗ Trang Công.

Lỗ Trang Công là người thích người khoẻ mạnh, nên phong Tào Mạt làm Tướng, đánh nhau với nước Tề, nhưng ba lần đều thua, bỏ chạy. Lỗ Trang Công thấy vậy lấy làm lo, đem vùng đất Toại Ấp hiến cho nước Tề để cầu hoà, nhưng vẫn dùng Tào Mạt làm Tướng đánh. Tề Hoàn Công cùng Lỗ Trang Công hội kiến ăn thề ở đất Kha. Khi Tề Hoàn Công và Lỗ Trang Công ký kết minh ước, Tào Mạt dùng con dao chuỷ thủ nhẩy lên đàn bức bách Tề Hoàn Công. Các thị vệ của Tề Hoàn Công không một người nào dám có chống lại.

Tề Hoàn Công mới hỏi Tào Mạt:

- Ông muốn gì?

Tào Mạt đáp:

- Tề là một nước lớn, Lỗ là một nước nhỏ. Tề xâm lăng Lỗ, như thế là một việc làm thái quá. Nếu thành quách đất nước của Lỗ bị Tề tàn phá, mà biên giới hai nước lại là láng giềng lân cận, kính xin ngài hãy thử nghĩ lại xem.

Tề Hoàn Công nhận lời đem tất cả đất đã chiếm qui hoàn lại cho Lỗ.

Sau đó, Tào Mạt ném thanh chuỷ thủ đi, đi xuống

đài, quay về hướng bắc bái Lễ Trang Công, rồi ngồi vào hàng các quần thần, sắc mặt không thay đổi, nói năng bình thản.

Tề Hoàn Công vô cùng tức giận và bức bối, muốn huỷ bỏ lời mình ước, nhưng Quản Trọng ngăn lại nói:

- Không nên! Vì tham cái vui nhỏ cá nhân, mà mất sự tín nhiệm với chư hầu, là sẽ mất sự cứu trợ của thiên hạ, chi bằng hoàn trả lại đất cũ cho Lễ.

Tề Hoàn Công nghe theo lời Quản Trọng, chiếu theo mình ước trả lại đất cho Lễ, tức là các vùng đất mà Tào Mạt ba lần thua trận bị nước Tề chiếm.

Sau đấy, một trăm sáu mươi bảy năm có truyền Chuyện Chư xảy ra ở nước Ngô.

Chú thích

Sử Ký

史記

Sử Ký là tên gọi một bộ thông sử đầu tiên của Trung Quốc, viết theo lối ký truyện thể, do Tư Mã Thiên đời Tây Hán soạn, trải

qua 17 năm trời mới hoàn thành. Toàn thư chia thành 130 biên, kỹ thuật từ Hoàng Đế cho đến niên hiệu Thiên Hán đời Hán.

Võ Đế, bao gồm khoảng ba ngàn năm lịch sử, đề cập đến mọi vấn đề Chính trị, Kinh tế, Văn hóa, Xã hội, chia ra làm năm thể

tài dưới đây:

1-"Bản Kỷ" có 12 biên, ghi chép về các đời vua cùng các đại sự xảy ra .

2-"Biểu" có 10 biên, ghi các niên đại.

3-"Thư" có 8 biên, ghi chép duyên cớ các biến cố chế độ.

4-"Thế Gia" có 30 biên , ghi chép các hầu quốc.

5-"Liệt truyện" 70 biên, ghi chép truyện các nhân vật

Sau khi hoàn thành, sách không được công bố. Đến thời Hán Tuyên Đế, do người cháu ngoại của tác giả là Dương Uẩn, sách mới được công bố ra ngoài xã hội.

Sử Ký chẳng những là một bộ lịch sử vĩ đại mà còn là một tác phẩm văn chương ưu tú của Trung Quốc. Lời văn sinh động, vắn tắt, miêu tả cụ thể, rõ ràng, chiếm một địa vị cao trong văn học sử Trung Quốc.

- Cũng cần rõ thêm về danh xưng của sách.

Trước các triều đại Tần, Hán, sách của người Trung Quốc phần lớn không có tên. "Sử Ký" cũng vậy. Sau khi sách viết xong,

Tư Mã Thiên có đem cho học giả đương thời là Đông Phương Sóc xem qua, được Đông Phương Sóc hết sức khâm phục, và đề lên trên sách ba chữ

"Thái Sử Công 太史公".

"Thái Sử" là chức quan của Tư Mã Thiên, còn "Công" là mỹ xưng, gọi theo lối quý trọng. Trong sách "Hán Thư –Nghệ Văn Chi" của Ban Cố, cũng chỉ dùng "Thái Sử Công Bách Tam Thập Biên" để gọi chính thức tên sách của Tư Mã Thiên. Tên gọi

này được kéo dài trong thời Lưỡng Hán.

Thật ra, danh xưng "Sử Ký", chỉ là sự giản lược đi bốn chữ "Thái Sử Công Ký". Nguyên do là vì, những học giả đồng thời hoặc sau thời Tư Mã Thiên, khi dẫn dụng sách của Tư Mã Thiên thường ghi là "Thái Sử Công Bách Tam Thập Biên", rồi thấy danh xưng này quá dài và phiền phức, nên giản lược thành "Thái Sử Công Thư", hay "Thái Sử Công Ký 太史公記". Lâu dần "Thái Sử Công Ký" giản lược thêm nữa còn lại hai chữ "Sử Ký 史記" để trở thành tên sách của Tư Mã Thiên.

Giả thuyết này xảy ra sau các triều đại Ngụy, Tấn.

- Còn một thuyết khác thì giải thích rằng, các vua thời xưa có các Sử quan. Tả Sử thì ghi lời nói. Hữu Sử thì ghi những sự kiện. Như sách "Thượng Thư" chỉ ghi lời nói. Còn sách "Xuân Thu" thì các sự kiện. Nhưng sách của Tư Mã Thiên thì vừa kỹ thuật sự kiện và lời nói, bao gồm việc làm cả Tả Sử lẫn Hữu sử, nên gọi là "Sử Ký"

Thích Khách Liệt Truyện

刺客列傳

Dài hơn 5000 chữ, thuật truyện 5 thích khách là Tào Mạt, huyên Chu, Dự Nhượng, Nhiếp Chính, Kinh Kha, phản ánh cuộc chiến tranh kiên tính và phản kiên tính vào thời kỳ Chiến Quốc, giữa các nước Tần, Yên

Tần Quốc

秦 国

- Tần Quốc là một nước chư hầu được phân phong vào đầu thời nhà Đông Chu, họ Doanh, tương truyền là hậu duệ của Bá Ích. Trước khi được phân phong, nước Tần nằm trong trạng thái bộ lạc, trường kỳ sinh hoạt ở lưu vực sông Vị Thủy và đông bộ tỉnh Cam Túc và tỉnh Thiểm Tây ngày nay, từng sống chung với bộ lạc Tây Nhung. Phi Tử là lãnh tụ của bộ lạc Tần, nhờ có công nuôi ngựa cho Chu Hiếu Vương được phong làm phụ dung 輔庸 (tức làm nước nhỏ nhờ cậy nước lớn) từ Khuynh Khâu (nay thuộc Hưng Bình tỉnh Thiểm Tây) dời cư đến đất Tần (nay thuộc Trương Gia Xuyên Cam Túc), mới đầu Phi Tử còn lấy tên đất Tần để làm xưng hiệu.

- Đến đời Chu Tuyên Vương phong cho tăng tôn của Phi Tử là Tần Trọng làm Đại Phu. Trong cuộc chiến đánh nhau với Tây

Nhung, Tần Trọng bị giết, con Tần Trọng là Tần Trang Công đánh thắng được Tây Nhung, nên thế lực nhờ thế được mở

rộng. Lúc bấy giờ nhà Tây Chu đang thời kỳ bị diệt vong, con Tần Trang Công là Tần Tương Công có công phá binh giúp vua

Chu Bình Vương dời đô đông thiên, được Chu Bình Vương phong là chư hầu.

Sau đó, trên nền đất bỏ hoang của kinh đô nhà Tây Chu, nước Tần hưng khởi, phát triển mạnh mẽ.

Đầu thời kỳ Xuân Thu (722 t CN-481 tCN), nước Tần đặt kinh đô ở đất Ung (nay thuộc phía đông

Phụng Tường tỉnh Thiểm Tây) chiếm cứ vùng trung bộ tỉnh Thiểm Tây và đông bộ tỉnh Cam Túc ngày nay.

- Đến thời Tần Mục Công từng có ý đồ hướng về phía đông để tranh bá với các nước Hoa Hạ ở trung nguyên, nhưng bị nước

Tấn chặn lại, phải đổi hướng phát triển về phía tây, tiêu diệt 12 tiểu quốc Nhung Dịch, xưng bá chủ Tây Nhung, nhưng vì nước Tần quốc vị trí ở nơi hoang hẻo lánh, kinh tế văn hóa lạc hậu, quốc lực còn kém không bằng những Hoa Hạ đại quốc ở trung nguyên.

Đến đầu thời kỳ Chiến Quốc (475 tCN-221 tCN), vùng đất Hà Tây (phía bắc sông Lạc Thủy và sông Hoàng hà) của Tần bị nước Ngụy chiếm cứ.

- Khi Tần Hiếu Công lên ngôi, dùng Thương Ưởng biến pháp, đất nước nhanh chóng trở nên phú cường, và là một cường quốc trong Chiến Quốc Thất Hùng, đồng thời thiên đô về Hàm Dương (nay thuộc phía đông bắc Hàm Dương tỉnh Thiểm Tây) với âm mưu tiến về phía đông.

- Đến thời Tần Huệ Vương thân phục lại vùng Hà Tây của nước Ngụy, và tiêu diệt Ba Thục, chiếm đoạt Hán Trung của nước Sở.

- Đến thời Tần Chiêu Vương liên tiếp chiếm được các đất đai của các nước Hàn, Ngụy, Triệu, Sở, cuối cùng thì Tần Vương là

Doanh Chính (tức Tần Thủy Hoàng) để 10 năm đánh diệt được lục quốc, và năm 221 t CN thống nhất Trung Quốc, kiến lập một quốc gia thống nhất trung ương tập quyền, tức nhà Tần (Tần triều)

Yên Quốc

燕國

Tên một nước cổ do nhà Tây Chu phân phong làm chư hầu quốc, tính Cơ, hoặc còn gọi là Bắc Yên. Vào thế kỷ thứ 11 t CN,

Chu Vũ Vương diệt nhà Thương phân phong đất cho Chiêu Công Thích ở Bắc Yên, Chiêu Công Thích không đi mà ở lại phò tá Chu Thành Vương, con của Chu Vũ Vương, người con trưởng của Chiêu Công Thích là người đầu tiên được phong Yên Hầu,

đóng đô ở đất Kế (nay thuộc thành phố Bắc Kinh). Yên trở thành phen đầu trọng yếu cho nhà Chu ở phía bắc, nhưng ở lâu

ngày ở phía bắc, ít có qua lại với trung nguyên. Vào thời Xuân Thu, những việc và sự tích về nước Yên đều bị chìm trong bóng

tối, không nghe nhắc đến, đến nỗi danh hiệu Yên hầu cũng không thấy ghi chép. Gần đây, những minh văn khắc trên đồ

đồng thời kỳ đầu của Yên quốc xuất thổ ở ngoại ô Bắc Kinh có thể bổ túc cho những sự thiếu sót về lịch sử nước Yên. Nước

Yên giáp với Sơn Nhung ở miền bắc (ước vùng Hà Bắc bắc bộ). Vào đầu thời kỳ Xuân Thu, Sơn Nhung xâm lăng Yên quốc.

Nước Yên phải cầu cứu với nước Tề, Tề Hoàn Công đem quân bắc phạt Sơn Nhung, Lịnh Chi, Cô

Trúc rồi rút quân về; Yên thoát khỏi vong quốc.

Đến đầu thời kỳ Chiến Quốc, các nước đua nhau biến pháp cải cách, duy có nước Yên vẫn im tiếng làm lơ, giữ thế phát triển từ từ.

Tề quốc vì muốn khuếch trương lên phía bắc không ngừng tấn công nước Yên.

- Năm 380 t CN, Tề chiếm Tang Khâu của Yên;

- Năm 355 t CN, Tề chiếm vùng Dịch Thủy. Yên nhờ được ba nước Hàn, Triệu, Ngụy chi viện ngăn chặn và đánh bại được nước Tề.

- Năm 323 t CN, Yên tham gia chủ trương “Ngũ Quốc Tương Vương –năm nước đều xưng vương” do Công Tôn Diễn đề

xướng, cùng với năm nước Hàn, Triệu, Ngụy, Yên, Trung Sơn, đều xưng vương, và Yên trở thành một trong Chiến Quốc Thất

Hùng.

Hai năm sau, Dịch Vương chết, con là Cối lên kế vị. Yên Vương Cối tức vị được ba năm bèn làm một việc kinh trời động đất,

thế sự hoảng sợ, đó là đem ngôi vị của mình nhường cho Tử Chi, thân hồi toàn bộ các ấn tín của các bậc cao quan trao cho

Tử Chi. Nói một cách khác, Tử Chi nắm toàn quyền quân sự, chính sự nước Yên. Việc làm này của Yên Vương Cối khiến cho

Thái Tử Bình và tất cả quý tộc nước Yên bất phục tùng, và năm 314 t CN những người này khởi binh chống lại Tử Chi, nhưng

bị thất bại và Thái Tử Bình bị giết.

Cuộc nội loạn làm cho nhân dân ly tán, quốc lực bị hao mòn. Tề Tuyên Vương nhân cơ hội phái Tướng Quân là Khuông Chương đem 50 vạn binh tấn công Yên. Yên Vương Cối và Tử Chi đều bị giết. Đồng thời, nước Trung Sơn cũng đem sang chiếm một phần lãnh thổ của nước Yên. Nhờ áp lực của các nước Triệu, Hàn, Tần, Sở, nước Tề phải rút quân về. Công Tử Chức đang làm nhân chất ở nước Hàn, được đưa về làm vua nước Yên, tức Yên Chiêu Vương.

Yên Chiêu Vương muốn rửa mối nhục, mời Nhạc Nghị về làm Tướng Quân, liên hiệp với quân năm nước công phá nước Tề,

chiếm được hơn bảy chục thành của Tề. Đồng thời tướng Yên là Tần Khai đánh phá Đông Hồ chiếm được hơn một ngàn dặm

thành lập các quận, Thương Cốc, Ngự Dương, Hữu Bắc Bình, Liêu Đông, Liêu Tây. Dưới thời Yên Chiêu Vương quốc gia được

cường thịnh phú cường, thiết lập hạ đô ở Võ Dương (nay thuộc Dịch Huyện tỉnh Hà bắc).

Sau khi Yên Chiêu Vương qua đời, nước Yên lại bị nước Tề công phá, Yên Vương Hỷ phải rời đô đến Liêu Đông.

Đến năm 222 t CN, Tần chiếm Liêu Đông, Yên Vương Hỷ bị bắt, nước Yên bị diệt, nước Yên truyền được 43 đời.

Triệu

趙

Tên một nước cổ trong Chiến Quốc Thất Hùng ngày xưa. Người sáng lập nước Triệu là Triệu Liệt Hầu, tên là Tích, vốn là hậu

đại của quan đại phu nước Tấn Triệu Thôi, cùng với các nước Hàn, Ngụy phân chia nước Tấn. Năm 403 trước Công Nguyên

được Chu Uy Liệt Vương thừa nhận là chư hầu, kiến đô ở Tấn Dương (nay thuộc đông nam Thái Nguyên, tỉnh Sơn Tây. Đến

năm 386 trước CN dời đô về Hàm Đan (nay thuộc tỉnh Hà Bắc).

Hàm Đan chính là nơi chào đời của Tần Thủy Hoàng (259 t CN), và cũng nơi đây, Thái Tử Đan của nước Yên bị đưa đến làm

nhân chất (con tin), và quen với Tần Vương Doanh Chính.

Cương vực nước Triệu gồm có trung bộ tỉnh Sơn Tây, góc đông bắc tỉnh Thiểm Tây, và tây nam bộ tỉnh Hà Bắc ngày nay.

Triệu Võ Linh Vương tiến hành cải cách, tấn công diệt được Trung Sơn, đánh bại được Lâm Hồ, Lâu Phiền, kiến lập Văn

Trung, Nhạn Môn, Đại Quận.

Trong trận chiến Trường Bình, tướng nước Triệu là Triệu Quát, bị trúng kế mai phục của viên tướng nước Tần là Bạch Khởi. Triệu Quát chết, Bạch Khởi thắng trận, đem chôn sống 40 vạn (400000) hàng binh Triệu.

Vì thế nước Triệu trở nên suy yếu.

Năm 222 trước CN, nước Triệu bị nước Tần diệt.

Chủy Thủ

匕首

Chủy Thủ là một loại binh khí dùng để đâm hay để chém, so với kiếm thì nhỏ và ngắn hơn, ngoại hình trông tương tự như kiếm. Vì ngắn và nhỏ nên cắt, hay đâm dễ dàng. Phần nhiều, chủy thủ được sử dụng chiến đấu cận chiến, phòng vệ, ám sát, tùy nghi thích ứng.

Đầu chủy thủ giống như cái thìa, cổ nhân dùng để lấy đồ ăn, do đó mà thành tên gọi.

Theo truyền thuyết thì chủy thủ đã có từ đời vua Nghiêu, vua Thuấn. Chủy thủ ngắn, nhỏ, sắc bén, nên dễ mang theo, là loại vũ khí đánh cận chiến hữu hiệu.

Chủ yếu dụng pháp của chủy thủ là: Kích, thích, thiêu, tiến, đái.

Chủy thủ cổ xưa là vật dụng dùng để ăn cơm, tức như cái thìa, vì nhiều hình dáng giống đoản kiếm, nên thành tên gọi.

Tần Thủy Hoàng đánh chiếm «lục quốc 六國», mang thù oán thâm sâu, mỗi khi đi đâu phải mặc áo giáp dày để hộ thân, trong «Chiến Quốc Sách», ở truyện «Kinh Kha thích Tần Vương» từng có câu: «Đồ cùng chủy kiến 圖窮匕見 Đến cuối bản đồ thì lòi

ra con chủy thủ», giai thoại này ai cũng biết.

Lỗ

魯

Tức Lỗ quốc.

Tên gọi một nước chư hầu, do thiên tử nhà Chu phân phong, Mới đầu, do Chu Võ Vương phân phong cho người em ủa ông là Chu Công Đán. Nhân vì Chu Công được giữ ở lại để phụ giúp Thiên Tử nhà Chu, nên cải phong cho người con trưởng của Chu Công là Bá Cầm là Lỗ Hầu.

Đất đai bao gồm huyện Tư Dương tỉnh Sơn Đông, và giải đất Bái Huyền, Tứ Huyện tỉnh An Huy ngày nay, lấy Khúc Ấp làm thủ đô.

Sau Lỗ bị nước Sở diệt.

Tướng

將

Trong truyện Tướng, chỉ cao cấp quân quan.

Như «Nhất tướng công thành vạn cốt khô-將功成萬骨枯» của nhà thơ Tào Tùng đời Đường. Trong đó có hai câu:

Phùng quân mạc thoại phong hầu sự.

Nhất tướng công thành vạn cốt khô.

Tề

齊

Trong truyện chỉ Tề quốc. Một trong «Chiến Quốc Thất Hùng 戰國七雄»-Gồm bảy nước hùng mạnh vào thời kỳ Chiến Quốc gồm có 6 nước ở ngoài quan ngoại, tức phía đông Gia Cốc Quan, hoặc phía đông Sơn Hải Quan, ngày nay là phía tây tỉnh Cam Túc, cùng vùng Tân Cương. Sáu nước đó Hàn, Triệu, Ngụy, Tề, Sở, Yên, và nước thứ bảy ở Quan Nội là Tấn.

Di chỉ ngày nay nằm ở phía bắc tỉnh Sơn Đông và đông nam bộ tỉnh Hà Bắc.

Bại Bắc

敗北

Đọc văn thơ báo chí người ta thường gặp hai chữ «bại bắc», với ý nghĩa là thất bại, bất lợi, là thua trận chạy, nhưng tại sao không có dùng từ ngữ «bại nam», «bại tây»?

Theo sách «Thuyết Văn Giải Tự» của Hứa Thận thời Đông Hán, thì «Bắc» còn đọc là bối «bối 背», là lưng.

Đánh trận thua, thì quay lưng bỏ chạy, nên gọi là bại bắc.

4 -Sách tham khảo

- Sử Ký Tuyên Chú
- Sử Ký-Văn Bạch Đối Chiếu
- Sử Ký Từ Điển
- Trung Hoa Trí Thức Tinh Hoa
- Giải Minh Văn Sử Trí Thức Từ Điển

- Bản dịch Kinh Kha Thích Tần Vương của Phạm Xuân Hy
- Các trang web Hoa văn

Phạm xuân Hy
Paris ngày 18-12-1024

Lung linh một giọt nắng vàng

*Lung linh một giọt nắng vàng
Vương trên phím ngọc mệnh mang trong chiều
Chiều về trên phiến cô liêu
Chim bay mỗi cánh tiêu điều dặm xa*

*Ai đang lỡ bước xa nhà
Chiều buông vọng tiếng chuông xa quay về
Đường đời muôn dặm sơn khê
Bến xưa trắng nước vỗ về cơn mơ*

*Ra đi từ thuở trăng mờ
Trăng tròn rạng rỡ, mong chờ dáng ai
Người đi xây giấc mộng dài
Lâu không, gió lạnh, trăng cài song thưa*

*Sương rơi, thương nhớ sao vừa
Thuyền nơi bến cũ còn chưa qua cầu
Cuộc tình muôn dặm biển sâu
Đá xanh nguyện mãi một mẫu trung trinh*

*Trăng soi bóng nước lung linh
Hoa rơi ngổ tường bóng hình đêm xưa
Một ngành dương liễu lưa thưa
Run run trong gió cho vừa nhớ thương*

*Đội nhau đã mấy canh trường
Kim ô lộ dạng còn vương vấn tình
Một đời ngóng đợi bình minh
Nụ hoa vừa nở rung rinh đón mời*

Trần Việt Cường

Tuổi nào

*Bài này xin tặng những người của thế hệ
tôi sinh trưởng trên đất nước Việt Nam.*

Huỳnh Anh

*Tuổi nào tiếng khóc vào đời,
Ngọt giòng sữa mẹ, à ơi vống chiều.
Tuổi nào giấc ngủ phiêu diêu,
Mẹ bông, mẹ ẩm, mẹ chiều, mẹ nâng.
Tuổi nào cha dạy ân cần,
Bước đầu dẫn dắt, đỡ dần bước sau.
Lời khuyên, lời dạy ngọt ngào,
Mẹ nâng, cha đỡ, đời giàu nguồn thương.*

*Tuổi nào là tuổi học đường,
Sách đèn, bè bạn, thân thương cô thầy,
Tuổi nào là tuổi hợp bầy,
Tào lao rộn rã chuyện mây chuyện tao,
Tuổi nào nắng rớt bờ hào,
Hái hoa, bắt bướm, rạt rào niềm vui,
Trèo cây, gom quả ngọt bùi,
Chia nhau múi quýt, khoai lủi, bầy ba,
Nhà bạn hay rộn nhà ta,
Hợp đoàn đá dế, nhát ma đêm về,*

Tuổi nào nhảy nhót bờ đê,
Mò tôm, vớt vôi cá trê, cua đồng,
Mời nhau vài quả nhãn lòng,
Chia nhau vài miếng thanh nồng nắm xôi.
Đời vui như nắng sau đồi,
Reo hò thách thức, liên hồi cuộc chơi.
Tuổi nào là tuổi rong chơi,
Bờ đê, ruộng lúa, chơi vơi cánh diều,
Lưu ly hạt nắng mỹ miều,
Hay trong vùn vũ mưa chiều giọt sa,
Bạn bè tùm bầy, tùm ba,
Bắn bi, đánh đáo, đá gà, thả banh.
Trưa hè trời ráo nắng hanh,
Ao sâu, dòng cạn, bơi nhanh, thả bè.
Giăng câu, bắt cá, hát vè,
Tuổi nào màu nhiệm như hè ngày thơ.

Tuổi nào là tuổi mộng mơ,
Đường yêu e ấp, trăng thơ vào đời
Tuổi nào hái nhánh hoa tươi,
Cài trên suối tóc, mơ đời tóc tơ,
Lâu dài mộng ước nên thơ,
Cau trầu sính lễ, giầy tơ nồng nàn.
Tuổi nào ném giọt hợp tan,
Lệ bờ mi đọng, ngõ ngang mưa Ngâu.
Tuổi nào là tuổi âu sầu,
Đếm mùa lá rụng, tương sầu người đi,
Tuổi nào sương phủ ướt mi,
Đêm thâu cầu nguyện người đi an bình.
Tuổi nào súng đạn trường chinh,
Ôm vòng hoa trắng khóc mình, khóc ta.

Tuổi nào lìa bỏ quê nhà,
Lênh đênh biển sóng, thuyền qua xứ người,
Thăng trầm trên chuyến đổi đời,
Tay bồng, tay bế, xây đời tha hương.

Nước non chìm khói mù sương,
Bao giờ bước lại lối đường xứ quê.
Thôi thì ôm mối não nề,
Ngậm ngùi vận nước, thương về non sông,
Thôi thì ôm mối hận lòng,
Xây đời hy vọng cho dòng cháu con.
Dù đời nước chảy non mòn,
Thủy chung tâm tưởng ta còn ước mơ,
Một ngày dứt chuyển mong chờ,
Quê hương về lại, trời thơ ân tình.
Nén hương thấp mộ chiến binh,
Thả giòng u ất, điều linh, hận sâu.
Khóc anh đã bạc mái đầu,
Thôi ta buông xả trên cầu thời gian.
Thôi thì duyên nợ trần gian,
Hẹn nhau tương ngộ cõi ngàn phước ân.

Huỳnh Anh Trần-Schroeder

tháng năm

"Sáng trăng sáng cả đêm rằm"(*)
Lúa trẻ màu chia với tháng năm
Đường vắng chân quen đôi thúng gánh
Cây nghiêng người đợi bóng tre nằm
Mười lăm năm gặp lòng xao động
Bốn mắt nhìn nhau giọt lệ đầm
Cũng bởi người xưa khe khát quá
Sầu chia đôi ngả nụ tình cam

Vinh Hồ

(*)Ca dao

ĐỨC GIÁO HOÀNG LEO XIV

savy

Đức Leo XIV xuất hiện lần đầu tiên sau khi được chọn làm
Giáo Chủ ngày 8-5-2025
(Ảnh Franco Origlia/Getty Images)

Theo truyền thống từ xưa thì các giáo hoàng thường là người Ý. Nhưng từ GH Thánh Gioan Phaolo II thì có thay đổi, ngài là người Ba Lan. Đến Đức Benedicto XVI là người Đức, Đức Francis là người Á Căn Đình/Argentina nhưng vẫn là gốc Ý. Nay Đức Leo XIV thì là dân Hoa Kỳ thực sự.

Đức Leo XIV là giáo hoàng người Hoa Kỳ đầu tiên trong lịch sử Giáo hội Công Giáo hoàn vũ. Triều đại giáo hoàng của ngài là khởi đầu một triều đại giáo hoàng lịch sử với một uy quyền thâm lặng và sự mệnh truyền giáo thâm sâu.

Là người con tinh thần của Thánh Augustine, một cộng tác viên thân tín của Đức Phanxico, một linh mục sinh quán tại Chicago tiểu bang Illinois, Hoa Kỳ, được rèn luyện giữa những phấn đấu xã hội và giáo hội ở Châu Mỹ Latinh. Ngài được chọn là giáo hoàng thứ 266 nối nghiệp thánh Phero, có tính liên tục và hy vọng canh tân hiệp nhất giữa những người Công Giáo hoàn vũ.

Đứng đầu danh sách được chọn của mật nghị các hồng y bầu giáo hoàng vào ngày 8 tháng 5 năm 2025 chỉ ở ngày thứ 2 trong vòng bầu chọn, quá sớm ngoài dự đoán của các quan sát viên ở Vatican, hồng y Robert Prevost không nằm trong số những hồng y mà truyền thông báo chí nói đến nhiều nhất trong số những vị “dẫn đầu.” Ngài tương

đối còn trẻ, mới 69 tuổi và mới là hồng y chỉ hơn 19 tháng, lại là công dân Hoa Kỳ thì ít có cơ may được chọn.

Tuy nhiên các hồng y cử tri đã nhìn thấy nơi một giám mục truyền giáo ở Peru và là cựu bề trên dòng Thánh Augustine mà luật dòng là mọi thành viên “*phải cùng nhau sống hòa hợp, một lòng một trí trên đường đi đến với Thiên Chúa,*” là những đức tính mà các ngài muốn nơi một giáo hoàng trong hoàn cảnh lịch sử hiện nay là: **Khiêm tốn, trầm lặng, điềm tĩnh, có tâm lòng truyền giáo và khả năng bắc nhịp cầu trong một Giáo Hội đang phân hóa.**

“Không sợ hãi, đoàn kết tay trong tay cùng với Thiên Chúa và với nhau, chúng ta cùng nhau tiến bước,”-Đức tân giáo hoàng thúc dục mọi người trong lời phát biểu đầu tiên trước sảnh đường nhà thờ Basilica thánh Phero.

Danh hiệu giáo hoàng ngài chọn cũng là một bất ngờ đặc biệt. Trong một cuộc họp mật của hội đồng các hồng y ngày 10-5-2025, ngài cất nghĩa là ngài đã được linh hứng bởi Đức Leo XIII là triều đại bước vào thế kỷ XX với giảng huấn xã hội Công Giáo tân thời giữa cuộc cách mạng kỹ nghệ vĩ đại vào những ngày của ngài, ăn khớp với bước ngoặt của ngài là tông thư *Rerum Novarum* năm 1891.

Vào thời nay của chúng ta, Giáo Hội đã cung ứng cho mỗi người chúng ta kho tàng giáo huấn xã hội để đáp ứng với cuộc cách mạng kỹ nghệ và phát triển thông minh nhân tạo đã đặt ra một thách đố mới để bảo vệ nhân phẩm con người, công bằng công lý và lao động,” Đức Leo nói vậy.

Nói với các hồng y bằng tiếng Ý, -một trong 6 ngôn ngữ mà ngài thường sử dụng- ngài đã đưa ra nhiều nguyên tắc căn bản để hướng dẫn triều đại giáo hoàng của ngài là: Trở lại tính ưu việt của Chúa Kitô (vì tuyên xưng Chúa Kitô là siêu việt); toàn thể cộng đồng Kitô Giáo trở lại truyền giáo; lớn mạnh trong cộng tác hỗ tương lẫn nhau và góp ý; chú ý đến *sensus fidei* (lòng tin tưởng), đặc biệt những hình thức tổng hợp và chân chính đích thực nhất,

như thể tình yêu thương phổ quát, săn sóc người khốn cùng và bị ruồng bỏ, đối thoại tin tưởng và can đảm với thế giới đương đại.”

Dân gốc Chicago

Dân chúng hiện diện tại công trường thánh Phero và toàn thể thế giới rất bàng hoàng xúc động khi thấy Đức Leo xuất hiện ở lan can. Đầu đó người ta cảm thấy cuộc bầu một giáo hoàng người Mỹ đầu tiên quả là mang tính siêu nhiên cho quê hương nơi sinh quán của ngài là Chicago, nơi mà gia đình và bạn bè gọi ngài với cái tên “Bob.”

Robert Francis Prevost sinh ngày 14-9-1955. Cha ngài là Louis Marius Prevost là cựu chiến binh Hải Quân Hoa Kỳ trong thế chiến II và là quản trị viên hành chánh học đường, cha mẹ là di dân từ Pháp và Ý. Mẹ ngài là Mildred Martinez, quản thủ thư viện học đường, gia đình đến Chicago từ New Orleans và có dấu vết nguồn gốc Bồ Đào Nha và Haiti.

Prevost và hai người anh là Louis và John đều là những cậu bé giúp lễ của xứ đạo Đức Mẹ Hồn Xác Lên Trời tại Dolton phía Nam Chicago, ở đó mẹ ngài là thành viên hội Mân Côi và giúp việc Bàn Thánh và hội hát của xứ đạo -theo như báo Chicago Sun Times tường thuật.

“Bà cũng là một trong những phụ nữ được gọi là church ladies,” -Marianne Angarola, 69 tuổi là bạn cùng lớp với Prevost cho biết nguồn tin như vậy. “Họ đi lễ nhà thờ hàng ngày. Họ lau chùi bàn thờ, thánh đường, phòng thánh và phòng áo lễ. Bà tham dự vào mọi sinh hoạt của xứ đạo kể cả việc gây quỹ. Tôi nhớ là không bao giờ thấy bà có lúc nào ngồi yên.”

Vị giáo hoàng tương lai này học trường của xứ đạo thay vì theo hai người anh đi học trường Công Giáo Mendel Preparatory High school là nơi mẹ làm việc; rồi Prevost đi Michigan học trung học St. Augustine một tiểu chủng viện có chừng 100 nam sinh được huấn luyện để chuẩn bị làm linh mục.

Prevost là học sinh xuất sắc về học thuật hàn lâm và chủ tịch của nhiều tổ chức và hội đồng đại diện học sinh sinh viên.

Cậu đã đạt chỉ số xuất sắc cuộc thi trắc nghiệm PSAT/National Merit Scholarship, là phó chủ tịch hội đồng sinh viên, chủ bút tờ niên giám của trường, thành viên của Câu lạc bộ Mission của trường và xã hội quốc gia danh dự.

Bob Schick bạn học cùng lớp cũ đã chia sẻ trong sách niên giám trung học năm 1973 với WBZ-TV, CBS News chi nhánh Boston, là Prevost đã từng là tay “lãnh đạo” cho thấy cậu cũng là một quán quân, một học sinh xuất sắc giỏi nhất lớp tốt nghiệp thủ khoa / valedictorian, đại diện lớp đọc diễn văn tốt nghiệp, là chủ tịch ban thuyết trình và tranh luận và một số “câu lạc bộ tinh thần”, là đấng của kim tự tháp loài người. Schick nhớ lại, Prevost là học sinh lớp trên luôn luôn giúp đỡ các học sinh lớp dưới học nội trú thường mắc bệnh buồn phiền vì nhớ nhà.

“Bob là một trong những sinh viên luôn luôn che

chở gìn giữ đàn em dưới cánh tay mình,” Schick nói vậy.

Prevost học toán ở Đại học Villanova University nằm ở bên ngoài thành Philadelphia, ở đó cậu là thành viên Câu Lạc Bộ Phò sự Sống (Pro life) và đi diễn hành phò sự sống vào tháng 3 hàng năm ở Washington DC.

Để thêm tiền đóng học phí, cậu làm việc cho tổng giáo phận Philadelphia với tư cách giữ và săn sóc nghĩa trang Thánh Denis Cemetery ở Haverntown. -NBC ở Philadelphia tường thuật.

Nhà toán học

Danh hiệu giáo hoàng của Prevost là **LEO** có 3 chữ. Số hiệu triều đại của ngài là **XIV - 14**). Gom chung lại cũng là 3 con số **3...1...4 -3.14**. Đó là số Pi.

“.... Chúng ta có thể gọi là **Giáo Hoàng Pi**.” - Novak là người Công giáo, giáo sư toán học và sinh học tại Đại học Havard đã nói như vậy với tờ Register. Pi là tỷ lệ số của bán kính vòng tròn -một con số vô cực và là một trong nhiều quan niệm mà Bob Prevost có -vì ông được biết trước khi bước vào đời sống tôn giáo- ông thích học toán là môn chính ở Villanova University từ năm 1973-1977.

Theo tìm hiểu của tờ Register, trước khi Đức Leo XIV được chọn làm giáo hoàng thì không có giáo hoàng nào đã học toán là môn chính trước khi trở thành giám mục Rome, nơi mà môn chính của các sinh viên phải là thần học, triết học và luật canon. Tuy nhiên Leo XIV cũng là một luật gia canon nhưng ngài lại học sau khi tốt nghiệp đại học.

Đó là điều đặc biệt mà những nhà toán học CG rất thích thú...

“Tôi không ngạc nhiên là giáo hoàng đã học toán vì tôi biết là Thiên Chúa là nhà toán học.” -Novak tác giả sách Beyond (2024) và Within (2025) có luận án tiến sĩ với đề tài là Stochastic Strategies in the Prisoner Dilemma đã nói vậy.

Ông nói: “Thật rất có lý ở trên đời này lại có một mục tử là một sinh viên toán.” Prevost theo học tiểu chủng viện Augustine khi còn vị thành niên. Lên Đại học Augustine Villanova, ông biết ông sẽ bước theo chân các thầy dòng Augustine sau khi tốt nghiệp đại học để trở thành linh mục như mong ước.

Vậy tại sao Prevost lại chọn toán là môn chính? Trả lời câu hỏi này những nhà toán học thường hỏi ngược lại là *tại sao Prevost lại không như vậy?*

“Bình thường người muốn trở thành linh mục phải là người biết nhìn và nhận ra sự thật, trật tự, vẻ đẹp thiên nhiên huy hoàng siêu việt trong trời đất. Và những người này thì tự nhiên bị lôi cuốn vào toán học.” -Brad Jolly học chuyên về toán tại University Michigan và có 29 năm thử nghiệm điện tử và kỹ nghệ đo lường, giúp các nhà sản xuất thiết bị y tế đã nói vậy.

Jolly cư dân Longmont, Colorado là CG tân tông chẳng hề nhúng tay vào toán học đã thu thập những sách giáo khoa toán trên khắp thế giới -chừng 500 cuốn- đã tạo ra cả hàng tá câu đố toán puzzles. Ông

cũng phát động những sinh hoạt về toán cho các sinh viên học sinh trường CG ở Uganda mà bản tin CNA tháng 4, 2022 đã nói tới. Ông dự trù trình bày một cảm hứng CG về giảng dạy toán học gọi là “Uncommon Cor – bản kịch về Trái Tim bằng tiếng La tinh và hệ thống giáo dục căn bản gọi là Common Core”- tại Institute dành cho Catholic Liberal Education national conference tại Lincoln, Nebraska vào tháng 7.

Trong một cuộc điện đàm với Register, Jolly cho biết nhiều người không nhận ra có một mối kết rõ ràng giữa toán học và chức linh mục và ông cho đó là “điều đáng tiếc”.

Chẳng hạn ông thấy có một liên kết mật thiết giữa toán học và hệ thống thần học là thứ nghiên cứu để đem lại trật tự và liên kết với nhau trong giáo lý và học thuyết Kito Giáo.

Jolly cất nghĩa: “Bạn di chuyển từ cụ thể đến trừu tượng. Và bạn sẽ thấy toán là môn học và là nơi mà con trẻ có thể bắt gặp cơ hội đầu tiên.”

Một thí dụ -Jolly nói- là khi một môn đệ hỏi Chúa Giêsu điều nào trong 613 điều răn trong Kinh Thánh Do Thái là quan trọng nhất, Chúa Giêsu đã trả lời họ là điều Hai -*Yêu Chúa* “với hết lòng, hết linh hồn, hết tâm trí, hết tất cả mọi sức mạnh” và *yêu tha nhân* như “yêu chính mình vậy”. (Mar 12:28-34).

Đó là lập luận mà Giáo Hội có thể thừa hưởng, - ông nói.

“Với một giáo hoàng có căn bản toán học vững như vậy trong thời đại hiện nay quả là một ân phúc. Hy vọng ngài sẽ dùng khả năng này để nghĩ đến những điều theo kiểu trừu tượng để nói về những vấn đề ngay lập tức và đưa ra những phương cách giải quyết thành những nguyên tắc cho chúng ta. Đó là điều Chúa Giêsu đã làm.” Jolly nói vậy.

Linh Mục truyền giáo

Sau khi tốt nghiệp ngài vào dòng Thánh Augustine năm 1977 và chịu chức linh mục tại Roma năm 1982. Sứ vụ tiên khởi của ngài là trau dồi trí thức với đầu ấn mục vụ, đầu tiên sĩ luật Canon ở Angelicum, đại học Giáo Hoàng thánh Thomas Aquinas; luận án tiến sĩ của ngài là “Nhiệm vụ của viện trưởng địa phương dòng Th. Augustine - The role of local prior of the Order of St. Augustine.”

Ơn gọi truyền giáo của ngài chẳng mấy chốc đã dẫn đưa ngài xa lìa nơi chôn rau cắt rốn là Illinois. Từ năm 1985 Peru đã trở thành gia đình quê hương thứ hai của ngài gần 15 năm. Ngài phục vụ với nhiều bổn phận, vừa làm mục vụ vừa lo về tư pháp đã được dân chúng Peru kính phục thương mến.

Với sứ mệnh thánh Augustine ở Trujillo, ngài đã mang nhiều trách nhiệm khác nhau như bề trên giám đốc đào tạo, giảng viên cho những người khấn dòng; ngài là đại diện tư pháp (judicial vicar) và giáo sư luật Canon, Patristics và thần học luân lý tại Đại chủng viện San Carlos y San Marcelo thuộc tổng giáo phận Trujillo.

Trong thời gian này, ngài cũng là cha xứ một họ đạo ở một ngoại ô nghèo nàn của thị trấn kiêm

trưởng ban quản trị hành chánh của một xứ đạo khác. Là người xây dựng cộng đồng, ngài đã mang tinh thần thánh Augustine lên hàng đầu là: “Hiệp Nhất- Bác Ái - Khiêm Nhường.”

“Với các bạn tôi là một Kito hữu, cho các bạn tôi là một giám mục.” Đó lời phát biểu đầu tiên của ngài với tư cách Giáo hoàng đã là dư âm vang dội những lời nói lừng danh của thánh Augustine nói lên tính đặc thù của một mục tử vượt trội lên trên hết mọi sự.

Prevost trở lại Chicago năm 1990 sau khi được đề cử làm bề trên tỉnh dòng Th. Augustine ở Chicago. Năm 2001 ngài được chọn làm cha bề trên cả (prior general) của các thầy dòng Augustine trách nhiệm các thầy dòng trên 50 quốc gia. Ngài tái đắc cử lần thứ hai với nhiệm kỳ 6 năm vào năm 2007.

Năm 2014 Đức Phanxico gửi ngài lại Peru làm giám quản tông tòa rồi một năm sau đó làm giám mục giáo phận Chiclayo.

Khẩu hiệu giám mục của ngài là: “In Illo uno unum – Hiệp nhất trong Chúa Kito” nói lên ước vọng thiết tha của ngài là một giáo hội hiệp nhất. Câu này được lấy từ biểu tượng thánh Augustine qua thánh vịnh 127 trong đó ngài cất nghĩa là “dù người Kito hữu chúng ta đông nhưng trong Chúa Kito chúng ta chỉ là một.”

Như thấy trong khẩu hiệu Giám mục của tôi, hiệp nhất và thông công thực sự là một phần của đặc sủng của dòng thánh Augustine và cũng là đường lối cùng cách thức hành động và suy tưởng của tôi,” rồi hồng y Prevost nói trong một cuộc phỏng vấn với Vatican News năm 2023 là: Tôi tin rằng điều quan trọng là phải cổ động khuyến khích hiệp thông trong Giáo Hội, và chúng ta biết rõ ràng là hiệp thông, cùng nhau cộng tác và sứ mệnh là ba chìa khóa của thượng hội đồng. Vì vậy đối với tôi là thành viên của dòng thánh Augustine thì việc cổ động hợp nhất và hiệp thông là căn bản.”

Sự đồng cảm có sức lôi cuốn và hấp dẫn về thần học và đời sống thiêng liêng với thánh Augustine đã thể hiện rõ ràng xuyên suốt sứ vụ của ngài. Đây cũng là một tiêu chuẩn và thước đo nhờ đó ngài định giá triều đại của Đức giáo hoàng Benedixt XVI trong tài liệu 2008 The Papacy of Reason. Rồi Cha Prevost nói, “Giáo hoàng Benedict tìm thấy trong rất nhiều phần tài liệu của thánh Augustine nói về đời sống thiêng liêng, về tình yêu Lời Chúa cũng như sự cần thiết phải có Lời Chúa -như các tiên tri hay thánh Augustine đã nói- là phải nghiền ngẫm Lời Chúa để đào sâu vào vẻ đẹp huy hoàng mà Thiên Chúa đã tỏ lộ cho chúng ta qua Lời.”

“Thánh Augustine đã liên tục làm việc đó” -ngài nói. “Tôi nghĩ Đức Benedict cũng làm việc đó trong chính những bài viết, những bài giảng của ngài lặp đi lặp lại. Và ngài đã thấy trong một Augustine -tôi thiết nghĩ- một loại âm vang đầu đó về chính cảm nghiệm của ngài như một con người, một mục tử, một giám mục và một nhà thần học.”

Đức GH Leo XIV có DNA truyền giáo thì không thể sai lầm được. Những năm tháng dài của ngài ở

Peru đã in ấn bóng hình truyền giáo cả trong thân xác lẫn tâm tư ngài. Là giám mục của Chiclayo (2015-2023), ngài đã giám sát một giáo phận rộng lớn trong nhiều năm bất ổn xã hội và chính trị, cầu mong có được hòa giải và an bình vững bền trong các cơ chế của Giáo hội.

Trong một cuộc phỏng vấn với Tổ Chức Báo Chí độc lập (Associated Press), cha Alexander Lam dòng Augustine từ Peru là người biết rõ tân giáo hoàng Leo XIV đã miêu tả ngài như là một nhà vô địch/quán quân về những vấn đề công bằng công lý xã hội và bảo vệ môi trường.

“Cả các giám mục ở Peru cũng đã gọi ngài là thánh, Thánh của miền Bắc, vì ngài đã dành thời giờ cho tất cả mọi người,” -cha Lam đã nói vậy. “Ngài cũng là một nhân vật đã gặp gỡ tiếp đãi bạn trên đường đời. Ngài đúng là một giám mục thực sự.”

“Đức Thánh Cha hiểu biết miền đất sống của chúng ta một cách rõ ràng và chân tình mến yêu; từ những hạt cát cục sỏi nóng ẩm ở các bờ biển, sức mạnh bất khuất quật cường của những ngọn núi và cánh đồng xanh tươi bát ngát bao la của Amazon,” - HDGM Peru nói vậy trong một tuyên bố.

Trong hành trình phúc âm qua Peru, ngài đã làm sống mạnh niềm tin của mọi người bằng những thông điệp đặt trọng tâm vào sự khiêm nhường, lời nói khôn ngoan và cẩn trọng, đã giáo huấn chúng ta đi tìm sự thật bằng cách tiếp cận một cách tế nhị với tất cả mọi người, cả những người đã tin và những người xa vời chưa được biết Chúa đã luôn luôn chuyển động vì tình yêu Chúa Kitô,” -bản tuyên bố nói vậy.

Cha Guillermo Inca Pereda, phụ tá thư ký HDGM, nói với Prensa, the Register's sister News agency ở Peru là: “Thật quá là cảm động khi nghe tin tên Hồng Y Prevost được nêu tên là Giáo Hoàng, mục tử của Giáo Hội hoàn vũ; thật không thể tài nào diễn tả nỗi giây phút khó quên đó!”

Cha cũng tuyên bố: “Chúng tôi đã làm việc với ngài, chúng tôi đã chia sẻ nhiều giây phút quyết định trong phạm vi phục vụ của tôi là tổng thư ký văn phòng. Chúng tôi đã có nhiều cơ hội bàn chuyện với nhau, và tôi đã có thể khám phá ra được những đức tính khôn ngoan, dè dặt, kiên trì và cương quyết của ngài; đơn giản là đặc tính của ngài nhưng luôn luôn có một chiều sâu để giải quyết bất cứ một vấn đề gì, trong bất kỳ một hoàn cảnh nào, không cần biết nó tế nhị thế nào.”

Một linh mục người Peru đã nói: “Tôi tin rằng những kinh nghiệm ở Peru sẽ cho ngài một sắc thái đặc biệt mà mỗi Giáo Hoàng có thể có trong tâm khảm mình, bởi vì ngài biết rõ dân tộc chúng tôi, đã cảm nghiệm được cái tôn giáo tính phổ quát ở Peru là một tài sản vĩ đại mà chúng ta hiện đang có. Ngài cũng nhìn thấy những tình trạng nghèo khổ trong dân chúng, và ngay giữa những khó khăn đó ngài cũng nhìn thấy một hy vọng không bao giờ mất.”

Năm 2023 Giáo hoàng Phanxico đã gọi ngài về Roma làm bộ trưởng bộ giám mục, ở đó ngài ngài là

hình ảnh chính của các giám mục thế giới. Nhiệm kỳ của ngài trong giáo phủ được đánh dấu đặc biệt là cẩn trọng và nổi danh về sẵn sàng lắng nghe rồi tổng hợp. Ngài được ca ngợi vì biết cân bằng giữa những cởi mở tiến bộ và cổ truyền.

“Giám mục không phải là một tiểu hoàng tử ngồi trên ngai vua,” ngài nói trong một cuộc phỏng vấn của Vatican News năm ngoái khi được Đức Phanxico đặt làm bộ trưởng. Tuy nhiên ngài cũng vẫn nắm vững những vấn đề nhạy cảm: chống lại “Cách thức của Thượng hội đồng Đức” và từ chối ý tưởng cho phụ nữ làm linh mục.

Trong một cuộc họp báo ngày 8-5-2025 sau khi Đức Leo XIV được chọn làm giáo hoàng, Giám mục Michael Martin của Charlotte ở North Carolina, Hoa Kỳ đã kể lại một cuộc họp kín mà ngài đã tham dự vào tháng 4 tại Roma với giáo hoàng tương lai bàn về những vấn đề thuộc giáo phận hơn một tiếng đồng hồ.

Ngài nói: “Thật là rất hấp dẫn và tôi đã bị lôi cuốn bởi bản tính thân thiện bằng hữu nhưng cũng rất hiểu biết và rất năng động của HY Prevost, không chỉ về Giáo hội ở Hoa Kỳ mà quan trọng hơn là cả trên thế giới.”

Điều làm cho ngài có một dấu ấn tuyệt vời là Prevost có một phong thái rất điềm tĩnh.

“Điều quan tâm của ngài là về tôi và về những gì đang xảy ra ở Charlotte, đặc biệt là những vấn đề chúng tôi đang bàn luận, tôi đã có một cảm giác về một người rất để ý sâu xa về những gì quan trọng đối với tôi hơn là những điều có lẽ quan trọng đối với chính ngài,” Giám mục Martin nói vậy.

Xây dựng Sức Mạnh Thâm Lặng trong Niềm Tin

Theo mọi nguồn tin thì Giáo hoàng được coi là một nhân vật trang trọng có một ơn gọi rất nghiêm túc và cẩn trọng.

Trong thời gian Thượng hội đồng các giám mục, giám mục đại diện Jose De Urquidí đã ở trong cùng một nhóm ngồi cùng bàn với Đức Leo XIV trong nhiều tuần lễ để bàn luận về nhiều vấn đề quan trọng, đã hiểu biết và rất kính trọng ngài.

“Ngài là con người có suy tư, một nhà tư tưởng thâm uyên. Ngài không bao giờ tỏ ra mình là trung tâm điểm chú ý của mọi người, không bao giờ hỏi hả cướp lời của bất cứ ai nếu ngài cho là không cần phải nói,” đó là lời của De Urquidí nói với báo The Register.

Trong khi tỏ ra “rất là thực tế” -Gm nói- thì rõ ràng là ngài có một đời sống tâm linh rất thâm thúy đã chiếu tỏa xuyên suốt qua tất cả những ai mà ngài đã gặp.

“Ngài để ý lo lắng săn sóc mọi người rất nhiều. Ngài ân cần giúp đỡ các giám mục với tình thương yêu cao cả hơn bất cứ cái gì khác.” Gm. nói tiếp.

Cha Robert Hagan, bạn của Prevost đã nói với tờ The New York Times là cha đã biết Prevost, một giáo hoàng tương lai từ khi là bề trên ở Racine tại Wisconsin.

“Ánh mắt long lanh trên một vẻ mặt thanh thản. Ngài là con người trung điểm. Ngài không phải là cái gì như kịch bản. Ngài trầm lặng,” -Hagan nói; lúc đó ngài là bề trên dòng Th. Augustine ở Philadelphia.”

“Tôi nghĩ về ngài với cái tên Bob,” -cha nói và thêm là ngài đã tự tìm chế mình. “Khi ngài xuất hiện trên ban công thì như thể là cả mọi thành viên trong gia đình đều xuất hiện vậy.”

Tuy nhiên, cung cách trịnh trọng của ngài không có nghĩa là ngài không biết thư giãn hay giải trí vui đùa làm cho mọi người cười. Là tay hâm mộ thể thao, tân Giáo Hoàng rất thích đội bóng chày Chicago White Sox (một tấm hình cho thấy ngài mặc bộ đồ trắng có lần nhỏ tuổi của đội bóng chày này) và ngài cũng thích chơi quần vợt/tennis.

“Tôi chỉ là tay chơi tennis tài tử. Từ ngày rời bỏ Peru tôi ít có cơ hội luyện tập nó nên tôi đang nghĩ có ngày sẽ trở lại sân chơi,” -ngài nói trong một cuộc phỏng vấn trên website về dòng Augustine khi trở thành hồng y. “Cho đến nay thì đó không phải là một việc gì mới mẻ dành cho những giờ rỗi rãi,” -ngài nói thêm.

Ngài nói ngài cũng thích đọc sách, thích đi bộ những quãng đường dài và trò chuyện với bạn bè.

“Và để nói thật, như một thầy dòng Augustine có giàu lòng với cộng đồng đã được thiết lập theo khả năng mình để chia sẻ với mọi người, là một trong những quà tặng vĩ đại nhất mà tôi đã có trong cuộc sống này,” -ngài nói trong cùng một cuộc phỏng vấn đó. “Tặng phẩm của tình bằng hữu đã mang chúng ta lại với chính Chúa Kitô. Để có thể phát triển được một tình bạn tự nhiên trong cuộc sống thì thật tuyệt vời. Không còn hồ nghi gì nữa, tình bạn là một trong những tặng phẩm huy hoàng nhất mà Thiên Chúa đã ban cho chúng ta,” -ngài nói.

Tham gia vào những cuộc tranh luận công khai

Dù biết rõ tính ngài không phải là người đối đầu hay đối nghịch để đưa tư tưởng hay ý hệ cá nhân của mình vào lãnh vực tôn giáo, Đức Leo XIV đã dè dặt bày tỏ ý kiến của ngài về chủ thuyết Công Giáo bảo thủ của đương kim phó TT Hoa Kỳ JD Vance đưa ra và phản đối của ông về dự ngôn người Samaritano nhân hậu /ordo amoris để biện minh cho chính sách di dân của TT Trump.

Vào tháng 2 năm 2025 ngài chép lại/retweet bài tường thuật của National Catholic Reporter với tựa đề “JD Vance sai: Chúa Giêsu không đòi hỏi chúng ta sắp đặt tình yêu của chúng ta cho những người khác -Jesus doesn't ask us to rank our love for others.” Năm 2015 ngài đăng lại một bài có tựa đề là “Cardinal Dolan: Why Donald Trump's anti-immigrant rhetoric is so problematic/Tại sao chủ thuyết chống nhập cư của Donald Trump có vấn đề.”

Truyền thông chính xã hội cho biết như vậy, giống như vị tiền nhiệm, Đức Leo XIV có lẽ không né tránh nói ra những chống đối mà ngài thấy nó như là bóp méo giáo huấn của Giáo Hội.

Về phương diện khác, ngài đã lên tiếng chống

đối quan niệm đổi giống và chủ trương bảo vệ gia đình.

Tờ New York Times đã trích bài nói chuyện của ngài năm 2012 chỉ trích phê phán cách thực hành phúc âm mà ngài gọi là ‘còn đang tranh cãi’ có liên quan đến ‘cách sống đồng tính luyến ái’ và thay thế gia đình bình thường bằng ‘một gia đình với hai người cùng phái sống chung với nhau và có con nuôi.’”

Ngài không ghi danh gia nhập vào một đảng phái chính trị nào cả, nhưng theo hồ sơ thì trong bầu cử sơ khởi ngài bầu cho cộng hòa những năm 2012, 2014 và 2016.

Đức Leo XIV, thực sự thì ngài chủ trương chống phân cực và biểu lộ yểm trợ Đức Phanxico trong cố gắng vun trồng nuôi dưỡng nhiều “hội nghị” Giáo Hội hơn.

“Ý thức hệ thì đòi hỏi quyền lực lớn mạnh hơn là kinh nghiệm thực sự về loài người, về niềm tin, về những giá trị hiện có mà chúng ta đã sống qua. Một số giải thích sai lầm về sự thống nhất hay độc nhất coi như là tính đồng nhất (uniformity): ‘Bạn phải hoàn toàn giống như chúng tôi.’ Không! Không phải là vậy.” -ngài nói.

Nhưng ngài nói rõ ràng là ngài không buộc phải bỏ giáo huấn của Giáo Hội để làm thỏa mãn những tiếng nói bất đồng trong đó.

Vấn đề đa dạng (diversity) không thể được hiểu là một cách sống không có tiêu chuẩn hay thử tự lớp lang. Cách sau cùng này đã làm mất cái nhìn thực tế ngay từ lúc tạo dựng thế giới, tặng phẩm thiên nhiên, tặng phẩm đời sống con người, tặng phẩm của biết bao nhiêu là sự vật khác nhau mà chúng ta hiện đang sống và ca tụng; nó không thể tồn tại bằng luật lệ do chính chúng ta đặt ra và làm mọi sự theo phương cách đó của chúng ta,” -ngài nói vậy.

Ngài cũng nhấn mạnh: “Đây là những vị trí của hệ tư tưởng. Khi một ý thức hệ trở thành ông chủ của đời tôi thì lúc đó tôi không còn gì để đối thoại hay can dự đến những người khác vì lẽ tôi đã quyết định mọi sự sẽ là thế nào rồi. Tôi bị đóng cửa không gặp gỡ bàn luận với ai nữa và không thể có chuyển đổi, vì kết quả đã có rồi.”

Trong khi nói với giáo dân trước hành lang, Đức Leo XIV đã quả quyết là việc tân phúc âm hóa sẽ tiếp tục dưới triều đại của ngài.

“Ngài cảm ơn các hồng y huynh đệ đã chọn ngài làm người kế vị thánh Phero và cùng bước đi với các ngài như một Giáo Hội hiệp nhất cùng nhau tìm kiếm hòa bình và công lý, cùng nhau làm việc và trung thành với Chúa Kitô không biết sợ hãi, tuyên xưng Chúa Kitô, là những nhà truyền giáo trung thành với Phúc Âm,” -ngài nói.

Hiệp nhất

Cũng cần đề ý và nên nhắc lại một lời rất quan trọng của Đức Leo là: “*Thách thức quan trọng mà Chúa Kitô đã để lại cho chúng ta để rao truyền Tin Mừng Phúc âm là luôn luôn giống nhau ở tất cả mọi nơi – The underlying challenge that Christ left us to*

preach The Gospel and this is the same everywhere."

Theo như chính thánh Augustine cả, Đức Leo XIV sẽ áp dụng trong quyền lực giáo hoàng một điều không thể chối cãi được về *Con Người Thiên Chúa của Đức Giêsu Kitô*. Vì Người ở khắp mọi nơi và nơi nào cũng chỉ là Một Chúa Giêsu Kitô giống như nhau.

Người là đáng duy nhất mà tất cả mọi người ai cũng đều cần phải có dù họ nghèo khổ vật chất hay khô kéo tan nát tinh thần thế nào.

In illo uno unum. In the One, we are One. Chúng ta tất cả là Một và chỉ ở trong Một. Con người hiệp nhất. Giáo Hội hiệp nhất.

Savy
Fleming Island, Florida
May 20, 2025

mưa núi và tài

Mùa Hạ Sài Gòn mưa rơi mát rơi
Trên phố giai nhân xinh đẹp rạng ngời
Tháng sáu Phước Long mưa bay khắp núi
Trong rừng kim điệp hoa nở tuyệt vời

Dưới gốc sao già, tàu bay, rau đắng
Năm mới mọc dày bụi bặm dễ thương
Người tù gánh tranh qua dòng suối vắng
Trái gấc đông đưa chín mộng bên đường

Thương những mảnh đời trăm cay nghìn đắng
Rừng núi vô tri như có linh hồn
Lặng lẽ âm thầm góp phần nuôi nấng
Chia sẻ ngọt bùi trên những hoàng hôn

Vinh Hồ
15/12/2023

ngày độc lập 2025

Bốn tây tháng bảy đây rồi
Tình hình nước Mỹ rối bời khắp nơi
Đầu năm lửa cháy rực trời
Palisade đỏ một thời giàu sang
Thời tiết cũng chẳng dễ dàng
Wildfire tung tác quét càn miền Tây
20 tháng 1 năm nay
Donald Trump được dân "bày" lên ngôi
Thay đổi phương thức liên hồi
Làm cho Dân chủ ôi thôi ngơ ngàng
Tariff nay ta đem choang
Cho toàn thể giới bang hoàng một phen
Lại làm bể mặt Zelens(ky)
Đem bom oanh tạc Yemen phủ đầu
Di dân chuyện đã hết đầu
ICE ta lục soát hang sâu chẳng từ
Đến chuyện kinh tế ngất ngư
Leo thang vật giá bây chừ làm sao
Bắn giết tiếp tục thêm vào
Trường học, dân biểu có nào chừa ai
Tháng sáu ngày hai mươi hai
Nước Mỹ tham chiến truyện dài Trung đông
B2 bay trên không trung
GBU thả trùng trùng rơi nhanh
Hạt nhân Iran tan tành
Hòa bình ngừng chiến phải đành chịu thôi
Ngày Độc Lập đến khắp nơi
"Stay tune" chứng kiến cuộc đời ra sao?.

Trần Chính Trực
06/24/2025

Câu chuyện

Trương-Chi

trong văn-học Pháp-thoại

Sự tự-do trong sáng-tạo và thưởng-ngoạn

Nguyễn-Lê-Hiếu

Văn-học khởi đầu từ giai-đoạn truyền-khẩu rồi mới sang bộ-phận thành văn. Trong giai-đoạn truyền-khẩu, người xưa ưa dùng thể thơ-ca có vần điệu và điệp-khúc nhái-đi-nhái-lại cho dễ nhớ. Ca-dao tục-ngữ thường ngắn gọn, truyền lại các bài học, túi khôn từ đời xưa. Cổ-tích tương-đối dài hơn, dùng ngôn-từ kể-lẽ-trình-bày sự việc, nhắc chuyện xưa, cũng là để ghi-khắc trên ký-ức con cháu, một số hình-ảnh đặc-biệt cần trân-quý lưu-giữ tạo nên ký-ức bầy-nhóm. Cổ-tích có nhiều loại, nói về nguồn-gốc thần-thoại loài người, hay cội-nguồn bộ-tộc trong huyền-sử dã-sử, hay tìm cách diễn-giải hiện-tượng thiên-nhiên huyền-bí, và gần-gũi tha-thiết hơn vẫn là tả tâm-tình tự-nhiên của con người. Cổ-tích thường tạo trên nền-tảng đời sống quen-thuộc thường ngày khiến người nghe dễ-dàng nhận ra mình trong câu chuyện; nhưng lại cũng chứa những yếu-tố thần-kỳ hấp-dẫn gây ngạc-nhiên thích-thú cho người nghe. Xét một cổ-tích nên tìm-hiểu gốc loại của nó, nhận-định hoàn-cảnh xã-hội vào thời-điểm, nhận-diện thực-tế và phân-giải nét thần-thoại diệu-kỳ.

Tạm lấy câu chuyện Trương-Chi làm thí-dụ. Tường-tượng một buổi xế chiều, trên sân sau căn nhà trong xóm an-bình, cạnh khuôn cửa-sổ, có móc một cái võng đong-đưa; một phụ-nữ nằm thoải-mái, ôm-ấp bé nhỏ nằm xấp trên bụng. Mẹ—mà cũng có thể là bà hay dì—nhẹ-nhàng cất giọng:

- 1- Ngày xưa có anh Trương Chi,
Người thì thậm xấu, hát thì thậm hay.
- 3- My-nương ở chốn lầu tây,
Con quan Ngự-sử ngày rày cầm cung.
- 5- Trương Chi vốn ở ven sông,
Chèo thuyền ngang dọc đêm đông dãi dầu.
- 7- Canh khuya, chàng hát một câu,
Gió đưa thoang-thoảng tới lầu My-Nương.
- 9- My-Nương nghe hát thì thương,
Hầu trông thấy mặt anh chàng thương lại ché.
- 11- Trương Chi buồn bã ra về,
Cầm sáo giữa bên hát thể một câu:
- 13- Kiếp này đã dở dang nhau,

Thì xin kiếp khác duyên sau lại lành...
Có dị-bản đau-thương mang nặng nỗi bi-quan
tuyệt-vọng

Có sang kiếp khác lấy nhau (cũng) không thành. (1)

Đời sau, có người lấy Kiều mà ghép thêm

15- Nợ tình chưa trả cho ai,

Khối tình mang xuống tuyền-đài không tan. (2)

Lại cũng có thêm đoạn-kết, ngọc quý đeo thành
ly; để rồi khi My-nương rót nước vào thì thấy hình
Trương-Chi chèo thuyền hiện ra; cô nhớ chuyện-cũ,
nhỏ giọt lệ

Không cầm đến chén thì thôi,
Hề cầm đến lại thấy người hò khoan.

My-nương đau đớn can tràng,
Hạt châu rơi xuống, vỡ tan thuyền tình. (3)

Sáu câu đầu giới-thiệu hai nhân-vật với chút thông-tin ít-ỏi nhưng quan-trọng; thứ nhất: tài hát thậm hay nhưng hình-hai thậm xấu, mâu-thuẫn oan-nghiệp giữa thính và thị-giác, tài cao nhưng ngoại-hình kém; thứ hai: nếp sống khác-biệt đối-kháng: bên phóng-khoáng trên sông, bên kín-cổng-cao-tường. (4)

Khung-cảnh và sự-việc nào đã khiến hai nhân-vật thuộc hai đẳng-cấp và hai dòng sinh-hoạt xa-cách bỗng cùng gặp nhau và tương-tác? Đó là giọng ca tuyệt-vời của anh chài, bay-bồng qua không-gian lọt vào lầu cao My-nương. Mấy câu bảy đến mười trình bày nút rối của câu chuyện là My-nương thương giọng hát mà chê con người. Cổ-tích này mô-tả tình người trong cảnh éo-le của anh chàng yêu không phải chỗ! Đây là một chuyện tình quen-thuộc ta dễ gặp trong đời sống hàng ngày, trong xã-hội.

Câu mười-một tới mười-bốn là đoạn kết với kỳ-vọng ở kiếp sau—hay theo dị-bản, đau-thương chua-sốt, Có sang kiếp khác lấy nhau (cũng) không thành.

Nhưng ngay đó, cũng có những yếu-tố thần-kỳ hấp-dẫn quen-thuộc trong cổ-tích: ở đoạn kết: Một tình tuyệt-vọng làm chai-đá thân-hình anh chài biến thành viên ngọc. Rồi giọt lệ xóa-bỏ nỗi hắt-hủi trước, và giải-gỡ nỗi hận-tình.

Khoảng từ giữa thế-kỷ trước cho tới khoảng 1940-45, có phong-trào Phục-hưng Phục-sinh, tìm về nguồn-cội, tự vấn mình về bản-sắc ta và dân thân đầu-tranh cho đất-nước nhà, có một số tác-giả đã giới-thiệu văn-hóa ta với chuyện Trương-Chi phổ-biến qua tiếng Pháp. (5)

Phạm-Duy-Khiêm (1908-1974)

oOo

Phạm-Duy-Khiêm, bị lôi kéo giữa gốc-cội Việt và văn-minh thể-giới gốc Hy-La, cho xuất-bản cuốn *Cổ-tích thần-thoại miền đất an-bình* (1951) mở đầu với câu chuyện Trương-Chi, đặt nhan-đề *Khối ngọc tình*. (6) Chuyện khởi đầu:

Ngày xưa ngày xưa, một vị quan nọ có người con gái xinh đẹp vô-cùng...sống biệt-lập trong khuê-phòng trên một lầu cao...Cô thấy xa xa có một cái thuyền chài nhỏ, một anh chài... thường ca hát trên sông.(Tiểu-thư mê-say) giọng hát tuyệt-vời và điệu nhạc buồn...Bỗng mấy ngày anh chài thôi hát, thế là tiểu-thư se mình đau ốm... lương-y bó tay không chữa-trị được cho đến một ngày kia, anh chài cất giọng lên ca-hát lại thì tiểu-thư bỗng bớt đau. Hầu-nữ báo sự-việc lên quan; quan cho đòi anh chài vào dinh hát. Nhưng khi thấy mặt anh chài, chuyện lạ xảy ra: tiểu-thư hết còn cảm-tình với giọng hát và không muốn nhìn mặt anh chàng xấu-xí.

Còn phía anh chài thì ngược lại, sau khi gặp tiểu-thư, anh bị sắc đẹp tuyệt-vời mê-hoặc nên mắc bệnh “tương-tư” rồi chết thảm. Về sau, khi cải-táng, thấy trong quan-tài có một tảng-đá trong-sáng. Gia-đình đặt trên mũi thuyền. Vị quan mua viên ngọc, cho đeo thành ly cho tiểu-thư. Khi rót nước vào, tiểu-thư thấy hình anh chài hiện lên; nhớ chuyện cũ, tiểu-thư giở lệ, giọt lệ làm ly ngọc tan.

Phạm-Duy-Khiêm dẫn hai câu thơ trong một đại-tác-phẩm tóm-tắt nút rồi:

Nợ tình chưa trả cho ai,

Khối tình mang xuống tuyền-đài chưa tan.

Phạm-Duy-Khiêm suy-diễn sơ-khởi là cô gái “có nợ với anh chài” vì đã phụ tình khiến anh chàng chết, sau giọt lệ đã giải-tỏa nỗi sầu của anh, đã trả hết nỗi nợ tình.

oOo

Lê-Thành-Khôi (1923-2025)

Lê-Thành-Khôi, sau khi viết cuốn Việt-Nam: *Lịch-sử và Văn-minh* (1958) cũng giới-thiệu một số cổ-tích mà tiêu-biểu là cuốn *Le Pierre d'Amour*, (1959) mang tên của câu chuyện cuối về Trương-Chi. Cổ-tích cũng mở đầu và kết-thúc tương-tự như Phạm-Duy-Khiêm kể, (7)

Xưa có cô con gái duy-nhất của một vị quan lớn sống trên một lầu cao bên ven sông... Một chiều, có tiếng hát từ sông vang lên... có anh chài đứng đầu thuyền trong những tia-sáng của

mặt trời về chiều...

Rồi cũng si-mê tiếng hát, cũng cảnh tình vật ốm-đau; anh chài được gọi đến để chữa bệnh—và rồi thấy chính mình lại thắm bệnh tương-tư và mất mạng. Họ chạm mặt mà không cảm-thông với nhau

Hai người đã sáp lại gần nhau một khoảng-khắc, giữa không-gian mệnh-mông và trong khoảng thời gian vô-tận. Cái (duyên)-nợ vẫn còn đó, dai-dẳng; có thể là sau cuộc đời tạm-bợ này, sẽ còn một cuộc gặp-gỡ khác trong tương lai? Cái nợ-tình chưa được hoàn-tất nay kết-tinh để chờ ngày giải-thoát.

oOo

Trong cả hai văn-bản, mới nghe tưởng đơn-giản như là chuyện tình bế-tắc của đôi trai gái; hai nhân-vật là nạn-nhân của một cuộc tình lỡ. Thực ra, hai tác-giả diễn-giảng nút rồi là họ có duyên-nợ phải ở với nhau; một bên lỗi hẹn, bên kia mang mối tình lỡ-làng đã kết-tinh, chờ ngày được giải-thoát; theo Lê-Thành-Khôi, đó là một chuyện tình buồn, ly-cách, mong rằng có thể tái-hợp ở một kiếp sau. Phạm-Duy-Khiêm đào sâu thêm và viết,

Cho người nước nam an-bình, cổ-tích này mang ý-nghĩa sâu-sắc hơn. Theo họ, mọi mối tình đều được tiền-định, mọi kết-hợp đều là hậu-quả bó-buộc-sẽ-phải-đến của món nợ từ nhiều nhiều kiếp trước; một cặp chu-toàn việc kết-hợp với nhau là để thể-hiện một nhiệm-vụ chung (xum-hợp)...

Tiểu-thư phải gặp anh chài bắt kể mọi ngăn-cách, từ nếp sống đến giai-cấp xã-hội; khi cô mê-mẩn tiếng hát và khi anh chài mơ-tưởng đến tiểu-thư, chính là lúc hai con-đường-định-mệnh đang mò-mẫm tìm đến nhau. Việc kết-hợp không thành nên nợ tình còn đó. Thần-kỳ là giọt lệ tình-cảm, tuy chậm-trễ, đã giải-thoát món nợ ngay từ trong kiếp này, chẳng đợi đến kiếp sau.

oOo

Trong thập-niên trước, 1945-1955, nước ta tái xuất-hiện như một quốc-gia trưởng-thành, đang phấn-đấu để cởi gỡ ách ngoại-trị: hai lần tuyên-ngôn độc-lập, vài hội-ng nghị cỡ quốc-tế ở Đà-lạt, Fontainebleau, Élysée và Geneva, chiến-tranh đòi độc-lập dẫn đến cảnh phân-chia Nam-Bắc nhưng cả hai miền đều xưng độc-lập. Lúc đó, người chiến-sỹ phục-quốc nay trở thành người chiến-sỹ văn-hóa: đó là thời-điểm “mang chuông đi đánh xứ người” và ta đã trưng-bày Viên ngọc tình-ái Trương-Chi như ở trên. (8)

Nguyễn Mạnh Tường (1909-1997)

Hai thập-niên trước đó, 1925-1945, trước phong-trào canh-tân đất-nước, Nguyễn-Mạnh-Tường (9) viết về đường-hướng xây-dựng xã-hội mới, cổ-vô xu-hướng phục-hưng nhân-văn, con người Việt-Nam mới phải đứng lên, trong tinh-thần nhân-bản, nhận nhiệm-vụ lấy quyết-định cho mình, thực-hiện điều mình chọn lựa. Ông cũng đã chọn Trương-Chi để đề-cao vai trò

con người nhân-bản trong hoàn-cảnh lúc đó của đất-nước.

Người trí-thức, theo ông, không thể thụ-động ngồi chễm chệ mà chấp-nhận cái gọi là định-mệnh kiểu con-quay-búng-sấn-trên-trời hay lò-cừ nung-nấu sự đời... Ông giễu anh chàng và tiểu-thư, biến họ thành hai con mũa-rối mà mọi cử-động đều bị giật dây; họ nín thính, không nói mà chỉ làm. Tác-giả thành người diễn-giải, biết rõ những trắc-trở ở đời nên khuyên cô gái đi vào khuê-phòng đừng đừng nghe tiếng hát, bảo cô gái đừng bắt tìm anh chàng,

Cô gái ơi, chiều hôm xuống rồi. Sao hãy còn tho-thẩn dưới mái hiên thường che-chở cho cô khỏi nám má hồng. Đã đến lúc cô trở bước quay về khuê-phòng tiếp-nối cuộc đời tối-tăm kín-đáo chỉ le-lói với những tia sáng công-dung-ngôn-hạnh; và đó chính là cuộc sống cố-hữu của người phụ-nữ xứ ta...

Thôi đi, cô gái hỡi! Về khuê-phòng đi thôi. Mơ-mộng một mình, lúc chiều tà, trong bóng tối là điều rất nguy-hiểm! Cô đòi-hỏi mơ-mộng một cuộc đời quá xa rời thực-tế. Những mơ-uớc trong thâm-tâm của người tuổi-mười-tám cho thấy rõ là tuổi trẻ không biết nhân-nhượng. Chớ có xây-dựng hạnh-phúc cả đời trên một cảm-thú giây-phút...

Ông can anh chàng đừng tiến về nhà vị quan, cảnh cáo anh chàng không nên vào gặp cô gái, khuyên xin cô gái đừng hắt-hủi anh chàng,

Anh chàng ơi, chậm chân lại, đừng vội-vã trên nẻo đường đưa anh tới sắc đẹp. Sắc đẹp là món quà tuyệt-vời và kinh-khủng mà Trời xanh trao cho để chúng ta được ném niềm vui-sướng cùng chịu nỗi khổ-thương. Sắc đẹp theo cánh gió bay, chỉ dừng nơi vài người được hưởng đặc-ân, trong khoảng thời-gian ngắn-ngủi một đời hoa...

Cái nghiệp bí-ẩn của đam-mê đang chờ anh. Đừng tiến bước nữa anh chàng ơi... Hỡi ơi, bản-năng thúc-đẩy anh, anh sẽ chẳng thoát được số-mệnh, và đây, giờ đây anh đã đứng trước sắc-đẹp!

Cô gái ơi, sao cô lại nhắm mắt lại, sao cô lại để tay lên ngực, sao cô lại ngoảnh mặt không đoái nhìn kẻ mà cô đã lôi ra khỏi vũng an-bình của hắn? Vậy đó, hắn chỉ là anh chàng tội-nghiệp đáng thương đang chiêm-nguỡng cô. Hắn vốn là người Trời ban cho món quà xấu-xí. Hắn không có cái nét bóng-bẩy của tuổi trẻ, cũng chẳng có cái dáng thanh-nhàn của kẻ phong-lưu...

Ông an-ủi anh chàng nên quên hình-ảnh cô gái... toàn những khuyên can khôn ngoan.

Thôi, về đi, anh chàng. Anh chẳng thấy là người ta phát tay xua đuổi sao?

Thôi về đi, anh chàng, trở về mái nhà đi. Vợ con đang lo-lắng trông-chờ vì anh về trễ...Cái khoảng-khắc ngắn ngủi níu-kéo giữa sự sống với cái chết nó quý-giá biết ngần nào. (10)

Toàn những lời khuyên can khôn-ngoa, nhưng hai con rối rần-đầu không chịu nghe theo mà cứ làm theo ý mình—nghĩa là ngược lại. Thoạt trông tưởng họ là hai con-rối mà mỗi-mỗi hành-động đều do bị giật-dây, nhưng không, con rối có ý riêng, quyết-định

riêng, hành-xử theo ý riêng của chúng. Lời khuyên về nhân-bản của Nguyễn-Mạnh-Tường là *Học cho kỹ, nghĩ cho sâu, giữ ý-chí, nhận trách-nhiệm, làm lớp người mới đóng góp cho việc đổi mới trên đường xây-dựng phương đông.*

oOo

Trần-Huy-Minh (1979-...)

Trần-Huy-Minh (11) là một nữ văn-sỹ Pháp gốc Việt—hay là người Việt sinh và định-cư tại Pháp—gần-gũi chúng ta hơn; sinh sau cuộc chiến 55-75, gia-đình sung-túc tại Pháp; được cha mẹ và nhất là bà nuôi-nấng và che-chở từ nhỏ ở thành-phố, cô không biết mấy về “quê nhà Việt-nam”; vô-tình cô gặp một thanh-niên tên Nam—không phải là anh chàng chèo thuyền mà là một ty-nạn đi-thuyền! Chuyện của nàng và chàng thuyền-nhân khởi đầu hồn-nhiên: gặp nhau trên một chuyến du-lịch học hè bên Anh-quốc, anh chàng sấn-sắc và che-chở cô bạn mới bé-nhỏ như một ông anh lo cho người em—cô nghĩ anh ta đã trở nên thần hộ-mệnh ange gardien, suốt ngày bên cô, không rời bước. Sau cuộc du-học hè, trở về Pháp, họ gặp nhau nhiều hơn. Cô kể lại chuyện hai người, ngày càng thân-thiết qua bảy chương sách; sau đó, anh bạn bỗng bỏ ra đi, để lại một cuốn sổ nhỏ bìa đen và mẫu tin ngắn: “*Tôi nghĩ chúng mình không nên liên-lạc với nhau nữa; bạn là người tốt mà tôi khi khác...*”. Cuốn sổ nhỏ ghi vài chuyện cổ-tích, kỷ-vật của người em gái còn ở lại ở Việt-Nam, nay Nam để lại cho cô bạn nhỏ.

Đây là một chuyện lồng mà nhân-vật nữ cảnh-vàng-lá-ngọc gặp nhân-vật nam thuyền-nhân; trái-ngược với tích Trương-Chi cổ-truyền trong đó My-nương chê anh chàng, kết-cục ở đây là “anh chàng bỏ công-chúa”. Mở đầu mỗi chương, tác-giả ghi một đoạn ngắn-ngủi không liên-hệ tới chuyện trong chương; nhưng sau khi đọc-đi-đọc-lại, mới thấy đó là cổ-tích thứ hai, *Thiếu-phụ Nam-xương*, chuyện một người anh muốn tránh việc loạn-luân nên bỏ em ra đi. Dần-dần, nút rối gỡ ra: Nam thành thuyền-nhân để tránh cảnh loạn-luân anh-em ruột—huyết-thống—nay lại bỏ đi để tránh cảnh loạn-luân trong tư-tưởng với cô bạn gái mà Nam mến và coi như em mình. Trần-Huy-Minh lại kể thêm mối tình dang-dở của Mẹ với bạn hàng-xóm và liên-hệ đau-thương lữ-làng giữa Cha và người em họ... Tác-giả nhận ra chân-lý: Trong đời có những dang-dở chia-ly nó tự-nhiên đến rồi tự-nhiên đi mà người Nhật gọi là “*mono no aware*”, cảnh sớm-nở-tối-tàn mà nhà Phật gọi là “*vô-thường*”, một nhận thức sâu sắc về sự đi-đến-đến-đi của nhiều sự-việc trong đời; khiến ta nên học thêm chữ “*buông*”.

oOo

Bài này viết lại hôm nay dựa theo một thuyết-trình giao-lưu văn-hóa trong thế-giới Pháp-thoại từ gần hai thập-niên trước. Do đó, bài dựa vào bốn bản

Pháp-ngữ. Ngoài việc giới-thiệu văn-hóa Việt, lúc đó, chúng tôi cũng đưa ra vài nhận-xét:

Cùng một câu chuyện cũ, cùng số dữ-kiện nhảm, người cầm-bút có quyền tự-do sáng-kiến để diễn-giải; cái đặc-biệt nằm ít nhất ở hai điểm: ý-kiến diễn-giải (suy-luận) và phương-cách trình-bày diễn-giảng (nghệ-thuật). Bốn tác-giả kể trên dàn cảnh câu chuyện có những lựa-chọn khác nhau.

Người cầm-bút có quyền tự-do trong sáng-kiến nhưng cũng chịu ảnh-hưởng của tiêu-chuẩn nghệ-thuật, trường-phái, mục-đích và hoàn-cảnh đương-thời. Nguyễn-Mạnh-Tường viết kịch múa rối để minh-họa phương-hướng xây-dựng xã-hội phương Đông; Lê-Thành-Khôi đề-cao văn-hóa dân ta cho người Pháp dưới lăng-kính cổ-tích về chuyện tình lãng-mạn éo-le; Phạm-Duy-Khiêm giải-nghĩa tín-ngưỡng phương Đông so-sánh với tinh-thần phân-tách chi-ly Tây-phương; Trần-Minh-Huy thuộc dòng văn-học thời-thượng tha-hương (exile) hậu thuộc-địa (post-colonial) đượm chút thiền, khuyên không nên quá thiết-tha mà ta phải biết buông-thả trước cảnh vô-thường.

Tương-tự, người đọc cũng có quyền tự-do thẩm-định, không nhất-thiết phải đồng-thuận hay chống-đối với người cầm-bút. Không cần—hay không nên—có phản-ứng mạnh; có thể đóng cuốn sách và nói nhẹ-nhàng: *A, tác-giả này hay người viết kia nhìn câu chuyện từ góc-cạnh này hay nọ! Cách nhìn đa-chiều, cùng hay cả!*

Lời kết

Khi viết lại bài cũ sang tiếng ta, chúng tôi cũng nghĩ và thử so-sánh đến bốn câu chuyện Trương-Chi viết bằng tiếng ta của Vũ-Hoàng-Chương, Nguyễn-Đình-Thị, Vũ-Khắc-Khoan và Nguyễn-Huy-Thiệp. Cũng đã có người phân-tích riêng-rẻ một hay hai truyện kể trên. Trong một dịp khác, ta có thể so-sánh đào sâu cả bốn văn-bản. Trong đoạn kết bài viết hôm nay, hãy tạm tóm-tắt ngắn gọn.

Vũ-Hoàng-Chương, được coi là thi-bá trong Làng Thơ Việt, viết kịch thơ Trương-Chi khoảng 1944; cho My-nương si-mê tiếng hát mà lãng-mạn tưởng-tượng thành *Chàng áo đẹp phát-phơ, nụ cười phong-nguyệt*... Còn tể-tướng đánh giá người nghệ-sỹ theo tiêu-chuẩn đời thường. *Nếu như là con nhà... có văn-tài... có học-vấn... có phong-tư đài các thì ta cho kết lứa đôi*... Trong khi Trương-Chi, chỉ có mỗi giọng hát tuyệt-vời còn ngoài ra hình-hài không có chút gì hấp-dẫn, nên My-nương xua đuổi rồi than-thở *hóa ra Người bao đêm ta gửi mộng trao tình lại chính là gã bĩ-phu này*... Thi-bá họ Vũ cho Trương-Chi tự-tử; ông soáy vào cái *định-mệnh người nghệ-sỹ* sở-hữu về đẹp nghệ-thuật (tiếng hát) còn về các mặt khác thì thua-thiệt với đời và rút cuộc, là kẻ cô-đơn, ái-ngại thấy thân-phận mình *chỉ là một kẻ si-tình áo lá cuồng vọng mê người thâm-khuê lụa gấm son vàng*.

Vào khoảng mười năm sau, 1954, Vũ-Khắc-Khoan “kể chuyện” Trương-Chi cho một thanh-niên cỡ tuổi em mình đang hăm-hở dần thân vào cuộc

sống đấu-tranh chính-trị hiện-thời; ông chọn một Trương-Chi vốn có sẵn giọng hát quyến-rũ mê-hoặc người, lại được sư-phụ *huấn-luyện thêm để cảm thông được với gỗ-đá*; rồi sư-phụ cho xuống núi, dặn *chỉ hát cho người đồng-cảnh*, đừng để tiếng hát bị lợi dụng. Trương-Chi say rượu nhận hát cho nhóm chài địa-phương. Rồi My-nương đâm ra quyến-luyến anh chàng; bày nhóm thuyền chài sợ mất Trương-Chi, bèn phao tin chàng bị phong, cần che mặt để hát. Trương-Chi che mặt mà hát... Dần dần giọng anh thành khan đặc, và dần-dần chính anh chàng hóa thân; soi mặt nước thấy mình lột sác thành gỗ-ghề thô-kệch. Người kể chuyện tên là Khoan, khuyên người nghe nên thận-trọng khi lựa-chọn con đường tranh-đấu và dần-thân; giữ lý-tưởng chứ đừng theo con đường do bày-dàn phe-nhóm áp-đặt mà rồi sẽ thoái-hóa. Truyện Vũ-Khắc-Khoan mang *dấu-ấn chính-trị đương-thời*.

Bài viết của Nguyễn-Đình-Thị phân-tách tâm-lý hai nhân-vật: My-nương dằng-co giữa cái mâu-thuẫn *tài ca tuyệt-vời thậm-hay của nghệ-sỹ và cái hình-dáng tiều-tụy thậm xấu của anh chài*; còn Trương-Chi tương-tự mà chết do sự so-le giữa hình-hài thực-thể người nghệ-sỹ và kỳ-vọng quá cao của đời; Nguyễn-Đình-Thị chấm-dứt với một điểm lạc-quan: tình hai người sẽ còn mãi mãi, cả hai nhân-vật cùng khẳng-định như vậy.

Nguyễn-Huy-Thiệp vẽ ra một Trương Chi tầm-thường—có phần “hạ-cấp” thô-tục; trước kia vẫn chịu-đựng lướt qua các ước-lệ để mà sống yên-ôn “giữa bầy”, không suy-nghĩ nhiều, hát theo lệnh của bầy-nhóm. Nay khi biết yêu tuyệt-đối, chàng nhận-thức rằng mình đã chưa từng sống thật, đã tự tha-hóa mình từ thuở xa-xưa, đã đánh mất bản-sắc. Bây giờ chàng phải hát cho chính mình để tìm lại linh-hồn mình, đó là nghệ-thuật chân-chính—mà cũng là tình khao-khát tuyệt-đối của con người.

Vẫn thấy cái tự-do và thiên-tài sáng-tạo nắm phần quan-trọng hơn là sự-kiện trong tác-phẩm.

Ghi-chú

1- Chúng tôi dẫn một trong nhiều bản dân-gian nghe thấy—và nhớ lại—chứ thực-sự có rất nhiều dị-bản, vì bài ca truyền-khẩu được nhiều người ghi xuống ở nhiều địa-phương, theo chiều dài thời-gian, thuộc nhiều thể-loại ca-hát. Người ta hay kể đến các bài thể-loại quan-họ Bắc-ninh, thường trình-bày tập-thể, hát theo bè, nhiều “liền-anh liền-chị” biểu-diễn, nhạc-điệu du-dương nhịp-nhàng, kèm theo các lời đệm tình-tính-tang tang-tính-tình, văn-bản tương-đối vững-chắc, nhạc phụ-đệm tương-đối phong-phú; trái lại, các bản xẩm, vài—hay có khi chỉ có một—nghệ-sỹ trình bày ở góc đường phố, xử dụng một hai cái đàn một giầy, giọng nhiều lời ngâm ừ-ừ-ư... Các bà mẹ hát theo trí nhớ và có khi sửa đổi vài tiếng cổ sang tân-văn... Một thí-dụ tôi thường nghe thấy là *Người thì rất xấu, hát thì rất hay. Từ rất ngày nay thông-dụng chỉ về phẩm-chất cao hơn thường*. Các

bà lớn tuổi ngày xưa *không nói rất mà dùng cực* chỉ mức cao tuyệt-đối. Có các cụ ựa từ *thậm*; theo Khai-trí tiến-đức, thậm như là rất, lắm; theo cuốn tự-điển (mới nhất Lê-Văn-Thu & Nguyễn-Hiền, 2023) Việt-ngữ Phổ-thông thì thậm là quá-sức; nói chung là tốt-bực.

Dị-bản cũng tùy theo tâm-trạng độc-giả đời sau muốn chuyện có hậu *duyên sau lại lành* hay lâm-ly éo-le *lấy nhau cũng không thành*.

2- Phạm-Duy-Khiêm dẫn hai câu Kiều, 709-10, để nhấn mạnh vào chi-tiết thần-kỳ cho chuyện thêm hấp-dẫn; ông dịch thành “Tant que la dette d’amour demeure, Au Pays des Sources, la pierre d’amour ne peut fondre.”

Chi-tiết thần-kỳ nay có thể do tích Trương-Chi Mỹ-nương bên ta hay chuyện Quan Diệp Nhược với thôn nữ Tàn Thủy Hải bên Trung-quốc, thần-hình hay trái-tim đau-khổ hóa đá.

Bốn câu cuối vừa thần-kỳ vừa nặng tình lãng-mạn diễm-lệ, tạo ra cái kết có hậu.

4- Phần đầu giới thiệu hai nhân-vật với mâu-thuẫn: Trương-Chi có tài nhưng hình-dung khó coi (mâu-thuẫn theo phép bù-trừ bì-sắc-tư-phong); họ có hai nếp sống khác ngược, bên phóng-khoảng trên sông đối với bên kín cổng cao tường; mâu-thuẫn này có thể suy-diễn ra các nhân-vật thuộc hai đẳng-cấp khác nhau với hai văn-hóa khác nhau, điều Nguyễn-Huy-Thiệp sẽ khai-thác về sau, biến cái xấu hình-dung thành cái xấu văn-hóa, Trương Chi ăn-nói và hành-xử hơi “thiếu văn-hóa”!

5- Sau sáu thập-niên chính-quyền Bảo-hộ tổ-chức hành-chánh và quản-trị nước ta, một số nhóm ảnh-hưởng dần-dần thành-hình: một là số công-chức có Tây-học sinh-hoạt trong guồng-máy cai-trị; hai là các doanh-thương-nhân bắt chước các sinh-hoạt dịch-vụ công-nghệ mới; ba là các trí-thức do hệ-thống giáo-dục Pháp-Việt đào-tạo, được một số sinh viên du-học từ Pháp về tăng-cường. Trong sinh-hoạt văn-hóa, nhóm trí-thức chia đại-khái thành ba khuynh-hướng: bảo-thủ tiệm-tiến ôn-cổ TRI-TÂN, duy-tân theo mẫu Tây-phương THANH-NGHỊ và tự-lập HÀN-THUYỀN về tám ao nhà. Dùng văn quốc-ngữ có các tác-phẩm lịch-sử và văn-học như Nam-hải dị-nhân, Rắn báo oán, Kho vàng Sầm-sơn, Quả dưa đỏ. *Một số tác-phẩm ra mắt bằng tiếng Pháp, giới-thiệu văn-hóa Việt như kể trong thân bài.*

6- Phạm-Duy-Khiêm: 1908-1974, là con nhà văn Phạm-Duy-Tôn và là anh nhạc-sỹ Phạm-Duy; đậu Thạc-sỹ văn-phạm ở Paris, về cùng viết cuốn *Việt-Nam văn-phạm* với Trần-Trọng-Kim và Bùi-Kỷ, đi dạy học ở các trường Bưởi và Albert Sarraut ở Hà-nội. Trong thế-chiến thứ hai, đầu quân để đi đánh Đức “bảo-vệ văn-minh thế-giới”; 1954 đặc-nhiệm phủ Thủ-tướng thời Ngô-Đình-Diệm; sau làm Đại-sứ VN tại Pháp và Đại-diện thường-trực cạnh UNESCO. Năm 1951, ông cho xuất-bản cuốn *Légendes des terres sereines (Truyện cổ-tích trên xứ-sở an-bình)* gồm ba chục truyện ngắn, truyện đầu là về Trương-Chi; nhiều tác-phẩm khác tiếp theo trong đó có các cuốn

La place d’un homme và *Nam et Sylvie*, cuốn sau này được giải-thưởng của Viện Hàn-lâm Pháp.

7- Lê-Thành-Khôi: 1923 –2025 là con GS Lê-Thành-Y và rể DS Thắm-Hoàng-Tín; ông là một học-giả đa-ngành, có nhiều văn-bằng thuộc nhiều ngành chuyên-môn đa-dạng như tiến sĩ về kinh tế học (1949 Paris), rồi Luật pháp quốc tế (La Haie, Hà Lan), cử nhân văn chương Sorbonne, học Hán ngữ Trường Ngoại ngữ phương Đông (Paris). Năm 1968, ông bảo -vệ cùng lúc 2 luận án tiến sĩ về công nghệ giáo dục và tiến sĩ ngành khoa học xã hội. Viết nhiều tác-phẩm lớn như *Le Việt Nam: Histoire et civilisation* (1955) và *Histoire du Việt Nam, des origines à 1858* (1982). Cuốn *Le Cristal d’Amour* gom nhiều cổ-tích mà truyện cuối kể về Trương Chi, dùng tên truyện làm tên chung cả cuốn sách. Mất tháng 2-2025, đại-thọ 101 tuổi.

8- Cho đến đầu năm 1945, nước ta còn bị phân chia và là thuộc-địa. Trong năm 1945, hai lần tuyên-bố Độc-lập (tháng 3 rồi tháng 9-1945); sau đó, tham-dự nhiều hội-nghị tầm-cỡ quốc-tế ở Đà-lạt (4-1946) rồi Fontainebleau (7-1946) rồi Élysée(1949) Pau (6-1950) rồi Geneva (1954). Khoảng giữa thế-kỷ 20, có những tác-giả viết Pháp-văn giới-thiệu văn-hóa cho thế-giới bên ngoài.

9- Nguyễn-Mạnh-Tường: 1909—1997; lưỡng khoa tiến-sỹ ở tuổi 22-23, du-học ở Pháp về, chủ-trương tạo lớp người mới để xây-dựng phương Đông theo mẫu cổ Hy-La, trình-bày trong bộ sách *Construction de L’Orient* hai cuốn. Theo ông, lớp người mới có tư-duy, biết suy-nghĩ lý-luận về thiên-nhiên và thế-giới thay vì nhắm mắt tin theo những lý-thuyết truyền-thống mơ-hồ huyền-bí. Họ cũng nên nhớ rằng con người gồm cả phần thể-xác và tinh-thần, nên giữ thăng-bằng, chẳng cần đi theo đường mòn khắc-kỷ hành xác vô-ích. Những giá-trị thời Phục-hưng ở Âu-châu dần biến-chuyển thành giá-trị nhân-bản, con người mới biết suy-tư, biết lựa-chọn và có ý-chí thực-hiện điều lựa-chọn; và nhận trách-nhiệm về việc lựa-chọn và thực-hiện. Kịch nhân-bản *Anh Chài Le pêcheur* minh-họa nếp văn-hóa *nhân-bản: do người (quyết-định) /bởi người (thực-hiện)/cho người (nhận trách-nhiệm hay chịu hậu-quả)*.

10- Kịch múa rối, *Un pêcheur* nằm trong cuốn *Le voyage et le sentiment*, 1943; tái-bản với bản chuyển-ngữ *Anh Chài*, 2015, Hoa-kỳ.

11- Trần-Huy-Minh, sinh năm 1979 ở vùng Paris, được bà nuôi và dạy-dỗ lúc nhỏ, biết về Việt-Nam qua bà kể lại, đặc-biệt là về phong-tục và cổ-tích. Nhưng sau khi đi học xa và làm công-tác văn-hóa, bà cảm thấy “dần dần xa bà” và xa những kỷ-niệm về Việt-Nam do bà kể. Để nhớ, bà đã viết một cuốn *Le Lac né en une nuit et autres légendes du Vietnam* (2008) và đầu năm nay, 2025, một cuốn nhớ về bà, *Ma grand-mère et le pays de la poésie*, (2025) được giải-thưởng tiểu-thuyết Marie Claire.

Nguyễn Lê Hiếu

Nhân mùa phượng vĩ kỷ niệm lần thứ 25 tại Houston (Texas) năm 2013, người viết có dịp gặp lại bạn cũ, thầy xưa trong số ấy có thầy cô Trương Quý Địch từ Đức về tham dự. Biết bao kỷ niệm thời học sinh tại trường Quốc Học lần lượt ùa về. Kỷ niệm mà người viết không bao giờ quên, đối với thầy Địch dạy môn Sử, Địa lúc người viết đang học Đề Ngũ, tại trường Quốc Học niên học 1957-1958. Lúc bấy giờ, người viết với cùng một số bạn khác như Lê Văn Phước, Trần Văn Huyền, Châu Văn Thuận, Đoàn Ngải, Tôn Thất Cầm, Nguyễn Văn Mai... được tuyển vào hai lớp Đề Thất đầu tiên cho trường Quốc Học gồm hơn 100 học sinh vào năm 1955, sau khi quân đội Pháp giao lại trường Khải Định cho Việt Nam, người viết được giáo sư cổ vấn chọn làm trưởng lớp từ lớp Đề Thất 1, cho đến Đề Ngũ tên là Trần Văn Điền học hành tương đối khá. Sinh hoạt hiệu đoàn được quý giáo sư nhất là giáo sư chủ nhiệm hài lòng vì người viết đã từng sinh hoạt trong gia đình Phật Tử và hướng đạo với các bạn Võ Đăng Cảnh, Võ Đăng Đồng (cùng lớp tại Quốc Học) tại chùa Từ Hiếu Huế.

Đến năm Đề Ngũ (1958), người viết cùng với các bạn học cùng lớp thi bằng Trung Học đệ nhất cấp, vì bạn nào cũng gặp hoàn cảnh khó khăn. Hai bạn cùng lớp thi bằng với người viết là Ngô Mạnh Trinh và Trần Văn Hoàng đều cùng lớp Đề Ngũ 1 tức lớp 8 ngày nay. Ban ngày theo học chương trình Đề Ngũ tại trường Quốc Học, ban đêm theo học chương trình Đề Tứ tại trường Luật ở Huế do các anh đại học sư phạm Huế giảng dạy.

Cuối tuần lại đạp xe đạp lên Trúc Lâm, Chợ Thông (sau chùa Thiên Mụ) để học thêm môn Toán, Lý, Hoá chương trình Đề Tứ do các anh Trần Dật, Trần Chung và Trần Quả đang học lớp Đề Nhất Quốc Học hướng dẫn thêm rất nhiệt tình, vì thấy bọn này gia đình nghèo mà ham học nên dốc lòng giúp đỡ không tính thù lao. Thật gian nan, vất vả nhất là

mùa mưa gió tại Huế. Đường đi lên Chợ Thông lúc bấy giờ lầy lội, nhiều lúc phải vác xe đạp mà đi chứ không đạp xe được. Vào giữa tháng 02/1958, bài vở ôn thi bằng quá dồn dập, bọn tôi ba đứa bỏ học các giờ Vạn Vật (thầy Lộc), Quốc Văn (thầy Phiên) và Sử Địa (thầy Địch) vì tháng 05/1958 thi bằng Trung Học, chỉ còn 3 tháng nữa thôi. Bọn tôi vào các phòng trống bên cạnh cùng trường cùng nhau làm bài tập của chương trình Đề Tứ để chuẩn bị thi. Như thường lệ, mỗi khi vào lớp quý vị giáo sư điểm danh, đọc từng tên, học sinh đứng dậy hoặc đưa tay mỗi khi thầy đọc đến tên mình. Một hôm, thầy xướng danh Trần Văn Điền thấy vắng mặt (chắc đã vài lần), thầy hỏi: "Trò Trần Văn Điền là trưởng lớp sao vắng mặt nhiều lần thế này?", nhanh như chớp bạn Võ Đăng Đồng đứng dậy thưa: "Thưa thầy, trò Điền nói môn Sử, Địa của thầy không quan trọng nên trò không học". Nét mặt thầy có vẻ tức giận (theo bạn bè kể lại), thầy liền gạch đỏ trong sổ 3 con zero to tướng. Tan giờ học, bạn Nguyễn Hữu Thân, con thầy giám thị Nguyễn Hữu Cầu đến cho biết sự việc như vậy. Cả 3 đứa nghỉ học lo lắng, nghĩ cách để thầy bớt giận để yên tâm tiếp tục việc học thi bằng. Ngay chiều hôm ấy, người viết đạp xe đạp theo chiếc xe mobylette Pháp màu vàng của thầy Địch từ trường Quốc học đến cầu Bao Vinh để biết được nhà thầy ngay dưới chân cầu Bao Vinh nhìn ra hướng bờ sông. Đoạn đường dài từ đường Lê Lợi qua cầu Tràng Tiền, Trần Hưng Đạo, Hàng Bè cho đến Bao Vinh, gặp giờ tan học, thầy chạy xe chậm mới đạp theo kịp. Thế mà nhiều đoạn khuất bóng xe thầy làm người viết càng toát mồ hôi hột mới theo kịp thầy.

Buổi sáng Chủ Nhật tuần ấy, cả 3 đứa đạp xe đạp thật sớm về nhà thầy Địch ở Bao Vinh để trình bày sự việc mong thầy thông cảm giúp đỡ. Mới 8 giờ sáng, thầy đang mặc đồ pijama trắng, hai tay chấp sau lưng đang lưng thưng đi bộ quanh sân nhà, nhìn ra sông nét mặt thư thả. Thấy ba đứa bước vào thưa

thầy, thầy mời 3 đứa vào nhà, ngồi gian giữa ngay bộ bàn sáu ghế sang trọng, thầy rót trà mời uống.

Thầy hỏi: “Các trò đến nhà thầy sớm như vậy có việc gì?”.

Diễn đại diện thưa thầy: “Hôm nay tụi em ba đứa đến nhà thầy sớm trước thăm thầy, sau trình bày rõ sự việc khiến thầy bức tức lúc điểm danh tụi em vắng mặt trong giờ Sứ, Địa của thầy. Tụi em mỗi đứa mỗi hoàn cảnh, gia đình ngặt nghèo khó khăn, ba của trò Trinh đau bệnh gan trầm trọng, ba của trò Hoàn làm công viên cây xanh vất vả tuổi già nay đau mai ồm, còn em ba mất sớm, không ai giúp đỡ ngoài chuyện học bổng toàn phần của trường. Tụi em nhận thấy hoàn cảnh gia đình như vậy, không thể yên tâm học hành bình thường được nên tụi em học thêm chương trình Đề Tứ ban đêm, định thi bằng Trung học, kiếm ngành nghề ra đời sớm giúp gia đình và sau này sẽ học thêm. Gần đến kỳ thi, tụi em phải vất vả cùng nhau học các môn toán, lý hoá chương trình lớp Đề Tứ trong các phòng trống ở trường, chứ tụi em không bao giờ có ý xem thường môn sứ, địa của thầy không quan trọng như trò Võ Đăng Đồng đã nói”.

Nghe xong, nét mặt thầy có vẻ thay đổi, đầm chiêu, suy tư thầy nói: “Nghe trò Diễn trình bày hoàn cảnh của các em, các em lại lo học thêm ngày đêm để thi bằng, thầy không buồn giận các em nữa. Thầy sẽ giúp sức để các em yên tâm học để đạt mục đích. Thầy sẽ bỏ 3 con zero cho trò Diễn, trò Hoàn và trò Trinh. Từ nay đến giờ Sứ, Địa của thầy các em được nghỉ học để ôn thi. Thầy sẽ nói các thầy Lộc (Vạn Vật), thầy Phiên (Quốc Văn) giúp các em thêm. Thầy có lời khen ngợi các em, chúc các em thành công”.

Nghe thầy nói xong, cả ba đứa nhẹ nhõm vui mừng, xin cảm ơn thầy và ra về trong lòng vui sướng, vì đã trút được mọi sự lo lắng, yên tâm để học. Trông nét mặt thầy quá đạo đức và cao đẹp. Kết quả kỳ thi, cả ba đứa cùng học thi bằng đều đậu ngay kỳ 1, kể cả vấn đáp kỳ thi trung học Đề Nhất cấp hè 1958. Có vài bạn lớp Đề Ngũ 2 cùng thi bằng như Hoàng Vạn Vĩnh, Hoàng Công Dùm nhưng thiếu may mắn. Ngô Mạnh Trinh tuổi thiếu vì sinh năm 1943 mới 15 tuổi nên không thi được vào các ngành, không cho vào lớp Đề Tam Quốc Học vì nhà trường biết thi bằng nên phải học Đề Tam ở ngoài. Người viết Trần Văn Điền và đổi tên thành Trần Minh Trung đã sửa lại đúng năm sinh 1940, đủ tuổi để thi vào các ngành cán sự y tế quốc gia thương mại và sự phạm cấp tốc nhưng Sự phạm có kết quả trước, lại đúng ngành nghề mình mong muốn. Hoàn và Trung vào học sự phạm Huế năm 1958-1959. Trong lúc các bạn lớp Đề Ngũ Quốc Học bắt đầu năm học mới của lớp Đề Tứ. Vào được Sự Phạm lúc ấy cũng đã khó tranh đua chọn 150 trong số 1500 thí sinh dự thi.

Ra đời sớm năm 19 tuổi, làm hiệu trưởng các trường tiểu học ở Quảng Nam, vài năm sau lại gặp các bạn khác cùng lớp đã ra đi dạy như mình, như bạn Lê Văn Phước, Tôn Thất Cẩm và Châu Văn

Thuận. Đến năm 1967, sau khi tự học đậu được Tú Tài 1 và Tú Tài 2, lại may mắn thi đậu được bằng khả năng sư phạm trung cấp do Bộ Giáo Dục tổ chức nên được chuyển đổi lên dạy trung học tại trường Trung học Đông Giang Đà Nẵng, sau khi được biệt phái về lại Bộ Giáo Dục kể từ năm 1970 (nhập ngũ khoá 22 SQTĐ Thủ Đức). Nhìn lại thời gian đã qua quá nhanh, mới ngày nào đó đến nay đã hơn 60 năm (1958-2015) gặp lại bạn cũ trong Kỳ hội ngộ 1 tại San Jose Bắc Cali năm 2012, biết bao vui mừng, tay bắt tay, nói mãi không hết chuyện. Tuổi cũng nên nhắc lại vài bạn cũ kể còn, người mất. Bạn Võ Đăng Cảnh, phó trưởng lớp đã mất năm 1968, khi đi Thủ Đức ngành công binh, tính tình hiền từ rất dễ thương khác với em ruột Võ Đăng Đồng sau này cũng đi nghề giáo, cùng ở tù với mình ở tại An Điền (QN). Bạn Ngô Mạnh Trinh nghịch nhất lớp, thỉnh thoảng thủ tiêu sổ điểm danh, Trinh đã mất ở Sài Gòn năm 1988 vì bệnh gan. Bạn Nguyễn Văn Trục và mình đã lo đám tang cũng như lo tổ chức đám cưới cho Trinh trước đó một năm tại Bình Thạnh, Sài Gòn. Mình còn nhớ ngồi bàn đầu trong lớp gồm có Hà Thúc Tầm, Hà Thúc Chúc (con ông Hà Thúc Luyện tỉnh trưởng Thừa Thiên Huế lúc ấy). Trương Nguyễn Quỳnh, Nguyễn Đức Văn Hùng và Châu Văn Thuận, chỉ có bạn Quỳnh không có tin tức trong hơn 50 năm qua. Bạn Hà Thúc Chúc đã ra đi vĩnh viễn cách đây vài năm tại Thái Lan. Mới đây bạn Đoàn Lô đã từ già chúng ta tại San Jose Bắc Cali. Mùa phượng vĩ 2013, gặp lại thầy Trương Quý Định tại Houston (Texas). Thầy trò gặp lại nhau biết bao vui mừng, kể lại biết bao kỷ niệm. Trông thầy vẫn còn khoẻ mạnh. Chắc đã ngoài 80 tuổi, vì tụi mình cũng đã 75 hoặc trên 75. Thầy vẫn còn nhớ kỷ niệm năm xưa vẫn hiện từ phúc hậu như thuở nào. Thầy nói: Lớp của cậu có vài bạn quá nghịch, một hôm vào lớp tôi cầm khăn lau bảng hôi toàn mùi nước tiểu. Thầy vẫn còn nhớ kỷ niệm năm xưa khi đến thăm thầy như đã trình bày ở trên. Vừa nhắc lại thầy vừa cười nhắc sự nghịch ngợm này, thầy nhớ mãi trong nghề đi dạy, nhất là sự trình bày chân thật hoàn cảnh thật sự của 3 học sinh nghèo chăm học sau này, có nhiều bạn đã chọn nghề đi dạy, ngành giáo dục có lẽ hình ảnh của quý thầy ngày ấy cao đẹp quá được xã hội trọng vọng, đời sống vật chất lại thoải mái.

Thời gian trôi nhanh, biết bao kỷ niệm thân thương đời học sinh đã lưu lại trong mỗi chúng ta tình cảm bằng hữu, nghĩa thầy trò. Nhờ sự giáo dục Miền Nam thời bấy giờ đã vun đắp, đào tạo một thế hệ tốt đẹp vì có được nền giáo dục đầy đủ đặc tính, nhân bản dân tộc và khai phóng khó tìm thấy được dưới mái trường xã hội chủ nghĩa trong nền giáo dục hiện tại ở Việt Nam. Nền giáo dục hiện tại đã làm băng hoại xã hội, đạo đức suy đồi, phải mất nhiều thế hệ nữa mới xây dựng lại được nền giáo dục như xưa khi chế độ Cộng sản tại Việt Nam không còn nữa.

Trung Tran

để tưởng niệm

một người bạn vừa ra đi

Cầu nguyện cho
Hương Linh Luc Trần Văn Thanh
sớm an nghỉ nơi cõi Thiên Đàng

BS Trần Văn Thanh
(1944-2025)

tiễn đưa

Rồi có một ngày nhẹ bước đi,
Ai người đưa tiễn lúc phân kỳ,
Chút lời từ giã về quê cũ,
Bạn bè thân quyến chốn trường thi.

Trăm năm cuộc sống có là bao,
Ném đủ vui buồn chốn ao đào,
Sinh ký tử quy về nguồn cội,
Buông xả phong trần giấc chiêm bao.

Nhân thế phù du cõi si sân,
Không sắc ào hình trắng mây tầng,
Đường ảo giác giờ dừng trôi nổi,
Vô thường thanh thản toại lòng chân.

Người đi thanh thản về an tịnh,
Lòng chẳng bụi ngùi ngày nhân sinh,
Đôi dòng lệ nửa vui, nửa thảm,
Xin tiễn người đi chốn an bình.

Huỳnh Anh Trần-Schroeder

Thay Cáo Phó

Trần văn Thanh,
tên Thánh là **Saint Luc**
sinh ngày 29/08/1944, mất ngày 18/03/2025,
tại nhà thương Saint Joseph, Paris
Chôn tại Nghĩa trang Le Kremlin Bicêtre,
cách Porte d'Italie vài cây số.
Vợ **Nguyễn Kim Ánh**

Ngày 17 tháng 5, năm 2025, tôi nhận được Tin Buồn về sự ra đi của Trần Văn Thanh từ Huỳnh Anh qua forward email Paul Colot:

"Hello các bạn YK 72,

Lâu quá không nhận được tin của anh BS Trần Văn Thanh (Thanh Tóc Bạc).

Mới hôm qua Paul mới nhận được tin là Anh Thanh đã qua đời tại Pháp cách đây gần 2 tháng vì bạo bệnh.

Tin buồn được một vài anh em trong Y Giới ở Pháp cho hay. Anh Thanh rất trầm lặng kín đáo nên sự ra đi của anh ấy cũng kín đáo và trầm lặng. Chúng ta hãy cầu nguyện cho HƯƠNG LINH của anh Thanh sớm được tiêu điều nơi CỐI LÀNH.

Mến chúc các anh chị luôn luôn được vui khỏe và an lành.

Paul Colot "

Như vậy là Trần Văn Thanh đã qua đời từ tháng Ba năm 2025

Tôi đã hỏi đáp Huỳnh Anh như sau:

"Chị Huỳnh Anh ơi,

Buồn quá, Thanh là bạn thân của tôi từ hồi học năm thứ nhất y khoa. Chúng tôi thân với cả gia đình Thanh.

Chân thành chia buồn cùng tang quyến và con gái Thanh, đã từng liên lạc với tôi.

Cầu nguyện cho hương hồn Thanh sớm siêu thoát về Cõi Vĩnh Hằng.

Trần Mạnh Tung và Gia đình.

Mùi ơi, thay Tung đến chia buồn với gia đình Thanh dùm tôi nhé!”.

Sau khi biết được Tin Buồn về sự ra đi của Thanh, tôi email cho Nguyễn Văn Mùi, bạn thân đồng khóa với Tôi và Thanh, và Khánh Vân, đương nhiệm Hội trưởng Hội Y giới VN tại Pháp hỏi thăm thêm Tin Tức chi tiết về sự ra đi đột ngột của Thanh.

Trước hết, tôi được Vợ chồng Mùi - Minh Thu hỏi đáp:

“Ban Tung thân,

Tôi không có biết chi tiết nào về sự ra đi của bạn Trần Văn Thanh, Thanh là người bạn trầm lặng và rất là kín đáo, Tôi biết Thanh, Thông, Thiện và anh Lễ (yk 70) thỉnh thoảng gặp nhau nói chuyện về bệnh, tôi không có tham gia, nhưng thỉnh thoảng cũng gặp các bạn.

Riêng bạn Thanh có đến nhà tôi nhiều lần, có lần vợ chồng tôi mời anh đến nhà tôi nhân dịp trung thu, thường thức bánh trung thu làm tại nhà, anh có đem tặng một chùm bông Quỳnh Hoa (rất quý) vừa mới nở do anh trồng, anh Thanh rất kín tiếng nên tụi tôi chỉ liên lạc với anh qua điện thoại phòng mạch ở Vitry-sur-Seine, vì không biết chỗ anh ở, có lần cũng hơn 20 năm, tình cờ biết được nhà anh đang ở cũng cùng Quận 14 cách nhà tụi tôi khoảng 5 phút đi bộ, và sau đó vài năm anh đã bán nhà này, những năm gần đây thường gặp anh nhiều hơn, nhất là không bao giờ vắng mặt khi tiếp các bạn ở nơi khác đến và luôn luôn tang bạn bè qua vài vắn thơ chúc mừng.

Tụi tôi biết rõ gia đình anh Thanh, Ba Má và các em của Anh, anh có người em là BS Trần Văn Phước ra trường sau 75 là bạn trung học với em của nhà tôi, anh Thanh có vợ và hai con gái, về sau anh cho biết đã bảo lãnh một cô gái lớn sang Pháp và mua một studio ở Quận 15 cho con ở. Sau này anh đã gả chồng cho con.

Nhớ lại bạn Thanh mà tôi gặp tháng 11 /2024 ở khu phố tàu Paris, tôi còn nhắc lại bạn cùng về VN thăm trường y, anh Thanh nói ở lại Pháp Noel và Tết Tây và về VN mùa Tết âm lịch, lần sau cùng tình cờ gặp anh sau Tết từ nhà thờ La Chapelle Méraculeuse Quận 7 đi ra. Tụi tôi có gọi anh, anh trả lời và vội vã đi ngay nên chưa hỏi gì được, tụi tôi cảm thấy lạ vì sao anh lại đi nhà thờ này vì người theo đạo Thiên Chúa, thì nhà thờ này rất linh thiêng nên có nhiều người từ nhiều nước đi viếng lễ, nơi đây có rất nhiều lễ liên tục, Cha giảng bằng ngôn ngữ theo lễ của mỗi nước, nên lúc nào cũng đông.

Vợ chồng tôi cũng thường đi lễ ở đây rất tiện vì trên một tuyến đường xe bus.

Thật là buồn, và thương tiếc người bạn đã ra đi

quá kín đáo, mình không có dịp tiễn bạn đến nơi an nghỉ cuối cùng.

Chỉ còn cùng cầu nguyện linh hồn bạn về với Chúa

VC Nguyễn Văn Mùi”.

Tôi đã hồi đáp thơ của VC Mùi-Minh Thu:

“Mùi-Minh Thu thân,

Mùi kể chuyện về Thanh, như thế cũng tạm đủ! Cảm ơn Mùi-Minh Thu.

Tiếc là 2 lần VC tôi qua Paris ghé nhà Mùi-Minh Thu được cháu trai đãi tiệc mà vẫn không gặp được Thanh. Sau này, Thanh thường xuyên gửi Thơ Vắn cho tôi để đăng trên Báo của Hội Y Nha Dược-Florida. Tình cờ Huỳnh Anh (bên Mỹ) lại cũng thường xuyên cộng tác với Báo YNDF, mà Thanh và Huỳnh Anh lại quen thân với nhau từ trước rồi, nên hai người trao đổi Thơ Vắn với nhau qua trung gian của tôi. Hai người rất hợp nhau đối đáp qua lại bằng thơ phú rất tương đắc! Đột nhiên sau số Báo Tết Xuân Ất Tỵ 2025, không thấy Thanh gửi Thơ, Vắn mặc dù tôi đã nhắc nhở nhiều lần! Thì ra Thanh bị bệnh nặng và đã qua đời! Đến nay Huỳnh Anh mới biết mà cho tôi hay.

Buồn quá! Thanh là bạn thân của tôi từ hồi năm thứ nhất YK. Tụi tôi hay đi chơi chung với nhau vào cuối tuần (Tôi cũng than với Đoàn Thế Thanh, nên Má tôi gọi Trần Văn Thanh là "Thanh Cao", còn Đoàn Thế Thanh là "Thanh Lùn"). Nhà Trần Văn Thanh ở hẻm cạnh rạp Thanh Bình đường Phạm Ngũ Lão. Nhà tôi gần góc đường Võ Tánh và Cổng Quỳnh, cách rạp Thanh Bình không xa lắm!

Thôi, từ nay tôi mất một người Bạn Tri kỷ!

Thân mến,
Tung”

Sau đó, tôi nhận được bài tường thuật về buổi lễ cầu nguyện cho Trần Văn Thanh do chính VC Nguyễn Văn Mùi—Minh Thu tổ chức:

“Ngày Thứ Bảy ngày 7 tháng 6, năm 2025 tại nhà thờ saint Hippolyte Paris 13, France.

Với sự hiện diện của hiền thê anh Trần Văn Thanh, chị Kim Ánh là sage femme trước đây tại Bảo Sanh viện Hùng Vương, và các con của anh. Chị Lê Thị Khánh Vân, hội trưởng hội y giới VN tại Pháp, anh Hải Mạnh Tuấn phu quân của chị. Cùng các bạn Y khoa 72: anh Trần Tố Mỹ, anh chi Paul Colot, anh Nguyễn Tội Thiện, chị Nguyễn Xuân Thông, vợ chồng tôi Nguyễn Văn Mùi-Minh Thu. Đầu lễ tôi đã thay mặt các bạn YK72 nói đôi lời (mots d'accueil) giới thiệu mục đích Thánh lễ và phân ưu cùng gia đình anh Thanh.

Chúng tôi đã hiệp ý cầu nguyện xin Chúa thương ban ân sủng cho người bạn quá cố Luc Trần Văn Thanh, đã có một lòng tin bền vững nơi Chúa đến phút lâm chung.

Père Prosper LOKOSSOU đã dâng thánh lễ, nguyện xin Chúa cho linh hồn bạn Thanh được đến chốn an nghỉ trên nước Thiên Đàng, và ban cho hiền thê cùng con cái của anh có nhiều nghị lực.

Chúng tôi đã chuyển lời thăm hỏi và chia buồn của tất cả các bạn yk72 và thân hữu của anh Thanh, đến gia đình anh.

Gia đình anh Thanh rất cảm động và xin cảm ơn tình cảm quý báu này.

Chị Thanh cho biết: đây là lần đầu tiên anh Thanh được chính thức đi vào nhà Chúa với tên Thánh và theo ước nguyện của anh.

Nguyễn Văn Mùi-Minh Thu”

Kèm theo là Thư của BS Khánh Vân:

“Anh Tung thân,

Trưa nay mới đi messe, xin lễ nhà thờ cho anh Thanh.

Nhìn ảnh anh tươi cười mà nước mắt rơi.

Nhờ anh chị Mùi xin lễ giùm, nên gặp được các anh Y72 (Paul Colot, Trần Tô Mỹ, Nguyễn Tới Thiện), và gia đình anh Thanh, vợ và con.

Chị Thanh kể bệnh anh đã nặng mới chịu nhập viện, để 1 tháng rưỡi sau thì ra đi. Và anh dặn không được báo tin cho ai.

Thương tiếc một đàn anh vui vẻ, hiền lành. Anh đã về với Chúa.

Khánh Vân”

Từ trái sang phải. Hàng đầu: Khánh Vân, Kim Ánh, Bảo, Tới Thiện.

Hàng sau: Paul Colot, Mùi, Tô Mỹ.

Thanh) và 2 người con: 1 trai tên Bảo, 1 gái.

Trong thư trước, Mùi cho biết là Thanh có 1 vợ 2 con gái còn ở lại VN, và Thanh đã bảo lãnh cô con gái lớn qua Pháp, mua một studio ở Quận 15 cho con, sau này đã gả chồng cho con. Như vậy, cô con gái này có dự thánh lễ do VC Mùi-Minh Thu tổ chức không? Sao không thấy nói? .

Cuộc đời của Thanh cũng nhiều gian nan, nhưng miệng lúc nào cũng tươi cười, vui vẻ với bạn bè.

Cháu Bảo, con trai Thanh, trong hình, có vẻ như bị Down syndrome?

Thân mến,
Tung”

Mùi-Minh Thu đã trả lời chính xác như sau:

“Anh chị Tung thân mến,

Thăm anh chị và các cháu đáng mạnh .

Trong Thánh lễ cầu nguyện cho anh Thanh, với sự hiện diện của gia đình anh Thanh gồm có vợ và 2 con (con trai là con của chị Ánh, tên Bảo. Cháu bị handicap từ lúc mới sinh, này được 47 tuổi, cháu không nói được.

Con gái là con với vợ trước, tên Nhung. Anh Thanh có tất cả 3 người con :Hương, Nhung. Bảo.

Hai con gái với chị Thanh trước, cháu Hương và cháu Nhung. Anh Thanh bảo lãnh cho 2 con gái qua Pháp, cháu Hương không đi ở lại VN lập gia đình. Cháu Nhung qua Pháp sống với anh Thanh và đã có chồng sanh 1 con trai trên 20 tuổi rồi.

Vợ trước của anh Thanh sang Pháp thăm con và ở lại với cháu Nhung.

Cả hai người vợ của anh Thanh đều là người công giáo.

Theo lời chị Kim Ánh, anh Thanh nghiên cứu về đạo giáo rất sâu. Anh phân tích cho chị biết nguồn cội mỗi giáo phái!

Trong thời gian cuối của cuộc đời anh bày tỏ cho chị biết sự suy nghĩ, gắn bó với chị và ước muốn thực hiện chọn lựa theo Thiên Chúa giáo”.

Cám ơn hai bạn Mùi-Minh Thu.

Thư kể về gia đình Trần Văn Thanh như vậy rất rõ ràng.

Cuộc đời Bạn Thanh của chúng ta quá gian nan!

Từ trái sang phải. Hàng đầu: Nhung, Kim Ánh, Bảo. Hàng sau: Vợ Ng. X. Thông, Khánh Vân, VC Paul Colot, Mùi, Tô Mỹ, Tới Thiện.

Từ trái sang phải: VC Paul Colot, Kim Ánh, VC Mùi-Minh Thu, Bảo

Nhìn những tấm hình chụp trong buổi lễ, tôi gửi cho Mùi-Minh Thu:

“Mùi - Minh Thu thân,

Trong thánh lễ cầu nguyện cho Trần Văn Thanh ngày 7 tháng 6, có sự hiện diện của Chị Kim Ánh (vợ

**Cầu nguyện cho
Hương Linh Luc Trần Văn Thanh
sớm an nghỉ nơi cõi Thiên Đàng**

Trần Mạnh Tung
và Gia đình

Sau đây là Bản nhạc anh Thanh gửi cho Bản Báo để đăng trước khi anh qua đời. Có lẽ là bản nhạc duy nhất anh sáng tác và gửi cho chúng tôi. DS Báo Côn và KS Nguyễn Tuấn có thể hát, thu âm và gửi youtube cho chúng tôi để chúng ta cùng thưởng thức thì quá đẹp!

Hòa Bình Ca
Nhạc và lời của Trần Văn Thanh

Lời ca:

Đã đến rồi năm hai ngàn năm. Loài người ơi cùng nhau đứng dậy. Loài người ơi cùng nhau đứng dậy. Loài người ơi cùng nhau kết đoàn. Đã đến rồi năm hai ngàn năm. Loài người ơi thôi đừng chém giết. Loài người ơi xây dựng hòa bình. Bỏ hận thù chủng tộc màu da cùng nhìn nhau vòng tay nối lại cùng nhìn nhau ôm ấp tình người. Từ cõi nào ta đến nơi đây. Rồi một mai về đâu cát bụi. Loài người ơi ta cùng một giống. Loài người ơi an hưởng thái bình. Đã đến rồi năm hai ngàn năm. Loài người ơi khai hoàn thế giới. Loài người ơi khai hoàn thế giới. Cùng vang ca nhân loại vĩnh tồn. Cùng vang ca nhân loại vĩnh tồn

(Chậm Chậm... vỗ tay theo nhịp)

Tôi cứ tưởng dưới vầng trăng sáng,
Ngồi bên em tâm tưởng bằng an,
Sao vẫn nghe khét mùi bom đạn,
Trời hỏa châu rực ánh lửa vàng,

Sao vẫn thấy bạn bè gục ngã,
Trên chiến trường lửa bom tan tác,
Tiếng ghen ngào quê hương tan tác,
Cảnh tượng tàn xáo thịt nòi da.

Sao thanh bình giờ về mọi nẻo,
Vẫn thấy mình dốc núi lưng đeo,
Nặng vai mang súng nòng lửa khói,
Đời vẫn buồn tình người gieo neo.

Sao quê hương không còn tiếng súng,
Nhưng trời xa lửa vẫn bập bùng,
Bóng bạn xông pha dòng lửa đạn,
Dấu thân người rời rã bờ sông,

Dấu nón đồng của anh tôi tả,
Dòng máu tuôn trong ánh dương tà,
Hồn anh vẫn rên lời uất hận,
Quê hương mình tan tác bao lần.

Bao lầm than, bao niềm uất hận,
Vẫn miên man trên sóng vô thần,
Máu xương anh không giảm sâu quốc hận,
Nên hồn anh vẫn nặng sầu dâng.

Tôi ngồi đây trong đêm trăng sao,
Thương người đi hồn vẫn ao đảo,
Xin nguyện cầu anh thôi vương vấn,
Đã vẹn tròn một kiếp ba đào.

Xin bóng anh cuối trời quê hương,
Theo gió ngàn bay chốn vô thường,
Xếp áo chinh nhân, khép cánh bằng,
Về chốn căn nguyên, chốn vĩnh hằng.

Huỳnh Anh Trần-Schroeder

Rồi cũng đến ngày phải đối diện với thực tế và chấp nhận định mệnh. Một định mệnh nghiệt ngã đến không ngờ! Một tháng vui tạm để khóa lấp nỗi trống vắng, để đánh lừa tâm trạng chao đảo suốt từ khi tôi rời Đà Lạt sau ngày thi cuối khóa. Một "khóa thi ân huệ". Không hơn không kém! Bởi từ lúc nhận lệnh gọi cho đến ngày hạn định trình diện nhập ngũ, chỉ cách vồn vẹn 2 tháng.

Cả nhà thông cảm nỗi buồn của tôi, nên từ Ba Má đến các em đều luôn cố gắng hết mức để tạo một nguồn vui trong gia đình suốt thời gian qua. Tôi thầm cảm ơn Ba vì dù rất buồn, ông cũng đã tận dụng những lúc chỉ có hai cha con, để kể cho nghe về những ngày tầm vông vạt nhọn của thời chống Pháp, cùng những hoàn cảnh mà ông đã trải qua để an ủi và chuẩn bị cho tôi thêm vững tinh thần qua những gian nguy, khổ ải của những ngày chinh chiến sắp đến.

Má và các em thì không cần giấu cảm giác thật của mình. Ai nấy đều buồn thiu và cả tháng qua, những nụ cười liên thoáng của mấy cô em - nhứt là của cô em kế - hầu như rất ít khi được biểu lộ. Ai nấy đều mang nét dầu dầu trên khuôn mặt. Tôi biết Má đêm nào cũng khóc. Vào lính là chuyện sẽ xa gia đình, sẽ vào sinh ra tử, nên buồn phiền là lẽ tất nhiên.

Ngay cả khi sắp, soạn hành lý cho tôi lên Đà Lạt trọ học, Má cũng sụt sùi cả tuần lễ. Tôi hay trêu chọc bà: "Sao Má 'cái lương' quá vậy?!". Bà chỉ bật cười, mắng yêu: "... Cha mày! Chọc quê hả?". Tôi là con trưởng, là niềm hy vọng của gia đình, nên cả nhà không thể không lo lắng cho một tương lai bất định đang chờ đợi tôi. Không khí gia đình, vì vậy mà trầm lắng tới mức... thì thôi cũng đành!

Biết tôi sầu đời, nên dù Sài Gòn đang lên cơn sốt chiến tranh và lệnh giới nghiêm bắt đầu lúc 10 giờ

đêm, Ba Má đã không rầy rà khi tôi đi chơi quá khuya và nhậu nhẹt thường xuyên hơn trước. Tôi đi đâu, làm gì cũng không cần thưa, báo như đã làm hằng bao năm qua. Hôm nay cũng vậy. Ngày cuối cùng trước khi trình diện nhập ngũ là một ngày hè ngập nắng.

Một vòng Sài Gòn buổi sáng chỉ đủ để ngồi ngay góc Café Mai Hương nhìn ông đi qua, bà đi lại trên vỉa hè của góc đường Lê Lợi- Pasteur. Sài Gòn vẫn vui và thật bình thản. Phố Sài Gòn vẫn đẹp. Người Sài Gòn vẫn thờ ơ với chiến tranh dù những màu áo trận và các loại quân xa luôn nhộn nhịp trên đường. Mới chia tay với thằng bạn thân ngay trước rạp Casino Sài Gòn, vừa xong bữa ăn trưa thì anh chàng "mặt trắng như con gái" Võ Hữu Trí lại xách xe xuống nhà rủ đi chơi.

- Đi đâu?

- Đâu cũng được!

- Tao tưởng mày dành cho "Em" mới phải?!

- "Bắt cóc" em nguyên ngày hôm qua rồi! Bữa nay rủ đi nữa thì chắc chắn sẽ bị ông bà bỏ của em dũa te tua!

- Ngày cuối mà!

- Chưa! Còn tới ngày 19 lặn! Mà sao mày trình diện sớm làm gì vậy... Mình có thời hạn ba ngày lặn mà?!

Tôi không trả lời hấn, chỉ thưa nhẹ với Má rồi lách nhanh theo Trí ra cửa, không dám nhìn đôi mắt sâu hoắm của Má và một thoáng gật đầu của Ba. Trí cũng im lặng khi phóng xe về phía Tân Định. Hai cuộc sống khác nhau nhưng chung một hoàn cảnh và cùng một định mệnh. Hấn biết tôi thấp thỏm chờ trông một bóng người nhưng cả tháng qua chỉ bóng gió hời hợt cho có chuyện. Ngược lại, chuyện tình của hấn thì tôi biết rõ như thể hấn đang ở chung xóm với tôi. Trí cũng buồn và cần có bạn để tâm tình. Chỉ

là một điều là hẳn không chọn anh bạn khá thân và cũng là bà con bên ngoại đã cùng trọ học chung một phòng với hẳn, mà lại chọn tôi để tâm tình và giết thì giờ.

Cà phê Văn Hoa buổi xế trưa thường không đông khách nên chúng tôi ngồi ngay ngoài cửa nhìn ra đường. Nhạc thời trang từ dàn Akai phát ra vừa đủ nghe như để làm nền cho những câu chuyện trên trời, dưới đất. Chúng tôi không nói tới chuyện ngày mai mà nhắc nhau thời trọ học. Mới đó mà đã như xa xăm lắm. Chuyện Đà Lạt thì nói cả ngày cũng không hết và lần này Trí thoải mái hỏi tôi về... Nàng! Và tôi cũng không ngại ngừng khi thú thật với hẳn là tôi vẫn trông ngóng một lần ghé thăm của tà áo dài mảnh khảnh của cao nguyên. Nhưng nàng vẫn biệt tăm, một lời thư cũng không có. Tôi buồn, nhưng không trách. Lời hứa không có chi ràng buộc, huống chi Nàng có quá nhiều bồn phận phải lo lắng cho gia đình ở Nha Trang và anh chị trên Đà Lạt.

- Mày kín đáo thật! Bây giờ tao mới biết mày đầu tư mái tóc Khánh Ly đó. Cứ tưởng đầu...

- Thì phải vậy chứ sao! Quen nhiều người, nhưng chỉ chọn một. Vậy mà vẫn không xong...

- Thôi thì cứ hy vọng đi. May ra...

- Tao không hy vọng... để khỏi tuyệt vọng. Cạnh tranh không lại "người ta" đâu. Coi như kỷ niệm đẹp vẫn tốt hơn.

- Ủ! Kỷ niệm thì lúc nào cũng đẹp.

Trí "phán" xong câu triết lý vụng là chỉ tay qua bên rạp xi nê. Mười phút sau chúng tôi thoải mái thả người trên ghế trong cơn mát lạnh của rạp hát. Không ai nói với ai lời nào trong suốt thời gian xem phim. Rạp chiếu thường trực nên chờ xem lại từ đầu cũng đủ mát khá bộ thời gian. Vì vậy khi chúng tôi trở ra ngoài thì đã có gió mát và Sài Gòn cũng đã bắt đầu lên đèn.

- Đi ăn, hay về ngay. Trí hỏi tôi khi dắt xe xuống đường.

- Đi ăn! Về sớm làm gì?

- Mày muốn đi đâu?

- Cơm tấm Trần Quý Cáp.

- Không nhậu hả?

- Không! Ông bà già không vui đâu. Vả lại tao muốn mua cho ông già một phần. Ông thích món này lắm.

- Ủ! Thì đi. Tao cũng thấy đói rồi.

Lại thêm những trao đổi bằng quơ về thời đi học khi ngồi trong chiếc quán quen thuộc và khi Trí thả tôi xuống đầu ngõ của con hẻm 152 bên đường Yên Đỗ thì phố xá đã bắt đầu thưa thớt xe cộ. Hẳn biết tôi trình diện đầu giờ vào sáng ngày mai, nên chỉ siết tay, nói lời hẹn gặp trong Trung Tâm 3 Tuyển Mộ Nhập Ngũ trên Hốc Môn rồi phóng xe đi. Hẻm 152 của vùng Bến Tầm Ngựa là lối đi ngõ sau của nhà tôi. Phía cửa trước hướng ra đường Trương Minh Giảng. Vì vậy khi mở cửa sau vào nhà, thì cô em kế khi thấy tôi—chưa kịp đặt mâm cơm lên bàn— đã níu áo tôi, nói:

- Chị Anh Đào ghé tìm anh, ở chơi từ chiều tới

bây giờ mới chịu về. Anh chạy theo ngay đi, may ra còn kịp gặp chị ấy!

Anh Đào! Sao lại là Anh Đào mà không phải là Nàng? Tôi vừa tự hỏi vừa phóng xe ra đường. Dưới ánh đèn vàng vọt của góc Yên Đỗ - Trương Minh Giảng là bóng dáng quen thuộc của người đồng môn Vovinam. Anh Đào thấy tôi nên đưa tay vẫy và không giấu diếm sự mừng rỡ. Tôi nhìn đồng hồ: đã gần chín giờ tối. Khi tôi nói để đưa cô bạn về nhà thì Anh Đào không phản đối nhưng khi xe chạy gần tới "con hẻm thuốc lào" trên đường Võ Di Nguy thì Anh Đào vỗ vai bảo cứ đi thẳng để đến một quán cà phê nổi tiếng trên... Gò Vấp!

Quán cà phê Hương Xưa nằm trong khu vườn của một ngôi biệt thự xinh xắn. Ban ngày cảnh trí vốn đã bắt mắt với bàn ghế được đặt cạnh những gốc cây có treo nhiều giò lan hay các chậu hoa đủ loại, về đêm càng tăng thêm vẻ hữu tình khi trên mỗi bàn là một ngọn đèn dầu nho nhỏ vừa đủ để hai mái đầu chụm vào nhau... tình tự. Đã hơn chín giờ nhưng quán vẫn còn đông khách. Tôi đoán họ ở đâu đó trong vùng nên không màng giờ giới nghiêm sắp đến. Mọi người thì trầm trong tiếng nhạc dịu dặt khe khẽ vang lên từ đâu đó trong bóng tối. Chúng tôi cũng vậy. Anh Đào hỏi han đủ thứ mặc dù đã gặp nhau mới hai tuần trước. Và như thông lệ, cô bạn có đôi mắt ướt mi cong nói, còn tôi ngồi nghe. Vẫn là câu chuyện về chàng trai Võ Bị khóa 26 tên Phước, vẫn là đề tài Vovinam với những sinh hoạt của hai Chi Đoàn Thanh Niên mà tôi đã bỏ bê để... "tìm thú lãng mạn trên cao nguyên". Vẫn là những trách móc nhẹ nhàng khi thấy tôi hút thuốc quá nhiều. Và sau cùng là những lời an ủi thật chân tình làm tôi nhói lòng khi ước gì người ngồi trước mặt là Nàng, là tà áo trắng của giảng đường Spellman đã làm tôi ngờ ngẩn ngay những ngày đầu nhập khóa học Chánh Trị Kinh Doanh trên Đà Lạt.

Giá như Anh Đào là Nàng. Giá như mức độ tình cảm đủ dạt dào như tôi đã dành cho Nàng thì đêm nay, Anh Đào sẽ là một người yêu trọn vẹn. Nhưng tình cảm dành cho Anh Đào thì có giới hạn và còn nhiều dấu hỏi, còn tấm lòng dành cho Nàng thì...

- Nghĩ gì mà thờ người ra vậy?

Tôi định thần nhìn lại thì Anh Đào đã gọi trà hồi nào không hay. Tôi chỉ mỉm cười, không trả lời. Đường như trong thoáng chốc, tôi đã coi Anh Đào như một người tình, một người yêu chụm đầu tâm tình trong bóng tối. Tôi chạnh nhớ tới tháng ba vừa qua, tới đêm ngắm trăng Đà Lạt với nàng trên thềm khách sạn Palace và từ trong căn phòng trên gác trọ. Nhưng tôi không thể nói với Anh Đào những gì tôi nghĩ về nhau. Thà để mọi người, kể cả gia đình tôi đoán già, đoán non mà thấy hay hay, vui vui. Hãy còn quá sớm để bắt trái tim trả lời cho trò chơi cú bắt này. Nhưng đêm nay thì khác. Anh Đào đã gián tiếp mang lại một hạnh phúc trong tôi, hạnh phúc đủ ngăn ngủi và rất vội vàng nhưng cũng đủ để ấm lòng khi cùng nhau rời quán ngay lúc đồng hồ chỉ đúng 10 giờ đêm.

Sài Gòn giới nghiêm, thật sự giới nghiêm với những xe tuần tiểu ngược xuôi trên con đường đã

vắng xe qua lại. Không ai để ý đến chúng tôi. Dưới mắt họ có thể vòng tay ôm một cách tình tứ là thể hiện tự nhiên của một cặp tình nhân đang muốn níu dài những giây phút bên nhau. Nhưng chỉ có thể. Vòng tay ôm ngang hông trở thành cái bắt tay thật chắc khi chiếc Suzuki dừng lại trước dãy nhà sau lưng tiệm thuốc lao nổi tiếng trên Phú Nhuận. Không có nụ hôn trong vòng tay từ giã. Không có lời yêu đương nồng thắm nhưng cũng đủ làm tôi cảm thấy lâng lâng trên đường về. Cảm giác này chỉ tan biến khi có tiếng còi ré lên một cách khẩn thiết. Nhìn lại thì trên lề -ngay góc đường mà Anh Đào chờ đón Taxi ngay trước đó chừng hơn một tiếng- là một nhóm tuần tiểu phối hợp gồm Quân Cảnh và Cảnh Sát.

- Anh có biết là đã vi phạm giờ giới nghiêm hay không?

Người cảnh sát viên chưa hỏi giấy tờ đã nghiêm giọng phủ đầu.

- Tôi biết!

Tôi vừa nói vừa đưa cho anh ta căn cước và mảnh giấy có in mộc tam giác mang số KBC 3567, nằm gọn dưới góc trái. Mảnh giấy của Nha Động Viên mở đầu bằng câu: " *Thiếu Tướng Bùi Đình Đạm kính mời ông....*"

- Sáng mai tôi trình diện nhập ngũ. Đêm nay chạy một vòng từ giã bạn bè nên về hơi trễ.

Viên cảnh sát liếc qua mảnh giấy, nhìn thẻ căn cước rồi vừa trả lại giấy tờ, vừa từ tốn nói lời chúc may mắn. Hôm đó là ngày Chúa Nhật 16/07/1972 .

Huy Văn

gửi biển xa...

*Gửi ai chút tình biển xa
Gửi thêm hương vị mặn mà đầy vơi
Gửi ai mây trắng lưng trời
Gửi mùi gió biển muối đời chờ nhau
Gửi sóng từng lớp dâng trào
Gửi theo dòng chảy khát khao ra nguồn*

*Gửi yêu theo ánh vàng buông
Gửi người vẹn giữ vuông tròn trước sau
Gửi hai ta mỗi tình đầu
Gửi và giữ mãi đẹp màu biển xanh*

Kim Oanh

Anglesea 19.12.2024

nhớ còn nhớ tới người

Buổi sáng xuống thung lũng
Xé chiều lên núi cao
Trên vai bó nửa nặng
Ta chệnh choạng té nhào

Dưới chân dòng suối bạc
Trên đầu mây trắng bay
Mùa hạ nhãn rừng chín
Xay, đặc, sai đặc cây

Sau mỗi lần kiệt sức
"Rừng còn nhớ tới người" (*)
Đã cho ta sức lực
Để bước qua ngậm ngùi

Vinh Hồ

16/11/2023

(*) trích *Suối Mơ*, nhạc Văn Cao

tháng ngày mưa rồi cũng sẽ qua

Phương Tuấn

Tháng tư đã qua, tháng 5 lại về, Florida đã vào mùa mưa, đến tháng 6 bắt đầu mùa bão dài đến tháng 11.

Thời gian bước vào tháng 5 lại nhớ đến tháng 5 năm mươi năm trước, những ngày dài lê thê, đau buồn của dân Miền Nam. Mới đó mà 50 năm, dài như gần cả đời người.

Đó là những ngày ta đi “*Không thấy phố, không thấy nhà*”, chỉ thấy cờ đỏ và các biểu ngữ màu đỏ với những khẩu hiệu xa lạ:

“*Tiến nhanh, tiến mạnh, tiến vững chắc lên xã hội chủ nghĩa*”.

50 năm tưởng đã quên, nhưng mưa lại về, gọi nhớ, buồn thương.

Võ Văn Kiệt có nói: “*Có triệu người vui, nhưng cũng có triệu người buồn*”.

Xin sửa lại: “*Có **nhều** triệu người buồn*”.

Ồi dân tộc tôi tự hào với 4000 năm văn hiến, nhưng không học được bài học của Đông và Tây Đức.

Họ không có Trường Sơn để đốt cháy, hay xẻ dọc Trường Sơn mà đi, để Xuân Vũ viết lên những kiệt tác:

“*Xương trắng Trường Sơn*”,

“*Mạng người lá rụng*”,

“*Đường đi không đến*”...

Họ chỉ nhẹ nhàng phá bỏ bức tường ô nhục Berlin, và anh em Đông và Tây ôm nhau mừng rỡ trong nước mắt, vì dù Đông hay Tây, họ cũng chỉ là dân tộc Đức, một nhà.

Hung dữ như Triều Tiên, cũng không xua quân xuống miền Nam xâm chiếm Hàn Quốc.

Xin nói về nhạc sĩ Trịnh Công Sơn kẻ yêu, người ghét, riêng tôi câu hát của Trịnh Công Sơn quá đúng:

“*Hai mươi năm nội chiến từng ngày*”.

Đúng hơn là:

“*Ba mươi năm nội chiến từng ngày*”, nếu chúng ta tính từ 1945 đến 1975. Lẽ dĩ nhiên hai bên đều dùng súng đạn ngoại bang để chém giết anh em mình, nhưng phải nhận cho rõ, anh em Miền Nam đứng vào thế thủ, tự vệ.

Việt Nam quê hương đau thương của tôi đã có những trang sử vô cùng hào hùng, viết lên bởi hai Bà Trưng, Bà Triệu, bởi Lý Thường Kiệt, bởi Ngô Quyền giết giặc trên sông Bạch Đằng, bởi Hưng Đạo Vương ba lần thắng quân Nguyên Mông, bởi Lê Lợi. 10 năm kháng chiến đuổi giặc Minh, bởi Quang Trung chiến thắng quân Tàu, tiến vào thủ đô Thăng Long ăn Tết ngày mừng năm, năm Kỷ Dậu 1789.

Nhưng buồn thay, cũng Việt Nam quê hương tôi có hai lần anh em chém giết lẫn nhau, Nam Bắc phân tranh thời Trịnh Nguyễn, và gần đây Nam Bắc trong cuộc nội chiến. Một người lính chết dù bên này hay bên kia cũng là con của Mẹ Việt Nam.

“*Khi viên đạn xuyên vào một người lính, dù thuộc bên nào đi nữa, thực ra nó xuyên vào trái tim của một người mẹ*”.
(Abraham Lincoln)

Những người mẹ Bắc hay Nam đưa tiễn con mình vào nơi gió cát binh đao. Người đi chinh chiến từ ngàn xưa cho đến nay, biết có mấy người về trọn vẹn. Mẹ ở nhà đêm ngày cầu nguyện Trời Phật, Ông Tròn, Thượng Đế, hay Thiên Chúa, cho con mình về bình an. Nhưng mấy ai về. Có những người con đi biệt biệt, mất tích, mẹ không biết nay con ở đâu, song hay chết. Có những người về than tàn ma dại, có người về gói trong poncho...

Những dòng này được viết trong Ngày Của Mẹ.

Những ngày tù đầy bắt đầu, tiếp nối những cuộc vượt biên, vượt biển.

Để đánh dấu 50 năm kỷ niệm ngày 30/4/1975, một đoàn hành hương trên 100 người, đa số những người trên 60 mươi tuổi trở lại thăm những nơi họ từng dung chân sau những ngày vượt biên, đó là các trại tỵ nạn Bidon, ở Malaysia; Galang, ở Indonesia; và trại tỵ nạn Palawan, Philippines.

Tại Bidon, họ đã nhớ lại có những ngày nhiều xác người chết trên biển dạt vào tận bờ. Không ai biết chính xác bao nhiêu người bỏ thân trên biển Thái Bình.

Trại tỵ nạn Galang, được thành lập một thời gian khá lâu sau khi người tỵ nạn đến Indonesia vào

những năm 1978, 1979, 1980. Đầu tiên là những người đến đến các đảo hoang như Berhala, Tarempa, Araya, sau đó tụ hội về đảo lớn Kuku, nơi đây có khoảng 20,000 người tỵ nạn. Trẻ em chết vô số qua đêm vì sốt.

Tại Kuku, sau đó tàu “*Ile de Lumière*” của Pháp đến. Ban đêm đèn trên tàu thấp sáng một vùng biển, đúng là “*Đảo ánh sáng*”, đem lại niềm vui và hy vọng cho những người vô tổ quốc.

Dạo đó cũng có tàu “*World Vision*” đến giúp dân tỵ nạn. Từ Kuku dân tỵ nạn được đưa về Galang.

Phái đoàn thăm Galang kể lại những chuyện thật thương tâm trên đảo. Có ba cô gái bị tàu hải tặc hãm hiếp trên đường vượt biển, suy sụp tinh thần, các cô tự tử, miếu thờ ba cô vẫn còn trên đồi dưới một cây cổ thụ. Con đường trước mặt được gọi là “*con đường máu*”.

Vào khoảng 1988, 1989, Liên Hiệp Quốc chấm dứt chương trình chấp nhận dân boat people. Những người tỵ nạn tại đảo rớt thanh lọc không có nước nào nhận bị ép buộc hồi hương. Nhiều người chấp nhận cái chết, không về, họ treo cổ, mổ bụng, hay tự thiêu tại con đường này. Ôi thăm thương những người trả giá cho tự do, cái giá quá đắt, trả bằng mạng sống mình cũng không được.

Trên 4000 năm dựng nước giữ nước, chưa bao giờ con dân Việt bỏ nước ra đi, và chịu những thảm cảnh như vậy vào cuối thập niên 1980.

Cuộc thống nhất Việt Nam đã được thực hiện từ sau ngày 30/4/1975, nhưng thống nhất về địa lý. Lòng người vẫn chưa thống nhất.

Sau cuộc chiến Việt Trung năm 1979, nhiều nghĩa trang của tử sĩ Trung Quốc được xây cất tử tế trên đất Việt Nam. Đây là một nghĩa cử tốt đẹp của người Việt. Chúng ta thường nói : “*Nghĩa tử là nghĩa tận*”, chẳng còn oán thù gì khi họ đã chết.

Nhìn những hình ảnh nghĩa trang đẹp đẽ, khang trang, của những lính trận Trung Quốc chết trên quê hương, lại chạnh lòng nhớ đến nghĩa trang quân đội Việt Nam Cộng Hòa tại Biên Hoà, không người chăm sóc suốt 50 năm, khói hương tàn lạnh.

Bức tượng “*Thương Tiếc*” đã bị giật sập từ lâu, và nay ai đem đi đâu mất. Vì đâu nên nông nổi. Sao anh em chúng ta cùng con một Mẹ Việt Nam không học được bài học cuộc Nội Chiến Hoa Kỳ, và cách họ đã đối xử với nhau như thế nào, khi tử sĩ hai bên cùng nằm chung trong nghĩa trang quốc gia Arlington National Cemetery.

Ngày hôm nay ngồi viết lại những dòng này, lòng không còn hận thù bất cứ ai, chỉ tiếc nuối và thương cảm cho quê hương mình, qua một thời chinh chiến khốc liệt đau thương. Những hệ quả vẫn còn đó, vết thương 50 năm rồi vẫn chưa lành. Có những gia đình thất lạc qua chiến tranh trên đường vượt biên, vượt biển, chưa tìm lại được người thân. Tội nhất là những cô gái bị hải tặc Thái Lan bắt đi, nay lưu lạc phương trời nào, sống chết, ai biết, ai hay?

Khi tôi đang viết đây, ngoài trời đang mưa. Mưa

dem tốt tươi cho ruộng đồng, nhưng mưa bao giờ cũng buồn, gợi nhớ quê hương đã xa, quả thật nghìn trùng xa cách.

Tối hôm qua nói chuyện qua điện thoại với một người bạn ngày xưa học trung học cùng anh tại College Francais de Tourane bao nhiêu năm trước, anh hỏi:

- “*Tùng ơi, bao giờ thì cậu về thăm Huế quê mình?*”.

- “*Bính ơi, mong lắm, biết bao giờ về được. Mỗi ngày, thêm một ngày, quê hương càng xa một bước, tuổi đời chông chênh, sức khỏe cạn kiệt, và ngày về tít mù xa. Tuy Huế không phải là nơi mình sinh ra, nhưng thương và nhớ Huế chi lạ, nhất là Huế xưa của mình, với hình ảnh những tà áo trắng bay bay của các nữ sinh Đồng Khánh đạp xe đi về qua cầu Trường Tiền những năm tháng trước ngày 30/4/1975. Ôi những cánh bướm của Huế xưa nay ở đâu, phiêu bạt chân trời nào?*”

Và Bính cũng hỏi mình về Đà Nẵng, quê hương mến yêu. Tình cờ cách đây ít hôm xem được video về Đà Nẵng xưa 1954-1975. Nhớ ời là nhớ, vẫn ngọn núi Tiên Sa, như một cánh tay của Trường Sơn Đông sải ra ngoài biển Đông. Ngọn núi quê hương này luôn có mây mù trên đỉnh những tháng ngày mùa đông. Dòng sông Hàn êm đềm chảy ngang qua thành phố như một dải lụa xanh thắt ngang lưng người con gái, một thành phố đẹp nhất Việt Nam với núi, với biển, và con sông dài cũng bắt nguồn đầu đó từ dải núi Trường Sơn.

Những con đường nhỏ thân quen của những ngày tuổi thơ lại hiện về, từ con đường Bạch Đằng chạy dọc sông Hàn, nơi có căn phố lâu nơi tôi sinh ra, song những ngày đầu đời, đến đường Độc Lập, ngày xưa là Jules Ferry, đưa tôi đến trường Trung học Pháp, College Francais de Tourane, hậu thân của Lycée Francais de Huế, và sau này là Lycée Blaise Pascal, đến con đường Phan Chu Trinh, ngang nhà ba mẹ. Biết bao nhiêu là kỷ niệm.

Và đây con đường Phan Thanh Giản, số 13 là nhà của cô gái mới tình đầu đời của tôi. Ít năm sau gia đình nàng dời về làng Thạch Gián, một căn nhà nhỏ xinh xinh có vườn hoa cũng nhỏ thôi. Nhà có căn gác nhìn xuống sân với mấy cụm hoa hồng, hoa cúc, thược dược.

Ba mẹ cô sinh năm người con gái, không có trai, nên tôi thường gọi đùa là “*Ngũ long công chúa*”. Nàng tiên đầu đời đó đẹp, mặt hiền như mặt Đức Mẹ. Hai năm học trung học cùng nàng, chỉ thấy nàng mặc áo dài màu thiên thanh.

Ai tuổi thanh niên mới lớn không mộng mơ, ai tuổi thiếu nữ một lần không biết yêu. Nhớ hai câu thơ của Nguyên Sa:

“*Áo nàng vàng, anh về yêu hoa cúc,
Áo nàng xanh, anh mến lá sân trường*”

Vào một buổi chiều cuối hè sau kỳ thi tú tài, nàng đạp xe đến nhà thăm tôi, cũng vẫn với tà áo xanh huyền diệu đó. Làm sao quên được. Dù là vợ hay chồng, tôi nghĩ trong chúng ta ai cũng có mối tình

đầu giấu kín trong lòng, sợ nói ra sẽ bị dị nghị. Tôi thì không, và nghĩ chẳng bao giờ người vợ hiền trách móc tôi. Đây là kỷ niệm đầu đời, để lại trong mỗi chúng ta những hình ảnh thật dễ thương của những ngày mới lớn, mới biết yêu, biết nhớ, và biết thương. Ôi, mối tình trong như ngọc, trắng như ngà, thời niên thiếu, không dính bén một chút bụi trần.

Ngày đó bà chị tôi, hơn tôi hai tuổi, bảo:

“Sao em không đưa bạn gái của em vào phòng khách nói chuyện lại mời cô ta vào phòng của em”

“Đó là phòng học của em mà, đâu có gì quan trọng. Chúng em trong trắng lắm mà”.

Ngồi đó với nàng, cách nhau chỉ trong gang tấc, tưởng chừng chỉ với tay ra có thể ôm trọn được người tôi thương vào trong vòng tay. Chẳng cần phải nói tôi thương em. Những mối tình đầu của tuổi học trò đó có ai nói hai chữ thương yêu đâu. Họ hiểu nhau bằng ánh mắt, bằng cử chỉ. Chuyện một bạn gái đơn thân đến nhà thăm bạn trai cũng đủ nói lên lòng của nàng.

Người ta nói những mối tình học trò như những cơn mưa giông, rào rào, chợt đến rồi chợt đi. Có thể đúng, rất ít ai ôm được *“My High school sweet heart”* của mình để đi trọn cuộc đời, nhưng kỷ niệm những ngày biết yêu đầu đời đó sống mãi với họ.

Cách đây bốn năm tôi được tin nàng, qua một người bạn, nàng đã *“ra đi”*, để lại trong tôi ngậm ngùi và thương tiếc.

Phải, sớm hay muộn ai cũng phải rời bỏ chốn trần gian đầy đau thương khổ ải này rồi ra đi. Có chăng, ở để thương, đi để nhớ cho những bạn bè còn ở lại. Nàng vẫn mãi là nàng tiên áo màu thiên thanh đầu đời niên thiếu, năm cuối trung học của tôi. Một nàng tiên dừng đọng đến, vì sợ đọng đến nàng sẽ cất cánh bay xa. Có phải người đời thường hay ví von:

*“Tình chỉ đẹp khi còn dang dở,
Đời chỉ vui khi chưa trọn câu thơ?”*

Nhớ Huế và sông Hàn quê hương tôi, lại nhớ những cơn mưa tháng năm Saigon, nơi tôi đã để lại một phần đời với quá nhiều kỷ niệm.

“Tôi đã đi, tôi vẫn đi mãi, biết bao giờ trở lại.

Saigon ơi, sao em còn mãi trong tim tôi.

*Ôi những con đường ngày nào còn nghe lá rơi,
Nụ cười còn tươi nét môi, hay áo màu phai úa*

rồi.

Tôi đã đi, tôi vẫn đi mãi, biết bao giờ trở lại.

Hỏi lòng nhau cơn mưa nào xóa đi thương đau.

Bao tháng năm dài miệt mài, đời như khóisương,

Nghìn trùng dòng sông vẫn vương, để nhớ thương mất lệ buồn”

(Biết bao giờ trở lại, Ngô Thụy Miên)

Saigon có những con đường lá me bay. Đó là

đường Trần Quý Cáp, ngày xưa có tên Testard, số 28 là Đại Học Y Dược Khoa cũ. Một con đường khác lá me bay là Duy Tân với hồ Con Rùa, hay con đường Nguyễn Bình Khiêm, trước Vườn Bách Thảo, với bài hát nổi tiếng của nhạc sĩ Phạm Duy:

“Con đường tình ta đi”:

“Hỡi người tình học trò, hỡi người tình năm xưa,

Bóng người từng in dấu trên đường mờ.

Có thuộc vạt nẻo đường, có ngại ngừng nên quên.

Nhớ hoài con đường cũ không tên...”

Nhưng với tôi, con đường lá me bay vẫn là con đường Cường Để, con đường đầy bóng mát. Đây là con đường có bước chân tôi và người con gái sau này là người bạn đồng hành cùng tôi lên đèo, xuống dốc, chia xẻ buồn vui. Đã từ rất lâu, 60 năm rồi chúng tôi không còn trở lại con đường xưa để cùng cầm tay nhau, đếm bước, để lá me bay rơi rụng trên tóc xòa ngang vai, trên chiếc áo dài trắng của nàng, hay bờ vai tôi.

Saigon ơi, ta có quá nhiều kỷ niệm với Saigon, kể sao cho xiết. Saigon có lẽ là thành phố ta sống nhiều nhất trên quê hương Việt Nam.

Ngày vượt biên ra đi, Saigon không nín giữ được chân ta vì ta khao khát hai chữ *“Tự do”*. Khi ngày chính con đường *“Tự Do”* cũng mất tên với tên mới *“Đồng Khởi”*. Đồng Khởi cho ai, vì lý do gì ta đâu có biết.

Saigon ơi, tháng năm nay lại về, và Saigon có những cơn mưa dữ dội, nước chảy thành sông. Nhớ lắm, nhưng biết làm sao. 50 năm rồi cả một đời người, thời gian như một dòng sông, nước cứ chảy, cứ chảy, chẳng chờ, chẳng đợi ai. Và dù ta có về thăm lại Saigon, có ai chờ, ai đợi ta bên dòng đời đó. Bao nhiêu người ta thương đã lẳng lặng bỏ ta đi không lời giã từ. Ta có về cũng thành người xa lạ, giữa dòng người tất bật ngược xuôi. Ôi Saigon, biết bao nhiêu là nhớ, là thương, là ngậm ngùi...

Làm sao ta có thể viết về Saigon mến yêu qua một trang giấy? Saigon đối với ta dù qua bao nhiêu năm tháng vẫn mãi tên Saigon, không một tên nào khác, dù thế giới có đổi thay.

Cơn mưa nào đến rồi cũng sẽ đi, nắng lại lên. Chúng ta không thể khóc mãi vì những đổ vỡ của những ngày tháng cũ. Dân tộc Do Thái đã hết khóc bên dòng sông Babylon, họ đã về lập quốc sau 2000 năm lưu vong.

Thế hệ chúng ta già cỗi sẽ qua đi, nhưng hy vọng những đàn con cháu một ngày nào đó, xa hay gần sẽ trở về xây dựng lại một quê hương Việt Nam ấm no, tự do, hùng cường. Và một phiên bản cờ vàng sẽ bay cao trên kỳ đài Thủ Ngũ hay Phú Văn Lâu.

Làm người ai cũng có hy vọng. Đừng để hy vọng tắt lịm, vì hy vọng tắt chúng ta thành những con người tuy còn sống nhưng đã chết

Nguyễn Bá Học ngày xưa có viết:

“Làm người ai cũng có hy vọng, như người làm ruộng mong cho đến ngày gặt lúa, kẻ đi đường mong cho đến chỗ nghỉ chân...”

Không ai cấm chúng ta hy vọng một ngày mai huy hoàng sẽ đến với dân tộc Việt Nam.

Phương Tuấn

xin yêu nhau

Xin yêu nhau như thuở ban đầu,
Khi đất trời chưa nhuộm u sầu,
Trong thủy nguyên tình nghĩa nhân gian.
Và địa cầu tựa cõi thiên đàng.

Xin yêu nhau như thuở ban đầu,
Yêu nhau như tình yêu lần đầu,
Yêu nhau như yêu lần yêu cuối,
Thanh nhã cuộc tình khoảng nhiệm mầu.

Xin yêu nhau trong màn sương sớm,
Vàng hồng le lói ngát hoa thơm,
Và yêu trong tà dương ngày cuối,
Yêu nồng nàn ngày nắng sớm hôm.

Yêu như yêu vàng hồng sương mai,
Màn thủy tinh cần sương ngọc trai,
Vạt nắng đào bay dòng hoa nắng,
Biên tà dương rực rỡ sóng dài,

Yêu như yêu suối tóc buông lơi,
Mắt người thương chìm cánh sao trời,
Đường ta đi suối reo hoa nở,
Tay trong tay, yêu suốt cuộc đời.

Xin yêu nhau tâm tưởng bao la,
Trên lửa than, vượt chốn cang qua,
Vì cùng mang một dòng máu đỏ,
Xương trắng màu, dầu khác màu da.

Xin yêu nhau trong tình nhân bản,
Như thủy nguyên tạo hóa ân cần,
Tạo loài người với tâm trong sáng,
Thông điệp an hòa xin chớ rẽ phân.

Xin yêu nhau ngày đầu, ngày cuối,
Cho dòng đời đẹp nét an vui,
Cho bao la địa cầu an lạc,
Tình thế nhân ta mãi dưỡng nuôi

Xin yêu nhau trên dòng thanh tịnh,
Nhạc hoan ca rộn khúc an bình,
Yêu người, yêu ta, yêu đời sống,
Yêu khoảng địa cầu, thế giới hiện sinh.

Huỳnh Anh Trần-Schroeder

đêm

Trong ngục tù bao la
Bóng thời gian nhạt nhoà
Đầu hôm nghe gió hú
Gần sáng có người la
Tiếng tắc kè buồn bã
Giọng côn trùng xót xa
Ta nằm im như ngủ
Giấc mộng vàng phôi pha

Vinh Hồ

Jan. 6, 2024

1.

Ông Trầm ngồi một mình trong lòng chiếc ghế bành bằng gỗ kiểu Adirondack của miền quê Mỹ, do con gái mua biếu cách đây 5 năm nhân ngày "father day", bên cạnh là chiếc bàn nhỏ trên có ấm trà bằng đất nung màu gan gà và cái tách xứ trắng hoa văn màu xanh lam. Ông nhàn nhã rót trà ra tách nhấm nháp, mắt nhìn ra vườn cây rậm rạp phủ tuyền màu xanh của cỏ, của hàng rào Pedocarpus do ông trồng lúc mới tậu căn nhà, giờ đây đầy đặc, cắt tia gọn ghẽ, thẳng tắp như một bức tường bao bọc trọn mảnh vườn. Những cây cọ cao vút trên nền trời xanh ngắt. Những cây Crape Myrtle màu cánh sen rạng rỡ đang nở rộ. Những cây dâm bụt đủ màu: đỏ, hồng, cam, vàng đua nhau khoe sắc. Nhưng đặc ý nhất là những cây xoài, cây hồng dòn, cây bưởi Biên hoà nặng trĩu những quả. Ông thích trồng những cây ăn trái nhiệt đới này cốt để tưởng nhớ đến quê nhà yêu dấu nghìn trùng xa cách. Ông hay ngồi ngắm hàng giờ những hàng cây trái ấy bên bình trà hơn là ăn chính những trái cây đó! Thấm thoát mà đã trên 25 năm xa xứ! Lúc mới chân ướt chân ráo đến xứ sở xa lạ này, ông là một thanh niên mới trên ba mươi tuổi, đang tràn đầy nhiệt huyết và sức sống để làm lại cuộc đời với một hoài bão lớn. Thế mà giờ đây ông đã về hưu! Ngồi trầm ngâm bên ấm trà Bảo Lộc, bồi hồi tưởng nhớ lại những ngày qua. Ôi! Cả một đời người!

Bỗng tiếng chuông điện thoại reo vang, ông với tay nhắc cái điện thoại không dây trên bàn, bấm nút, lên tiếng:

- Hello!

- Anh Trầm đó phải không? Thuận đây! Sáng nay Bác có rảnh không? Tôi sang thăm Bác?

- Bạn vàng qua thăm thì có gì quý bằng? Minh ở tuổi này thì còn bận bịu gì nữa chứ? Mọi việc kể như xong xuôi hết rồi! Qua đi, tôi đợi Bác đó! Có trà Bảo Lộc từ Việt Nam gửi sang, "đậm đà bản sắc dân tộc" lắm!

- Bác thật hay nói đùa! Tôi sang ngay đây!

Trầm và Thuận là đôi bạn thân từ thuở còn mài đũng quần ở mái trường trung học Chu Văn An Sài Gòn. Hai anh em thân nhau do có cùng sở thích chung: làm văn nghệ, báo chí.

Hồi đó không khí văn nghệ báo chí ở Sài Gòn rất sôi động nhờ nhóm văn nghệ sĩ từ Bắc di cư vào Nam khởi xướng. Những Nguyên Sa, Mai Thảo, Trần Thanh Hiệp, Lưu Trung Khảo ... làm đôi bạn say mê. Họ cũng viết lách, trình diễn kịch, làm thơ, viết văn, ca hát và ra báo! Những cuốn báo in ronéo bìa cứng rất trang trọng. Trầm và Thuận cứ tưởng mình là những văn nghệ sĩ thứ thiệt! Lúc cả hai lên đại học, thì không khí chính trị sôi bỏng hẳn. Chiến tranh đã đi vào thành phố. Họ không còn thì giờ để làm văn nghệ viễn mơ vô bổ nữa. Hồng thì đi lính! Với cơm cha, áo mẹ, họ không còn dám lơ là việc học hành, sợ làm cha mẹ thất vọng, là tội bất hiếu nặng đối với công ơn cha mẹ sanh thành! Nhưng rồi thời cuộc đưa đẩy, trong lớp Trầm, ở trường đại học y khoa, bỗng xuất hiện các khuôn mặt sinh viên tranh đấu Dương Văn Bảy và Huỳnh Tấn Mẫm. Như cặp bài trùng, họ luôn luôn làm không khí đại học nóng bỏng, căng thẳng. Bầu không khí chính trị sôi sục. Do lòng hăng say của tuổi trẻ, Trầm cũng tham gia tranh đấu! Chàng viết lách trở lại, ký tên dưới bút hiệu "Lửa cách mạng", tranh đấu cho một

nước Việt Nam Độc Lập, Tự Do, không lệ thuộc ngoại bang! Chàng rất có cảm tình với hai anh bạn Đây và Mắm, tuy không cùng tổ chức! Thuận học Luật và tranh đấu sát cánh với Tổng Hội Sinh Viên Sài Gòn. Tổng Hội thiên hữu nhiều hơn, không đồng ý với đường lối của Đây, Mắm! Thuận cảnh cáo Trầm:

- Mày đừng giao thiệp quá thân mật với nhóm Đây, Mắm! Tao thấy hai anh chàng này có đường lối tranh đấu mập mờ, thiên tả!

Trầm vận bạn:

- Với cái nhìn của mày, ai chống chính phủ Sài Gòn đều là Việt Cộng cả ư?

Thuận tức tối, cãi lại:

- Tao không cố chấp đến mức đó đâu! Tao công nhận tư cách của hai anh bạn Mắm và Đây hơn hẳn cái đám "lãnh tụ" Tổng Hội Sinh Viên mình, nhưng đằng sau họ, mày đâu biết có những ai? Ông chú tao làm bên an ninh quân đội, tiết lộ với tao là có nhiều bằng cứ xác thực Mắm, Đây là Việt Cộng nằm vùng! Nhưng đến nay chưa dám bắt ngay chúng vì còn nhiều vấn đề cần giải quyết trước. Chính trị quả là rắc rối và khó hiểu!

2.

Trầm có cô bạn gái tên Loan. Loan là hàng xóm của Trầm. Trầm còn nhớ cái hôm gia đình Loan mới dọn đến, Trầm, mới từ trường đi học về, thấy hàng xóm dọn nhà, chàng chạy ra đỡ một tay, khiêng mấy cái tủ nặng giúp Thực, anh Loan, và ông Trường, Ba Loan. Cô bé Loan cứ đeo theo Trầm hỏi hết chuyện này đến chuyện nọ về nơi cư ngụ mới. Nào là "gần xóm này có vườn hoa không anh?", "học trò có hiền không anh?", "Thầy, Cô ở trường em học có dữ không anh?". Cô bé thật lắm mồm, làm Trầm bực mình muốn gắt lên, nhưng khi nhìn thấy đôi mắt to đen ngầy thơ của cô bé, chàng không nổi! Thế là từ dạo đó, Loan làm thân với chàng ngay! Những buổi trưa hè, hai đứa rủ nhau chạy sang vườn hoa đường Ngô Tùng Châu hái lá bông dâm bụt vò làm "sương sa". Không hiểu sao chàng lại chiều Loan đến thế, vì trước đó có bao giờ chàng chơi "trò con gái" này đâu? Cho đến một ngày, anh Thực, là phi công khu trục, trong một buổi lái máy bay oanh tạc Việt Cộng, bị bắn rớt chết, Loan khóc mùi mẫn trong vòng tay ôm ấp dỗ dành của Trầm. Để rồi từ đó, do quen hơi bén tiếng, hai đứa yêu nhau.

Ngày 28 tháng 4 năm 1975, Loan hót hơ hót hải chặn Trầm ngay ở đầu ngõ, lúc Trầm mới vừa từ nhà thương đi làm về:

- Anh Trầm, gia đình em đang sửa soạn di tản ra khỏi Sài Gòn ngay bây giờ. Em chờ anh về để cùng đi với em! Anh sửa soạn nhanh lên nhé?

Trầm sững sốt! Loan quyết định đột ngột quá làm chàng bối rối. Mình chàng thì được rồi! Nhưng còn mẹ già, em dại thì sao? Chàng đâu thể bỏ

những người thân yêu ruột thịt do chàng đùm bọc để chỉ ra đi một mình? Chàng đem thắc mắc đề cập với nàng. Loan chớp mắt bối rối:

- Chuyện này, em có thưa trước với Bố em! Bố nói, mình anh đi nữa thì được, nhưng còn thêm những 2 người nữa thì khó quá! Bố em chỉ có chức vị khiêm nhường ở sở, xin cho cả gia đình ra đi cùng một lúc đã là quá may mắn lắm rồi, còn đòi hỏi gì nữa!

Chợt nhớ tới cuộc họp với bạn bè hồi chiều, Trầm bình tĩnh trở lại, quyết định dứt khoát:

- Không sao đâu! Em và Bố Mẹ em cứ yên tâm đi trước đi! Anh có cách xoay sở, sẽ cùng Mẹ và em anh đi sau thôi! Chúng ta sẽ gặp nhau mà, đừng có lo cho anh!

Loan chợt oà khóc:

- Anh đừng giận em. Em không muốn xa anh đâu!

Trầm ôm Loan, dỗ dành:

- Anh biết em yêu anh mà! Anh cũng đâu muốn xa em? Bạn bè Hải quân, Không quân của anh thiếu gì? Em đi rồi, anh sẽ đi gặp chúng ngay để lo cho Mẹ anh và thằng Nam. Em về nhà ngay mà sửa soạn cho kịp, kéo trễ tàu thì ân hận suốt đời. Đi ngay đi em!

Loan tưởng là mọi chuyện sẽ được sắp đặt êm xuôi dễ dàng như thế. Nhưng sau khi Loan và gia đình đã bước lên phi cơ di tản khỏi Sài Gòn rồi, thì mọi việc lại khác hẳn! Trầm và bạn bè ở lại tập hợp bàn chuyện chiến đấu chống trả thù trong, giặc ngoài. Đám thủ lãnh của chàng bừng bừng khí thế, thề quyết sẽ tử thủ đến giọt máu cuối cùng. "Đã sinh ra và trưởng thành ở trên quê hương khốn khổ này, chúng ta thề sẽ quyết chiến đấu đến hơi thở cuối cùng và nếu có chết cũng sẽ chết ở chính trên quê hương ruột thịt yêu dấu này! Chúng ta sẽ không trốn chạy đi đâu cả như lũ chuột hèn hạ kia!" Lời nói như một hịch truyền lịch sử! Hào sảng thay! Khí phách thay! Nhưng không có một Trần Hưng Đạo ngày nay!

Người lộng ngôn đã cao bay xa chạy ở giờ thứ hai mươi lăm đáng nhẽ phải làm nên lịch sử! Đám đàn em ở lại như rần mất đầu, mỗi người tự xé lẻ tìm đường thoát thân! Trầm im lìm, nhẩn nhục, cúi đầu, ở lại làm việc với chủ mới, chờ thời...

Trong lúc làm việc ở phòng cấp cứu, Trầm gặp Vượng, người bác sĩ mới được Đảng uỷ bổ nhiệm làm chủ nhiệm. Vượng trắng trẻo, dáng dấp trí thức, vui vẻ, bạch thiệp, khác hẳn đám cán bộ quê mùa, cục mịch chàng vẫn gặp từ trước. Hỏi ra mới biết Vượng sinh trưởng và học hành ở Sài Gòn, đến năm 10 tuổi theo thân phụ tập kết ra Bắc. Thân sinh ra Vượng là một đảng viên Cộng Sản cao cấp, bạn thân và cùng đảng cấp với Lưu Hữu Phước, Huỳnh Văn Tiểng, hiện đang làm đại sứ tại một xứ ở Đông Âu. Vượng biết đọc và viết tiếng Pháp nhờ học tiểu học ở trường "Aurore". Anh bạn Dương, làm chung với Trầm có biệt tài đoán xét lòng người rất đáng

ngưỡng mộ, sau vài lần tiếp xúc với Vương, đã có nhận xét:

- Thăng Vương này là Việt Cộng có nòi, có gốc từ đời ông đời cha, nhưng đến đời nó thì lại có tư tưởng "xét lại"! Đây là lúc ta có thể dùng nó để mưu đồ việc lớn rồi đó!

Trầm nửa tin nửa ngờ:

- Cậu nói cũng có lý lắm! Tôi thấy Vương thích nghe "nhạc vàng" này, thích hút thuốc lá "ba số 5" này, thích uống cà phê phin này, thích ăn ngon, mặc đẹp áo quần chải chuốt "mốt nguy" này. Nhưng đó là "bản tính thường tình của con người". Thời chiến tranh, bắt buộc phải cầm kỳ đủ thứ, khi chiến thắng rồi, lại là cán bộ cao cấp, muốn "thoả mãn thú tính" của mình, thì cũng là điều dễ hiểu thôi! Có gì chứng tỏ là có "tư tưởng xét lại"?

Đương nói chắc nịch như đinh đóng cột:

- Bề ngoài thì thế! Nhưng để ý đến cách nói chuyện, phát biểu tư tưởng của hắn: phóng khoáng, cởi mở ghê lắm! Cậu nhớ thằng cha "Tú rằng vàng", bác sĩ nhãn khoa Việt Cộng không? Thằng chả lấy ba vợ là ba chị em ruột, lại bị bắt gặp quả tang lúc đang "hủ hoá" với một bệnh nhân nữ. Đảng ủy chưa kịp ra tay xét xử, chả đã đi vượt biên với người đẹp mất tiêu rồi! Tao tiếc mình hơi chậm chân, đã để lỡ cơ hội kết nạp một "đồng chí" thật đặc lực! Đến "đồng chí" Vương này nữa, nếu cứ chần chừ "kiểu Hamlet" thì lại "xôi hỏng bỏng không", hối tiếc nữa cho mà coi!

- Cậu "lý sự" nghe được lắm, để tôi bàn lại với anh em khác và thuyết phục họ xem sao?

3.

Cuộc họp được tổ chức ở một căn biệt thự, nhà của Vương, trong Cư Xá Đại Học Thủ Đức cũ, nay là cư xá của cán bộ cấp cao. Chính Vương đã đưa ra đề nghị này:

- Các anh tụ tập đông người ở bất cứ nơi đâu tại Sài Gòn lúc này, cũng đều bị tóm cổ hết. Chi bằng họp tại nhà tôi, một cán bộ, lại ở ngoại ô, ít bị dòm ngó hơn? Các anh nghi ngờ tôi gài bẫy chứ gì? Cứ họp đi, không bị bắt thì mới tin tôi. Tôi sẽ tâm sự nhiều hơn với các anh!

Vương nói vậy thì biết vậy. Tổ chức phòng hồ sự phản trắc có thể xảy ra nên chỉ định năm người có cương vị tầm trung cho đi họp với Vương để hiểu biết thêm về anh. Nếu có bị phản, cơ sở tổ chức không bị tan rã hoàn toàn. Trong năm anh em đó có Trầm và Đương. Tại cuộc họp, Vương nói thẳng thừng:

- Ông cụ thân sinh ra tôi vì yêu nước mà vào Đảng, "chứ không yêu chủ nghĩa xã hội đâu!" Nhưng vào rồi mới biết mình bị lừa! Vào rồi khó ra lắm! Chỉ có cái chết mới ra được! Ông cụ biết sợ nên còn sống, và đã truyền tư tưởng đó cho tôi. Đến đời tôi là đời thứ ba trong gia đình nắm chức vụ cao trong đảng, nên không tin tưởng tôi thì Đảng tin ai bây giờ? Nhưng tôi đã chán ngấy cái

"Đảng Sợ Dừa" này lắm rồi! Nói là "độc lập, tự do" mà không phải vậy đâu! Làm bất cứ việc gì cũng theo "chỉ thị Mạc Tư Khoa" cả! Vợ tôi cũng do Đảng cưới cho. Nằm ngủ với vợ mà cứ lo ngay ngáy, không biết mình lúc nằm mơ có nói điều gì phản động không? Bị vợ báo cáo với Đảng thì bỏ mẹ! Tôi mót nổi với các anh là muốn làm một cái gì đó để đổi mới đất nước này, và cũng là thay đổi cuộc đời của chính tôi nữa! Nếu cứ sống như thế này mãi, cuộc đời nó buồn tẻ và ô nhục làm sao! Trông cung cách các anh ăn ở hồi trước, dù là tay sai của Mỹ đi nữa, tôi thấy cũng còn sướng hơn chúng tôi chán! Bây giờ đã nắm trọn vẹn cả giang sơn gấm vóc trong tay, tôi không hiểu với mớ óc đặc sệt như thế, họ có làm cho đất nước ngửa mặt với năm châu nổi không?

Trầm thành thực đưa ra ý kiến:

- Nếu "Cha nó lú, thì Chú nó khôn"! Liên Xô thiếu gì người tài giỏi, sẽ giúp nước ta tiến nhanh tiến mạnh? Nên nhớ tháng 10 năm 1957 Liên Xô là xứ đầu tiên đưa vệ tinh Sputnik lên không gian, lúc đó Mỹ đã biết gì về không gian đâu? Mãi đến tháng giêng năm 1958 Mỹ mới thiết lập cơ quan NASA để nghiên cứu về không gian và phóng vệ tinh đầu tiên là Explorer!

Vương cười chế nhạo:

- Họ đổ dồn tất cả của cải và tài năng vào mấy cái thứ vô bổ đó để tuyên truyền làm cho Mỹ sợ. Chứ thực ra đời sống ở Liên Xô rất khổ, nghèo lắm so với các nước Phương Tây. Tôi đã được đi tu nghiệp ở Liên Xô! Ông thân sinh tôi thì gần như suốt cuộc đời sống ở Châu Âu. Ông bám trụ ở Paris từ hồi còn là sinh viên. Ông nhận xét thấy đời sống ở Liên Xô đem so sánh với Sài Gòn lúc trước năm 75 còn thua, chứ nói gì đến Âu Châu! Tôi không phỉnh các anh để đưa các anh vào tròng đâu! Tôi thành thật muốn cùng các anh làm thay đổi đất nước này. Các anh cứ về suy nghĩ cho thật chín trước khi trả lời tôi. Không vội gì! Xem những lời tôi nói có chỗ nào sơ hở để lộ rõ bản chất gián điệp, hai mang không? Có một tiết lộ để các anh hiểu biết thêm: "Vụ án Nhân Văn Giai Phẩm" là có thật! Và là "cái tát nhừc nhối vào mặt chế độ"! Tôi thật sự khâm phục những con người dám làm nên lịch sử ấy!

Sau cuộc họp đầy hào hứng ở nhà Vương về, thì Trầm được tin dữ là Ông Nội Loan bị Công An bắt nhốt ở Vũng Tàu. Nguyên do là Công an tìm thấy trong khách sạn của ông có cất dấu vũ khí! Ông bị kết tội "chống phá cách mạng". Nội cái tội danh này không thôi cũng đủ chỉ có nước đi tù một gông hay là chết. Với số tuổi trên 70, chắc ông khó sống sót! Trầm nghĩ ngay đến Vương. Chàng muốn nhờ anh giúp và cũng là một bài toán để thử lòng anh. Vương cười cởi mở:

- Ôi "cái mừng cũ rích" họ cứ xài đi xài lại hoài! Muốn hại ai thì cứ đem súng ống bỏ vào nhà người ta, rồi hô hoán ầm lên là "cất dấu vũ khí, chống phá cách mạng"! Bọn này ở rừng về, đói khát ghê gớm. Cứ đâm vào mồm chúng mười cây vàng là mọi sự

đầu vào đây ngay! Chuyện này không khó, để tôi lo cho! Trầm xoay sở đủ mưòi cây vàng đem đến nộp cho Vương. Nhưng Vương khoát tay bảo:

- Tôi có cách chạy cho ông cụ, khỏi mất tiền. Anh cứ giữ số vàng này, ta sẽ dùng cho tổ chức. Cho chúng ăn, uống!

Do sự can thiệp của Vương, chỉ tuần sau, ông cụ được thả, nhưng phải viết giấy cam kết "tự dâng hiến" khách sạn cho "nhà nước cách mạng"!

Ông cụ được thả về nhà chỉ còn da bọc xương với ghê lở đầy mình. Một tuần sau cụ qua đời vì kiệt quệ cả tinh thần lẫn vật chất!

Sau cái chết của Ông Nội Loan, trong lòng Trầm nhen nhúm một nỗi hận thù ghê gớm, thúc đẩy chàng hoạt động hăng say hơn. Với sự giúp đỡ của Vương, tổ chức lan rộng địa bàn xuống các tỉnh, tới cả vùng cao nguyên. Tổ chức đã làm được một số việc cụ thể như đầu độc cán bộ, thả truyền đơn kêu gọi dân chúng nổi dậy, đánh úp, quấy rối một vài đồn bót hẻo lánh để gây tiếng vang, chặn xe đồ để tuyên truyền, và có hiệu quả nhất là ra "báo chui"!

Nhưng cũng do sự bành trướng quá nhanh nên tổ chức bị nội phản, hành tung của Vương bị phát hiện, anh bị đày qua chiến trường Campuchia, và bị giết chết bên đó. Một vài nhân vật lãnh đạo nòng cốt bị bắt, các anh em khác lui vào bóng tối, ngưng tất cả mọi hoạt động. Nhân một thân chủ cũ đóng tàu vượt biên, cần một bác sĩ lo sức khoẻ cho mọi người trên tàu, Trầm nhận lời ra đi. Qua Mỹ, chàng gặp lại Loan, vẫn còn chờ đợi chàng...

Loan vừa tốt nghiệp đại học dược khoa, đang làm dược sĩ cho Tiệm Thuốc Tây Eckerd. Gặp lại Trầm, nàng khóc tức tưởi, như chưa bao giờ được khóc nức nở đến như thế! Nàng nói trong nước mắt:

- Trời còn thương, cho em gặp lại được anh. Khi mới qua đến Mỹ, em hối hận vô cùng. Biết vậy, thà em ở lại với anh. Sống chết có nhau! Tám năm trời nay, em có sống mà như chết! Em tự nguyện với lòng mình là: nếu anh không qua được, em sẽ ở vậy suốt đời!

Ở quê người, Trầm lại phải làm lại từ đầu: học hành, thi cử, huấn nghệ lại. Đầu tắt, mặt tối, không biết nghỉ ngơi là gì! Sau ba năm, chàng được hành nghề trở lại. Loan sinh cho chàng được hai đứa con. Chúng học hành ngoan ngoãn, thông minh, lanh lợi. Nay đã thành tài, là những khoa học gia có tầm cỡ quốc tế, có thể giúp ích được cho quê hương xứ sở. Phần chàng, từ ngày qua đến xứ người, cùng với các anh em đồng chí hướng, lập hội, vận động đồng hương tranh đấu cho ngày về. Nhưng ở quê người, lòng người cũng đổi khác! Chưa có tiền, thì người ta chụp giựt, tranh giành làm việc thật hăng say sao cho có nhiều tiền. Có tiền rồi, thì háms danh lợi, địa vị, dù chỉ là hư danh, địa vị bù nhìn! Nắm được địa vị ăn trên ngồi trốc thì thích phát ngôn, tuyên bố, đọc diễn văn để

chụp hình đăng báo! Những người thực lòng tranh đấu cho quê hương không đếm quá những con số trên mười đầu ngón tay! Nhiều đêm họp hành về trễ, hoặc những ngày bốn ba khắp nơi trên thế giới để bàn chuyện đấu tranh, về đến nhà, chàng mệt nhoài! Đã thế, Loan còn cần nhằn, mai mĩa:

- Em không ngăn cản anh hoạt động chính trị, nhưng chuyện này sao em thấy nhọc nhằn vô bổ quá! Chỉ toàn vô miệng, hữu danh vô thực!

Chàng tức quá, đến nỗi nói không nên lời!

4.
rầm nhìn Thuận thờ dài:

- Nhìn lại đời mình tôi thấy thế hệ thứ nhất chúng mình đã hỏng, về hưu rồi mà chẳng làm nên cơm cháo gì! Thật đáng xấu hổ! Thuận ái ngại trả lời bạn:

- Tôi không được cái may như anh là ở lại trong lòng quê hương để chiến đấu trước khi qua đây, nên không có kinh nghiệm nhiều về Việt Cộng! Tôi vũ khởi quê hương ngay từ sáng ngày 26 tháng 4 năm 1975, theo chân hãng USOM, là hãng tôi làm việc từ sau khi tốt nghiệp trường Luật. Lúc tôi vừa đến Mỹ, các cháu đang học tiểu học, nên lúc lên đến đại học, chúng không khác gì các sinh viên Mỹ chính gốc. Cũng tình cờ có sự trùng hợp ngẫu nhiên là các cháu có tên Việt khi viết không có dấu lại giống với tên Mỹ như thằng Đán, là Dan, thằng Sâm là Sam, còn con Kim thì y chang, nên khỏi phải đổi tên! Thằng Đán, học giỏi, lại bảnh trai, nên gái Việt cũng như gái Mỹ, đeo như sam! Nhưng được cái cháu cứng cỏi, có chí lớn, nên không bị ràng buộc vào chuyện trai gái thường tình. Nhưng rồi cháu cũng gặp được một cô gái Việt tên Tracy Trần. Hai đứa yêu nhau và rất tương đắc về chính kiến và lòng yêu quê hương, nên cùng đứng ra tổ chức hội Sinh Viên Mỹ Gốc Việt để kích thích lòng yêu nước của bạn bè Việt, mong làm được một việc lớn là trở về kiến thiết một quê hương Việt Nam Tự Do! Thấy cháu hoạt động có chiều hướng thuận lợi cho ngày trở về, tôi hay trao đổi ý kiến với bọn trẻ, thì được chúng tâm sự:

- Tụi con lập hội là để tụ họp anh em lo việc tranh đấu cho ngày về xây dựng lại quê hương. Nhưng có một số nhỏ như thằng Rob, thằng Cal, con Cathy, con Jenny,... thì lại muốn dùng hội để tổ chức party đàn đúm trai gái vui chơi thôi! Theo bọn chúng chuyện chính trị để cho "mấy ông già" không hội nhập nổi với xã hội Mỹ, tìm chỗ để giải toả ản ức và thấy mình vẫn còn quan trọng!

Tôi chen vào lời bình phẩm, muốn khai thác ý nghĩ của con trẻ:

- Ba thấy chúng nghĩ như thế cũng đúng thôi! Dù sao thì trai gái Việt lấy nhau cũng còn tốt hơn là lấy người ngoại quốc chứ?

Đán thờ dài:

- Ba nói rất đúng! Trai gái Việt kết hôn với nhau ở xứ người là điều hạnh phúc quá, ai cũng mong như thế, con không phản đối! Nhưng nếu tâm hồn

họ cũng như người Mỹ, chỉ có cái vỏ Việt Nam, thì chưa phải hoàn toàn là một cặp vợ chồng Việt Nam thuần túy đâu! Và đến thế hệ thứ ba, tức là con của chúng con, thì chỉ còn toàn là Mỹ tóc đen, da vàng mà thôi! Ý kiến và tôn chỉ của bọn con là chúng ta, những người Việt trẻ tuổi ở hải ngoại có kiến thức và tầm hiểu biết của người Mỹ, của người văn minh, khoa học tiến bộ, nhưng tâm hồn vẫn là người Việt nam. Và chúng ta phải giúp cho nước Việt Nam và người Việt còn lại đang sống trên quê hương cũng sống văn minh và giàu mạnh như đất nước chúng ta đang sinh sống!

Tôi sững sờ và sung sướng lắm, nhưng vẫn tìm cách thử lòng con:

- Con và các bạn hữu nói thì nghe hay lắm! Nhưng làm được không phải là chuyện dễ! Ba và Bác Trầm cùng bằng hữu làm đủ cách: lập hội, lập đảng, hô hào quyên góp tiền bạc, hết hội thảo này, đến hội nghị nọ, ra báo, lập đài phát thanh, truyền hình, nói ra rả. Tốn bao công sức, tiền bạc mà cho đến nay đã ra cái gì đâu? Bọn trẻ các con có lòng nhiệt thành và bầu nhiệt huyết của tuổi trẻ, tốt lắm! Nhưng tiền bạc, thì các con không có nhiều như bọn Ba và các Bác đâu!

Đán hăng say thảo luận, mắt sáng lên, cười hỏi tôi:

- Nhưng Ba và các Bác thiếu một điều, và là điều hết sức quan trọng ở cái xứ sở này: Chúng con hiểu biết căn cơ ngôn ngữ cũng như sinh hoạt văn hoá và chính trị của người Mỹ. Chúng con đang xâm nhập thế giới chính trị của họ. Chúng con đã và đang ra tranh các chức vụ dân biểu, nghị sĩ, cũng như các chức vụ dân cử khác. Chúng con có cơ thắng cử! Một khi chúng con đã ở trong guồng máy dân cử của người Mỹ, chúng con sẽ vận động và lèo lái được đường lối chính trị của chính quyền người Mỹ cho phù hợp với đường lối tranh đấu của chúng con, là giúp cho một nước Việt Nam Độc Lập, Tự Do và Phú Cường. Như người Do Thái đã làm cho đất nước họ!

Bây giờ thì cháu Đán đã ra bác sĩ và đang tranh chức Thượng Nghị Sĩ. Còn các bạn của cháu cũng đều ra ứng cử các chức vụ dân cử cả. Có đứa đã đắc cử thị trưởng, nghị viên thành phố rồi! Tôi thấy con đường các cháu đi rất khả quan! Có kiến thức, có bằng cấp khoa bảng, lại có chức vụ dân cử, tiếng nói của chúng có ảnh hưởng rất hiệu quả trên chính trường của Mỹ. Còn đối với người Việt mình, vốn có tinh thần vọng ngoại, vốn luôn luôn ngưỡng mộ những người khoa bảng, thì việc chọn đám trẻ này làm người dẫn dắt, thay vô đám lãnh tụ già nua, hẹp hòi, cố chấp ở quê nhà, là điều ai ai cũng thấy rõ! Trầm gật gù ra về ngưỡng mộ, bỗng ông bắt chợt xen vào:

- A! Thế còn cô gì bạn gái của cháu Đán?

- Tracy Trần!

- Ủ! Tracy! Tôi cho cháu là người con gái Việt tài sắc vẹn toàn! Đán còn chần chờ gì nữa mà không xin cô bàn tay, rồi hai vợ chồng cùng tranh đấu, có

phải hơn người không? Như cặp Bob và Elizabeth Dole hay Bill và Hillary Clinton chẳng hạn?

Thuận cười ngặt nghẽo:

- Vợ chồng Dole thì được, chứ vợ chồng Clinton thì tôi không ham!

Cả hai cùng cười lớn khoái trá, ngầm hiểu ý của nhau muốn nói tới một việc gì rồi!

5.

Sáu giờ chiều tối ngày thứ Hai năm 20... Tất cả các đài phát thanh, truyền hình, và mạng lưới internet toàn cầu đều đồng loạt phát đi bản tin: "Thị trường chứng khoán ở Việt Nam hoàn toàn sụp đổ, cổ phần của mọi hãng xưởng, công ty đều tụt dốc một cách thê thảm, không cách gì cứu chữa! Chính phủ Việt Nam kêu gọi sự giúp đỡ của toàn thế giới, Quỹ Tiền Tệ Quốc Tế, Ngân Hàng Thế Giới, Tổ Chức Mậu Dịch Thế Giới..."

Trong một căn phòng họp rộng ở một toà cao ốc tại một trung tâm của Cộng Đồng người Việt, Bác Sĩ Thượng Nghị Sĩ Đan cùng phu nhân, Tiến Sĩ Kinh Tế Tracy, và Ban Tham Mưu gồm toàn là Nghị Sĩ, Dân Biểu, Kỹ Sư, Bác Sĩ, Tiến Sĩ và các bạn trẻ chuyên gia mọi ngành nghề đang cầm tay ly champagne tung hô chào mừng tin tức về Việt Nam. Thượng Nghị Sĩ Đan nâng cao ly rượu, quay về phía các bạn, tuyên bố:

- Cái kết quả ngày hôm nay là do công khó của bọn chúng ta! Cha chú chúng ta không đánh đổ được bọn cầm đầu quê mùa, ù lì, dốt nát ở quê nhà bằng quân sự, thì chúng ta dùng sức mạnh kinh tế của Hoa Kỳ để đánh đổ họ! Bây giờ với áp lực kinh tế, chúng ta sẽ buộc họ phải trao trả quyền hành lại cho chính người dân Việt Nam. Đường hướng chính trị tương lai của Việt Nam ra sao? Sẽ do chính Dân Việt Nam định đoạt! Con đường chúng ta đi đã rõ nét! Xin chia sẻ với anh em niềm vui hôm nay!

Mọi cánh tay cùng nâng cao ly champagne. Tiếng reo vui của những người trẻ vang lên như sấm, làm rung động cả hội trường. Trong khi đó ở nhà ông Trầm, hai ông cụ Trầm và Thuận đang cúi mũi vào màn ảnh mạng lưới internet đọc những bản tin mới nhất xuất phát từ Việt Nam...

MINH TƯỜNG

Ngày 15 tháng Chín, 1999

Viết cho Thế Kỷ Mới

